

Tutu yó'o ká'an xa'a chiño ña kisa ndivi naapóstol na sakuiso chiño Jesucristo

To'on yó'o ká'an

*ndí taJesús k̄indoꝝ ra xí'in n̄ivi na kándixa ña'á
ña nd̄ixa k̄ixaꝝ N̄imꝝ N̄dios kutaku ña ini na*

¹ Ñayó'o kúu tutu ñaꝝvi tí'víj̄ xaꝝ nda'a ún, tata Teófilo. Tutu ñanoó n̄itaa j̄ ndaꝝto'on j̄ xa'a ndi'i ña ke'é taJesús, ta xí'in ndi'i ña saná'a ra, nda k̄iv̄i k̄ixaꝝ ra ñoyívi yó'o ² tañda k̄iv̄i ndaa ra kuano'o ra ñoyívi n̄ino. Ta saá k̄iv̄i on ta'an ndaa ra ñoyívi n̄ino, ta xí'in ndee N̄imꝝ N̄dios, taJesús n̄ika'an ra xa'nda chiño ra noꝝ nataa na naꝝaxin ra kuu naapóstol ña kasa chiño na noꝝ ra.* ³ Tá ndi'i ña n̄ix̄o'vi ní taJesús ta n̄ixi'i ra ta naꝝaku ra, ta saá ovi s̄iko ka k̄iv̄i n̄ixiyo ra ñoyívi yó'o, ta n̄it̄ivi ra ku'a ní yich̄i noꝝ naapóstol yó'o, ta xí'in m̄ji ra saná'a káxín ra noꝝ na ndí ña ndaa naꝝaku ra, ta ndixa kúu ra ta táku, ta ndaꝝto'on ra xí'in na xa'a yich̄i noꝝ xa'nda chiño N̄dios.

⁴ Ñii k̄iv̄i ña naꝝutá'an taJesús xí'in naapóstol yó'o, ta xa'nda chiño ra noꝝ na, n̄ika'an ra, káchí ra saá xí'in na:

—On kee ndó ñoo Jerusalén yó'o vitin, ta kundati ndó nda ná k̄ixaꝝ m̄ji ñava'a ña k̄indoꝝ N̄dios xí'in ndó ti'ví ra k̄ixaꝝ ña noꝝ ndó. M̄ji

* **1:2** To'on “apóstol” kóni kachí ña: N̄ivi na tí'ví taká'no kasa ndivi na chiño ra.

ñava'a yó'o kúu ña xa ndato'on̄i xí'in ndó xa'a.
 5 Xíni ndó ndí sakán lo'o kuiya n̄iya'a, taJuan
 n̄ix̄iyo ra sakuchu ra n̄ivi xí'in takuií, ta t̄ixin ña
 lo'o ní k̄ivi vaxi, ta ndó'ó kuchu ndó xí'in Níma
 Ndios —káchí taJesús xí'in na.

*Tq'on yó'o ká'an xa'a taJesús
 ndaa ra kuano'o ra ñoyívi n̄ino*

6 Nii k̄ivi nakutá'an taJesús xí'in naapóstol, ta
 n̄indaq̄a tq'on na ra, káchí na saá xí'in ra:

—Tata, ¿án vitin xa n̄itondaa k̄ivi kindaa ún
 ndee nda'a nañoo Roma, ta kixá'á m̄ji ún ka'nda
 chiño ún noq̄ nañoo yó naIsrael? Ta saá ñoo m̄ji
 yó tuku kukomí ña ndee ña ka'nda chiño ña noq̄
 m̄ji yó.

7 Ta ndakuiin taJesús, n̄ika'an ra xí'in na:

—Ndios on taxi ra ña kundaq̄a ini ndó ama kasa
 ndivi ra chiño ra. Nii laá m̄ji Ndios kómí ra ndayí
 ka'nda chiño ra ndá k̄ivi ta ndá hora kundivi ña
 ch̄itóni ra kasa ndivi ra xí'in n̄ivi ñoyívi yó'o. 8 Ta
 ndó'ó, k̄ivi ña kixaa Níma Ndios ña kutaku ña ini
 ndó, ta saá naki'in ndó ndee Ndios, ta kuu ndó
 n̄ivi na ndakuiin xa'a i. Si'na kixá'á ndó ndato'on
 ndó xa'a i xí'in n̄ivi na táku ñoo Jerusalén, ta saá
 ko'on ndó ndi'i ñoo ña yóo estado Judea, ta saá
 ko'on ndó ndi'i ñoo ña yóo estado Samaria, ta
 saá ko'on ndó ndi'i ñoo ña yóo ndi'i xiiña ñoyívi
 yó'o. Ta ndi'i ñoo yó'o ndato'on ndó xí'in n̄ivi
 xa'a i —káchí taJesús xí'in na.

9 Ta ndi'i n̄ika'an ra, ta saá Ndios sandaa ra
 taJesús kuá'an no'o ra ñoyívi n̄ino. Ta naapóstol
 na n̄iyita xí'in ra yó'o, xíto na kuá'an ndaa ra nda
 n̄ino, t̄anda n̄ixaa ra nda noq̄ kánóo v̄ik̄o yaa. Ta
 saá ni-taxi ka v̄ik̄o yó'o koto na ra. 10 Tá yíta na

xíto ndaa kạ na ñoyívi ñino, ta xati'va ñakoto na yíta ọvị tạa xí'in na, ndíxin nataa yó'o tikoto yaa ní, ¹¹ ta ọvị nataa yó'o ñịkạ'ạn na xí'in na, káchí na saá:

—Ndó'ó, nataa ñaño estado Galilea, ịndachun yíta ndó xíto ndaa ndó ñoyívi ñino? Chi Ndios xa ñaki'in tuku ra tạJesús, kuano'ọ ra ñoyívi ñino vitin. Ta ndatán ndaa ra kuano'ọ ra ñoyívi ñino vitin, ñii kị'va saá ñii kịvị vaxi tuku ndikó ra kixi ra ñoyívi yó'o —káchí ọvị nataa yó'o xí'in naapóstol na yíta yó'o.

Tọ'on yó'o ká'ạn yu kúu tạ tạ nakuiso chiño ñọọ tạJudas

¹² Ta saá naapóstol yó'o ñọ na ñọọ xịkị tón Olivo ta kuano'ọ na ndạ ñoo Jerusalén. Xịkị tón Olivo yó'o yatin yóo ña ñoo Jerusalén: ñaxíká yóo ña kúu ñii kilómetro.† ¹³ Tá ñikị'vi na ñoo Jerusalén, ta saá ñaxaa na ñii ve'e, ta ndaa na ñii cuarto ña kánóo ñọọ yóo piso ọvị ñọọ ndóo na. Ta naapóstol na ndóo yó'o kúu tạPedro, tạJacobo, tạJuan, tạAndrés, tạFelipe, tạTomás, tạBartolomé, tạMateo, tạJacobo tạ kúu sa'ya tạAlfeo, xí'in tạSimón tạ kúu tạtá'an napartido zelote, xí'in tạJudas tạ kúu sa'ya inka tạ ñaní Jacobo. ¹⁴ Ndi'i nataa yó'o nákutá'an na xí'in nañani tạJesús xí'in si'í ra ñáMaría xí'in inka násí'í ná xịndikọn sạtạ tạJesús. Ta ndi'i ñivi yó'o, nákutá'an na ndi'i saá kịvị, ta ñii yu'ú yóo na ká'ạn na xí'in Ndios.

† **1:12** Ñii kilómetro kúu ñakánị ña kivi kaka ñivi kịvị yị ña nákindée na, káchí ndayí najudío.

15 Ta k̄ixaā ñii k̄iv̄i ña ñakutá'an ñii ciento oko ñivi na kándixa taJesús, ta yóo na ká'an na xí'in Ndios. Ta saá ñakundichi taPedro, ta ñika'an ra, káchí ra xí'in na saá:

16 —Natá'an yó, x̄in̄i ñó'ó kundivi ndatán káchí to'on Ndios ña ñitaa taŕey David k̄uȳa x̄ina'á, chi Níma Ndios taŕi ña to'on ña ñitaa ra ña ká'an xa'a taJudas Iscariote, ta x̄ikuu ta x̄ini'i yich̄i ñivi na tiin taJesús. 17 Ta taJudas x̄ikuu ra ñii tatá'an m̄ji nd̄i, na kúu ta na ñixika xí'in taJesús, ta ñii káchí k̄isa chiño ra xí'in nd̄i. 18 Ta saá ñi, ñisikó ra taJesús, ta k̄i'in ra si'ún xa'a ña ke'é ra ña on vá'a yó'o, ta xí'in si'ún yó'o sāta ra ñii ño'o. Ta saá ñixaā ra ño yóo ño'o sāta ra yó'o, ta xa'ni xí'in m̄ji ra, ta ñakava ra ño ño'o yó'o. Tá ñakava ra, ta s̄in̄i ra k̄ani ña ño ño'o, ta ñindāta t̄ixin ra nda kee xiti ra. 19 Ta ndi'i ñivi naño Jerusalén x̄in̄i so'o na ña ndo'o taJudas ñixi'i ra. Ñakán sakunaní na ño'o ña sāta ra Acéldama, ta k̄iv̄i yó'o kóni kachí ña: Ño'o ño ñixitā ñi. 20 Xí'in ñayó'o kundivi ña káchí to'on Ndios ña ñitaa na k̄uȳa x̄ina'á, saá chi ñii xiiña ño tutu ña ñaní Salmos, káchí ña saá:

Va'a k̄a ná koo v̄ich̄i ve'e ra,
nda ñii ñivi ná on kutaku k̄a na ini ve'e ra,
káchí to'on Ndios. Ta inka xiiña ño to'on Ndios káchí ña saá:

X̄in̄i ñó'ó inka ta nakuiso chiño ño ra,
káchí to'on Ndios —káchí taPedro ká'an ra.

21 Ta tuku ñika'an taPedro, káchí ra saá:

—Ta vitin x̄in̄i ñó'ó nakaxin yó ñii ta ta nakuiso chiño ño taJudas. Ta ta yó'o x̄in̄i ñó'ó kuu ra ñii ta ta ñii káchí ñixika xí'in yó k̄iv̄i x̄indik̄on yó sāta taJesús, 22 nda k̄iv̄i taJuan

sakuchu ra taJesús, tãnda kivi ndaa taJesús ñoyivi ñino. Saá chi tãa tã nakaxin yó xini ñó'ó kuu ra ñii tãa tã ñii káchí kuchiño ndakuijn xí'in yó ño ñivi, ña ndato'on ra ndí ndixa ñataku taJesús —káchí taPedro, ká'an ra.

²³ Ta saá ñika'an na kivi ovi tãa tã kuchiño nakuiso chiño ño taJudas. Ta ñii ra ñaní Matías, inkã ra ñaní José. Ta taJosé yó'o yóo inkã kivi ra ña kúu Barsabás; ta inkã kivi sakunaní na ra kúu Justo. ²⁴ Ta saá ndi'i ñivi na ñakutá'an yó'o ñika'an na xí'in Ndios, káchí na saá:

—Tata Ndios, yó'ó kúu Tãa taKá'no ño ndi, ta xini ún nima ndi'i ñivi, ñakán ndúkú ndi ño ún saná'a ún ño ndi, yukú ñii tã ovi yó'o nakaxin ún ²⁵ kuu ñii taapóstol tã nakuiso chiño ño taJudas, chi xa'a ña on vá'a ke'é taJudas sandakoo ra chiño ña sakuiso chiño ún ra, ta ñixi'i ra, ta saá kuã'an ra ñii xiiña ño xini ñó'ó ko'on ra —káchí na, ká'an na xí'in Ndios.

²⁶ Ta saá chikaã na suerte ña kundaã ini na yu kuu tãa tã nakuiso chiño ño taJudas. Ta saá tãa tã keta nakuiso chiño kúu taMatías. Ta saá ndu ra ñii tatá'an naapóstol. Ta saá tuku ndu na uxu ovi naapóstol.

2

Tõ'on yó'o ká'an xa'a kivi kixaa Nima Ndios ñoyivi yó'o

¹ Xa ñiya'a uxã semana ñataku taJesús, ta kixaa kivi ña kána vikõ ña ñaní Pentecostés.* Ta

* **2:1** Vikõ yó'o sákana najudío ñii ñii kujyã xa'a ña taxi na ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios xa'a ña ñakaya na ño ña chi'i na.

ndi'i n̄ivi na kándixa taJesús na kutá'an na ndóo na ini ñii ve'e. ² Ta xati'va x̄ini so'o na ña ní'j, vaxi noo ña ñoyívi n̄ino. Ta ndatán ní'j tach̄i ndeé ní, saá ní'j ña. Tá k̄ixaa ña, ta sakutú ña xí'in ña ní'j yó'o ini ve'e noo ndóo n̄ivi yó'o. ³ Ta saá x̄ini na ndatán yóo yáa ño'o x̄ixi, saá yóo ña x̄ito na. Ta n̄ita'v̄i yáa ño'o yó'o, x̄ikundoso ña n̄ino yatin s̄ini ñii ñii n̄ivi na ndóo yó'o. ⁴ Ta saá Níma Ndios, n̄iki'vi ña ta sakutú ña ini ñii ñii n̄ivi yó'o, ta k̄ixá'á na ká'an na kuá'a ní noo to'on ña ká'an n̄ivi ink̄a ñoo x̄iká, to'on ña on vása ní-sakuá'á na ká'an na, chí Níma Ndios tax̄i ña ká'an na to'on yó'o.

⁵ Ta m̄ji k̄ivi yó'o, ñoo Jerusalén na kutá'an kuá'a ní n̄ivi najudío na kúu na ndík̄on Ndios xí'in ña ndino'o ní ini na. N̄ivi yó'o k̄ixi na ndi'i saá ñoo ña ndá'vi ndaa ñoo Roma, ta kuá'a ní noo to'on ká'an na. ⁶ Tá nayó'o x̄ini so'o na ña ndeé ní ní'j ini ve'e noo nákutá'an n̄ivi na x̄indik̄on s̄ata taJesús, ta saá na kutá'an kuá'a ní n̄ivi yó'o, ta kuá'an na koto na yu kúu ña ndeé ní ní'j, chí on vása kúnda'a ini na ndachun ní'j ña saá. Ta náka'nda ní ini ndi'i nayó'o noo to'on ña x̄ini so'o na, saá chí ñii ñii n̄ivi yó'o x̄ini so'o na to'on ña ká'an m̄ji naño na. ⁷ Ndixa náka'nda ini na noo ña x̄ini so'o na, ta ká'an xí'in tá'an na, káchí na saá:

—¿Ndachun va'a ní ká'an nayó'o to'on m̄ji yó? ¿Án on ndixa kúu nayó'o n̄ivi naño estado Galilea? ⁸ ¿Ndasaá va'a kúchiño ka'an nayó'o kuá'a ní noo to'on ña kúu to'on ñii ñii ñoo noo k̄ixi yó? ⁹ Saá chí k̄ixi yó kuá'a ní ñoo ña ñó'o kuá'a ní xiiña, ña naní: Partia, Media,

Elam, Mesopotamia, Judea, Capadocia, Ponto, Asia, ¹⁰ Frigia, Panfilia, xí'in Egipto. Ta inká yó kixi ñii xiiña ña ñaní Libia, kee yó ñoo ña nákaa yatin ñoo Cirene. Ta inká yó kúu ñivi na kixi ñoo Roma. Sava yó kúu ñivi najudío, ta inká yó kúu ñivi na xindikon inká yichí, ta chikaa ini yó ndíkon yó yichí najudío, ta ñii k'i'va ndátan yóo ña kisa to'ó najudío Ndios, saá ké'é yó vitin.

¹¹ Sava yó kixi ñoo ña ñaní isla Creta,[†] ta sava yó kixi yó ñii xiiña ña xíká ñaní Arabia. Vará ñivi na kixi kuq'a ní ñoo xíká kúu yó, ta saá ni, vitin ñii ñii mji yó va'a xini so'o yó to'on ña ká'an nañoo mji yó, ta kúndaq ini yó to'on ña ká'an ñivi yó'o xaq'a ñava'a ká'no ña livi xa ke'é Ndios —saá káchí ñivi na kixi ndi'i saá ñoo ña yóo ndi'i xiiña ña ndá'vi ndaa ñoo Roma.

¹² Tá ñaka'nda ini na ndóo na, ta ká'an na ndáká to'on xí'in tá'an na, káchí na saá:

—¿Yukía kóni kachí ñayó'o?, chi on koó ñayó'o ní-xiyo —káchí na.

¹³ Ta saá ni, sava ñivi yó'o xáku ndaa na, xito na ñivi na ká'an kuq'a ní noo to'on, ta tuku ká'an na, káchí na saá:

—Nayó'o va xi'i ní na, ñakán xíini ní na vitin —káchí na.

To'on yó'o ká'an ndí taPedro ñiká'an ndoso ra to'on xaq'a taJesús noo kuq'a ní ñivi

¹⁴ Ta saá taPedro ñakundichi ra xí'in inká uxu ñii naapóstol, ta kixá'á ra ndeé ní ká'an ndoso ra noo ndi'i ñivi na ndóo yó'o, ta káchí ra saá:

[†] 2:11 To'on "isla" kóni kachí ña xaq'a ño'o yichí, ta takuii mjni xino nduu ndi'i rá ña.

—Natá'an yó, ndó'ó na kúu najudío, ta inká ndó'ó na kee inká xiiña ta kixaa ndó ñoo Jerusalén yó'o, vitin koni so'o ndó ña ndato'on i xí'in ndó, ¹⁵ chi sava ndó'ó xáni sijní ndó ndí naxíini kúu ndí, ta on sivi ñandaã kúu ña xáni sijní ndó saá, chi xitaan ní kúu ña, ni on ta'an tondaã kaa jin xitaan kúu ña.‡ ¹⁶ Ta ña xito ndó yó'o kúu ña kundivi to'on Ndios ña nitaa taprofeta Joel, taã ta njka'an ndoso to'on Ndios kuiya xina'á. Nitaa taJoel, kachí ra saá:

¹⁷ Saá ká'an Ndios:

Tá xa yatín vaxi kivi ñasondí'í ñoyívi yó'o, ta saá ti'ví i Níma i ko'on ña koo ña xí'in nivi ndi'i saá xiiña ñoyívi.

Ta yi'i taxi i ña ka'an nivi to'on ña káku Níma i, ta ka'an ndoso na to'on yó'o noo inká nivi.

Án sa'ya ndó ña'a kúu ná, án sa'ya ndó taã kúu na,

ta yi'i Ndios taxi i ndee ña ka'an ndoso na to'on i noo inká nivi.

Ta ndó'ó na kúu nivi nakuáchí, ta taxi i ña tivi noo ndó koto ndó ña kóni i kundaã ini ndó.

Ta ndó'ó na kúu nivi naxikua'a, ta taxi i ña xani ndó ña saná'a i ndó'ó ña kóni i kundaã ini ndó.

¹⁸ Ta kivi saá ti'ví i Níma i ko'on ña koo ña xí'in ndi'i nivi na kúu na kisa chiño noo i, ta saá ka'an ndoso na noo inká nivi to'on ña káku Níma i.

¹⁹ Ta ke'é i ñaná'no ñoyívi nino ña koto nivi, ta on vása kundaã ini na yukía kóni kachí ña, ta naka'nda ní ini nivi koto na ña.

‡ **2:15** Kaa jin xitaan nani ña kaa uní noo naño Roma, chi kaa noo noo naño Roma kúu kaa uxá xitaan.

Ta ke'é_i inkā ñaná'no ñoyívi ño'o ña koto ñivi
xá'a ña saná'a_i ndeé_i ño_o na.

Saá chí koto na kuá'a ní ñi_i kuítā ño_o ño'o,
ta koto na ndeé ní xíxi ño'o,
ta koto na kuá'a ní ñi'mā koo.

²⁰ Ta ño'o ká'no ña yé'e ndiví kunaa ño_o ña.

Ta yoo tí yé'e ñoó naa kukuá'á ño_o rí,
ta ndatán yoo ñi_i kuá'á, saá kuá'á koo ño_o rí.

Tá ndi'i kundivi ndi'i ñayó'o, ta saá kixaa ñi_i kivi
ká'no ña kasa nani_i xá'a kuachi ndi'i ñivi,
káchí Ndios.

²¹ Ta kivi saá ndi'i ñivi na ka'an ndukú ño_o Ndios
ña chindeé ra na,

ta Ndios koni so'o ra ña ka'an na, ta sakaku ra
ñivi yó'o,

káchí to'on Ndios ña ñitaa taprofeta Joel kuiya
xina'á.

²² 'Natá'an yó naño_o Israel, chikaa so'o ndó
to'on yó'o ña ka'an_i xí'in ndó xá'a taJesús ta
xítaku ñoo Nazaret. Ñi_i Ndios tiví ra taJesús,
ta taxi ra ndeé nda'a ra ña ke'é ra kuá'a ní
chiño ná'no, ke'é ra ñava'a ña chindeé ra ñivi,
ta ñaka'nda ini ñivi xito na ñava'a yó'o, ta ke'é
ra ñava'a ña kisa ndaa ño_o ñivi ndixa kómí ra
nda_{yí} Ndios ke'é ra saá. ²³ Ndios xa xini ra yukia
kundo'o taJesús ñoyívi yó'o, ta ndatán chitoní
Ndios, saá kundivi ña. Ta sava ndó'o, na kúu
naño_o najudío tjin ndó ra, ta ñixa'an ndó, ta
ñataxi ndó ra nda'a ñivi na saa ini xini ña'á. Ta
ñii yu'ú ñixiyo ndó xí'in ñivi na on vá'a yó'o ña
xa'ni na ra xí'in ña katakaa ndaa na ra nda'a
tón cruz. ²⁴ Ta Ndios ni-taxi ra ña kindoo taJesús
kuu ra tandií ndi'i saá kivi, ta saá Ndios sanataku
ña'á ra. Ndeé ña xá'ni ñivi ni-kuchiño kundeé ña

noo taJesús, saá chi lo'o kuiti kivi xikuu ra ta ta nixi'i, ta saá natakú ra. ²⁵ Ñayó'o yoo yu'ú ña xí'in to'on ña nika'an tarey David kuiya xina'a xa'a taJesús, chi kachi ra saá:

Ndi'i saá kivi xito i Taa taKá'no noo i, yoo ra xí'in i, ta xa yoo ti'va ra chindee ra yi'i. Va'a ndaa ra yi'i ña on nakava i ke'é i ña on vá'a.

²⁶ Ta saá kusi ni ini i ta ka'an i to'on si ni. Vará ñii kivi kivi i ndatan ndi'i nivi kivi na, yoo va'a ini i, ta on vása kúchuchú ini i.

Saá chi ndaa ini i yó'ó, Tata Ndios.

²⁷ Ña on vása taxi ún koo níma i ndi'i saá kivi noo ndoo nivi na nixi'i, ni on taxi ún ña ta'yi yiki koñu i tixin ñaña. Chi ta ta nakaxin ún kasa chiño noo ún kuu i, ta ta tayi kuu i.

²⁸ Yó'ó Tata Ndios, xa saná'a ún yi'i yichi va'a noo kusi ini ún kutaku i.

Ta sakutú ún ini i xí'in ñasii mii ún, chi ndi'i saá kivi yoo ún xí'in i, saá kachi to'on ña nita taDavid kuiya xina'a —kachi taPedro xí'in nivi na nakutá'an yó'o.

²⁹ Ta saá nika'an ka taPedro xí'in na ña saná'a ra na yukia kóni kachi to'on yó'o:

—Natá'an yó, najudío, ndato'on kaxini xí'in ndo xa'a taDavid chi xii síkuá yó kuu ra. Xini yó ñandaá kuu ña nixi'i taDavid ta ninduxun ra. Tanda kivi vitin yatin ní nákaa ño'o noo ninduxun ra, ta ndixa xa nita'yi koñu ra tixin ñaña. Ñakan kia kúndaá ini yó ndi on sivi xa'a taDavid kuu ña ka'an to'on ña kachi on ta'yi yiki koñu ra. Saá chi xí'in to'on yó'o nika'an taDavid xa'a taJesús. ³⁰ TaDavid xikuu taprofeta,

taa ta nika'an to'on ña taxi Níma Ndios nda'a ra ka'an ra. Ta taDavid xini ra ndi ndixa ñii kivi kundivi to'on ña kindoo Ndios x'in ra, chi to'on ña chiná'a mii Ndios kasa ndivi ra kuu ña. Nika'an Ndios x'in taDavid, kachi ra saá: "Ndixa kía ñii kivi ke'éj ña ñii sa'ya ñani síkuá ún kuu ra taRey ñoo Israel, ndatán yoo ún vitin saá koo ra", kachi Ndios x'in taDavid xina'á. ³¹ Ta Ndios saná'a ra saá noo taDavid ña kundaq ini ra ndasaá kundo'o Cristo, taa ta ti'vi Ndios sakaku ra nivi ñii kivi vaxi. Saá nitaa taDavid to'on ña kachi saá: Ndios on vása taxi ra ña ndi'i saá kivi koo níma ra noo ndoo nivi na nixi'i, ni on taxi ra ña ta'yi yiki koñu ra tixin ñañá yó'o, kachi tarey David. ³² Ta vitin xa kundivi to'on ña nitaa taDavid xina'á, chi Ndios xa sanatakú ra taJesús, ta mii taJesús yó'o kuu taa ta nitaa taDavid xa'a. Ta ndixa xa natakú taJesús, saá chi mii ndi, na nixika x'in ra ndakuiin ndi xa'a ña xini ndi nixi'i ra ta natakú ra, ta xini ndi ra táku ra. ³³ Ta xini ndi taJesús kua'an ndaa ra ta kuano'o ra ñoyivi nino, ta xikoo ra tón táyi ká'no, tón ñíndichi siin kua'á Ndios. Ta saá naki'in ra Níma Ndios ña taxi Yivá yó Ndios nda'a ra, ta taJesús ti'vi ra Níma Ndios yó'o kixaa ña koo ña x'in ndi'i, nivi na kándixa ña'á, ndatán yoo ña kindoo ra x'in ndi. Ta vitin ña xini ndó x'in ña xini so'o ndó yó'o kuu ña kisa ndivi ra to'on ña kindoo ra x'in ndi. ³⁴ Ta xini yó ndi on sivi taDavid x'in yiki koñu ra kuu taa ta ndaa ñoyivi nino. Saá chi nitaa tarey David to'on Ndios ña ká'an xa'a taa ta ti'vi Ndios sakaku ra mii yó, ta kachi taDavid saá: Ndios nika'an ra x'in taKá'no noo j, kachi ra saá: "Koo ún táyi ká'no yó'o, tón ñíndichi siin kua'á j,

35 tãnda tãnda kivi sakoyo i tixin xa'a ún ndi'i na káni tá'an xí'in ún", saá káchí Ndios, nĩta tãDavid kuyã xina'á.

36 'Ta saá ndi'i ndó'ó nañoõ i naIsrael, vará sava ndó'ó xa'ni ndó tãJesús, chi katakaã ndaa ndó ra nda'a tón cruz, ta vitin xini ñó'ó kundaa va'a ini ndó ndí Ndios xa taxi ra ndayí nda'a mji tãJesús yó'o ña kúu ra Tãa tãKá'no nõõ ndi'i yó, ta kúu ra Cristo, tãa tã xindati yó ti'ví Ndios ña sakaku ra mji yó —káchí tãPedro, ká'an ra xí'in na.

37 Tá nivi na xini so'o ña ká'an tãPedro yó'o, kixá'á na ndi'i ní ini na, tãnda nĩta'vi sava níma na xa'a ña xini so'o na ká'an ra xí'in na. Ta saá nĩndakã to'on na tãPedro xí'in inkã naapóstol tá'an ra, káchí na saá:

—Natá'an yó, ká'an ndó xí'in ndi, ¿yukia kasa ndivi ndi vitin? —káchí na.

38 Ta ndakuiin tãPedro:

—Xini ñó'ó nandikó ini ndó ta sandakoo ndó kuachi ndó ta kivi ndó yichi nõõ xá'nda chiño Ndios. Ta saá kivi ndó kuchu ndó xí'in ndayí kivi tãJesús tãa tã kúu Cristo. Ta saá Ndios kasa ká'no ini ra xa'a kuachi ndó ta naki'in ndó Níma ra kutaku ña ini ndó, ³⁹ chi saá kindoo Ndios ke'é ra xí'in ndó ta xí'in sa'ya ndó ta xí'in nivi na ndóo ku'a ní ñoo xiká. Ndixa Ndios taxi ra Níma ra kutaku ña ini ndi'i nivi na kúu na kana Ndios ña kundikon na yichi ra —káchí tãPedro xí'in na.

40 Si'a ndato'on tãPedro, ta ká'an kã ra xí'in na, ndúkú ra nõõ na ña chikaã so'o na to'on ña ká'an ra. Ta káchí ra saá:

—Taxi ndó ña sakaku Ndios ndó'ó koto ñii káchí xo'vi ndó xí'in ñivi na toon ní ini, na kúu na táku yichí on vá'a —káchí taPedro xí'in na.

⁴¹ Ta saá mii kivi ndato'on taPedro saá xí'in na, ta ñii uní mil ñivi kándixa na to'on ña ñika'an ra xí'in na. Ta saá chichi na xí'in takuii chí kándixa na taJesús, ta chikaá ini na kundikon na yichi ra. Ta xí'in ñivi yó'o, nduu kuá'a ní ka ñivi na kándixa taJesús. ⁴² Ta saá ñii ñii kivi ndikon ka na sakuá'a na ta kisa ndivi na ña sáná'a naapóstol, ta táxi xí'in mii na ña vivii kutaku xí'in tá'an na, ta kuá'a ní yichi nákutá'an na xíxi na, ta tá'ví na sítá va'a xíxi na ña náká'an na taJesús ndasaá ñixi'i ra xa'a na, ta táxi xí'in mii na nakutá'an na ña ka'an na xí'in Ndios.

*To'on yó'o ká'an
ndasaá xitaku ndi'i ñivi nanoó kándixa taJesús*

⁴³ Ta ndi'i ñivi naka'nda ini na xito na ñava'a ná'no ke'é naapóstol noo na, chi xí'in ndee Ndios naapóstol ke'é na kuá'a ní chiño va'a xito na.

⁴⁴ Ta ndi'i ñivi na kándixa taJesús ñii yu'ú yóo ndi'i nayó'o. Ta ñii ñii na taxi na ña xikomí na xa'a ña koni ñó'ó ndi'i natá'an na, ta on vása sí'nda ñixiyo ini na. ⁴⁵ Tá xito na ndi yóo natá'an na na kándixa taJesús, ta yóo ní ña kumaní noo nayó'o, ta saá síkó na ña kómí na, ta náki'in na si'ún, ta náta'ví na si'ún nda'a ñivi na xini ñó'ó ña. Ta táxi na nda'a ñivi yó'o ñii ki'va ndatan yóo ña kumaní kuiti nda'a ñii ñii na. ⁴⁶ Ta saá ndi'i saá kivi nákutá'an na ve'e ño'o ká'no ña yóo ñoo Jerusalén noo kisa ká'no na Ndios. Ta saá tuku nákutá'an na sava ve'e natá'an na, ta tá'ví na sítá va'a xíxi na xa'a ña náká'an na ndasaá

n̄ixi'ij̄ taJesús xa'a na. Ta xí'in ñasij̄ ní ini na, ta xí'in ña ndino'o ní ini na nákutá'an na ta xíxi na xí'in tá'an na. ⁴⁷ N̄ii ñii k̄iv̄i nákutá'an na k̄isa ká'no na Ndios, ta kánóo va'a ní ñato'ó na ño' ñka ñivi. Ta ñii ñii k̄iv̄i Ndios sákaku ra ñivi na kúu na k̄ana ra ña kandixa na taJesús ta kundik̄on na yich̄i ra. Ta saá ku'a' a k̄a ndu'u ñivi na kándixa taJesús.

3

To'on yó'o ká'an ndasaá nda'a ñii ta'a ta on k̄iv̄i kanda xa'a

¹ N̄ii k̄iv̄i k̄aa un̄i xikuaa kúu ña,* ta taPedro xí'in taJuan ku'a'an na ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén, chi hora yó'o kúu ña nákutá'an na-judío ndi'i saá k̄iv̄i xa'a ña ká'an na xí'in Ndios. ² Ta saá ñixa'a na ñii yé'é ña ñan̄i Yé'é Livi ño' k̄iv̄i ñivi yoso ndíka ña yóo ke'e ve'e ño'o ká'no. Ta x̄ini na ñii ta'a ta on k̄iv̄i kanda xa'a, chi saá k̄aku ra. Ta tayó'o kándú'u ra yé'é yó'o, saá chi ndi'i saá k̄iv̄i natá'an ra ndíso na ra, k̄ixa'a na ch̄indú'u na ra yó'o xa'a ña ndaka chi'ña ra s̄i'ún ño' ñivi na yá'a yé'é yó'o. ³ Ta saá ta'a ta on k̄iv̄i kanda xa'a yó'o, x̄ini ra taPedro xí'in taJuan ku'a'an k̄iv̄i na yé'é yó'o, ta saá ñinda'ka chi'ña ra s̄i'ún ño' na. ⁴ Ta taPedro xí'in taJuan x̄ito káxín na nduch̄u ño' ta'a ta on k̄iv̄i kanda xa'a yó'o, ta ñika'an taPedro xí'in ra, káchí ra saá:

—Tata, koto káxín ún ño' nd̄i —káchí ra.

* **3:1** K̄aa un̄i xikuaa ñan̄i ña k̄aa ñin ño' ñaño Roma.

⁵ Ta saá t̄a yó'o x̄ito káxín ra n̄o na, chi xáni s̄in̄i ra ndí taxi na s̄i'ún nda'a ra. ⁶ Ta t̄aPedro n̄ika'an ra xí'in ra:

—On koó s̄i'ún ní'i taxi i nda'a ún, ta saá ni, yóo ña kómí i ña taxi i nda'a ún vitin. Xí'in ndayí k̄iv̄i Jesucristo t̄año Nazaret, xá'nda chiño i n̄o ún nakundichi ún, ta kixá'á ún ko'on xá'á ún vitin —káchi t̄aPedro xí'in ra.

⁷ Ta t̄aPedro t̄iin ra nda'a kua'á t̄a yó'o, ta kixá'á ra ndání'i ña'á ra, tá mií saá x̄andik̄on n̄ako'on ndeē x̄a'a ra, ta n̄ako'on ndeē s̄ik̄on x̄a'a ra, ta n̄akundichi ra, ⁸ ta kama ní kixá'á ra x̄ika ra. Ta n̄aki'in ra ku'a'an ra xí'in t̄aPedro, ta xí'in t̄aJuan, n̄o yos̄o ndíka ña yóo ke'e yé'é ve'e ño'o ká'no. Ta n̄akutú ñas̄i ini ra, ta kixá'á ra kándeta ní'ni ra xí'in ña kús̄i ní ini ra, ta x̄ika ra kisa ká'no ra Ndios. ⁹ Ta saá n̄ivi na ndóo n̄o yóo yos̄o ndíka ke'e ve'e ño'o ká'no yó'o, x̄ito na t̄ayó'o, ta v̄a'a x̄ika xá'á ra, ta kisa ká'no ra Ndios. ¹⁰ Ta xí'in ña x̄ito n̄ivi nduva'a t̄a yó'o, ta ndixa n̄aka'nda ini na, t̄and̄a yí'ví na ndóo na, chi n̄akoni na t̄ayó'o x̄ikuu t̄a on v̄asa ní-kivi kanda x̄a'a, ta x̄indú'u ra yé'é ña naní Yé'é Livi, ña x̄indaq̄a chi'ña ra s̄i'ún n̄o n̄ivi.

T̄o'on yó'o ká'an x̄a'a ña nd̄ato'on t̄aPedro xí'in n̄ivi na n̄akutá'an Corredor t̄aSalomón

¹¹ Ta t̄a t̄a nduva'a yó'o t̄iin ra nda'a t̄aPedro xí'in nda'a t̄aJuan, ta n̄i-xiin ra saña ña'á ra. Ta ndí'i n̄ivi náka'nda ini na x̄in̄i so'o na ña nduva'a t̄ayó'o, ta x̄ino na v̄axi na koto na n̄o yóo ra xí'in t̄aPedro ta xí'in t̄aJuan, ñii xiiña corredor, ña naní Corredor t̄aSalomón. Ta corredor yó'o x̄ino nduu ña yos̄o ndíka ke'e ve'e ño'o ká'no.

¹² Tá xító t̄aPedro n̄akutá'an n̄ivi yó'o, ta n̄ika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Natá'an yó naIsrael, ¿nd̄achun náka'nda ini ndó xító ndó ña nd̄uva'a t̄ayó'o? ¿Nd̄achun xító ndó n̄o n̄di? ¿Án xáni s̄ini ndó xí'in ndee m̄i n̄di kúu ña s̄anda'a n̄di t̄ayó'o, chi v̄a'a ní n̄ivi kúu n̄di? Qn vása saá, chi xí'in ndee t̄aJesús nd̄uva'a t̄ayó'o. ¹³ Ta m̄i Ndios t̄a t̄a k̄isa to'ó nax̄i s̄ikúa yó, na kúu t̄aAbraham, t̄aIsaac xí'in t̄aJacob, m̄i Ndios yó'o kúu t̄a t̄a ch̄inóo s̄ikón ñato'ó Sa'ya ra t̄aJesús, t̄a t̄a k̄isa ndivi chiño ña nd̄aya'ví ní. Ta saá ni, sava ndó'ó kúu n̄ivi na n̄ataxi t̄aJesús yó'o nda'a nachino ñoo Roma ña ka'ni na ra. Ta k̄ivi n̄ixāa ra n̄o t̄agobernador Pilato, ta n̄ika'an ndó ña on v̄a'a x̄a'a ra. Vará n̄ika'an t̄aPilato ndí kóni ra saña ra t̄aJesús ko'on ndíka ra, ta ndó'ó n̄i-xiin ndó ke'é ra saá. ¹⁴ On vása ní-xiin ndó naki'in v̄a'a ndó t̄aJesús, t̄a t̄a kúu t̄aNdaa, t̄a kúu t̄aȲi, ta nd̄a víka nd̄ukú ndó n̄o t̄aPilato ña saña ra ink̄a t̄a, t̄a kúu t̄a x̄a'ni n̄ivi. ¹⁵ Ta saá x̄a'ni ndó t̄a t̄a kúu ñii laá kuiti t̄a kúchiño sakutaku ndino'o m̄i yó ndi'i saá k̄ivi. T̄aJesús yó'o, vará n̄ixi'i ra, ta Ndios sanataku ña'á ra, ta m̄i n̄di kúu n̄ivi na x̄ini ña n̄ataku ra, ta ndákuiin n̄di x̄a'a ra ña nd̄ixa n̄ataku ra. ¹⁶ Ta x̄a'a ña kándixa n̄di t̄aJesús ta ndáa ini n̄di nd̄ayí k̄ivi ra, ta x̄a'a ñayó'o nd̄uva'a t̄ayó'o, t̄a t̄a x̄ikuu t̄a on k̄iví kanda x̄a'a. Ndixa x̄a'a ña ndáa ini n̄di t̄aJesús, s̄anda'a ndino'o ra t̄ayó'o, t̄a t̄a xító ndó ñ̄indichi ra n̄o ndó yó'o.

¹⁷ 'Natá'an yó, x̄ini i ndí ndó'ó, ta xí'in naná'no n̄o ndó, on vása ní-kundaa ini ndó yu kúu t̄aJesús, ñakán x̄a'ni ndó ra. ¹⁸ Ta saá ni, ndi'i

ña n̄joxo'vi taJesús kúu ña kundivi to'on Ndios ña n̄jtaa naprofeta x̄ina'á, chi ñii káchí n̄jtaa ndi'i naprofeta na n̄ika'an ndoso to'on Ndios x̄ina'á, n̄jtaa na káchí na ndí x̄ini ñó'ó xo'vi ní Cristo, ta ta ti'ví Ndios sakaku ra m̄ji yó, káchí naprofeta x̄ina'á. ¹⁹ Ta vitin ndó'ó, x̄ini ñó'ó nandikó ini ndó, ta sandakoo ndó kuachi ndó, ta ki'vi ndó yichi Ndios. Ta saá kasa ká'no ini ra xa'a kuachi ndó. Ta saá ndixa kixa k̄ivi ña Ndios taxi ra ña nakindée ndó. ²⁰ Ta ñii k̄ivi Ndios ti'ví tuku ra taJesús, ndikó ra ñoyívi yó'o. Saá chi nda si'na Ndios ch̄indú'u ra taJesús kuu ra Cristo, ta ta sakaku n̄ivi noo ña on vá'a. ²¹ Ñakán x̄ini ñó'ó kundati ka taJesús, ta ta kúu Cristo, ñoyívi n̄ino nda kixa k̄ivi ña Ndios ndasa xaá ra ndi'i ña kuva'a yóo ñoyívi. Ndatán n̄ixiyo k̄ivi x̄ina'á tá on ta'an ka ki'vi n̄ivi kuachi saá koo ña. Saá chi x̄i'in ñayó'o kundivi to'on Ndios ña n̄ika'an ndoso naprofeta kuiya x̄ina'á. ²² Ñii taprofeta ta n̄jtaa to'on Ndios x̄ina'á x̄ikuu taMoisés, ta tayó'o n̄jtaa ra xa'a Cristo, káchí ra saá: “Ñii k̄ivi ña vaxi Ndios ti'ví ra ñii taprofeta ndatán yóo yi'i. Ta tayó'o kixi ra ñoo yó Israel, ta ka'an ndoso ra to'on Ndios noo n̄ivi ñii ki'va ndatán yi'i n̄ika'an ndoso i to'on Ndios noo ndó. Ta saá x̄ini ñó'ó chika s̄o'o va'a ndó ndi'i ña ka'an ra x̄i'in ndó. ²³ Táná koo n̄ivi na on kua'a chika s̄o'o to'on ka'an ra, ta tava yó n̄ivi yó'o ña on kuu ka na n̄ivi naño Ndios”, saá n̄jtaa taMoisés x̄ina'á.

²⁴ 'Ta taprofeta Samuel, ta x̄i'in ndi'i saá naprofeta na kixi sata ra, ndi'i nayó'o n̄ika'an ndoso na to'on Ndios ña káchí xa'a ndasaá koo k̄ivi ña táku yó vitin. ²⁵ Ta ndó'ó kúu sa'ya ñani

síkuá naprofeta yó'o, ta saá vitin ndó'ó kúchiño naki'in ndó ñava'a ña kúu ña kindoo Ndios xí'in naxii síkuá yó ña kasa ndivi ra xí'in na. Saá chi kuiya xina'á Ndios nika'an ra xí'in taxii síkuá yó taAbraham, kachí ra saá: "Xa'a ña ke'é ta tasha'ya ñani síkuá ún, yi'i ndixa ke'éj ña ndi'i nivi ñoyivi naki'in na ñava'a", kachí Ndios xí'in ra. Ta vitin mji yó kúu nivi na xa naki'in ñava'a ní nda'a Ndios, ndatan yoo ña kindoo ra xí'in taAbraham. ²⁶ Kivi Ndios tiví ra Sa'ya ra taJesús kixaa ra ñoyivi yó'o, ta saá si'na kixaa ra noo mji yó najudío xa'a ña ke'é ra ñava'a xí'in yó. Saá chi kixaa ra xa'a ña chindee ra mji yó ña nandikó ini yó ta sandakoo yó ña on vá'a, ta kundikon yó yichi Ndios —kachí taPedro xí'in nivi na nakutá'an yó'o.

4

To'on yó'o ká'an xa'a taPedro xí'in taJuan yíta na noo nachiño najunta Suprema

¹ Tá mií yoo ka taPedro xí'in taJuan, ká'an ndoso na to'on Ndios noo nivi, ta kixaa sava nasutu xí'in taká'no noo napolicia na kúu na ndaa ve'e ño'o ká'no, ta kixaa inká naná'no na kúu nasaduceo. ² Saa ní ini na kixaa na, chi taPedro xí'in taJuan ndátoto'on na sáná'a na nivi ndí ndixa natakú taJesús, ta kachí na ká'an na ndí ndi'i nivi na kándixa taJesús, nivi yó'o, ndatan xa natakú taJesús saá natakú na kivi ña vaxi. ³ Ta saá napolicia tjin na taPedro xí'in taJuan, ta taan ña'á na ini ve'e ka, noo xiño'o na nda inká kivi, saá chi xa nikuaa ní kúu ña, ta on vása ní-kuna'a ka kasa nani na kuachi xa'a

nayó'o. ⁴ Ta saá ni, xa kuá'a ní nivi kúu na xinj so'o to'on ña nika'an taPedro, ta nivi yó'o kixá'á na kándixa na taJesús. Ta saá xa'no ti'vi nivi na kándixa taJesús, ta ntondaa o'on mil kúu nataa na xa kándixa.

⁵ Ta nivi inka kivi, ta nakutá'an naná'no noo naIsrael xí'in naxikua'a ta xí'in namaestro na sáná'a ndayí Ndios ña nita taMoisés, nakutá'an na ña koo junta ñoo Jerusalén. ⁶ Ta taká'no noo ndi'i nasutu, naní ra Anás yoo ra xí'in na. Ta ndoo nave'e ra na kúu taCaifás, taJuan, taAlejandro xí'in sava ka inka nave'e tasutu ká'no yó'o. ⁷ Ta saá ti'vi na napolicia ko'on na tava na taPedro xí'in taJuan ve'e ka. Ta nixa'an napolicia ta naki'in na na ño'o ve'e ka, ta ndiko napolicia, ta vaxi taPedro xí'in taJuan xí'in na, ta kixa na noo yoo nachiño. Ta saá nachiño kixá'á na ndaka to'on na taPedro xí'in taJuan, káchí na saá:

—¿Ndasaá ke'é ndó sanda'a ndó tayó'o, ta to'on kivi kanda xa'a xikuu ra? ¿Yu kúu na taxi ndee án ndayí nda'a ndó ke'é ndó saá? —káchí nachiño xí'in taPedro ta xí'in taJuan.

⁸ Ta taPedro, chutú ini ra xí'in Nima Ndios, ta ndakuiin ra nika'an ra, káchí ra saá:

—Nachiño xí'in naxikua'a ñoo yó Israel, ká'an xí'in ndó vitin. ⁹ ¿Án ndixa táxi ndó kuachi xa'a ndi chi ke'é ndi ñava'a xí'in ñii ta ta xikuu ta on kivi kanda xa'a? ¿Án ndixa kóni ndó kunda ini ndó ndasaá nduva'a xa'a ra? ¹⁰ Ta saá vitin ká'an ndi ndato'on kaxín ndi xí'in ndó'ó ña kunda ini mii ndó ta kunda ini ndi'i naño yó naIsrael ndí xí'in ndee taJesús taño

Nazaret nduᵛa'a tayó'o. M̄ii taJesús yó'o kúu tāa tā katakāa ndaa ndó nda'a tón cruz, ta n̄ixi'i ra, ta Ndios sanatakū ña'á ra. ¹¹ Ta xa'a taJesús yó'o káchí to'on Ndios ña n̄itaa na x̄ina'á, káchí ña saá: “Yóo ñii yūu ña n̄i-xiin n̄ivi na kisa va'a ve'e koni ñó'ó na, ta vitin m̄ii yūu yó'o ndūu ña yūu ká'no ní ka, chi nákāa ña xa'a ve'e ta ndíso ña ve'e”, káchí to'on Ndios. Ta ndatán yóo yūu yó'o, saá yóo taJesús vitin. ¹² Ta ñii lāa taJesús kúchiño sakaku ra m̄ii yó, chi nda'a ñii lāa taJesús Ndios tax̄i ra ndee ña sakaku ra n̄ivi. Ta ndixa on kōo ka nda ñii n̄ivi, ni nda ñii ink̄a ña yóo ñoyívi kómí ndee Ndios ña kúchiño sakaku ña m̄ii yó —saá n̄ika'an taPedro x̄i'in nachiño.

¹³ Ta ndi'i nachiño yó'o, ñaka'nda ini na ndóo na, x̄ini so'o na to'on ká'an taPedro x̄i'in to'on ká'an taJuan. Saá chi on vása yí'ví ovi tāa yó'o, ta x̄i'in ña ndino'o ní ini na n̄ika'an ndoso na to'on nōo nachiño ná'no yó'o. Ta nachiño yó'o kúndāa ini na ndí taPedro x̄i'in taJuan lo'o ní ka'vi na escuela, ta saá ni, va'a ní ká'an na. Ta saá nachiño yó'o ñaká'an na ndí taPedro x̄i'in taJuan x̄ikuu nataa na n̄ixika x̄i'in taJesús. ¹⁴ Ta nachiño yó'o x̄íto na ña ñíndichi tāa tā x̄ikuu tā on kivi kanda xa'a, ta vitin nduᵛa'a ra. Ta saá on vása ní-ni'i na to'on ña ndakuijn na, ta ndá tásijn kuiti ndóo na. ¹⁵ Ta saá xa'nda chiño na nōo taPedro x̄i'in taJuan kee na ko'on na ke'e ña kuchiño ka'an tá'an m̄ii nachiño yó'o na kúu naJunta Suprema. ¹⁶ Ta n̄ika'an tá'an na, káchí na saá:

—¿Yukia ke'é yó x̄i'in ovi tāa yó'o vitin? Chi ndi'i n̄ivi na táku ñoo Jerusalén yó'o x̄ini na ña

ke'é na ov̄i ɬa yó'o ñii ñava'a ká'no ní. Ta m̄ji yó on k̄iví ka'an yó kachí yó ndí on s̄iví ñandaa kúu ña ke'é na ñava'a yó'o. ¹⁷ ¿Yukía kúchiño yó ke'é yó ña on kūiɬa ní'no ɬo'on ndi'i saá xiiña xa'a ɬa ɬa nduva'a yó'o? Va'a ka ná ka'an yó xí'in na ov̄i ɬa yó'o ña sandakoo na ká'an ka na xa'a ɬa Jesús xí'in n̄ivi, chi tá on x̄iin na chikaá so'o na ña xá'nda chiño yó noo na, ta saá saxo'v̄i yó na —káchí nachiño, ká'an na.

¹⁸ Ta kana na ɬa Pedro xí'in ɬa Juan ña ndikó nayó'o. Ta saá k̄ixaa na, ta nachiño xa'nda chiño na noo nayó'o, káchí na saá:

—Nda ñii ka k̄iví on ka'an ka ndó nda ñii ɬo'on xa'a ɬa Jesús, ta nda ñii ka n̄ivi on saná'a ka ndó na xí'in ndayí k̄iví ɬa Jesús —káchí nachiño ná'no xí'in ɬa Pedro ta xí'in ɬa Juan.

¹⁹ Ta saá ɬa Pedro xí'in ɬa Juan ndakuijn na, káchí na saá:

—Kani s̄inj ndó ta ndakuijn ndó, ¿yu kúu ña ndaa ka noo Ndios? ¿Án va'a ka kasa ndivi ndi ña kóni ndó'ó, án va'a ka kasa ndivi ndi ña kóni Ndios? ²⁰ Saá chi ndi'j, on kúchiño sandakoo ndi ká'an ndi xí'in n̄ivi xa'a ña x̄ini ndi, ta xa'a ña x̄inj so'o ndi —káchí na xí'in nachiño ná'no yó'o.

²¹ Ta ndakuijn nachiño n̄ika'an na, káchí na saá:

—Tána ka'an ka ndó xa'a ɬa Jesús, ta ndixa saxo'v̄i ní ndi ndó'ó —káchí na.

Ta saá saña na ɬa Pedro xí'in ɬa Juan kua'an ndíka nayó'o. Saá chi nachiño ni-ni'i na yichi ndasaá kuchiño saxo'v̄i ña'a na, chi ndi'i inka n̄ivi kúsij ní ini na ña nduva'a ɬa ɬa x̄ikuu ɬa on k̄iví kanda xa'a. Ta xa'a ñava'a ká'no yó'o, n̄ivi

kisa ká'no ní na Ndios. ²² Saá chi taa tã xikuu tã on kivi kanda xa'a ta nduva'a ra, yá'a ovi siko kuyã kómí ra.

Tõ'on yó'o ká'an ña ndi nivi na kándixa tãJesús ndúkú na ñavã'a nõo Ndios

²³ Tá nachiño saña na tãPedro xí'in tãJuan, ta kee na kuã'an na, ta nixaã na ñii ve'e nõo nákutá'an natá'an na na kúu nivi na kándixa tãJesús. Ta saá tãPedro xí'in tãJuan ndato'on na xí'in na ndi nachiño ná'no xí'in nasutu ná'no ndeé ní xa'nda chiño na nõo na ña on vása ka'an ka na to'on xa'a tãJesús. ²⁴ Tá ndi'i xini so'o na to'on yó'o, ta saá ndi'i nivi na nakutá'an yó'o kixá'á na ká'an na xí'in Ndios, káchí na saá:

—Tata Yivá yó Ndios, yó'ó kúu Taa tãKá'no nõo ndi, ta yó'ó kúu taa tã kisa va'a ñoyívi ñino xí'in ñoyívi yó'o, ta kisa va'a ún takuií mïni. Ta yó'ó kúu taa tã kisa va'a ndi'i ña yóo ñoyívi yó'o, xí'in ndi'i ña yóo ñoyívi ñino, xí'in ndi'i ña yóo ini takuií. ²⁵ Ta xii síkuá ndi tãDavid xikuu ñii taa tã kisa chiño nõo yó'ó, ta Níma ún nika'an ña ini ra, ta nita ra to'on yó'o:

Ña manj kúu ña sã ini nivi na ñoo xíyo xini na Ndios,

ta ña manj kúu ña xáni sinj nivi ndasaá koo ña kundeé na nõo ra.

²⁶ Narey xí'in inkã naná'no na xá'nda chiño nõo nivi ñoyívi yó'o nakutá'an na, ta nakoo yu'ú na xa'a ña kani tá'an na xí'in Ndios.

Ta naḱoo yu'ú na xa'a ña kani tá'an na xí'in ta
 ta sakuiso chiño Ndios kuu ra Cristo, ta
 ta sakaku ñivi,
 kačí taDavid xina'á.

²⁷ Ta xa kundivi ña ñika'an taDavid, chi ñoo
 Jerusalén yó'o naḱutá'an tarey Herodes xí'in
 taḱobnador Pilato xí'in inka ñivi na ñoo xíyo,
 ta xí'in sava naño yó nalsrael, ta ndi'i nayó'o
 naḱoo yu'ú na ña ka'ni na Sa'ya ún tayji taJesús,
 ta ta naḱaxin ún ta sakuiso chiño ún ra ña
 sakaku ra ñivi. ²⁸ Ta saá nachiño ná'no xí'in inka
 naná'no yó'o kisa ndivi na ndatán yoo ña nda xa
 si'na chitóni ún kundivi, Tata Yivá yó Ndios. Ta
 xí'in ndayí ún kundivi ndi'i ña ñixov'i ní taJesús.

²⁹ Ta vitin ndúkú ndi noo ún ña koni so'o ún ndá
 to'on kúu ña ká'an nachiño xa'a ndi, chi káčí
 na ndí saxov'i ní na ndi'i xa'a ña ndato'on ndi
 to'on xa'a taJesús. Ta xa'a ñayó'o, vitin ndúkú
 ndi noo ún ña chikaa ún ndee ún ini ndi ña on
 kuyi'ví ndi ka'an ndoso ndi to'on ún noo ñivi.

³⁰ Ta ndúkú ndi noo ún ña saná'a ún ndee ún noo
 ñivi xí'in ña sanda'a ún kua'a ní ñivi na ndee
 ndó'o. Ta taxi ún nda'a ndi ndee taJesús, ta kúu
 Sa'ya ún tayji, xa'a ña ke'é ndi milagro xí'in inka
 ñava'a ná'no ña taxi naka'nda ini ñivi —káčí
 na, ndúkú na noo Ndios.

³¹ Tá ndi'i ñika'an na xí'in Ndios, ta kixá'á táan
 ní noo yoo ve'e nákutá'an na. Ta Ndios sakutú
 ra xí'in Níma ra ini ndi'i ñivi na naḱutá'an yó'o.
 Ta saá chutú Níma Ndios ini na, ta nda lo'o on
 vása yí'ví na, ta kixá'á na ká'an ndoso na to'on
 Ndios noo ñivi.

To'on yó'o ká'an ndi ñivi na kándixa taJesús

ñii káchí xínj ñó'ó na ndi'i ñava'a kómí na

³² Ndi'i ñivi na kándixa taJesús, ñii yu'ú ta ñii níma xikuu na, ta nda ñii ñivi yó'o ñi-ka'an na káchí na ndí ndi'i ñava'a kómí na ña konj ñó'ó mji na kuiti kúu ña. Nda víka, taxi na ndi'i ñava'a kómí na, ña konj ñó'ó ndi'i natá'an na. ³³ Ta xí'in ndeę Ndios, ndi'i naapóstol on vása sándakoo na ña ndátō'on na xí'in ñivi ña ndixa natakū taJesús. Ta Ndios ke'é ra kuā'a ní ñava'a xí'in ñivi na kándixa taJesús. ³⁴ Ta saá nda ñii ñivi na kándixa taJesús on vása ní-kisa manj ka ña xínj ñó'ó noo na. Saá chi ñivi na xikomí ve'e, án ñivi na xikomí ño'o, nayó'o ñisikó na ña xikomí na, ta ñaki'in na ndi'i s'ún, ³⁵ ta taxi na ña nda'a naapóstol xa'a ña nata'ví na s'ún yó'o. Ta naapóstol yó'o taxi na ña nda'a ñivi, ñii k'va ndatán yóo ña xínj ñó'ó ñii ñii na. ³⁶ Nixiyo ñii taa ñaní ra José, ta kúu ra sa'ya ñani síkuá taLeví. Kee ra ñoo isla Chipre, ta naapóstol sakunaní na ra Bernabé, chi kivi Bernabé kóni kachí ña: Taa ta sánduva'a ini ñivi. ³⁷ Ta taBernabé yó'o ñisikó ra ñii ño'o ra, ta taxi ra ndi'i s'ún nda'a naapóstol ña nata'ví na ña ta taxi na ña nda'a ñivi na xínj ñó'ó s'ún yó'o.

5

To'on yó'o ká'an
ndi taAnanías xí'in ñáSafira ñikq'an na to'on vatá

¹ Ta ñii taa ñaní ra Ananías xí'in ñásí'í ra ñaní ñá Safira ñisikó na ñii ño'o na. ² Ta s'ún ña ñaki'in na xa'a ño'o ñisikó na, ñii tá'ví s'ún yó'o chikaa va'a na. Ta inka tá'ví s'ún, taAnanías taxi ra ña nda'a naapóstol xa'a ña konj ñó'ó ñivi

nandá'ví. Ta saá taAnanías kixaa ra taxi ra s̄i'ún yó'o nda'a taPedro, ta n̄ika'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—Ñayó'o kúu ndi'i s̄i'ún n̄aki'in ndi xa'a ño'o n̄isikó ndi —káchí ra.

Ta ñásí'í ra ñáSafira n̄ixiyo yu'ú ñá xí'in ra ña ke'é ra saá.

³ Ta n̄ika'an taPedro xí'in taAnanías:

—Tata, ¿ndachun taxi ún ña n̄ik̄i'vi níma ndiva'a ká'no Satanás ini ún ña xá'nda chiño ña noo ún ña ka'an ún to'on vatá xí'in Níma Ndios? Ch̄i kachí ún ñayó'o kúu ndi'i s̄i'ún ña n̄aki'in ún xa'a ño'o n̄isikó ún, ta on s̄iví ñandaa kúu ña n̄ika'an ún, ch̄i k̄indoo ñii tá'ví s̄i'ún nda'a ún.

⁴ Tá on ta'an ka s̄ikó ún ño'o ún, ¿án on ndixa x̄ikomí ún ndayí s̄ikó ún ña án on s̄ikó ún ña?, ch̄i ño'o m̄i ún x̄ikuu ña. Ta vitin xa n̄isikó ún ña ta n̄aki'in ún s̄i'ún xa'a ña, ta, ¿án on s̄iví s̄i'ún m̄i ún kúu ndi'i ña n̄aki'in ún? Ta x̄ikomí ún ndayí ke'é ún xí'in s̄i'ún yó'o ñii k̄i'va ndatán kóni ún. Ta saá, ¿ndachun n̄ika'an ún to'on vatá xí'in ndi? Ta on s̄iví ndasaá kuiti ndi'i kúu na n̄ika'an ún to'on vatá xí'in, ta xí'in m̄i Ndios n̄ika'an ún to'on vatá —káchí taPedro xí'in taAnanías.

⁵ Tá ndi'i x̄ini so'o taAnanías to'on yó'o, ta n̄ixi'i ra, ta n̄akava ȳikí koñu ra nda noo ño'o. Ta ndi'i n̄ivi na x̄ini so'o ña ndo'o taAnanías n̄iyi'ví ní na. ⁶ Ta saá n̄akuita sava ta kuáchí, ta ch̄itívi na ȳikí koñu taAnanías xí'in tikoto, ta ku'a'an na sandúxun na ña.

⁷ Sakán n̄iya'a un̄i hora n̄ixi'i taAnanías, ta kixaa ñásí'í ra, ta ñáyó'o, on ta'an koni ñá yukia

ndɔ'o yij ñá. ⁸ Ta tãPedro ñindaḱa tɔ'on ña'á ra, káchí ra saá xí'in ñá:

—¿An ñandaḱa sɪ'ún yó'o kúu ndi'i ña ñaki'in ndó xa'á ño'o ñisikó ndó? —káchí tãPedro xí'in ñáSafira.

Ta ndakuijn ñá, ñika'an ñá:

—Ñandaḱa va ñayó'o kúu ndi'i sɪ'ún ñaki'in ndj, tata —káchí ñá.

⁹ Ta ñika'an tãPedro xí'in ñá:

—¿Ndachun yó'ó xí'in yij ún ñixiyo yu'ú ndó ña koto ndoso ndó Níma Ndios? Ta vitin nataḱa kuáchí na ñixa'an sandúxun yíkí koñu yij ún xa ndikó na kixaḱa na ta yíta na yé'é. Ta saá tuku nataḱa kuáchí yó'o yíta ti'va na ñaki'in na yíkí koñu mji ún ko'on ña xí'in na ña sandúxun na ña —káchí tãPedro xí'in ñá.

¹⁰ Ta xandikɔn ñixi'i ñá, ta ñakava yíkí koñu ñá nda noo ño'o. Ta tuku ñiki'vi nataḱa kuáchí, ta xito na ña ndixa ñixi'i ñá, ta saá ñaki'in na yíkí koñu ñá, ta kuḱ'an na sandúxun na ña ñii xiiña sijn noo ñinduxun yíkí koñu yij ñá. ¹¹ Ta ndi'i ñivi na kándixa tãJesús, ta xí'in inkḱa ñivi na xinj so'o ndasaá ñixiyo ña ñixi'i tãAnanías xí'in ñásí'í ra, ta ñiyi'ví ní ndi'i ñivi yó'o.

Tɔ'on yó'o ká'an xa'á ñava'a ná'no ke'é naapóstol

¹² Ta saá xí'in ndee Ndios, naapóstol kixá'á na ké'é na kuḱa ní milagro xí'in inkḱa ñava'a ná'no ña náka'nda ini ñivi xito na. Ta ñii ñii kivi ndi'i ñivi na kándixa tãJesús nákutá'an na Corredor tãSalomón ña kúu ñii tá'ví corredor ña xino nduu yoso ndíkḱa ke'e ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén. ¹³ Ta inkḱa ñivi yí'ví na nakutá'an na

xí'in nayó'o. Ta saá ni, kánóo síkón ní ñatọ'ó n̄ivi na kándixa taJesús. ¹⁴ Ta ñii ñii k̄ivi ndu kuá'a ní ka nataa xí'in náña'a na kúu na kándixa taJesús, ta n̄itonda kúu na ñii ti'vi ká'no ní n̄ivi. ¹⁵ Ta saá kuá'a ní n̄ivi tava na ndi'i nave'e na na kúu na ndeé ndó'o, ta ndíso ña'á na, ta kuá'an na, ta ch̄indoo na n̄ivi na ndeé ndó'o yó'o n̄o x̄ito án n̄o yivi, ña yóo na ndáti na yu'u yich̄i n̄o ya'a naapóstol. Chi xáni ini na vará nda kundaṭi taPedro ná ya'a saṭa n̄ivi na ndeé ndó'o yó'o, ta saá nduva'a na. ¹⁶ Kuá'a ní n̄ivi na kee ndi'i saá ñoo ña yóo yatin ñoo Jerusalén, vaxi na ndíso na nave'e na, na kúu na ndeé ndó'o, án kúu na na xó'vi x̄a'a ña ké'é ñaním̄a ndiva'a xí'in na, ta k̄ixa na n̄o yóo naapóstol, ta nduva'a ndi'i nayó'o.

Tọ'on yó'o ká'an ndí nachíño saxo'vi ní na naapóstol

¹⁷ Ta ta taká'no n̄o ndi'i nasutu, ta xí'in nataa nasaduceo,* na kúu naxíka xí'in ra, nakutú ini na xí'in ña kuini na xini na naapóstol. ¹⁸ Ta saá nachíño yó'o xa'nda chíño na n̄o napolicia, ta nayó'o tiin na naapóstol ta taan ña'á na ini ve'e ka. ¹⁹ Ta saá tá xa ñoo kúu ña, ta Ndios ti'vi ra ñii ñaángel ña nakoná ña yé'é ve'e ka, ña kee naapóstol ko'on ndíka na. Ta kee na kuá'an na xí'in ñaángel, ta n̄ika'an ñaángel xí'in na, káchí ña saá:

²⁰ —Ko'on ndó ve'e ño'o ká'no, ta ka'an ndoso ndó tọ'on va'a n̄o n̄ivi na nakutá'an n̄o yóo yoso ndíka ke'e ve'e ño'o yó'o, ta ndato'on

* **5:17** Sava nasaduceo xí'in sava nafariseo kúu naJunta Suprema n̄o najudío.

ndó xí'in na ndasaá kuchiño kutaku ndino'o na noo Ndios ndi'i saá kivi —káchí ñaángel xí'in naapóstol.

²¹ Tá nīivi inkā kivi, ta kuā'an naapóstol noo yoo yoso ndíkā ke'e ve'e ño'o ká'no, ta kixá'á na sáná'a na ndi'i nivi, ñii kiva ndatán nika'an ñaángel xí'in na.

Ta saá kixaa taká'no noo nasutu xí'in ndi'i natá'an ra, ñii xiiña noo kindoo na nakutá'an na. Ta kana na inkā naxikuā'a na kúu naJunta Suprema ña kixaa na nakutá'an na xí'in na. Tá nakutá'an nayó'o, ta saá tiví na napolícia na ndaa ve'e ño'o ká'no ña ko'on na tava na naapóstol ta kixaa na noo naJunta Suprema yó'o. Saá chi nachiño yó'o xáni sijnī na ndi naapóstol ñó'o ká na ini ve'e kaa. ²² Tá napolícia nixaa na noo yoo ve'e kaa, ta on koó ká naapóstol ní-nanī'i na. Ta saá kama ní ndikó na kixaa na noo naJunta Suprema, ta ndato'on na xí'in nayó'o, ²³ káchí na saá:

—Nixā'an ndi noo yoo ve'e kaa, ta ndási kútu yé'é ve'e kaa yó'o, ta xini ndi natropa yíta na ndaa na yé'é. Ta saá nakoná ndi yé'é, ta on koó ká nivi ñó'o ini ve'e kaa yó'o —káchí na, ndato'on na xí'in naJunta Suprema.

²⁴ Tá taká'no noo nasutu xí'in natá'an ra, ta xí'in taká'no noo napolícia xini so'o na ña ndato'on napolícia yó'o, ta naka'nda ní ini na. Ta xáni sijnī na yukía koo yó'o vitin, ta ká'an na ndákā to'on tá'an na, káchí na ndasaá keta ñayó'o vitin. ²⁵ Tá mií saá kixaa ñii ta noo yoo naJunta Suprema, ta ndato'on ra xí'in na, káchí ra saá:

—Koto ndó ví, mji nataa na taan ndó ini ve'e kaa, vitin yíta na noo yóo yoso ndíkã ke'e ve'e ño'o ká'no, ta sáná'a na nivi —káchí ra xí'in na.

²⁶ Ta saá napolícia na ndáa ve'e ño'o xí'in taká'no noo napolícia yó'o, kee na kuã'an na noo yóo yoso yó'o, noo yíta naapóstol sáná'a na nivi. Ta saá napolícia xí'in ñato'ó kisa ndivi na chiño ña tjin na naapóstol, saá chi yí'ví na kofo sasaã na nivi na xíto ña ké'é na, chi táná saã nivi yó'o, ta koon na yuu saã napolícia. ²⁷ Ta saá naapóstol kuã'an na xí'in napolícia yó'o, ta kixaa na noo naJunta Suprema. Ta taká'no noo nasutu nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

²⁸ —Xa xa'nda chiño ndi noo ndó ña on ka'an ka ndó xí'in ndayí kivi taJesús. Ta, ¿ndachun só'ó ní ndó ña on xjin ndó kasa ndivi ndó to'on ña nika'an ndi? Ta vitin nivi na ndóo ndi'i saá xiiña ñoo Jerusalén xa xini so'o na to'on ña sáná'a ndó xa'a taJesús. Ta ndó'ó ndúkú ndó sakuiso ndó kuachi saã ndi ña xa'ni ndi taJesús yó'o —káchí taká'no noo nasutu xí'in naapóstol.

²⁹ Ta ndakuijn taPedro xí'in inkã naapóstol, ta nika'an na, káchí na saá:

—Ña xini ñó'ó ní ka kĩa kasa ndivi ndi ña kóni Ndios noo ña kasa ndivi ndi ña kóni nivi. ³⁰ Mji Ndios, taa ta kisa to'ó naxii síkuá yó kuia xina'á, kúu taa ta sanatakũ taJesús, taa ta xikuu ta nixi'i chi ndó'ó katakaã ndaa ndó ra nda'a tón cruz, ta nixi'i ra. ³¹ Tá ndi'i natakũ taJesús ta ndaa ra ñoyívi ñino, ta Ndios taxi ra xikoo taJesús noo táyi tón to'ó, tón ñíndichi noo yóo nda'a kua'á Ndios ñoyívi ñino, ta taxi ra ndayí nda'a taJesús ña kúu ra Taa taKá'no noo ndi'i nivi ñoyívi yó'o.

Mji Ndios taxa ra ndayí nda'a taJesús kúu ra Taa ta Sákaaku nivi noo ña on vá'a. Ta taJesús ke'é ra saá chí kóni ra ndí nañoó yó naIsrael nandikó ini na ta sandakoo na kuachi na, ta saá kasa ká'no ini ra xa'a kuachi na. ³² Ta mji ndi kúu nivi na ndákuijn ká'an ndi ñandixa xa'a taJesús. Ta Níma Ndios kúu ña ñii káchí ndákuijn xí'in ndi ká'an ña ñandaa xa'a taJesús. Ta mji Níma Ndios yó'o kúu ña xa taxa Ndios ña táku ini ndi'i nivi na kisa ndivi ña kóni Ndios —káchí taPedro xí'in nachíño Junta Suprema.

³³ Tá naJunta Suprema yó'o xiní so'o na ña nika'an taPedro xí'in na, ta nisaa ní ini na, tанда kóni na ka'ni na ndi'i naapóstol yó'o. ³⁴ Ta saá yóo ñii tafariseo naní ra Gamaliel, taa tatá'an naJunta Suprema kúu ra, ta kúu ra taa ta sáná'a ndayí Ndios ña nítta taMoisés xiná'á, ta ndi'i nivi kisa to'ó na ra. TaGamaliel yó'o nakundichi ra, ta xa'nda chiño ra ña kee naapóstol ko'on na ke'e ñii káni lo'o, ³⁵ ta saá nika'an ra xí'in ndi'i nivi na kúu naJunta Suprema, káchí ra saá:

—Natá'an yó, nataa ñoo Israel, va'a vivii ná kani siní ndó yu kúu ña xini ñó'ó ke'é ndó xí'in nataa yó'o. ³⁶ Náka'an ndó sakán lo'o kuíya nija'a nixiyo ñii taa xinaní ra Teudas, ta nika'an ra xikuu ra ñii taa ta ká'no ní, káchí ra xa'a mji ra. Ta sanakutá'an ra ku'a ní nivi, tанда nitonda na xikuu na komi ciento taa na kúu na xindikon satá ra. Ta kixaa ñii kivi, ta xa'ni na taTeudas yó'o, ta saá ndi'i nataa na xindikon satá ra nixita ní'nó na ta ku'an na inka ñoo. Ta saá nda ñii nivi on vása ní-ka'an ka na xa'a taTeudas, ta ña maní xikuu ndi'i ña ke'é ra. ³⁷ Ta

saá n̄iya'a lo'o kūiya, ta saá n̄itondaa kūiya ña ndañí'i na censo, ta n̄ixiyo ink̄a t̄aa x̄inaní ra Judas. Tayó'o kee ra ñoo estado Galilea, ta x̄ikuu ra ñii taká'no, ta kūa'a ní n̄ivi x̄indik̄on na s̄ata ra. Ta saá k̄ixaa ñii k̄iv̄i, ta x̄a'ni na t̄aJudas yó'o, ta saá tuku ndi'i nataa na x̄indik̄on s̄ata ra, n̄ixita ní'no ndi'i na. ³⁸ Ta x̄a'a ña kúndaā ini yó ña n̄indo'o nataa yó'o, ndát̄o'on i x̄í'in ndó vitin ndí va'a k̄a ná saña ndó nataa yó'o ko'̄on ndík̄a na, ta ̄on sandi'i k̄a ndó na. Saá chi, tá ndasaá kuiti t̄o'on t̄aa kúu ña sáná'a na nōo n̄ivi, ta saá ña ké'é nataa yó'o ̄on kundeé ña, ta kama ní ndi'i x̄a'a ña. ³⁹ Ta saá ni, tá t̄o'on Ndios kúu ña sáná'a na, ta ndó'ó ̄on kuchiño kundeé ndó nōo ña, ta ña man̄i kúu ña ndukú ndeé ndó kasi ndó nōo nataa yó'o, chi kōto yóo ndó saá káni tá'an ndó x̄í'in m̄ji Ndios —káchí t̄aGamaliel x̄í'in naJunta Suprema.

⁴⁰ Ta saá naJunta Suprema ch̄ikaa so'o na ña ndát̄o'on t̄aGamaliel x̄í'in na. Ta x̄a'nda chiño na nōo napolicia na ndáa ve'e ño'o ká'no ña tuku kana na naapóstol ña kixaa na nōo nachiño yó'o. Ta saá nachiño x̄a'nda chiño na nōo napolicia ña kani na naapóstol yó'o x̄í'in kuártá. Ta saá x̄a'nda chiño na nōo naapóstol ña ̄on ka'an k̄a na nda ñii t̄o'on x̄a'a t̄aJesús, ta saña ña'á na ña ko'̄on ndík̄a na. ⁴¹ Ta saá naapóstol, x̄í'in ñasij ní ini na, kee na kūa'an na. Saá chi x̄áni s̄inj na ndí ká'no ní ñat̄o'ó t̄axi Ndios nda'a na, ña t̄axi ra ña n̄ixov̄i na x̄a'a ña ndát̄o'on na nōo n̄ivi t̄o'on va'a x̄a'a t̄aJesús. ⁴² Ta ndi'i saá k̄iv̄i x̄íka naapóstol sáná'a na n̄ivi na kúu na nakutá'an nōo yóo yoso ndík̄a ke'e ve'e ño'o ká'no. Ta ndi'i k̄iv̄i kée na

kuḗ'ḗn na kuḗ'a ní ve'e nḡḡ nḗkutá'an nḡvi ña konḡ sḡ'o na tḡ'on xḗ'a tḗJesús. Ta ndḗ lo'o ḡn vḗsa sḗndakoo na kḗ'ḗn ndoso na tḡ'on vḗ'a ña káchí ndí tḗJesús kúu ra Cristo, tḗa tḗ tḡ'ví Ndios sakḗku ra nḡvi.

6

Tḡ'on yó'o kḗ'ḗn ndasaá nḗkaxin na uxḗ tḗa na chindeé nḡvi nandá'ví na kúu na kándixa tḗJesús

¹ Ta kḡvi saá, tá vḗxi kua'no kuḗ'a ní kḗ nḡvi na ndíkḡn yichḡ tḗJesús, ta saá kḡxá'á kḗku ñii kuḗchi chí sava nḡvi najudío na kándixa tḗJesús kúu nḡvi na kḗ'ḗn tḡ'on hebreo, ta inkḗ sava na kḗ'ḗn na tḡ'on griego. Ta nḡvi na kḗ'ḗn tḡ'on griego kḗ'ḗn kuáchí na xḗ'a nḡvi na kḗ'ḗn tḡ'on hebreo, ta nḡkḗ'ḗn na xí'in naapóstol, káchí na saá:

—Ñii ñii kḡvi ña náta'ví na ñaxíxi nda'a náña'a ndá'ví ná nḡxi'i yḡ, ta ḡn sḡví ñandḗa kúu ña ké'é na, chí kuḗ'a kḗ ñaxíxi táxi na nda'a náña'a ndá'ví ná kúu náta'an mḡi na, ná kḗ'ḗn tḡ'on hebreo, ta lo'o ní kuiti ñaxíxi táxi na nda'a náña'a ndá'ví ná kúu náta'an mḡi ndḡ ná kḗ'ḗn tḡ'on griego —saá kḗ'ḗn na, ndátḡ'on kuáchí na xí'in naapóstol.

² Ta saá ndi'i na uxḡ ḡvi naapóstol nḗkana na ndi'i nḡvi na kándixa tḗJesús vḗxi na nakutá'an na, ta saá kḡxaḗ na. Ta naapóstol nḡkḗ'ḗn na xí'in na, káchí na saá:

—Chiño ña sḗkuiso chiño Ndios ndḡ'i kúu ña kḗ'ḗn ndoso ndḡ tḡ'on Ndios nḡḡ nḡvi. Ta saá ḡn vá'a sandakoo ndḡ chiño yó'o xḗ'a ña kasa

ndivi ndi inka chiño ña kúu ña náta'ví ndi ña xíxi nivi ta táxi ndi ña nda'a nandá'ví. ³ Ta vitin, ñayó'o kúu ña ndátō'on ndi xí'in ndó'ó, nañani yó xí'in náki'va yó na kándixa ta Jesús. Nandukú ndó uxá òa, na kúu nataa na kánóo va'a ñatō'ó xa'a, ta kúu nataa na ndichí siní, ta kúu nataa na chútú ini xí'in Níma Ndios. Tá nakaxin ndó uxá òa yó'o, ta mji ndi naapóstol sakuiso chiño ndi nayó'o ña kasa ndivi na chiño ña kúu ña nata'ví na ñaxíxi, ta taxi na ña nda'a nivi nandá'ví. ⁴ Ta saá mji ndi ndi'i saá kivi nataxi xí'in mji ndi ña ka'an ndi xí'in Ndios, ta ka'an ndoso ndi noo nivi to'on Ndios —káchí naapóstol xí'in nivi na nakutá'an yó'o.

⁵ Ta ndi'i nivi na nakutá'an yó'o kúsij ini na xa'a ña xinj so'o na to'on nika'an naapóstol, ta nakoo yu'ú na ke'é na saá. Ta saá nakaxin na uxá òa ña kasa ndivi na chiño ña nata'ví na ñaxíxi ta taxi na ña nda'a nandá'ví. Ta òa òanoó nakaxin na ñaní ra Esteban, òa òa chútú ní Níma Ndios ini, ta kúu ra òa òa xí'in ndino'o ní ini kándixa Ndios. Inka òa òa nakaxin na ñaní ra Felipe, inka ra ñaní Prócoro, inka ra ñaní Nicanor, inka ra ñaní Timón, inka ra ñaní Parmenas, inka ra ñaní Nicolás. Ta Nicolás yó'o kúu òano Antioquía, ta on vása kúu ra tajudío, ta xina'á chikaá ini ra xa'a ña ndíkōn ra yichí najudío, ta saá kándixa ra to'on xa'a ta Jesús ta vitin ndíkōn ra yichí ra. ⁶ Tá ndi'i nakaxin na uxá òa yó'o, ta saá kee na ku'a'an na, ta ku'a'an na uxá òa yó'o xí'in na, ta kixaa na noo naapóstol. Ta naapóstol yó'o chiso na nda'a na siní na uxá òa yó'o, ta nika'an na ndukú na noo Ndios xa'a na.

⁷ Ta saá nijitá ní'nó to'on Ndios, ta ku'a'a ní ka

n̄ivi nañoo Jerusalén n̄andikó ini na, ta k̄andixa na taJesús, ta saá tuku kūa'a ní nasutu judío k̄andixa na taJesús ta n̄iki'vi na yich̄i ra.

Tò'on yó'o ká'an xa'a ña t̄iin na taEsteban kūa'an ra xí'in na noq najunta Suprema

⁸ Ta taEsteban kúu ñii t̄aa ta kómí ndee Ndios, ta Ndios t̄axi ra ñava'a nda'a ra ña kúchiño ke'é ra kūa'a ní milagro ná'no xí'in ink̄a ñava'a ña t̄axi n̄aka'nda ní ini n̄ivi. ⁹ Ta saá ni, ñii ti'vi n̄ivi na kúu na ve'e ño'o sinagoga ña naní Ve'e Ño'o Esclavos Libertados, nayó'o on vása yóo yu'ú na xí'in ña ká'an taEsteban, ta k̄ixá'á na náa na xí'in ra. Vará najudío kúu ndi'i nayó'o, ta si'na sava nayó'o x̄itaku na ñoo Cirene, ink̄a na x̄itaku ñoo Alejandría, ink̄a na x̄itaku estado Cilicia, ink̄a na x̄itaku estado Asia, ta vitin n̄akutá'an ndi'i na ñoo Jerusalén. ¹⁰ Ta Níma Ndios yóo ña ini taEsteban, ta nina t̄o'on ndíchí Ndios ká'an ra xí'in n̄ivi yó'o na náa xí'in ra, ta n̄i-kuchiño na naní'i na t̄o'on ña ndakuijn na yu'u ra. ¹¹ Ta saá ch̄a'vi se'é na ink̄a n̄ivi ña ka'an na ndakuijn na t̄o'on vatá xa'a taEsteban. Ta n̄ika'an na t̄o'on vatá, káchí na saá:

—X̄inj̄i so'o ndi taEsteban kándiva'a ra xa'a t̄o'on ña saná'a x̄ij̄i síkuá yó taMoisés, ta kándiva'a ra xa'a m̄ij̄i Ndios —káchí n̄ivi, ká'an na t̄o'on vatá.

¹² Ta xí'in t̄o'on yó'o s̄asāa na ini namaestro na saná'a ndayí ña n̄itaa taMoisés, ta s̄asāa na ini nax̄ikua'a naná'no noq najudío, ta s̄asāa na ini kūa'a ní ink̄a n̄ivi. Ta saá t̄iin na taEsteban ta kūa'an ra xí'in na noq najunta Suprema, na kúu nachíño ná'no noq najudío. ¹³ Ta saá ti'ví na

n̄ivi na vatá, kuḗ'an na ta k̄ixaa na n̄oḡ na Junta Suprema, ta ndakuiin na, n̄ika'an na to'on vatá, káchí na saá:

—Ndi'i saá k̄ivi ta Esteban yó'o nda lo'o ḡn vása sándakoo ra ká'an ra to'on ndiva'a xa'a ve'e ño'o ká'no ȳi, ta ñii k̄i'va saá ḡn vása sándakoo ra ká'an ra to'on ndiva'a xa'a ndayí Ndios ña n̄itaa ta Moisés x̄ina'á. ¹⁴ Ta x̄ini so'o ndi ña n̄ika'an ra káchí ra ndi ta Jesús taño Nazaret sandi'i ra xa'a ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén yó'o, ta nasama ndi'i ra yich̄i ña ndik̄on m̄i yó najudío, ta yich̄i yó'o kúu ña saná'a tax̄i síkuá yó ta Moisés —káchí n̄ivi na vatá xí'in nachiño Junta Suprema.

¹⁵ Ta ndi'i nachiño yó'o nakoto káxín na n̄oḡ ta Esteban, ta x̄ini na n̄oḡ ra ndatán káa n̄oḡ ñii ñaángel saá káa n̄oḡ ra.

7

To'on yó'o ká'an ndasaá ndakuiin ta Esteban n̄oḡ na Junta Suprema, ta xa'ni na ra

¹ Ta saá taká'no n̄oḡ nasutu n̄indaḡa to'on ra ta Esteban, káchí ra saá:

—Tata, ¿án ndixa k̄iḡ ká'an nayó'o ndakuiin na táxi na kuachi xa'a ún?

² Ta ndakuiin ta Esteban, káchí ra saá:

—Ndó'ó, nañani yó ta nax̄ikuḗ'a ná'no yivá ñoo yó, vivíi koni so'o ndó ña ka'an̄i xí'in ndó vitin. X̄ini yó ndi m̄i Ndios, ta ta kúu ta Ká'no ndino'o, n̄it̄ivi ra n̄oḡ x̄i síkuá yó ta Abraham k̄ivi x̄itaku tayó'o ñoo estado Mesopotamia, ta ḡn ta'an̄ ka kee ra ko'on ra kutaku ra ñoo Harán, ³ ta n̄ika'an Ndios xí'in ra, káchí ra saá:

“Ta vitin kee ún ñoo ún, sandakoo ún natá'an ún, ta ko'on ún kutaku ún inká xiiña ña saná'a i noo ún”, kachí Ndios xí'in taAbraham. ⁴ Ta kee taAbraham ñoo ra ña ñani Caldea ta kuá'an ra ña kutaku ra ñii ñoo ña ñani Harán. Ta saá ñixi'i yivá ra, ta Ndios ti'vi ra taAbraham kee ra ñoo Harán yó'o ta kixaa ra ñoo noo táku yó vitin. ⁵ Ta Ndios on vása ní-taxi ra nda lo'o ño'o nda'a taAbraham ña kuu ña ño'o mii ra, ta saá ni, ñika'an ra xí'in ra, kachí ra saá: “Ñii kivi ndi'i saá ño'o ña kúu ño'o Canaán nduu ña ño'o mii nasa'ya ñani síkuá ún”, kachí Ndios xí'in taAbraham xina'á. Ta kivi ñika'an Ndios saá, ta taAbraham on koó nda ñii sa'ya ra kómí ra. ⁶ Ta ñika'an Ndios inká yichi xí'in taAbraham, kachí ra saá: “Nasa'ya ñani síkuá ún kutaku na inká ñoo xíyo, ta komi ciento kuiya xo'vi na ñoo yó'o. Saá chi nduu na esclavo ña kasa chiño na noo napatrón na, ta on vása kukomí na ndayí ña sandakoo na chiño yó'o. ⁷ Tá ndi'i ya'a komi ciento kuiya, ta yi'i Ndios saxo'vi ñivi na ñoo xíyo yó'o, na kúu na saxo'vi nasa'ya ñani síkuá ún. Ta saá taxi ña kee nasa'ya ñani síkuá ún ña ko'on ndíka na, ta kixaa na noo ñoo yó'o xa'a ña kasa ká'no na yi'i”, kachí Ndios xí'in taAbraham. ⁸ Ta saá Ndios xa'nda chiño ra noo taAbraham ña kasa ndivi ra costumbre ña ñani circuncisión.* Ta ñacircuncisión yó'o kúu ñii seña ña kóni kachí ndí taAbraham xí'in nasa'ya ra ta xí'in ndi'i nasa'ya ñani síkuá ra kuu na ñivi naño Ndios. Ta saá tá sa'ya ra taIsaac

* **7:8** Costumbre najudío ña ñani “circuncisión” kúu ña xá'nda na lo'o ñii sñi ñatēe talo'o.

n̄ixino ra on̄a k̄ivi ra, ta taAbraham k̄isa ndivi ra costumbre circuncisión x̄i'in ra. Ta ñii k̄i'va saá k̄isa ndivi taIsaac costumbre circuncisión x̄i'in sa'ya ra taJacob, ta taJacob k̄isa ndivi ra costumbre circuncisión x̄i'in na uxu ovi ta sa'ya ra, ta nayó'o kúu naxij síkuá yó na uxu ovi ti'vi naIsrael.

⁹ 'Ta n̄iya'a lo'o kuiya, ta saá sava nasa'ya taJacob k̄isa kuini ini na x̄ini na ñani na taJosé, t̄anda n̄itonda na n̄isikó na ra nda'a n̄ivi naño Egipto ña ko'on ra kuu ra esclavo ta on vasa kukomí ra ndayí ña sandakoo ra chiño tapatrón ra taEgipto. Ta saá ni, Ndios n̄ixiyo ra x̄i'in taJosé, ¹⁰ ta sakaku ra taJosé noo ndi'i ñayo'vi n̄ixov̄i ra. Ta Ndios ke'é ra ñava'a x̄i'in taJosé, chi taxi ra ñandichí s̄inj̄i taJosé, ta taxi ra ña tarey Faraón k̄usij̄ ini ra x̄ini ra taJosé yó'o. Ta xa'a ñayó'o tarey yó'o sakuiso chiño ra taJosé ña xa'nda chiño ra noo ndi'i n̄ivi na x̄itaku ndi'i ñoo ña ndá'vi ndaa Egipto, ta tuku sakuiso chiño ra taJosé ña x̄ikuu ra taká'no noo ndi'i n̄ivi na kisa chiño ve'e tarey Faraón.

¹¹ 'Ta saá k̄ixaa k̄ivi ña n̄ivi naño Egipto x̄i'in n̄ivi na táku noo ño'o Canaán, ndeé ní n̄ixov̄i na soko, chi on vasa yóo ka ña kuxu na. Ta ñii k̄i'va saá n̄ixov̄i na soko naxij síkuá yó taJacob x̄i'in nave'e ra chi k̄ivi saá x̄itaku na noo ño'o Canaán. ¹² Ta k̄ivi x̄inj̄i so'o taJacob yóo ña x̄ixi n̄ivi ñoo Egipto, ta ti'vi ra nasa'ya ra ko'on na ñoo Egipto xa'a ña sata na ña kuxu na. Ñayó'o x̄ikuu yich̄i noó n̄ixa'an na ñoo Egipto. ¹³ Ta yich̄i ovi n̄ixa'an nañani taJosé, ta n̄ixaa na ñoo Egipto ña sata na ña kuxu na noo taJosé, ta n̄ika'an

taJosé xí'in na, kachí ra saá: “Yí'i kúu ñani ndó taJosé”, kachí ra xí'in na. Ta saá inká ñivi na xini so'o ñayó'o kuá'an na ta ñixaa na noo tarey Faraón, ta ndato'on na xí'in ra ndí nataa na kixaa ñoo Egipto yó'o kúu nañani taJosé. ¹⁴ Ta saá taJosé kana ra yivá ra taJacob, ña kixi ra kutaku ra ñoo Egipto xí'in ndi'i nave'e ra. Ta ndi'i nave'e ra xikuu na uní siko xa'on ñivi. ¹⁵ Ta saá taJacob xí'in ndi'i nave'e ra sandakoo na ñoo na, ta kixaa na kutaku na ñoo Egipto. Ta sa'ya taJacob xí'in sa'ya ñani síkuá ra xikuu naxii síkuá yó naIsrael. Ta ñiya'a kuá'a ní kuiya, ta ñixi'i taJacob, ta saá tuku ñiya'a kuá'a ní kuiya, ta ñixi'i nasa'ya ra na kixaa xí'in ra ñoo Egipto. ¹⁶ Ta saá sandúxun na yikí koñu taJacob, ta sandúxun na yikí koñu sa'ya ra noo ño'o ña xa sata taAbraham xí'in si'ún cha'vi ra noo sa'ya taHamor xina'á. Ta ño'o noo ñinduxun yikí koñu nayó'o yóo ña ñoo Siquem ña ndá'vi ndaa ñoo mji yó naIsrael vitin.

¹⁷ 'Tá xa yatin tonda kivi ña Ndios kasa ndivi ra to'on ña kindo ra xí'in xii síkuá yó taAbraham, ta xa ñixina ní ñivi naIsrael na táku ñoo Egipto, ta xa kuá'a ní ñivi kúu na. ¹⁸ Ta saá kixá'á xá'nda chiño ñii tarey ñoo Egipto, ta tarey yó'o on vása ní-xini so'o ra to'on xa'a ñava'a ke'é taJosé kuiya xina'á. ¹⁹ Ta xí'in ñandíchi sini ra, tarey yó'o sandá'vi ra ndi'i ñivi naño Israel, naxii síkuá yó, ta kisa nduxa ra xí'in na ña tiin na naválí chíchín sa'ya na, ta ko'on na xí'in na ña sandakoo mji na naválí yó'o nda ñii noo xiká xa'a ña kivi na. ²⁰ Ta mji kuiya saá kaku taMoisés, ta Ndios kúsi ini ra xini ra talo'o yó'o. Ta nave'e talo'o Moisés yó'o xindaa na ra uní yo kuiti, ²¹ ta

saá x̄a'a ña kasa ndivi na ndayí tarey, t̄in na ra ña n̄ixa'an na ñii xiiña noo sandakoo na ra. Ta ñii ña'a ñá kúu sa'ya tarey Faraón, ñaní'i ñá t̄aMoisés lo'o yó'o, ta ñaki'in ñá ra, ta kuano'o ra xí'in ñá ve'e ñá, ta ndatán yóo sa'ya m̄ii ñá saá nduu ra. ²² Ta saá naEgipto saná'a va'a na ra ndi'i ñandichí m̄ii na, ta t̄aMoisés sakuá'á ra ndi'i ña saná'a na ra. Ta saá t̄aMoisés ñitondaa ra x̄ikuu ra ñii t̄aa taká'no ní, ta ndichí ní ra ta ti'va ní ra ka'an ra xí'in ñivi, ta ñii ki'va saá ti'va ní ra kasa ndivi ra ndi'i noo chiño.

²³ 'Tá n̄ixino t̄aMoisés ovi s̄iko kuiya, ta ch̄ikaa ini ra ko'on ra koto ra nañoo ra naIsrael. ²⁴ Ta saá kee ra ta n̄ixaa ra noo kisa chiño nañoo ra noo naEgipto. Ta x̄ini ra ñii t̄aEgipto káni ní ra ñii t̄aIsrael. Ta saá t̄aMoisés ñiki'vi ra ña ch̄indee ra t̄aIsrael, ta x̄a'ni ra t̄aEgipto yó'o. ²⁵ Ta x̄ani s̄ini t̄aMoisés ndi ñivi naIsrael va'a kuchiño kundaa ini na ndi Ndios ti'vi ña'a ra vaxi ra sakaku ra na noo naEgipto. Saá x̄ani s̄ini t̄aMoisés, ta ñivi naIsrael on vása ní-kundaa ini na ñayó'o. ²⁶ Tá ñit̄ivi ink̄a k̄ivi, ta ku'a'an t̄aMoisés, koto ra nañoo ra naIsrael, ta n̄ixaa ra, ta x̄ini ra ovi naIsrael káni tá'an na, ta ñika'an ra xí'in na: "Koto ndó ví. Ndó'ó, nat̄aa Israel, ndatán yóo ñani m̄ii ndó saá yóo ndó xí'in tá'an ndó. Ta saá, ¿ndachun káni tá'an ndó? ¿Ndachun kóni ndó satakué'e ndó tá'an ndó?", kachí t̄aMoisés xí'in na. ²⁷ Ta ndakuijn t̄aa t̄a k̄ani ní tatá'an ra, ñika'an kue'e ra xí'in t̄aMoisés, kachí ra saá: "¿Yu kúu na tax̄i ndee nda'a ún ña kuu ún t̄aa taká'no t̄a x̄á'nda chiño noo ndi? ¿Yu kúu na tax̄i ndayí nda'a ún ña kuu ún t̄ajuez ña kasa nani ún x̄a'a kuachi ndi? ²⁸ ¿Án vitin kóni ún

ka'ni ún yí'í ndatán xá'ni ún taEgipto kivi koni?", kachí ra xí'in taMoisés. ²⁹ Tá xini so'o taMoisés ña nika'an tayó'o, ta niyi'ví ra, ta kama kee ra kuá'an xíká ra ñii xiiña ña naní Madián, ña nákaa ñoo xíyo. Ta yó'o nixiyo ra, xitaku ra, ta saá tonda'a ra xí'in ñii ña'a, ta kaku ovi sa'ya na.

³⁰ 'Ta saá niya'a ovi siko kuia, ta ñii kivi yoo taMoisés noo ño'o yichí ña nákaa yatin noo yoo yuku ña naní Sinaí. Ta noo ño'o yichí yó'o ñíndichi ñii tón ñiño ndixin ní nó xí'in ña kuá'a yáa ño'o ña xixi, ta ma'ño ño'o yó'o nitivi ñii ñaángel noo taMoisés. ³¹ Ta naka'nda ní ini ra xito ra ñayó'o. Ta nitonda yatin ka ra ña koto va'a ra ña xixi yó'o, ta xini so'o ra to'on Ndios ña kixi mji noo xixi ño'o. ³² Ta nika'an ña, kachí ña saá: "Yí'í kúu i Ndios, ta naxii síkuá ún taAbraham, taIsaac xí'in taJacob kisa to'ó na yí'í", kachí Ndios xí'in taMoisés. Ta niyi'ví ní taMoisés, tанда kixá'á ra kisin njino mji ra, ñíndichi ra, ta ni-xiin ra koto ka ra noo yoo ño'o xixi. ³³ Ta saá nika'an Ndios xí'in ra: "Tava ún nduxan ún ña ñó'o xa'a ún, chi ño'o noo ñíndichi ún ño'o yii kúu ña. ³⁴ Ndixa ñandaa kía xa xito i ña ndasaá ndeé ní xó'vi nivi naIsrael, na kúu nañoo i, na táku ñoo Egipto, ta xa xini so'o i ña ndeé ní tána na ta ndá'yi na xí'in ña yo'vi ní xó'vi na, ñakán kixaa i ña sakaku i na noo nivi na sáxo'vi ña'á. Ta vitin kixi yatin ún noo i, ta ti'ví yó'ó no'o ún ñoo Egipto", kachí Ndios xí'in taMoisés.

³⁵ 'Tá ndikó taMoisés naxaa ra ñoo Egipto, ta naxii síkuá yó ni-xiin na naki'in va'a na ra, ta nika'an na xí'in ra, kachí na saá: "¿Yu

kúu na taxí ndayí nda'a ún kuu ún taká'no ta ka'nda chiño noq ndi? Ta, ¿yu kúu na taxí ndayí nda'a ún kuu ún tajuez ña kasa nani ún xa'a kuachi ndi?", kachí na xí'in ra. Ta taMoisés yó'o kúu ta ta t'ví Ndios ña kuu ra ta ka'nda chiño noq naxii síkuá yó naño Israel ta sakaku ra na noq naño Egipto. Ta mji Ndios sakuiso chiño ra taMoisés ke'é ra saá, kivi nivi ñaángel noq ra noq ñíndichi tón ñiño xíxi. ³⁶ Ta taMoisés ta va ra nivi naño Israel tixin ño Egipto, ta kee na ku'a'an na xí'in ra. Ta saá tá on ta'an ka kee na, ta Ndios taxí ra ndee nda'a taMoisés ña ke'é ra ku'a'a ní milagro ña saná'a ra noq naEgipto ndí tandeé ní kúu Ndios. Ta kivi nixa naño Israel yatin noq yóo yu'u takuií mini, ña naní Mar Rojo, ta Ndios ke'é ra inká milagro xa'a ña kuchiño ya'a naIsrael, ta xa na nda inká xiiña yu'u mini. Ta saá kivi xitaku naño Israel ovi siko kuyá noq yóo ño'o yichí, ta Ndios taxí ra ndee nda'a taMoisés ña ke'é ra ví'í ní ka milagro xa'a ña chindeé ra naño Israel. ³⁷ Ta taMoisés yó'o nika'an ra xí'in naxii síkuá yó, kachí ra saá: “Ñii kivi ña vaxi Ndios ke'é ra ña ñii taIsrael, kuu ra ñii taprofeta, ndatán yóo yí'í”, kachí taMoisés xí'in na. ³⁸ Ta mji taMoisés yó'o kúu ta ta xitaku xí'in naxii síkuá yó ovi siko kuyá noq ño'o yichí. Ta ñii ñaángel Ndios nika'an ña xí'in taMoisés noq yuku ña naní Sinaí, ta taxí ña to'on Ndios nda'a ra, ta to'on yó'o nitaa ra, ta taxí ra ña nda'a naxii síkuá yó, ña nayó'o taxí na ña nda'a nasa'ya na, ta saá nda vitin nayivá mji yó taxí na to'on Ndios yó'o nda'a yó. Ta to'on Ndios yó'o kúu ña táxi ndino'o kutaku yó ndatán kóni Ndios.

39 'Ta naxijí síkuá yó ɔn vása ní-xiin na kasa ndivi na to'on ña ñika'an taMoisés xí'in na, nda víka kisa toon ní ini na noo ra, tanda kutoo ní na ndikó na ñoo Egipto, chi níma na xa ndikó ña ñoo kán. 40 Ta saá ñika'an na xí'in taAarón, ta ta kúu ñani taMoisés, kachí na saá: "Kasa va'a ún ídolo ña kuu ndios válí xa'a ña ko'on sí'na ña noo yó ña kuni'i ña yichí yó noo ko'on yó xí'in ña, saá chi ɔn vása xíni ndi yukía ndo'o taMoisés ta ta tava yó kee yó ñoo Egipto ta kixaa yó yó'o vitin", kachí na xí'in taAarón. 41 Ta saá kisa va'a na ñii na'ná sindiki ña xikuu ndios ña kisa to'ó na. Ta saá xa'ni na kití tí kúu tí nisoko na noo na'ná sindiki yó'o. Ta saá sakana na ñii vikó ká'no ña kisa to'ó na na'ná sindiki, ta kúsií ní ini na xíni na ñandios vatá yó'o ña kúu ña kisa va'a mii na. 42 Xa'a ñayó'o Ndios saña ra na ke'é na ña kóni na, ta taxi ra ña kasa ká'no na ndi'i ña kisa va'a Ndios ña chindú'u ra koo ñoyivi ka. Ta saá kisa ká'no na kimi xí'in yoo ta xí'in ño'o ña yé'e ndiví. Kuiya xina'á taprofeta Amós nitaa ra to'on Ndios xa'a ña ke'é na, ta to'on Ndios yó'o kachí ña saá:

Ndios ká'an ra xí'in ñivi naño Israel, kachí ra saá:

"Ña ovi siko kuiya xitaku ndó noo ño'o yichí,
¿án ndixa noo yi'i nisoko ndó kití sana ndó xí'in
inka ña kómí ndó?"

43 On sivi saá, chi ve'e ño'o tia'va ñaidolo Moloc, ña kúu ndios vatá, kúu ña xindiso ndó ñixika ndó noo ño'o yichí.

Ta saá tuku xindiso ndó inka ñaidolo naní ña Renfán, ña kúu na'ná kimi.

Ta ñaídolo Moloc xí'in ñaídolo Renfán yó'o kúu ñandios vatá ña kisa va'a mji ndó xa'a ña kasa to'ó ndó ña.

Ñakán kía saxo'viji ndó'ó, naño Israel, chi taxi i ndayí nda'a na ñoo xíká ña kundeé na noo ndó, ta tiin na ndó'ó,

ta xí'in ñanduxa ko'on ndó xí'in na inká ño'o xíyo, ña nákaa nda xíká ka noo ñoo Babilonia.

Saá ke'éi xí'in ndó ña saxo'viji ndó'ó", kachí Ndios xí'in naIsrael,

káchí to'on ña nítáa taprofeta xina'á —káchí taEsteban ká'an ra xí'in na.

⁴⁴ Ta saá nika'an ka taEsteban xí'in na, káchí ra saá:

—Kuiya xitaku naxii síkuá yó noo ño'o yichí, ta nixiyo ve'e ño'o mandiado xí'in na. Ta ve'e ño'o yó'o xikuu seña ña saná'a ndí Ndios yóo ra xí'in na. Ta mji Ndios xikuu ta saná'a taMoisés ndasaá koo ña kasa va'a ra ve'e ño'o mandiado yó'o, ta nivi naIsrael kisa va'a na ña ñii ki'va ndatán Ndios saná'a ra na. ⁴⁵ Ta saá, tá on koó ka taMoisés táku ra xí'in na, ta taJosué kúu ta nakuiso chiño xí'in na, ta naxii síkuá yó nakuiso na ve'e ño'o mandiado, ta ku'a'an ña xí'in na, ta saá nixaa na noo ño'o Canaán. Ta nixiyo ve'e ño'o mandiado yó'o xí'in na kivi kani tá'an na xí'in nivi na xitaku noo ño'o Canaán yó'o. Ta Ndios chindeé ra naxii síkuá yó, ta kundeé na noo nivi naCanaán ta naki'in na ño'o na ña kutaku na. Ta ve'e ño'o mandiado yó'o kindoo ña xí'in naxii síkuá yó tанда kivi xá'nda chiño tarey David noo naIsrael. ⁴⁶ Ndios kúsií ní ini ra xíni ra taDavid, ta taDavid ndukú ra ñava'a noo

Ndios ña taxi ra kasa va'a ra inkā ve'e ño'o Ndios ña na'á ní kundichi. Ta ve'e ño'o yó'o kuu noo ñivi naIsrael† kasa to'ó na Ndios ndino'o. ⁴⁷ Ta on sivi tarey David xikuu taa ta kisa va'a ve'e ño'o ká'no yó'o xa'a Ndios, chi taSalomón sa'ya tarey David xikuu taa ta kisa va'a ña. ⁴⁸ Ta saá ni, Ndios on vása xini ñó'ó ra ñii ve'e ño'o ña kisa va'a ñivi ña kutaku ra ini ña, chi Ndios yóo ra ndi'i saá xiiña ñoyivi. Saá ñitaa ñii taprofeta kuiya xina'á to'on ña kachí Ndios saá:

⁴⁹ Ndatán yóo táyi tón to'ó ká'no, saá yóo ñoyivi ñino,

chi nda ñoyivi ñino kuu noo xa'nda chiño i noo ndi'i ñivi xí'in ndi'i inkā ña yóo.

Ta ndatán yóo ñii xiiña noo nákindée xa'a i, saá yóo ñoyivi noo ño'o noo táku ñivi.

Ta, ¿ndasaá ví kuchiño koo ñii ve'e ño'o ña kisa va'a ñivi ña taxi na kutaku i?

Ta, ¿ndasaá ví kuchiño ñivi kasa va'a na ñii ve'e noo koo i nakindée i?

⁵⁰ Saá chi yi'i kuu taa ta kisa va'a ndi'i ña yóo ñoyivi ñino xí'in ndi'i ña yóo ñoyivi noo ño'o",

kachí Ndios, ñitaa ñii taprofeta xina'á.

⁵¹ Ta saá ñika'an ka taEsteban xí'in nachiño Junta Suprema, kachí ra saá xí'in na:

—¡Ndachun só'ó ní ndó!, ta xiká ní yóo ini ndó noo Ndios, chi on xiin ndó koni so'o ndó to'on ra. Ta ndatán ke'é naxii síkuá yó xina'á, ñii ki'va saá ké'é ndó vitin, chi kisa toon ndó noo Ndios. Ndi'i saá yichi on xiin ndó chikaa so'o ndó to'on ña ká'an Nima Ndios xí'in ndó.

† 7:46 Inkā kivi naní taJacob kuu Israel.

⁵² Ta kuiya xina'á naxii síkuá yó saxo'vi na ndi'i naprofeta na nika'an ndoso to'on Ndios, tãda xa'ni na ndi'i nivi na ndato'on xí'in na ndí ñii kivi Ndios ti'ví ra ñii ta ta kúu tãNdaa ña kixi ra ñoyivi yó'o ña sakaku ra nivi. Ta kivi kixi ta tãNdaa yó'o, ta mii ndó kisa kuini ini ndó xini ndó ra ta nãtaxi ndó ra nda'a nachiño, ta xa'ni na ra. ⁵³ Vará mii naángel na kixi noo Ndios xikuu na taxi to'on Ndios nda'a naxii síkuá yó, ta vitin on xiin ndó chikaa so'o ndó to'on yó'o —káchí tãEsteban xí'in nachiño Junta Suprema.

⁵⁴ Tá xini so'o nayó'o ña ká'an tãEsteban xí'in na, ta kixá'á na sáa ní ka ini na xini na ra, tãda náxaxi na noo no'o na xí'in ñasáa na. ⁵⁵ Ta chútú ini tãEsteban xí'in Níma Ndios, ta nakoto ndaa ra ñoyivi nino, ta xini ra mii ña livi ní ká'no ña yé'e noo yóo Ndios, ta xini ra tãJesús ñíndichi ra noo yóo nda'a kua'á Ndios, ⁵⁶ ta nika'an tãEsteban xí'in nachiño, káchí ra saá:

—¡Koto ndó ví! Nãnã ñoyivi nino, ta xito ndaa, ta xini tãJesús, ta ta kixi noo Ndios, ñíndichi ra noo yóo nda'a kua'á Ndios —káchí tãEsteban.

⁵⁷ Tá xini so'o na to'on ña ká'an tãEsteban, ta xí'in nda'a na nakasi na so'o na chi on xiin na koni so'o ka na to'on ña ká'an ra xí'in na. Ta xí'in ña sáa ini na, ndeé ní ninda'yi na, ta ñii nakuita ndi'i na, ta tjin na ra. ⁵⁸ Ta ñoo na tãEsteban ku'a'an ra xí'in na, ta kee na ñoo yó'o, nda nixaã ra xí'in na ñii xiiña noo on koó nivi, ta kixá'á na koon na yuu tãEsteban ña ka'ni na ra. Tãda tãva na tikoto na, tãda ndasaá kuiti tikoto maá na ndixin na, ña va'a ka kuchiño koon na yuu tãEsteban. Ta tikoto ña tãva na, chindoo

na ña noo yoo xa'a ñii ta ta ñani Saulo, ta tayó'o ndáa ra tikoto na. ⁵⁹ Tá'an ndeé koon ka na yuu taEsteban, ta ñika'an ra, káchí ra saá:

—Tata Jesús, yó'ó kúu Ta taKá'no noo i, ta vitin ndúkú i noo ún ña naki'in ún níma i —káchí taEsteban xí'in taJesús.

⁶⁰ Ta saá xikuxítí ra ta xí'in ndi'i ndeé ra ñika'an ra:

—Tata Jesús, vitin ná kasa ká'no ini ún xa'a ña on vá'a yó'o ña ké'é na xí'in i —káchí ra.

Tá ndi'i ñika'an ra to'on yó'o, ta saá ñixi'i ra.

8

*To'on yó'o ká'an
ndí taSaulo sáxo'vi ní ra ñivi na kándixa taJesús*

¹ Tá taSaulo xini ra ña xa'ni na taEsteban, ta yoo yu'ú ra xí'in ñivi na xa'ni tayó'o.

Ta mji kivi ña xa'ni na taEsteban, ta ñoo Jerusalén kua'a ní ñivi kixá'á na ndeé ní sáxo'vi na ñivi na ndíkon yichi taJesús. Ñakán kía ñixita ní'nó na, ta sava na kua'an na kutaku na inká ñoo ña ñó'o estado Judea, ta sava na kua'an na kutaku na inká ñoo ña ñó'o estado Samaria. Ta ndákuiti naapóstol kúu na ñindo ñoo Jerusalén. ² Ta sava nataa na kúu na ndino'o ini kisa to'ó Ndios, ñixa'an na ta naki'in na yiki koñu taEsteban ta sandúxun na ña, ta saá ndeé ní xáku na xa'a ña ñixi'i ra. ³ Ta taSaulo kixá'á ra ndeé ní sáxo'vi ra ñivi na ndíkon yichi taJesús. Kí'vi ra ñii ñii ve'e noo táku ñivi yó'o, án ta kúu na, án ña'a kúu ná, ta táva ra na ve'e na, ta yo'vi ñoo ra na, ta tán ra na ini ve'e ka.

*Tɔ'on yó'o ká'an ndí n̄ivi na kándixa t̄aJesús
n̄ika'an ndoso na tɔ'on x̄a'a ra n̄oɔ n̄ivi nañoo
Samaria*

⁴ Ta n̄ivi na kándixa t̄aJesús na kúu na n̄ix̄ita ní'nó, tá kūa'an nayó'o ink̄a xiiña, ta k̄ixá'á na ká'an ndoso na tɔ'on va'a x̄a'a t̄aJesús n̄oɔ n̄ivi na táku ñoo n̄oɔ kūa'an na. ⁵ Ta saá tuku t̄aFelipe kee ra ñoo Jerusalén ta kūa'an ra ta n̄ix̄aa ra ñoo Samaria. Ta saá k̄ixá'á ra ká'an ndoso ra tɔ'on va'a n̄oɔ n̄ivi ñoo yó'o, káchí ra ndí t̄aJesús kúu Cristo t̄a t̄a t̄i'ví Ndios k̄ix̄aa ra sak̄aku ra n̄ivi. ⁶ Ta kūa'a ní n̄ivi nakutá'an na, ta x̄i'in ña ndino'o ini na x̄ini s̄o'o na tɔ'on ña ká'an t̄aFelipe x̄i'in na, saá chi xa x̄ini na kūa'a ní milagro ke'é t̄aFelipe n̄oɔ na x̄i'in ndee Ndios. ⁷ T̄aFelipe t̄ava ra níma ndiva'a kūa'a ní n̄ivi, ta k̄ivi kée ñanima ndiva'a ña x̄ikomí n̄ivi, ta ndá'yi ní ña kée ña. Ta saá tuku t̄aFelipe sanda'a ra kūa'a ní n̄ivi, ta sava nayó'o x̄ikuu n̄ivi na ɔn k̄ivi kanda, ta sava na x̄ikuu n̄ivi na ɔn k̄ivi kaka x̄á'á. ⁸ Ta x̄a'a ña kūa'a ní ñava'a ké'é t̄aFelipe, kúsii ní ini n̄ivi ñoo yó'o.

⁹ Ta ñoo yó'o táku ñii t̄a naní ra Simón, t̄a t̄a kisa chiño x̄i'in magia kúu ra, ta x̄a'a ñaná'no ña ke'é ra n̄oɔ n̄ivi nañoo Samaria, n̄aka'nda ini na x̄ini na ña. Ta x̄i'in ñayó'o sandá'ví ra n̄ivi, chi x̄ani s̄ini n̄ivi yó'o ndí t̄aSimón yó'o kúu ñii t̄a t̄a ká'no ní. ¹⁰ Ndi'i n̄ivi nañoo yó'o, án nakuíká kúu na, án nandá'ví kúu na, ta x̄i'in ña ndino'o ini na x̄ini s̄o'o na ña ndato'on t̄aSimón yó'o x̄i'in na. Ta n̄ivi yó'o nda n̄itondaa na n̄ika'an na, káchí na saá:

—T̄aSimón yó'o ndixa kómí ra ndee ká'no

Ndios —káchí na.

¹¹ Ta xa kuá'a ní kuyá nivi yó'o kándixa na to'on ña ká'an taSimón chi naka'nda ini ndi'i na xini na ñaná'no ke'é ra ña kúu ña sandá'ví ra na. ¹² Ta kivi kixaa taFelipe ñoo yó'o, ta kixá'á ra ká'an ndoso ra to'on va'a xa'a yichi noo xá'nda chiño Ndios, ta ndato'on ra xí'in nivi xa'a Jesucristo. Ta saá kuá'a ní nataa, ta kuá'a ní náña'a, kándixa na to'on ña nika'an taFelipe xí'in na, ta saá sakuchu ra ndi'i nivi yó'o. ¹³ Tanda mji taSimón kándixa ra to'on xa'a Jesucristo, ta taFelipe sakuchu ra tayó'o. Ta saá taSimón nda mí xiiña kuá'an taFelipe, ta saá ndikõn ra kuá'an ra xí'in ra, ta náka'nda ní ini ra xini ra milagro ná'no ké'é taFelipe xí'in ndee Ndios.

¹⁴ Tá naapóstol na ndóo ñoo Jerusalén xini so'o na ndí xa naki'in va'a nivi naño Samaria to'on Ndios, ta saá tiví na taPedro xí'in taJuan, ta kuá'an nayó'o ñoo Samaria. ¹⁵ Tá nixaa taPedro xí'in taJuan ñoo yó'o, ta nika'an ovi nataa yó'o xí'in Ndios, ndukú na noo ra ña tiví ra Níma ra kixaa ña kutaku ña ini nivi na nákutá'an yó'o.

¹⁶ Saá chi nivi yó'o on ta'án naki'in na Níma Ndios, ta ndasaá kuiti chichi na xí'in ndayí kivi taJesús. ¹⁷ TaPedro xí'in taJuan chiso ra nda'a ra sini ñii ñii nivi yó'o na kándixa taJesús, ta saá naki'in na Níma Ndios kutaku ña ini ñii ñii na.

¹⁸ Ta taSimón xini ra ña chiso naapóstol nda'a na sini ñii ñii nivi yó'o, ta saá Ndios taxi ra Níma ra kutaku ña ini na. ¹⁹ Ta xa'a ñayó'o, nika'an taSimón xí'in naapóstol, káchí ra saá:

—Vitin ní'ij si'ún ña cha'vij ndó'ó, tá taxi ndó ndee nda'aj ña ñii ki'va saá chiso i nda'aj

s̄inj̄ n̄ivi ta saá n̄ivi yó'o naki'in na Ním̄a Ndios —káchí ra xí'in naapóstol.

²⁰ Ta nd̄akuijn̄ t̄aPedro n̄ika'an̄ ra xí'in ra:

—Ta, ¡v̄a'a k̄a Ndios ná sandi'i ra x̄a'a s̄i'ún m̄ji'ún! Ta, ¡ná sandi'i ra x̄a'a m̄ji'ún xí'in s̄i'ún! Saá chi ñii ña ɔn vá'a ká'no kúu ña xáni ini ún ña kúchiño ún sata ún Ním̄a Ndios xí'in s̄i'ún, chi Ním̄a Ndios ɔn s̄iví ñakía'vi kúu ña, ta ña sání'i Ndios kuiti kúu ña. ²¹ Ta yó'ó, nd̄a lo'o ɔn vása kómí'ún nd̄ayí ña kasa chiño ún xí'in nd̄i n̄o Ndios, chi ɔn vá'a yóo ním̄a ún n̄o Ndios. ²² Ta vitin nandikó ini ún, ta sandakoo ún ña ɔn vá'a ké'é ún, ta xí'in ña ndino'o ini ún kuaku ndá'ví ún n̄o Ndios, ta saá ndásana kuiti kuchiño Ndios kasa ká'no ini ra x̄a'a ña ɔn vá'a ní x̄ani ini ún. ²³ Chi xito j̄ n̄o ún ndí kónó ní nákaa ña sáa ini ún, ta nákaa ña kuín̄i ini ún, ta ña ɔn vá'a kúu ña xá'nda chiño n̄o ún, ta nd̄a lo'o ɔn vása yóo ndeē m̄ji'ún ña sandakoo ún ké'é ún ña ɔn vá'a —káchí t̄aPedro xí'in t̄aSimón yó'o.

²⁴ Ta nd̄akuijn̄ t̄aSimón, káchí ra saá:

—Vitin ndúkú j̄ n̄o ndó ña kuaku ndá'ví ndó n̄o Ndios x̄a'a j̄ ña kasa ká'no ini ra x̄a'a j̄ k̄oɔ kundivi t̄o'on ña n̄ika'an̄ ndó x̄a'a j̄ —káchí t̄aSimón xí'in naapóstol.

²⁵ Ta saá naapóstol yó'o nd̄ato'on̄ k̄a na t̄o'on ña ndákuijn̄ ñandaa x̄a'a t̄aJesús, t̄a t̄a kúu Cristo, ta n̄ika'an̄ ndoso na t̄o'on Ndios yó'o n̄o n̄ivi naño Samaria yó'o. Ta k̄e naapóstol ku'a'an̄ na ku'a'a ní ñoo válí ña ñó'o yatin ñoo Samaria, ta ñii k̄i'va saá k̄isa ndivi na chiño ña ndát̄o'on̄ na ñava'a x̄a'a t̄aJesús n̄o n̄ivi. Ta

ndi'i kisa ndivi na chiño yó'o, ta naapóstol tuku ndikó na kuá'an no'ọ na ñoo Jerusalén.

Tọ'on yó'o ká'an xa'a taFelipe ña nixaa ra nakutá'an ra xí'in ñii taa taEtiopía

²⁶ Ñii kivi ñii ñaángel ña kixi noo Ndios nixaa ña, nika'an ña xí'in taFelipe, káchí ña saá:

—Nakundichi ún, ta ko'on ún chí sur, ta ko'on ún yichi ña yá'a noo ño'ọ yichi, ña kúu yichi ña kée ñoo Jerusalén ta kuá'an ña nda ñoo Gaza —káchí ñaángel xí'in taFelipe.

²⁷ Ta saá nakundichi taFelipe, ta kee ra kuá'an ra. Ta mji yichi noo kuá'an ra yó'o, nakutá'an ra xí'in ñii taa ta kixi ñii xiiña ña naní Etiopía. Tayó'o kúu ra ñii taká'no, chi ndiso chiño ra xí'in ndi'i si'un ñareina ña naní Candace, ña xá'nda chiño noo ndi'i nivi na taku ndi'i ñoo ña yoo Etiopía yó'o. Ta taa taká'no yó'o xa nixa'an ra ñoo Jerusalén ña kisa ká'no ra Ndios, ²⁸ ta vitin ndikó ra kuá'an no'ọ ra ñoo ra. Ta yoo ra ini ñii tón carreta, tón síta kuáyí kuá'an rí. Ta taa taEtiopía yó'o ká'vi ra ñii tutu ña kúu to'on Ndios, ta mji noo ká'vi ra kúu to'on ña nitaa taprofeta Isaías xina'á. ²⁹ Ta saá nika'an Nima Ndios xí'in taFelipe, káchí ña saá:

—Vitin kuá'an ún, ta ná kutá'an yatin ún xí'in tón carreta kaá —káchí ña.

³⁰ Ta taFelipe xino ra kuá'an ra, ta nixaa ra nakutá'an ra xí'in tón carreta, ta xini so'o ra to'on Ndios ña nitaa taprofeta Isaías ña ká'vi taEtiopía yó'o. Ta taFelipe nindaká to'on ra ta ká'vi yó'o, káchí ra saá xí'in ra:

—¿Án kúndaḃa va'a ini ún yu kúu ña kóni kachí to'on ña ká'vi ún, tata? —káchí ra.

³¹ Ta ndakuiin taEtiopía, ñika'an ra:

—¿Ndasaá kuchiñoj kundaḃa va'a ini ña ká'vi?, tata, chi on vása nání'ij nda ñii ñivi na kúchiño nandaxin to'on yó'o nooj —káchí taEtiopía xí'in taFelipe.

Ta saá ñika'an ra xí'in taFelipe ña ná ndaa ra tón carreta, ta ko'on ra xí'in ra.

³² Ta mji xiiña noo to'on Ndios ña ká'vi taEtiopía kúu ña káchí saá:

Ndatán kuḃan ñii ndikachi xí'in xito'o rí noo ka'ni na rí, saá kuḃan ra.

Ta ndatán tásiin yóo ñii ndikachi kivi xatá na yisi rí, saá yóo ra,

chi nda ñii to'on on vása ní-ka'an ra.

³³ Ta saḃuka'an na noo ra, ta nda lo'o on vása ní-kisa ndivi na ñandaḃa xí'in ra.

On koó sa'ya ra ní-xiyo, saá chi yachí ní xa'ni na ra

ta on vása ní-xitaku ka ra ñoyívi noo ño'o,

káchí to'on Ndios ña ñitaa taprofeta Isaías kuiya xiná'á, ña kúu ña ká'vi taEtiopía yó'o.

³⁴ Ta ñindaḃa to'on ra taFelipe, káchí ra saá:

—Vitin ka'an ún xí'inj, ¿yo xa'a ká'an taprofeta Isaías yó'o?, ¿án ká'an ra xa'a mji ra?, ¿án xa'a inka ñivi ká'an ra? —káchí ra, ñindaḃa to'on ra taFelipe.

³⁵ Ta saá taFelipe kixá'á ra sáná'a ra taEtiopía yó'o, ña nandaxin ra yukia kóni kachí to'on ña ñitaa taprofeta Isaías ña kúu ña ká'vi ra yó'o, ta sáná'a ra ña nandaxin ra yukia kóni kachí kuḃa ní inka to'on Ndios ña ñitaa na xiná'á, tанда ñixaḃa ra ndátoto'on ra to'on va'a xa'a taJesús. ³⁶ Ta

saá kuá'an ka na yichijí xí'in tón carreta, ta nixaa na ñii xiiña noo ñó'o takuií. Ta nika'an taEtiopía, káchí ra saá:

—Yó'o ñó'o takuií. ¿Án yóo ka inká chiño kúmanj kasa ndivi j, ta saá va'a kuchíño kuchu j vitin? —káchí ra xí'in taFelipe.

³⁷ Ta nika'an taFelipe:

—Tá ndixa xí'in ña ndino'o ini ún kándixa ún Jesucristo, ta ndato'on j xí'in ún xa'a, ta saá va'a kuchu ún vitin —káchí taFelipe xí'in ra.

Ta ndakuijn ra nika'an ra:

—Ndixa xí'in ña ndino'o ini j kándixa j ndí Jesucristo kúu Sa'ya Ndios —káchí taEtiopía.

³⁸ Ta saá nika'an ra xí'in ta xa'nda chiño noo kuáyí ña nakundichi tón carreta. Ta saá xikuijn tón carreta, ta noo taFelipe xí'in taEtiopía, ta niki'vi na ini takuií. Ta saá taFelipe sakuchu ra tayó'o. ³⁹ Tá ndi'i kundivi ñayó'o, ta kee na ini takuií, ta xandikon saá Níma Ndios naki'in ña taFelipe kuá'an ra xí'in ña inká xiiña. Ta taEtiopía yó'o ni-xini ka ra taFelipe, ta saá naki'in ra kuá'an no'o ra, ta chútú ñasij ini ra. ⁴⁰ Ta saá nitivi taFelipe ñii ñoo naní Azoto. Ta kixá'a ra ndato'on ra to'on va'a xa'a taJesús noo ndi'i nivi ñoo yó'o, ta ñii ki'va saá ndato'on ra xí'in nivi ndi'i saá ñoo noo yá'a ra, kuá'an ra, tanda nixaa ra nda ñoo Cesarea.

9

To'on yó'o ká'an ndasaá nasama ini taSaulo ta kixá'a ra kándixa ra taJesús ta ndikon ra yichijí ra (Hch. 22:6-16; 26:12-18)

¹ Ta taSaulo xí'in ña sáa ini ra xíka ra ká'an ra ña yo'vi saxo'vi ra ñivi na ndíkõn yichì taJesús, ta ká'an ra ndí xínì ñó'ó kivi ndi'i na. Ta saá ñixa'an ra nõõ taká'no nõõ nasutu, ² ta ndukú ra tutu ña taxi ndayí nda'a ra ko'on ra ve'e nõ'o sinagoga ñoo Damasco, ta tiin ra ndi'i nataa xí'in ndi'i náña'a na kúu na ndíkõn yichì taJesús. Ta saá ndikó na xí'in ra ñoo Jerusalén, nõõ taan ra ndi'i na ini ve'e kaa. ³ Ta saá taSaulo kee ra ku'a'an ra. Tá xa yatin xaã ra ñoo Damasco, ta ñii kama kee nõ'o ñoyívi ñino, ta ndeé ní náye'e ña ra, ta xino nduu ña nõõ ñíndichi ra. ⁴ Ta taSaulo nakava ra nda nõõ nõ'o, ta xínì so'o ra to'on ña ñika'an xí'in ra, káchí ña saá:

—Saulo, Saulo, ¿ndachun ndíkõn ún ña saxo'vi ún yi'i? —káchí to'on xí'in ra.

⁵ Ta ndakuijn taSaulo, ñindaqa to'on ña'a ra:

—¿Yu kúu yó'ó, Tata? —káchí ra.

Ta ñika'an to'on yó'o:

—Yi'i kúu ñi Jesús, taã ta ndíkõn ún saxo'vi ún. Ta xí'in ña kisa toon ún nõõ ñi, kuiti sátakué'e xí'in mji ún —káchí ra.*

⁶ Ta saá taSaulo ñii kisin ñino ra, ta yí'ví ní ra, ta ñindaqa to'on ra, káchí ra saá:

—Tata, ¿yukiã kóni ún ke'é ñi vitin? —káchí ra.

Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá:

—Ta vitin nakundichi ún ta ko'on ún ki'vi ún ñoo Damasco, ta saá ti'ví ñi ñii taã xaã ra ndato'on ra xí'in ún xa'a ña xínì ñó'ó ke'é ún —káchí taJesús xí'in taSaulo.

* **9:5** TaJesús kóni kachí ra ndí taSaulo ké'é ra ndatán ké'é ñii tísindjki tí toon ini, ta kaxá'a rí mji nõõ sijn kaa ña nákaa nõõ yaãã kisa chiño rí, ta saá sátakué'e xí'in mji rí.

⁷ Ta natá'an tãSaulo na kuã'an xí'in ra, ñii nãka'nda ini na yóo na, chi xĩnĩ so'o na to'on ña ká'an ta on vása ní-kundaã ini na yukĩa káchĩ ña, ni on koó ndã ñii nĩvi ní-xini na. ⁸ Ta tãSaulo nãkundichi ra ta nãkuiná ra nduchũ noo ra, ta on vása kivi kã koto ra, chi kũkuáá nduchũ noo ra. Ta saá nataã tá'an ra tĩin na nda'a ra ta kuã'an ra xí'in na ndã ñoo Damasco. ⁹ Ta unĩ kĩvĩ nĩ-kivi koto ra ta ndã lo'o nĩ-xixi ra, ni ndã lo'o nduta nĩ-xi'i ra.

¹⁰ Ta ñoo Damasco yó'o táku ñii tãã, tã ndíkõn yichĩ tãJesús kúu ra, ta nanĩ ra Ananías. Ta nĩtĩvi tãJesús noo ra ta nĩkã'an ra xí'in ra, káchĩ ra saá:

—Tata Ananías!

Ta ndãkuĩin tãAnanías, nĩkã'an ra:

—Yó'o yóo ĩ, Tata —káchĩ ra.

¹¹ Ta nĩkã'an tãJesús xí'in ra:

—Kua'an ún yichĩ ña nanĩ Yichĩ Ndakú ta xaã ún ve'e ñii tãã tã nanĩ Judas, ta ve'e yó'o ndakã to'on ún nĩvi án xĩnĩ na mí yóo ñii tãã tã nanĩ Saulo, ta tañoõ Tarso kúu ra. Saá chi tãSaulo yó'o yóo ra ve'e tãJudas, ta vitin xa ká'an ra xí'in ĩ. ¹² Ta xa taxĩ ĩ ña nĩtĩvi noo ra ñii tãã tã nanĩ Ananías ña kixaa ra noo ra, ta chĩso ra nda'a ra sijnĩ ra ña kivi nakoto nduchũ noo ra —káchĩ tãJesús xí'in tãAnanías.

¹³ Ta tãAnanías nĩkã'an ra xí'in tãJesús, káchĩ ra saá:

—Tata, xa kuã'a ní nĩvi ndãto'on na xí'in ĩ ndĩ tãSaulo yó'o xa ke'é ra kuã'a ní ña on vá'a xí'in nĩvi nañoõ Jerusalén, na kúu na ndíkõn yichĩ ún.

¹⁴ Ta vitin kixaa ra ñoo yó'o, ta kómĩ ra ndayĩ ña taxĩ naná'no noo nasutu nda'a ra xa'a ña tiin ra ndi'i nĩvi na ndíkõn yichĩ ún na táku ñoo

Damasco yó'o, ta taan ra na ini ve'e kaa —káchí taAnanías xí'in taJesús.

¹⁵ Ta nika'an taJesús xí'in ra:

—Kua'an ún koto ún taSaulo, chi tayó'o kúu ta ta nakaxin*i* ña kon*i* ñó'ó*i* ña ko'on ra ka'an ndoso ra to'on xa'a*i* noo nivi na on vása kúu najudío, ta ko'on ra noo nivi na kúu narey ñoo xíyo, ta ko'on ra noo najudío[†] ña ndato'on ra xí'in na xa'a*i*. ¹⁶ Ta yi'i saná'a ndi'i*i* ra xa'a ña kua'a ní yo'vi xini ñó'ó xo'vi ra xa'a*i* —káchí taJesús xí'in taAnanías.

¹⁷ Ta saá kee taAnanías kua'an ra ta nixa*a* ra ve'e noo yóo taSaulo, ta niki'vi ra ini ve'e yó'o. Tá xini ra taSaulo, ta chiso ra nda'a ra sini ra, ta nika'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—Ñani*i* Saulo, taJesús, Taa taKá'no noo yó, kúu ta ta nakutá'an xí'in ún yichi, ta mi*i* taJesús yó'o ti'vi ra yi'i vaxi*i* xa'a ña va'a nakoto tuku nduch*u* noo ún, ta ti'vi ra yi'i xa'a ña sakutú ra ini ún xí'in Níma Ndios —káchí taAnanías xí'in taSaulo.

¹⁸ Ta xati'va ndatán yóo nduch*u* sata tiaká saá yóo ña kee nduch*u* noo taSaulo, ta nikoyo ña nda noo ño'o, ta saá va'a nakoto tuku nduch*u* noo ra. Ta nakundichi ra, ta taAnanías sakuch*u* ña'á ra chi xa kandixa ra taJesús. ¹⁹ Ta saá taSaulo xixi ra, ta naki'in ra ndee ra. Ta nixiyo taSaulo xí'in nivi na ndík*on* yichi taJesús ñoo Damasco lo'o ka kivi.

*T*o*'on yó'o ká'an ndí taSaulo ndát*o*'on ra t*o*'on va'a xa'a taJesús xí'in nivi ñaño*o* Damasco*

[†] 9:15 T*o*'on “najudío” kóni kachí ña: Sa'ya ñani sikuá taIsrael.

20 Ta saá taSaulo kama ní kixá'á ra kuá'an ra ñii ñii ve'e ño'o sinagoga ñoo Damasco yó'o, ta ká'an ndoso ra to'on va'a xa'a taJesús noo ñivi. Ndát'o'on ra xí'in na ndí ndixa ñandaá taJesús kúu Sa'ya Ndios. 21 Ta ndi'i ñivi na xini so'o ña ká'an taSaulo, ñaka'nda ini nayó'o, ta ká'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—¿An on sivi tayó'o kúu ta xika sáxo'vi ní ñivi ñoo Jerusalén na kúu na ndíkon yichi taJesús? ¿An on sivi tayó'o kúu ta xika ñoo Damasco yó'o chi kóni ra tiin ra ñivi na ndíkon yichi taJesús xa'a ña ko'on na xí'in ra ña taxi ra kuachi xa'a na noo nasutu ná'no ñoo Jerusalén? —saá káchí na, ká'an na xa'a taSaulo.

22 Vará saá ká'an na xa'a ra, ta ñii ñii kivi Níma Ndios táxi ka ndee, ta táxi ka ñandichí nda'a taSaulo, xa'a ña va'a ní ndato'on ra xí'in ñivi xa'a taJesús. Ta najudío na táku ñoo Damasco, na kúu na xini so'o ña ká'an ra, on vása nání'i na to'on ndasaá ndakuiin na yu'u ra. Saá chi to'on ndát'o'on ra káxín ní nandaxin ña ndí taJesús kúu Cristo, ta ta ti'vi Ndios sakaku ñivi.

To'on yó'o ká'an ña ndasaá ñikaku taSaulo noo najudío

23 Ta ñiya'a kuá'a ní kivi, ta najudío ñakutá'an na ta chikaá ini na ka'ni na taSaulo. 24 Yoo yé'é ná'no ñama yuu ña xino nduu ñoo Damasco, ta ndivi ñoo ñivi na kóni ka'ni taSaulo yoo na, ndaa na yé'é ná'no yó'o, chi ndáti na ya'a taSaulo ñii yé'é yó'o ña kee ra ko'on ra, ta saá kuchiño tiin na ra ta ka'ni na ra. Ta saá ni, inka ñivi ndato'on na xí'in taSaulo ña chikaá ini najudío yó'o ke'é

na xí'in ra. ²⁵ Ta saá ñii ñoo nataa na sákuá'á noo taSaulo, chindeé na ra ña ñiki'vi ra ini ñii chikiva ká'no, ta chiko'ni na ña, ta sanoo na chikiva yó'o sata nama yuu, ta nixaá ña nda noo ño'o, ta ñikaku ra kuá'an ra.

To'on yó'o ká'an xa'a taSaulo ndikó ra kixaq ra ñoo Jerusalén

²⁶ Ta saá ñaki'in taSaulo ndikó ra kuá'an ra nda ñoo Jerusalén, ta ndukú ra nakutá'an ra xí'in ñivi na ndikon yichi taJesús ñoo kán, ta ñivi yó'o yí'ví ní na noo ra. Ta ñi-taxi na ki'vi ra nakutá'an ra xí'in na, chi on vása kándixa na ndí taSaulo xí'in ña ndino'o ini ra ndikon ra yichi taJesús vitin. ²⁷ Ta saá taBernabé chindeé ra taSaulo ña kuchiño nakutá'an ra xí'in naapóstol. Saá chi taBernabé yó'o kana ra taSaulo ko'on ra xí'in ra noo naapóstol ña koni na ra. Ta saá taBernabé ndato'on ra xí'in naapóstol xa'a ña ndo'o taSaulo yichi kivi kuá'an ra ñoo Damasco, ta káchí taBernabé saá:

—Kivi kuá'an taSaulo yó'o yichi ña kuá'an ñoo Damasco, ta noo ra ñivi taJesús Taa taKá'no noo yó, ta ñika'an taJesús xí'in ra. Ta xa'a ñayó'o, taSaulo nasama ini ra ta xandikon nduu ra ñii taa ta ñii káchí kándixa taJesús xí'in yó. Ta saá kivi ñixiyo ka taSaulo ñoo Damasco, ta on vása ní-yí'ví ra ndato'on ra xí'in ñivi to'on va'a xa'a taJesús —káchí taBernabé, ndato'on ra xí'in naapóstol.

²⁸ Tá xini so'o naapóstol ña ndato'on taBernabé, ta saá va'a taxi na ña ñiki'vi taSaulo nakutá'an ra xí'in na ndikon yichi taJesús na táku ñoo Jerusalén yó'o. Ta saá taSaulo kixá'á

ra xíká ra xí'in naapóstol, ta kuá'án ra ndi'i saá xiiña ñoo Jerusalén, ²⁹ ta ɔn vása yí'ví ra ndátɔ'on ra tɔ'on va'a xa'a taJesús noo nivi. Ta ká'án ra xa'a taJesús xí'in najudío na kúu na ká'án tɔ'on griego, ta nayó'o kixá'á na sáa ní ini na xíni na ra, tandá kóni na ka'ni na ra. ³⁰ Ta saá xini so'o naapóstol ndí kóni nivi ka'ni na taSaulo, ta nika'án na xí'in ra ña va'a ka ná kee ra ko'on ra xí'in na nda inká ñoo ña naní Cesarea. Tá nixaá ra xí'in na ñoo yó'o ta tuku ti'ví na ra ña no'o ra nda ñoo ra ña naní Tarso, noo kaku ra.

³¹ Ta saá, nija'a kuá'a ní kivi ña va'a xindoo nivi na ndikon yichi taJesús, na kúu na táku ñoo ña ñó'o estado Judea xí'in estado Galilea ta xí'in estado Samaria. Saá chi ɔn koó nivi na saxo'vi ña'á, ta Níma Ndios chindeé ña ndi'i nivi na kándixa taJesús ña ñii ñii kivi viví ka ta ndino'o ka ini na kuá'án na yichi ra. Ta kuá'a ní ka nivi kándixa na taJesús. Ta saá nivi na kándixa taJesús ndu na ñii ti'vi ká'no ní ka.

To'on yó'o ká'án ña xa'a ña ndasaá nduva'a taEneas

³² Ta taapóstol Pedro kee ra kuá'án ra ta xáa ra ñii ñii ñoo ña xito ra nivi na kándixa taJesús. Ta saá nixaá ra ñii ñoo ña naní Lida ña koto ra nivi na ndikon yichi taJesús. ³³ Ta ñoo yó'o nixaá ra noo kándú'u ñii ta ta naní Eneas, ta tayó'o kúu ñii ta ta ɔn kivi kanda, ta xa ona kuyá kúu ña ɔn kivi kaka xá'á ra, ta kuiti kándú'u ra noo xito ra. ³⁴ Ta nika'án taPedro xí'in taEneas yó'o, káchí ra saá:

—Tata Eneas, vitin Jesucristo sánda'a ra yó'ó. Nakundichi ún, ta ndasa vij ún xito ún —káchí taPedro xí'in ra.

Ta saá xandikōn ñakundichi ra. ³⁵ Ta ndi'i ñivi na táku ñoo Lida xí'in ndi'i ñivi na táku ñii xiiña yatin, ña ñaní Sarón, na kúu na xini ndasaá nduᵛa'a taEneas, ndi'i ñivi yó'o ndikó ini na ta kãndixa na taJesús.

To'on yó'o ká'an ña ñixi'i ñáTabita ta natakuná

³⁶ Ta ñoo Jope táku ñii ña'a ñá ndikōn yichí taJesús, ta ñaní ñá Tabita (ta kivi Tabita to'on griego kúu Dorcas). Ndi'i saá kivi ñáyó'o táxi xí'in mii ñá ké'é ñá chiño ᵛa'a, ta chíndeé ñá ñivi na kúu nandá'ví. ³⁷ Ta saá ñii kivi kixá'á ndeé ní ndó'o ñá ta ñixi'i ñá. Ta ñivi na kúu natá'an ñá sakuchu na yiki koñu ndí ñá ta ñachinóo na ña ñoo xito tón ñindichi piso ovi ve'e ñá. ³⁸ Yatin ñoo Jope yó'o nákaa ñoo Lida, ñoo yóo taPedro. Tá xini so'o ñivi na ndikōn yichí taJesús ndí yatin yóo taPedro, ta saá ti'ví na ovi ta kua'an na ña ka'an na xí'in taPedro. Ta saá ñixaᵛa na ñoo yóo ra, ta xaku ndá'ví na ñoo ra, káchí na saá xí'in ra:

—Kama ní kixi ún xí'in ndi ñoo Jope —káchí na.

³⁹ Ta saá kee taPedro kua'an ra xí'in na, ta ñixaᵛa na ve'e ñáTabita, ta ñika'an na xí'in taPedro, káchí na saá:

—Ndaa ún xí'in ndi piso ovi —káchí na.

Ta saá ñixaᵛa na ñoo kándú'u yiki koñu ñáTabita ñá ñixi'i. Ta kua'a ní náña'a ndá'ví ná ñixi'i yij kixaᵛa ná ñoo taPedro, ta xaku ní ná xa'a ñá ñixi'i yó'o, ta saná'a ná ñoo taPedro kua'a ní

tikoto ña kisa va'a ñáTabita kivi xitaku ñá, ta saní'i ñá ná tikoto yó'o. ⁴⁰ Ta saá taPedro xa'nda chiño ra noo ndi'i nivi na yíta yó'o ña kee na ko'on na ke'e. Ta kindoo taPedro mató'ón mji ra xí'in yiki koñu ndii ñá nixi'i yó'o. Ta saá xikuxítí ra ta nika'an ra xí'in Ndios. Ta ndi'i nika'an ra xí'in Ndios, saá ndikó koo ra nakoto ra noo yoo yiki koñu ñá nixi'i yó'o, ta nika'an ra, káchí ra saá:

—Nana Tabita, vitin nakundichi ún —káchí ra.

Ta saá nakoná ñá nduchu noo ñá, ta xini ñá taPedro, ta ndani'i lo'o xí'in mji ñá, ta xikoo ñá. ⁴¹ Ta tjin taPedro nda'a ñáyó'o ña chindeé ra ñá nakundichi ñá. Ta saá kana ra ndi'i nivi na yíta ke'e, na kúu na ndikon yichi taJesús, ta xí'in náña'a nánda'ví ná nixi'i yij, ta ndukú ra noo na ña kivi na ini ve'e, ta nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Yó'o yoo ñáTabita, táku ñá vitin.

⁴² Ta saá nixita ní'no to'on ndi'i xiiña ñoo Jope xa'a ña ndo'o ñáTabita, chi nixi'i ñá ta xí'in ndee taJesús, taPedro sanataku ra ñá. Ta xa'a ña xini so'o na to'on yó'o, ku'a'a ní nivi kandixa na taJesús. ⁴³ Ta saá ku'a'a ní ka kivi nixiyo taPedro ve'e taSimón ñoo Jope. Ta chiño taSimón yó'o kúu ña ndása va'a ra ñii kiti.

10

To'on yó'o ká'an xa'a taPedro xí'in taCornelio

¹ Ta ñoo Cesarea táku ñii taa naní ra Cornelio, taa ta xá'nda chiño noo ñii ciento natropa kúu ra. Ta ñii ciento natropa yó'o kúu ñii tá'ví ña ñii ti'vi ká'no natropa, ña naní Batallón Italiano.

² Ta t̄aCornelio x̄i'in ña ndino'o ini ra kándixa ra Ndios ta k̄isa ká'no ña'á ra. Ta ñii káchí ndi'i nave'e ra kándixa na Ndios ta k̄isa ká'no ña'á na. T̄aCornelio on s̄iví t̄a t̄a sí'nda kúu ra, ta táxi ní ra s̄i'ún nda'a n̄iví na kúu nandá'ví x̄a'a ña ch̄indeé ra na ña sata na ña x̄ini ñó'ó noo na. Ta ndi'i saá k̄iví ká'an ní ra x̄i'in Ndios, saá táku ra. ³ Ta saá ñii k̄iví xa xikuaa ta k̄a ʊn̄i kúu ña,* ta ñii ñaángel ña k̄ixi noo Ndios n̄it̄ivi ña noo ra, ta x̄ini ra ña n̄ik̄'vi ña ini cuarto noo yóo ra, ta n̄ik̄'a'an ña x̄i'in ra, káchí ña saá:

—¡Tata Cornelio! —káchí ña x̄i'in ra.

⁴ Ta x̄i'in ña yí'ví ní ini ra ñakoto káxín ra noo ñaángel, ta n̄ik̄'a'an ra x̄i'in ña, káchí ra saá:

—Tata, ¿yuk̄iá kóni ún kasa ndivi i? —káchí ra x̄i'in ña.

Ta nd̄akuijn ñaángel, n̄ik̄'a'an ña káchí ña saá:

—Ndi'i saá k̄iví Ndios xa x̄ini so'o ra to'on ña n̄ik̄'a'an ún x̄i'in ra, ta x̄ito ra ndi'i ñava'a ña ke'é ún x̄i'in nandá'ví. ⁵ Ta vitin ti'ví ún sava nataa ko'on na ñoo Jope ña naní'i na ñii t̄a t̄a ñaní Simón Pedro, ta ná kixi ra x̄i'in na nda ve'e ún yó'o. ⁶ Ta yóo ra ve'e ñii t̄a t̄a ndása va'a ñii kit̄i, t̄ayó'o ñaní ra Simón, ta ve'e ra yóo ña yatin yu'u takuii m̄ini —káchí ñaángel x̄i'in t̄aCornelio.

⁷ Tá ndi'i n̄ik̄'a'an ñaángel to'on yó'o, ta nd̄ikó ña kū'a'an no'o ña ñoyívi n̄ino. Ta saá t̄aCornelio kama k̄ana ra ovi nataa mozo ra x̄i'in ñii t̄atropa t̄a kúu t̄a k̄isa to'ó Ndios, ta k̄ixa na noo ra. ⁸ Ta nd̄ato'on ndi'i t̄aCornelio x̄i'in na yuk̄iá n̄ik̄'a'an ñaángel x̄i'in ra, k̄iví n̄it̄ivi ña noo ra. Ta saá

* **10:3** K̄a ʊn̄i xikuaa ñaní ña k̄a ijn noo ñaño Roma.

tì'ví ra nataa yó'o kuá'ān na ñoo Jope ñoo yóo taPedro.

⁹ Ta inkā kivi xa mañó ndiví kúu ña,† ta xa yatin xaā nataa yó'o ñoo Jope, ta saá taPedro ndaa ra sijní ve'e ñoo yóo ra, ta kixá'á ra ká'ān ra xí'in Ndios. ¹⁰ Ta ñiya'a ñii kání lo'o, ta kixá'á xí'í ní ra soko, ta yóo ka ra ndáti ra ña kasa va'a na ña kuxu ra, ta saá ñitivi ñoo ra ña tì'ví Ndios koni ra. ¹¹ Ta saá taPedro xini ra ndasaá ñixona lo'o ñoyivi ñino, ta xito ra ñoo ñii ña ndatán kaa manta, saá kaa ña. Yoo komi titon manta yó'o, ta va'a vivii ndika ñoo ña, chi yoo ña ndatán yoo ña tiin na ñii ñii titon ña, saá kaa ña, vaxi noo ña nda ñoo ño'o. ¹² Ta kuá'a ní ñoo kití nándoso rí ñoo manta yó'o. Tíyó'o kúu kití tí yoo komi xa'a, ta xí'in kití tí ñoo tixin xika ñoo ño'o, ta xí'in kití tí ndáchí ñoyivi kaa. ¹³ Ta saá xini so'o taPedro to'on ña ñika'ān xí'in ra, káchí ña saá:

—Tata Pedro, nakundichi ún, ta koto ún ndi'i kití yó'o, ta tiin ún ñii rí, ka'ni ún rí, ta kasa va'a ún rí, ta kuxu ún rí —káchí to'on ña ñika'ān xí'in taPedro.

¹⁴ Ta ndakuijn taPedro, ñika'ān ra:

—Tata, on kivi ke'é j saá ña kuxu j kití yó'o, chi nda kivi vitin nda lo'o on vása ní-xixi j koñu kití tí ká'ān ndayí ña ñitaa taMoisés ndí kúu rí kití tí kini ñoo Ndios —káchí taPedro.

¹⁵ Ta ndakuijn to'on, ñika'ān tuku ña xí'in ra saá:

—Ta vitin Ndios xa ndasa ndii ra ndi'i kití. Ta saá, on vá'a ka ka'ān ún ndí yoo kití kini ñoo Ndios —káchí to'on xí'in taPedro.

† **10:9** Kaa uxu ovi ndiví naní ña kaa ñoo ñoo ñoo Roma.

¹⁶ Ta ɔvɪ kə yichɪ ñii kɪ'va saá nɪtɪvi ñayó'o nɔɔ tɔPedro, ta nɪkə'ʌn tɔ'on xí'in ra. Ta saá ña nɪtɪvi nɔɔ tɔPedro ña kúu ña káa ndatán yóo manta xí'in kitɪ saá káa ña, ta xandikɔn ndaa ña ñoyívi nɪno. ¹⁷ Ta saá ñii náka'nda ini tɔPedro, xáni sɪnɪ ra:

—¿Yukía kóni kachí ña nɪtɪvi nɔɔ yó yó'o?

Tá mií saá na ɔnɪ taa na tɪ'ví tɔCornelio nɪxaa na ñoo Jope, ta nɪndaɔkə tɔ'on na míkíə yóo ve'e tɔSimón, taa tɔ kása chiño ndása va'a ñii kitɪ. Tá kundaa ini nataa yó'o míchí yóo ve'e ra, ta kuə'ʌn na, ta nɪxaa na, ¹⁸ ta xikuíta na yé'é ve'e ra, ta nɪndaɔkə tɔ'on na, káchí na saá:

—¿Án ve'e yó'o yóo ñii taa tɔ naní Simón Pedro? —káchí na.

¹⁹ Ta tɔPedro yóo kə ra xáni ini ra yukía kóni kachí ña nɪtɪvi nɔɔ ra. Ta Nímə Ndios nɪkə'ʌn ña xí'in ra, káchí ña saá:

—ɪTata, koto ví! Vitin kɪxaa ɔnɪ nataa ta nándukú na yó'ó. ²⁰ Nakundichi ún ta noo ún nakutá'an ún xí'in na, ta ndə lo'o ɔn kuyɪ'ví ún kɔ'ɔn ún xí'in na, chi yɪ'ɪ tɪ'ví'ɪ na vaxi na nɔɔ ún —káchí Nímə Ndios xí'in tɔPedro.

²¹ Ta saá nɔɔ tɔPedro ta nəkutá'an ra xí'in na, ta nɪkə'ʌn ra xí'in na, káchí ra saá:

—Yɪ'ɪ kúu taa tɔ nándukú ndó. ¿Ndá chiño kúu ña vaxi ndó nɔɔ'ɪ, tata? —káchí tɔPedro xí'in na.

²² Ta nɪkə'ʌn na xí'in ra:

—Təká'no nɔɔ ndɪ tɔ naní Cornelio, tɪ'ví ra ndɪ'ɪ vaxi ndɪ nɔɔ ún. TɔCornelio yó'o kúu tɔ xá'nda chiño nɔɔ ñii ciento natropa, ta taa tɔ va'a ní ini kúu ra, ta xí'in ndino'o ini ra kándixa ra Ndios, ta kánóo va'a ní ñato'ó ra nɔɔ ndi'ɪ nɪvi

najudío. Ta ñii ñaángel ña kixi noo Ndios n̄iv̄i ña noo ra, ta n̄ika'an ña x̄i'in ra ndí x̄in̄i ñó'ó kana ra yó'ó ña ko'on ún ve'e ra xa'a ña koni so'o ra to'on ña ndato'on ún x̄i'in ra —káchí na x̄i'in taPedro.

²³ Ta saá taPedro n̄ika'an ra x̄i'in na ña k̄i'vi na ve'e, ta saá k̄indo na ini ve'e yó'o t̄anda inka k̄iv̄i kee na ku'a'an na. Ta taPedro x̄i'in inka nataa ñoo Jope na kúu na kándixa taJesús, kee na ku'a'an na x̄i'in un̄i nataa yó'o.

²⁴ Ta inka k̄iv̄i n̄ixa na ñoo Cesarea noo yóo taCornelio ndáti ra k̄ixa na. Ta t̄ayó'o xa yóo ti'va ra naki'in ra taPedro, chi xa nakana ra ndi'i nave'e ra x̄i'in n̄iv̄i na náta'an yatin x̄i'in ra, ta xa nakutá'an ndi'i nayó'o ve'e ra ña koni so'o na to'on ña ndato'on taPedro x̄i'in na. ²⁵ Tá k̄ixa taPedro ve'e taCornelio, ta saá keta taCornelio naki'in ra taPedro, ta x̄ikuxítí ra noo t̄ayó'o ña k̄isa to'ó ña'a ra. ²⁶ Ta taPedro t̄in ra nda'a taCornelio ña nakundichi ra, ta n̄ika'an ra x̄i'in ra, káchí ra saá:

—Nakundichi ún, tata, on kasa ká'no ún ȳi'j, chi on s̄iv̄i ñii ndios kúu j, kuiti n̄iv̄i va kúu j, ndatán yóo m̄i ún, saá yóo j —káchí taPedro x̄i'in taCornelio.

²⁷ Tá taPedro x̄i'in taCornelio ká'an tá'an na saá, ta n̄ik̄i'vi na ini ve'e, noo chútú ní n̄iv̄i na kúu na nakaya taCornelio. ²⁸ Ta n̄ika'an taPedro x̄i'in na:

—X̄in̄i va'a ndó yóo ndayí ña kisa ndivi ndi najudío ña káchí saá: On vá'a nakutá'an n̄iv̄i najudío x̄i'in inka n̄iv̄i na on vása kúu najudío, káchí ndayí yó'o. Ta vitin Ndios saná'a ra noo j, ndí nda ñii n̄iv̄i on vása kúu na nakini noo ra,

ta saá ɔn vá'a kani sɪnɪj ndí nɪvi na ɔn vása kúu najudío kúu nɪvi na kini. ²⁹ Ñákán kía, tata Cornelio, kɪvɪ tɪ'ví ún nataa ña kána na yɪ'ɪ vaxɪj xí'in na, ta ɔn vása ní-ndaká tɔ'on níj yu kuu ña ke'éj, ta xandikɔn vaxɪj xí'in na. Ta vitin kóni j kundaa ini j, tata, ɔndachun kána ún yɪ'ɪ? —káchí tɔPedro xí'in tɔCornelio.

³⁰ Ta ndakuijn tɔCornelio, nɪkɔ'ɔn ra:

—Xa yóo kɔmɪ kɪvɪ kúu ña, tá mɪj hora yó'o kúu ña, ña kúu kaa unɪ xikuaa,‡ ta yóoj ini ve'e j ká'ɔn j xí'in Ndios. Ta xati'va nɪtɪvi ñii ñaángel nɔɔj ndixin ña tikotɔ yé'e ní. ³¹ Ta nɪkɔ'ɔn ña xí'in j, kachí ña saá: “Tata Cornelio, Ndios xɪnɪ sɔ'o ra tɔ'on ña nɪkɔ'ɔn ún xí'in ra, ta xɪto ra ndi'i ñavá'a ña ke'é ún xá'a ña chɪndeé ún ndi'i nɪvi nandá'ví. ³² Ta vitin tɪ'ví ún sava nataa ña kɔ'on na ñoo Jope ña naní'i na ñii taa tɔ naní Simón Pedro. Táyó'o yóo ra ve'e ñii taa tɔ ndása va'a ñii kitɪ, ta táyó'o naní ra Simón, ta ve'e ra yóo ña yatin yu'u takuí mɪni. Ta nataa na tɪ'ví ún xɪnɪ ñó'ó kɔ'ɔn na xí'in tɔPedro ta kixi ra xí'in na ve'e ún”, kachí ñaángel xí'in j. ³³ Ñákán yaxhɪ ní tɪ'ví j nataa yó'o kɔ'on na nandukú na yó'ó. Ta táxa'vi ña'á ún xá'a ña kɪxaá ún, tata. Ta vitin nakutá'an ndi'i yó yó'o, ta Ndios yóo ra xí'in yó. Xa ndóo tɪ'va ndɪ, chí kóni ndɪ konɪ sɔ'o ndɪ ndi'i tɔ'on ña xá'nda chiño Ndios nɔɔ ún ña ndatɔ'on ún xí'in ndɪ —káchí tɔCornelio xí'in tɔPedro.

³⁴ Ta saá tɔPedro kɪxá'á ra ká'ɔn ra, káchí ra saá xí'in na:

‡ **10:30** Kaa unɪ xikuaa naní ña kaa jin nɔɔ nañoo Roma.

—Vitin kúndaꝯ va'a inj ndí Ndios on vása nákaxin ra nivi, ta ñii káchí kí'vi ini ra xini ra ndi'i saá nivi. ³⁵ Ta nivi na ndi'i saá ñoo na kúu na kisa to'ó Ndios ta táku na kisa ndivi na ñandaꝯ, ta Ndios náki'in va'a ra nivi yó'o. ³⁶ Ndios si'na ti'ví ra nivi ña ka'an ndoso na to'on ra noꝯ nivi na kúu sa'ya ñani síkuá taIsrael. Ta to'on va'a ra yó'o káchí ña ndí xa'a ña kisa ndivi Jesucristo, ta kúu taKá'no noꝯ ndi'i ña yóo, ndi'i nivi kúchiño nakutá'an va'a na xí'in Ndios, saá chi Jesucristo nixi'i ra nda'a tón cruz xa'a kuachi ndi'i nivi. ³⁷ Ta ndó'ó xa xini so'o ndó yu kúu ña kixá'á ñoo estado Galilea sakán lo'o kuia nija'a, ta saá to'on yó'o nixita ní'no ña ndi'i ñoo válí xí'in ndi'i ñoo ná'no ña ndá'vi ndaa estado Judea. Saá chi si'na taJuan nika'an ndoso ra noꝯ nivi ña xini ñó'ó nandikó ini na xa'a ña on vá'a ké'é na, ta kandixa na Ndios ta saá kuchu na. ³⁸ Ta nija'a lo'o, ta Ndios sakutú ra Níma ra ini taJesús, ta kúu taño Nazaret, ta xí'in ñayó'o, Ndios taxi ra ndee ra nda'a taJesús ta sakuiso chiño ña'á ra ña kasa ndivi ra chiño ra. Ta saá taJesús nixika ra ku'a ní ñoo noꝯ ké'é ra ku'a ní chiño va'a, ta sanda'a ra nivi na nixovi ní xa'a ña on vá'a ké'é ñaníma ndiva'a xí'in na. TaJesús ké'é ra ndi'i ñava'a yó'o saá, chi Ndios yóo ra xí'in ra. ³⁹ Ta mji ndi, xí'in nduchy noꝯ ndi xini ndi taJesús, ta ndákuijn ndi xa'a ndi'i ñava'a ké'é ra ñoo Jerusalén xí'in ndi'i inka ñoo ña ñó'o noꝯ ño'o estado Judea. Ta xini ndi ña xa'ni na taJesús xí'in ña kataka ndaa na ra nda'a tón cruz. ⁴⁰ Ta saá nitonda kivi uní nixi'i taJesús, ta Ndios sanatakú ña'á ra, ta Ndios taxi ra ña nitivi ra noꝯ ndi. ⁴¹ On sivi ndi'i saá noꝯ nivi kúu

ña n̄t̄ivi taJesús, ta ndasaá kuiti n̄ivi na naḵaxin Ndios ña ndakuin na xa'a ra kúu n̄ivi na n̄t̄ivi ra n̄o. Tá ndi'i n̄ixi'i ra ta nataku ra, ta m̄i ndi x̄ini ndi ra, ta x̄ixi ndi x̄i'in ra, ñakán ndákuiin ndi xa'a ra ndí ndixa táku ra. ⁴² Tá n̄ixiyo ka ra lo'o k̄iv̄i ñoyívi yó'o x̄i'in ndi, ta taJesús xa'nda chiño ra n̄o ndi ko'on ndi ndi'i ñoo ña ka'an ndoso ndi to'on va'a xa'a ra n̄o n̄ivi. Ta xa'nda chiño ra n̄o ndi ña ndato'on ndi x̄i'in n̄ivi ndí Ndios saḵuiso chiño ra taJesús ña kúu ra tajuez ña kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i n̄ivi na kúu na táku, án na xa n̄ixi'i kúu na. ⁴³ Ta xa'a taJesús yó'o n̄itaa ndi'i naprofeta na n̄ika'an ndoso to'on Ndios x̄ina'á. N̄ika'an na kaḵí na ndí ndi'i n̄ivi na kandixa taJesús, ta ta n̄ixi'i xa'a kuachi na, ta Ndios kasa ká'no ini ra xa'a kuachi n̄ivi yó'o —káḵí taPedro x̄i'in na.

⁴⁴ Tá on ta'an ka ndi'i ka'an taPedro x̄i'in na, ta k̄ixaḵ Ním̄a Ndios, ta saḵutú ña ini ndi'i n̄ivi na x̄ini so'o to'on ña ká'an taPedro. ⁴⁵ Ta n̄ivi na kee ñoo Jope x̄i'in taPedro kúu najudío na ndík̄on yich̄i taJesús, ta naḵa'nda ini na ndóo na yó'o, chi Ndios ke'é ra ñava'a ña saní'i ra Ním̄a ra ña kutaku ña ini n̄ivi na on s̄iv̄i najudío kúu.

⁴⁶ Saá chi x̄ini so'o na ndí n̄ivi na naḵutá'an ve'e taCornelio yó'o, k̄ixá'á na ká'an na ink̄a n̄o to'on ña on vása ní-sakuá'á na, ta x̄i'in to'on yó'o kisa ká'no ní na Ndios. ⁴⁷ Ta n̄ika'an taPedro x̄i'in najudío tá'an ra, na k̄ixaḵ x̄i'in ra yó'o:

—N̄ivi yó'o na on s̄iv̄i najudío kúu, xa naḵi'in na Ním̄a Ndios kutaku ña ini na ñii k̄i'va ndatán m̄i yó najudío naḵi'in yó ña. Ta saá vitin, on koó xa'a ña nda ñii n̄ivi kuchiño kasi na n̄o nayó'o ña kuchu na —káḵí taPedro.

48 Ta saá x̣a'nda chiño ra kuchu ndi'i n̄ivi yó'o xí'in ndayí k̄iv̄i taJesús. Ta ndi'i ch̄ichi na saá, ta n̄ivi yó'o x̣aku ndá'ví na noo taPedro ta x̣aku ndá'ví na noo nataa tá'an ra ña kundoo k̄a na xí'in na lo'o k̄a k̄iv̄i.

11

TaPedro ndato'on ra x̣a'a ñava'a ke'é Ndios xí'in n̄ivi na on vása kúu najudío

1 Ta saá naapóstol xí'in ink̄a na ndík̄on yich̄i taJesús na táku ñoo estado Judea x̄inj̄i so'o na ndí n̄ivi na on s̄iv̄i najudío kúu, xa va'a n̄aki'in na to'on Ndios. 2 Ta saá ndík̄o taPedro xí'in nataa na n̄ixa'an xí'in ra, ta n̄axaa na ñoo Jerusalén. Ta najudío na ndík̄on yich̄i taJesús na táku ñoo yó'o, k̄ixá'á na ká'an kuáchí na xí'in taPedro, 3 ta káchí na saá:

—¿Ndachun ke'é ún ña on vá'a ña n̄ixa'an ún n̄ik̄i'vi ún ve'e n̄ivi na on vása kúu najudío, t̄anda x̄ixi ndó xí'in na? Saá chi ña ke'é ún saá kúu ña n̄iya'a ndoso ún ndayí ña x̣a'nda chiño Ndios noo x̄ij̄i síkuá yó taMoisés —káchí na, ká'an kuáchí na xí'in taPedro.

4 Ta saá taPedro k̄ixá'á ra ndato'on ndi'i ra ña ke'é Ndios xí'in ra, ta ndato'on ra yu kúu ña ke'é Ndios xí'in n̄ivi na on s̄iv̄i najudío kúu, káchí taPedro saá:

5 —Ñii k̄iv̄i yoō i ñoo Jope ta ká'an̄i xí'in Ndios, ta saá n̄it̄ivi noō i ñii ña ndatán káa manta saá káa ña, ta yoō kom̄i t̄iton̄ manta yó'o, ta va'a vivíi ndík̄a noō ña, chi yoō ña ndatán yoō ña t̄iin na ñii ñii t̄iton̄ ña, saá káa ña, ta noō ña, nda yatin noō yoō i. 6 Ta n̄akoto va'āi noō ña,

ta xini i kua'a ní noo kití nándoso rí noo manta yó'o. Kití yó'o kúu tí yóo komi xa'a, ta xí'in kití tíyukú, ta xí'in kití tí ñoo tixin xíka noo ño'o, ta xí'in kití tí ndáchí ñoyívi ka. ⁷ Ta saá xini so'o i ñii to'on ña ñika'an xí'in i, kachí ña: "Tata Pedro, nakundichi ún ta koto ún ndi'i kití yó'o, ta tiin ún ñii rí, ka'ni ún rí, ta kasa va'a ún rí, ta kuxu ún rí." ⁸ Ta yi'i ndakuiin i, kachí i saá: "Tata, on kivi ke'é i saá ña kuxu i kití yó'o, chi nda lo'o on vása ní-xixi i koñu kití tí ká'an ndayí ña nita ta Moisés ña kúu rí kití tí kini noo Ndios", kachí i ñika'an i. ⁹ Ta ñika'an tuku to'on ña kixi ñoyívi ñino xí'in i, kachí ña saá: "On vá'a ka ka'an ún ndi kití kini kúu rí, chi Ndios xa ndasa ndii ra ndi'i kití", kachí to'on xí'in i. ¹⁰ Ta ovi ka yichi ñii ki'va saá ñitivi ñayó'o noo i. Ta ndi'i xini i ña, ta ndikó ndi'i ña ñitivi noo i yó'o kua'an ndaa ña ñoyívi ñino. ¹¹ Tá mií saá ta uní nataa na kee ñoo Cesarea vaxi na nándukú na yi'i, ta kixaa na ve'e noo yóo i. ¹² Ta ñika'an Níma Ndios xí'in i: "Nda lo'o on kuyi'ví ún ko'on ún xí'in nataa yó'o", kachí Níma Ndios xí'in i. Ta ñño nataa ñaño Jope na kúu na ndikon yichi ta Jesús, nixa'an na xí'in i ñoo Cesarea ve'e ñii ta ta naní Cornelio. ¹³ Ta tayó'o ndato'on ra xí'in ndi ñitivi ñii ñaángel noo ra, ta ñika'an ña xí'in ra, kachí ña saá: "Ti'ví ún nataa ña ko'on na ñoo Jope ña naní na ñii ta ta naní Simón, ta inka kivi tayó'o kúu Pedro. ¹⁴ Ta tayó'o ndato'on ra xí'in ún ta xí'in nave'e ún to'on ña ká'an ndasaá kuchiño sakaku Ndios ndi'i ndó", kachí ñaángel xí'in ra. ¹⁵ Ta saá tá kixaa ndi ve'e tayó'o ñoo Cesarea, ta kixá'á ká'an i xí'in ñivi

yó'o, ta kixaa Níma Ndios noo ndi'i na. Nii ki'va ndatán kixaa Níma Ndios noo mii yó ña kutaku ña ini yó, saá kixaa ña noo nakán. ¹⁶ Ta saá naká'an i to'on ña nika'an taJesús kivi kachí ra saá: “Ndixa taJuan sakuchu ra nivi xí'in takuii, ta ñii kivi ña vaxi ndó'ó kuchu ndó xí'in Níma Ndios”, kachí taJesús. ¹⁷ Ta saá kundaa ini ñii ki'va ndatán saní'i Ndios Níma ra ña kutaku ña ini yó chi kandixa yó Jesucristo, Taa taKá'no noo yó, saá saní'i ra Níma ra nivi kán chi kandixa na Jesucristo. Ta on koó ndayí kómii ña kasi noo ña kóni Ndios ke'é ra —káchí taPedro xí'in na.

¹⁸ Kivi ndi'i xini so'o na to'on ña ndato'on taPedro xí'in na, ta saá niyaa yu'u na, ta on vása ká'an kuáchí ka na xí'in ra. Nda víka, kixá'á na kisa ká'no na Ndios, káchí na saá:

—Vitin Ndios taxi ra ndayí nda'a nivi na on sivi najudío kúu ña kúchiño ndikó ini na ta ki'vi na yichi ra. Ta saá Ndios sakaku ra na ña kutaku na xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi —káchí nayó'o, na kúu na kándixa taJesús, na táku ñoo Jerusalén.

To'on yó'o ká'an ndí to'on va'a xa'a taJesús nixaa ña nda ñoo Antioquía

¹⁹ Ta ndi'i nixi'i taEsteban, ta najudío nañoo Jerusalén kixá'á na sáxo'vi ní na nivi na ndikon yichi taJesús. Ta saá nivi yó'o na kándixa taJesús, kee na kuá'an na, nixita ní'no na ña táku na inka ñoo. Ta sava na nixaa na táku na kuá'a ní ñoo ña ñó'o estado Fenicia, sava na nixaa na táku na isla ña naní Chipre, ta sava na nixaa na táku na ñoo Antioquía. Ta ñii ñii ñoo noo nixaa na, ta nika'an ndoso na to'on va'a xa'a taJesús, ta ndato'on na to'on yó'o ndasaá kuiti xí'in najudío

natá'an na, ta ɔn vása ní-ka'an na ña xí'in inka n̄ivi na ɔn s̄iví najudío kúu. ²⁰ Ta saá ni, sava n̄ivi na kándixa taJesús na táku isla Chipre xí'in inka na táku ñoo Cirene, nayó'o kee na kuá'an na nda ñoo Antioquía. Tá n̄ixaa na ñoo yó'o, ta k̄ixá'á na ká'an ndoso na tɔ'on va'a xa'a taJesús noo n̄ivi na ɔn vása kúu najudío. ²¹ Ta Ndios taxi ra ndee ra nda'a n̄ivi yó'o ña va'a ka'an ndoso na tɔ'on ra noo n̄ivi ñoo yó'o, ta saá kuá'a ní n̄ivi sandakoo na yich̄i yatá xíka na, ta n̄andikó ini na ta k̄andixa na taJesús.

²² Ta n̄ivi na ndíkɔn yich̄i taJesús na táku ñoo Jerusalén, k̄iv̄i x̄in̄i so'o nayó'o ndí xa kuá'a ní n̄ivi na ɔn s̄iví najudío kúu, k̄andixa na taJesús, ta saá t̄i'v̄i na taBernabé kuá'an ra nda ñoo Antioquía. ²³ Tá k̄ixaa taBernabé ñoo yó'o, ta x̄ini ra ndi'i ñava'a xa ke'é Ndios xí'in n̄ivi na kándixa taJesús ñoo yó'o, ta kús̄i ní ini ra x̄ini ra ñayó'o. Ta n̄ika'an ra xí'in nayó'o, káchí ra saá:

—Ndino'o ini ndó kundikɔn ndó ko'on ndó yich̄i taJesús, Taa taKá'no noo yó, ta ɔn sandakoo ndó yich̄i ra, ta ñii ñii k̄iv̄i viv̄i ka kundikɔn ndó yich̄i ra —káchí ra xí'in na.

²⁴ Ta ñii taa ta va'a ní kúu taBernabé, ndino'o ní ndáa ini ra Ndios, ta chútú ní Ním̄a Ndios ini ra. Ta saá kuá'a ní n̄ivi x̄in̄i so'o na tɔ'on ña n̄ika'an ra, ta n̄andikó ini na, ta k̄andixa na taJesús.

²⁵ Ta saá kee taBernabé kuá'an ra nda ñoo Tarso ña nandukú ra taSaulo. Tá n̄ixaa ra ñoo yó'o ta naní'i ra taSaulo, ta ndikó ɔv̄i na saá, k̄ixaa na ñoo Antioquía. ²⁶ Ta ñii kuiya n̄ix̄iyo

taBernabé xí'in taSaulo ñoo Antioquía yó'o, ta nákutá'an na xí'in ñivi na kándixa taJesús, ta ovi na saá sáná'a na kuá'a ní ñivi xa'a yichi taJesús. Ta ñoo Antioquía yó'o kúu ñoo noó kixá'á ñivi sakunaní na cristiano, ñivi na ndíkon yichi taJesús.

²⁷ Tá taBernabé xí'in taSaulo yóo ka na ñoo Antioquía, ta sava nataa na kúu naprofeta, kee na ñoo Jerusalén ña kuá'an na ñoo Antioquía. Ta saá kixaa na ñoo yó'o. ²⁸ Ñii taprofeta yó'o naní ra Agabo, ta Níma Ndios ñika'an ña xí'in ra, ta saá tayó'o nakundichi ra ta ñika'an ndoso ra to'on Ndios ña ñaki'in ra, ta káchí ra saá xí'in ñivi:

—Vaxi kivi ña ndeé ní kunakaa soko ndi'i saá ñoo válí xí'in ndi'i saá ñoo ná'no ña ndá'vi ndaa ñoo Roma —káchí taAgabo xí'in na.

Ta ndixa saá kundivi, chi ndeé ní xinakaa soko kuiya xa'nda chiño tarey César Claudio noo ndi'i ñoo ña ndá'vi ndaa ñoo Roma.

²⁹ Kivi xini so'o na to'on Ndios yó'o ña ñika'an taAgabo, ta ñivi na ndíkon yichi taJesús nakoo yu'ú na ta chikaa ini na ña ti'ví na si'un ko'on nda'a ñivi na ndíkon yichi taJesús na táku ñoo estado Judea ña chindeé ña'á na. Ta ñii ñii ñivi taxi na si'un yó'o ndatán yóo ña kómí na. ³⁰ Ta saá taxi na si'un ña xa nakaya na nda'a taBernabé xí'in taSaulo, ta ti'ví na ovi nataa yó'o kuá'an na xí'in si'un nda ñoo Jerusalén, ña taxi na ña nda'a nataa naxikua'a na kúu na ndiso chiño xí'in ñivi na ndíkon yichi taJesús na táku ñoo yó'o.

12

To'on yó'o ká'ān ndí xā'ni na taJacobo ta chikaā na taPedro ini ve'e kaa

¹ Ta m̄ij̄i k̄uij̄a saá t̄arey Herodes Agripa k̄ixá'á ra sáxo'v̄i ní ra sava n̄ivi na ndík̄on yich̄i taJesús.

² Ta xā'nda chiño ra ndí xí'in espada ka'ni na taJacobo, t̄a t̄a x̄ikuu ñii t̄a ux̄u ov̄i t̄a n̄ixika xí'in taJesús, ta x̄ikuu ra ñani taapóstol Juan.

³ Tá t̄arey Herodes kundaa ini ra ndí najudío na táku ñoo Jerusalén kúsij̄i ní ini na xā'ā ña n̄ixi'ij̄i taJacobo, ta saá xā'nda chiño ra ña tiin na taPedro ta chikaā na ra ini ve'e kaa. Ñayó'o ke'é na tá xa n̄itondaa yatin k̄iv̄i ña sákana najudío vik̄o Pascua,* ta ñii semana vik̄o yó'o najudío xíxi na s̄it̄a v̄a'a ña on koó levadura kómí. ⁴ Ta saá t̄arey Herodes xā'nda chiño ra noo kom̄i ti'vi natropa ña kundaa v̄a'a na taPedro ini ve'e kaa. Kom̄i natropa kúu ñii ti'vi, ta ñii ti'vi nayó'o yóo na ndáa na taPedro iño hora, ta saá ndík̄on vaxi ink̄a ti'vi, ta ñii ñii ti'vi natropa yó'o ndáa na ra iño hora, ta saá x̄ino ñii k̄iv̄i. Xani s̄inj̄i t̄arey Herodes táná ndi'i vik̄o Pascua, ta saá tava ra taPedro ve'e kaa, ta kasa nani ra xā'ā kuachi ra noo n̄ivi. ⁵ Ta taPedro yóo ra nákaā ra ini ve'e kaa, ta n̄ivi na ndík̄on yich̄i taJesús xí'in ña ndino'o ní ini na ká'ān na, xáku ndá'ví na noo Ndios ña chindeé ra taPedro.

To'on yó'o ká'ān ndasaá kee taPedro ini ve'e kaa

* **12:3** Pascua najudío kána ña ux̄a k̄iv̄i xā'ā ña náká'án na ndasaá Ndios s̄akaku ra nax̄ij̄i sikuá na noo ñaño Egipto k̄uij̄a x̄ina'á.

⁶ Ta n̄it̄ondaā ñoó, ta t̄arey Herodes xa ch̄it̄on̄i ra ink̄a k̄iv̄i tava ra t̄aPedro ini ve'e k̄aa, ña k̄o'̄on ra kundichi ra ñōo n̄ivi, ta kasa nani t̄arey yó'o xa'ā kuachi ra. Ta m̄i ñoó yó'o yóo t̄aPedro k̄is̄in ra ma'ñó̄ ovi natropa, chi nó'ni s̄ik̄on nda'ā kua'á ra x̄i'in cadena ña nó'ni s̄ik̄on nda'ā ñii t̄atropa x̄i'in ra, ta nó'ni s̄ik̄on nda'ā yitin ra x̄i'in ink̄a cadena ña nó'ni s̄ik̄on nda'ā ink̄a t̄atropa x̄i'in ra, ta ink̄a ovi natropa yóo na ndaā na yé'é ve'e k̄aa yó'o. ⁷ Ta xati'va n̄it̄ivi ñii ñaángel ña k̄ixi ñōo Ndios, ta náye'e tívi ini ve'e k̄aa. Ta ñaángel x̄i'in nda'ā ña sakanda lo'o ña s̄ijn̄ t̄aPedro, ta sanakáx̄in ña ini ra. Ta n̄ika'̄an ñaángel x̄i'in ra, káchí ña saá:

—¡Kama ún! ¡Nakundichi ún vitin!

Ta saá x̄and̄ik̄on̄ nakoyo cadena ña x̄ino'ni s̄ik̄on nda'ā t̄aPedro. ⁸ Ta n̄ika'̄an ñaángel x̄i'in ra:

—Nakundixin ún tikot̄ō ún, ta nataan ún ndux̄an xa'ā ún.

Tá ke'è t̄aPedro saá, ta tuku n̄ika'̄an ñaángel x̄i'in ra:

—Nakundixin ún capa ún, ta na'a, kixi ún sat̄ā j̄ —káchí ñaángel x̄i'in t̄aPedro.

⁹ Ta saá x̄ind̄ik̄on̄ t̄aPedro sat̄ā ñaángel, keta ra ve'e k̄aa. Ta on̄ vasa ní-kundaā ini t̄aPedro án ña ndixa kúu ña ndí ñii ñaángel k̄ixaā ña ñōo ra ta ch̄indeé ña ra, chi kuiti x̄áni s̄inj̄i ra ndí ñii ña n̄it̄ivi ñōo ra kúu ña. ¹⁰ Ta ñaángel x̄i'in t̄aPedro ku'a'̄an na, ta ñiya'a na ñōo yóo t̄atropa t̄anoó, ta saá ñiya'a na ñōo yóo t̄atropa t̄aovi, ta saá yá'a na ku'a'̄an na ñōo yóo yé'é ve'e k̄aa, ta saá n̄axonā m̄i yé'é k̄aa ña ká'no yó'o, ta kee na ku'a'̄an ndíkā na yich̄i ñoo yó'o. Tá

kuḗ'aṅ lo'o na, ta ñaángel sandakoo mató'ón ña taPedro. ¹¹ Ta saá ñakáxín ini taPedro, ta kundaa va'a ini ra yu kúu ña ndo'o ra. Ta ñika'aṅ ra xí'in m̄i ra, káchí ra saá:

—Vitin kundaa va'a ini yó ndí Ndios ndixa t̄'ví ra ñii ñaángel ña k̄ixi ña sakaaku ña m̄i yó ño ndeḗ taHerodes, ta ño ña on vá'a ña kóni ke'é najudío xí'in yó —káchí taPedro, ká'aṅ ra xí'in m̄i ra.

¹² Tá ndi'i kundaa ini ra ñayó'o, ta saá ñaki'in ra yich̄i ta ñixaḗ ra ve'e ñaMaría, ña kúu si'í taJuan Marcos. Ve'e ñayó'o ñakutá'an kuḗ'a ní ñivi na ndik̄on yich̄i taJesús, ta yóo na ká'aṅ na ndúkú na ño Ndios xa'a taPedro. ¹³ Ta k̄ixaḗ taPedro ve'e yó'o, ta k̄ana ra ñivi na ve'e yó'o, ta k̄ixi ñii ña'a ña ñaní Rode, ña k̄isa chiño ño nave'e yó'o kúu ñá. Kixi ña koto ña yu kúu na k̄ana. ¹⁴ Ta ñakoni ña to'on taPedro kúu ña, ta ñandoso ña nakuiná ña yé'é, saá chi kúsiḡ ní ini ña xa'a ña k̄ixaḗ taPedro. Ta kama ndikó ña kuḗ'aṅ ña ndato'on ña xí'in na ndóo ini ve'e ndí ñíndichi taPedro yé'é.

¹⁵ Ta ñivi na yóo yó'o on vása kándixa na to'on ña ká'aṅ ña, ta ñika'aṅ na xí'in ña, káchí na saá:

—Ña sána s̄in̄i kúu yó'ó —káchí na xí'in ña.

Ta ndakuiḡ ña, ñika'aṅ ña:

—M̄i ña ndixa ndaa kúu ña ká'aṅ ḡ xí'in ndó ndí taPedro kúu ta ñíndichi yé'é.

Ta tuku ndakuiḡ na, ká'aṅ na xí'in ña:

—On s̄iví taPedro kúu ra. Ndá kuiti níma taPedro kúu ña —káchí na xí'in ña.

¹⁶ Tá míi ká'aṅ ka na, ta taPedro ñíndichi yé'é, ta on vása sandakoo ra k̄ana ra ñivi ve'e yó'o. Ta saá ñixa'aṅ na ñakoná na yé'é. Tá x̄ini na

ndí ndixa t̄aPedro kúu ra, ta n̄aka'nda ní ini na xíto na n̄ōo ra. ¹⁷ Ta n̄ixika nda'̄a t̄aPedro n̄ōo na ña on ka'̄an ka na nd̄a ñii t̄o'on. Ta saá n̄akuiná na yé'é, ta n̄iki'vi ra ini ve'e, ta k̄ixá'á ra ndát̄o'on ra xí'in na ndasaá ke'é Ndios ñava'a xí'in ra ña kuchiño kee ndík̄a ra ve'e k̄aa. Tá nd̄i'i ndát̄o'on t̄aPedro t̄o'on yó'o, ta n̄ika'̄an ka ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ta xí'in t̄aSantiago† ta xí'in ink̄a nañani yó ta xí'in n̄ak̄i'va yó na kándixa t̄aJesús, ndat̄o'on ndó ndi'i ña nd̄o'ōi —káchí t̄aPedro xí'in na.

Tá nd̄i'i ñayó'o, ta kee t̄aPedro, kūa'̄an ra ink̄a xiiña.

¹⁸ N̄it̄ivi ink̄a k̄ivi, ta ndi'i natropa na ndáa ve'e k̄aa, n̄aka'nda ní ini na chi on koó ka t̄aPedro ini ve'e k̄aa, ta ñii síso na ndák̄a t̄o'on tá'an na ndasaá kúu k̄eta ra ve'e k̄aa yó'o. ¹⁹ Ta t̄arey Herodes xa'nda chiño ra n̄ōo ink̄a natropa ña ko'on na nandukú na t̄aPedro. Ta n̄ixa'̄an na, ta n̄i-kuchiño naní'i na ra. Ta saá t̄arey Herodes k̄ana ra natropa na x̄ikuu na x̄indaa t̄aPedro, vāxi na n̄ōo ra. Tá k̄ixāa na n̄ōo ra, ta n̄indāka t̄o'on va'a ra na ndasaá kuchiño k̄eta t̄a t̄a x̄inakāa ini ve'e k̄aa. Ta nd̄i'i n̄ika'̄an ra xí'in natropa yó'o, ta saá xa'nda chiño ra ña k̄ivi ndi'i nayó'o na x̄ikuu na x̄indaa t̄aPedro ini ve'e k̄aa, chi x̄ani s̄in̄i ra ndí nayó'o kúu na t̄axi k̄eta t̄aPedro. Ta n̄iya'a lo'o k̄ivi, ta saá t̄arey Herodes kee ra ñoo estado Judea ta kūa'̄an ra nd̄a ñoo Cesarea kutak̄u ra.

T̄o'on yó'o ká'an ndasaá n̄ixi'i t̄arey Herodes

† 12:17 T̄aSantiago, ink̄a k̄ivi ra kúu Jacobo.

20 Ta tarey Herodes saá ní ini ra xíni ra ñivi naño Tiro xí'in naño Sidón. Ta saá naño yó'o ñakutá'an na, ta ñika'an tá'an na ndasaá koo ke'é na ña tuku nakutá'an va'a na xí'in tarey yó'o. Ta ñixiyo ñii taká'no, ta ta ndiso chiño xí'in kuá'a ní chiño tarey Herodes kúu ra, ta tayó'o ñaní ra Blasto. Ta ñivi naño Tiro xí'in naño Sidón ñixaá na ño taBlasto, ta ñika'an na xí'in ra ndúkú na ño ra ña chindeé ra na ña kuchiño nakutá'an va'a na xí'in tarey. Saá chi kuá'a ní ña xíni ñó'ó ñivi naño Tiro xí'in naño Sidón kúu ña sáta na ño ñivi na táku ñoo ño xá'nda chiño tarey Herodes. 21 Ta saá tarey Herodes ñii kivi ñakoo yu'ú ra ña nakutá'an ra xí'in ñivi naño Tiro xí'in naño Sidón, ta ñakundixin ra tikoto va'a ña livi ndixin mji narey, ta xikoo ra táyi ká'no tón to'ó ta ñika'an ra xí'in ñivi na ñakutá'an yó'o. 22 Tá xini so'o na to'on ká'an ra, ta xí'in ndi'i ndee na ñika'an na, káchí na saá:

—On sivi ta ñoyivi yó'o kúu ta ká'an yó'o, chi ñii ndios kúu ña ká'an yó'o —káchí na, ká'an na xa'a tarey Herodes.

23 Tá mií xandikon saá ñii ñaángel satakué'e ña xí'in kue'e tikusú taHerodes yó'o, ta ñixi'i ra. Saá ñindo'o ra chi kóni ra naki'in ra ñato'ó ña kúu ñato'ó Ndios.

24 Ta to'on va'a Ndios ña ká'an xa'a Jesucristo ñixita ní'nó ka ña, ta kuá'a ní ka ñivi kandixa na ña.

25 Tá taBernabé xí'in taSaulo sandi'i na chiño ke'é na ñoo Jerusalén, ta kee na kuano'o na ñoo Antioquía, ta kuá'an taJuan xí'in na, ta inká kivi taJuan yó'o kúu Marcos.

13

*To'on yó'o ká'an ndí taSaulo xí'in taBernabé
kee na kuq'an na kuq'a ní ñoo
ña ndato'on na xí'in ñivi to'on va'a xq'a taJesús*

¹ Ñoo Antioquía ñixiyo kuq'a ní ñivi na ndíkõn yichì taJesús ta nákutá'an na xa'a ña kisa ká'no na Ndios. Sava ñivi yó'o kúu naprofeta, ta kúu na namaestro na sáná'a ñivi to'on Ndios. Ta saá taBernabé, taSaulo, taSimón (inká kivi ká'an na xí'in taSimón kúu taToón), taLucio tañoo Cirene kúu ra, ta Manaén (ta ta ñii káchí xa'no xí'in tarey Herodes Antipas kúu ra),* ndi'i nataa yó'o kúu na naprofeta ta kúu na namaestro na kisa ndivi chiño nõõ ñivi na kándixa taJesús na nákutá'an ñoo Antioquía yó'o. ² Ta ñitondaa ñii kivi ñivi na kándixa taJesús na táku ñoo Antioquía nákutá'an na xa'a ña kisa ká'no na Ndios, ta yóo so'on na ká'an na xí'in Ndios, ta saá ñika'an Nímã Ndios xí'in na, káchí ña:

—Xa kana j taBernabé xí'in taSaulo ña kasa ndivi na chiño ña xini ñó'ó ní nõõ j. Ta vitin ndó'ó, va'a sakuiso chiño ndó na ña ko'on na kasa ndivi na chiño yó'o —káchí Nímã Ndios xí'in ñivi na ndíkõn yichì taJesús na nákutá'an ñoo Antioquía.

³ Ta saá yóo so'on ka na, ta ká'an na ndúkú na nõõ Ndios xa'a taBernabé xí'in taSaulo. Ta ndi'i ke'é na saá, ta chiso na nda'a na sijnì taSaulo xí'in sijnì taBernabé, ta tì'ví ña'á na ña ko'on na kasa ndivi na chiño ña xa kana Ndios na ke'é na.

* **13:1** Mji taHerodes Antipas yó'o kúu ra ta xa'ni taJuan ta ta sakuchu ñivi xina'á.

Tò'on yó'o ká'an ndí naapóstol ká'an ndoso na tò'on Ndios noo ñivi isla Chipre

⁴ Ta Níma Ndios kúu ña ní'i yichì na ña kuà'an na kasa ndivi na chiño Ndios. Ta saá taSaulo xí'in taBernabé kee na kuà'an na ta ñixaà na ñoo Seleucia, ta nda na ñii tón barco, ta kuà'an na ta ñixaà na ñoo ña naní Salamina. Ñoo yó'o nákaa ña noo ño'o ña kúu isla Chipre. ⁵ Ta ñixaà na ñoo yó'o, ta ñixa'an na ñii ñii ve'e ño'o sinagoga najudío, ta ñika'an ndoso na tò'on Ndios noo ñivi na nakutá'an yó'o. Ta ndíkon tuku taJuan Marcos kuà'an ra xí'in taSaulo ta xí'in taBernabé ña chindeé ña'á ra. ⁶ Ta saá ñaki'in na kuà'an na ta ñiya'a na ñii ñii ñoo nda ñixaà na ñoo Pafos, ña nákaa inkà tá'ví isla Chipre. Ta ñoo yó'o nakutá'an na xí'in ñii tajudío, ta kisa chiño xí'in magia kúu ra, ta kúu ra ñii taprofeva vatá ta sándá'ví ñivi, ta naní ra Barjesús. ⁷ Ta tayó'o kúu ra ta yóo va'a xí'in tagobernador Sergio Paulo, ta tagobernador yó'o kúu ra ta ndíchi ní sñi. Ta saá tagobernador yó'o kana ra taBernabé xí'in taSaulo ña kixi na noo ra chi kóni ra koni so'o ra tò'on Ndios. Tá kixaà na noo tagobernador yó'o, ⁸ ta yóo tamago Barjesús xí'in ra. (Ta inkà kivi Barjesús tò'on griego kúu Elimas.) Ta tamago yó'o chíkaa ra ndee ña kasi ra ña on kandixa tagobernador tò'on Ndios ña ndatò'on naapóstol xí'in ra, chi taElimas yó'o on xii ra taxi ra ña tagobernador kivi ra yichì taJesús. ⁹ Ta taSaulo (ta inkà kivi ra kúu Pablo), chútú ní ini ra xí'in Níma Ndios, ta saá nakoto kaxín ra noo taElimas ta ñika'an ra xí'in ra, ¹⁰ káchí ra saá:

—¡Yó'ó kúu ɬaa ɬa ndíkɔn yichɨ ñanímã ndivã'a ká'no! Yó'ó kúu ɬaa ɬa kisa toon noo ndi'i ñandaa. ɬaa ɬa sándá'ví ñivi kúu ún, ɬaa ɬa vatá kúu ún. ¿Ndachun on xiin ún sandakoo ún ña sándá'ví ún ñivi?, chi ndi'i saá kivi ndúkú ndeé ún ndasaá sativí ún yichɨ Ndios ña kúu ñandaa, ta kóni ún sanduu ún ña yichɨ on vá'a. ¹¹ Ta xã'ã ñayó'o, vitin Ndios saxo'vɨ ra yó'ó, ta kukuáá nduchu noo ún ña on kivi ka koto ún ndasaá yé'e ño'o ndiví, ta saá koo ún ndã kixaa kivi ña chitóni Ndios sandúva'a ra nduchu noo ún —káchí ɬaPablo xí'in ɬaElimas.

Ta xandikɔn saá kixaa ña kunaa noo ɬaElimas, chi kukuáá nduchu noo ra. Saá chi ndã lo'o ka on vása tívi xito ra, ɬandã xíka kuáá nda'ã ra, ndúkú ra ñivi ña tiin na nda'ã ra ta kuni'i na yichɨ ra ko'on ra. ¹² Tá xini tagobernador ña ndo'o ɬaElimas, ta saá ñandikó ini ra, ta kãdixa ra ɬaJesús ta kixá'á ra ndíkɔn ra yichɨ ra. Ta xí'in ñasijini ini ra ta xí'in ña ñaka'nda ini ra, xini so'o ra to'on ña saná'a ɬaPablo xã'ã ɬaJesús xí'in ra.

To'on yó'o ká'an xã'ã ɬaPablo ta xí'in ɬaBernabé ña ñixaa na ñoo Antioquía ña nákaa estado Pisidia

¹³ Ta saá ɬaPablo kee ra ñoo Pafos kuã'an ra xí'in natá'an ra, ta ndaa na ñii tón barco, ta kuã'an na ndã ñoo Perge, ña nákaa estado Panfilia. Ta ñoo yó'o ɬaJuan Marcos sandakoo ra naapóstol, ta ñandikó ra kuano'o ra ñoo Jerusalén. ¹⁴ Ta saá ñaki'in ɬaPablo kuã'an ra xí'in natá'an ra ndã ñoo Antioquía ña nákaa estado Pisidia. Tá ñitondaa kivi yijini ña nákindée

najudío, ta saá kuá'an naapóstol yó'o ve'e ño'o sinagoga ña nákaa ñoo yó'o, ta nixaa na ta xikundoo na. ¹⁵ Ta saá ñii ta nakundichi ra ta ka'vi ra lo'o to'on Ndios ña ñitaa taMoisés, ta ka'vi ra lo'o to'on Ndios ña ñitaa inká taprofeta xina'á ña xini so'o ñivi na ndóo yó'o. Ta ndi'i ka'vi tayó'o, ta naná'no ve'e ño'o sinagoga yó'o nika'an na xí'in naapóstol, káchí na saá xí'in na:

—Tata natá'an yó, tá yoo ka to'on ña ka'an ndó ña chikaa ndó ndee ini ndi, ta saá vitin ndúkú ndi noo ndó ña ka'an ndó ndato'on ndó xí'in ndi —káchí naná'no ve'e ño'o sinagoga xí'in taPablo ta xí'in taBernabé.

¹⁶ Ta saá taPablo nakundichi ra ta nixika nda'a ra noo ñivi na nakutá'an yó'o ña tásin koo yu'u na. Ta saá kixá'á ra ka'an ra, ndato'on ra xí'in na:

—Tata natá'an yó, ndó'ó na kúu ñivi sa'ya ñani síkuá taIsrael, ta xí'in ndó'ó, ñivi na kisa to'ó Ndios, vará on vása kúu ndó ñivi ñaño Israel, ndúkú i noo ndi'i ndó ña koni so'o ndó to'on ña ka'an i ndato'on i xí'in ndó vitin. ¹⁷ Ndato'on i xí'in ndó ndasaá ke'é Ndios kuia xina'á xí'in naxii síkuá mii yó ñivi naIsrael. Saá chi Ndios nakaxin ra naIsrael ña kuu na ñivi na ndikon ña'á. Ta kivi xitaku na ñoo Egipto, ta Ndios ke'é ra ñava'a xí'in na ña kuina na, ta nduu na kuá'a ní ñivi. Ta saá xikuu na naesclavo, na on vása xikomí ndayí ña sandakoo na ña yo'vi kisa chiño na noo napatrón na, ta nixoví ní na. Ta saá xí'in ndee ra, Ndios tava ra ndi'i naIsrael ña kee na ñoo Egipto, ta kuá'an ndíka na. ¹⁸ Ta saá ovi siko kuia kündeé ini Ndios noo ña on vá'a ke'é na kivi nixika na yuku yichí. Ta saá ni, xindaa ra na

ta kisa maní ra na. ¹⁹ Ta saá kixaa na noo ño'ò ña naní Canaán, ta Ndios chindeé ra naIsrael ña sandi'i na xa'a nivi na kúu uxá ti'vi ná'no na xitaku noo ño'ò Canaán yó'o, ta taxi ra ño'ò Canaán yó'o nduu ña ño'ò nivi naIsrael na xikuu xii síkuá yó. ²⁰ Ta saá, komi ciento ovi siko uxu kuiya, najuez xikuu nivi naná'no noo naIsrael, ta xa'nda chiño na noo na. Ta saá taprofeta Samuel xikuu ra tachiño ká'no noo naIsrael. ²¹ Ta saá naIsrael nakuita na, ta ñii toon ndukú na noo taSamuel ña taxi ra ñii ta kuu ra tarey noo na. Ñakán Ndios taxi ra ndayí nda'a taSaúl ña xikuu ra tarey ta xa'nda chiño ra noo na. Ta taSaúl yó'o xikuu ra sa'ya taCis, ta kúu ra tatá'an ñii ti'vi nivi naIsrael, ña naní tribu Benjamín. Ta tarey Saúl xa'nda chiño ra noo naIsrael ovi siko kuiya. ²² Ta saá Ndios kindaa ra ndayí nda'a taSaúl, ta taxi ra ndayí yó'o nda'a taDavid, ta xikuu ra tarey ta xa'nda chiño noo naIsrael. Ta nika'an Ndios xa'a taDavid, kachí ra saá: “Ndátán yóo ini i, saá yóo ini taDavid, ta kúu sa'ya taIsaí, ta kúsii ní ini i xini i ra, ta ndixa kasa ndivi ndi'i ra ña kóni i”, kachí Ndios xa'a tarey David. ²³ Tarey David yó'o xikuu xii síkuá taJesús, ta ta ti'vi Ndios ña sakaku ra nivi naIsrael. Ta xí'in ña ke'é ra saá, Ndios kisa ndivi ra ña kindoo ra xí'in naxii síkuá yó. ²⁴ Tá on ta'an ka kixaa taJesús ña kasa ndivi ra chiño ña taxi Ndios nda'a ra, ta kixi si'na taJuan, ta nika'an ndoso ra to'on Ndios noo nivi naño Israel. Nika'an ra xí'in na ndí xini ñó'ó nandikó ini na, ta sandakoo na yichi ña on vá'a xika na, ta saá kixi na kuchu na. ²⁵ Tá xa yatin nitondaa kivi ña ndi'i chiño taJuan, ta

saá n̄indaḡa to'on ra n̄ivi, kačí ra saá xí'in na: “¿Yukía xáni s̄inj̄i ndó xa'āi? ¿Yu kúu i, káčí ndó? Chi on s̄iv̄i ȳi'j̄i kúu tāa tā ti'ví Ndios vāxi saḡaku n̄ivi ñoyívi yó'o. Saá chi tāa tā ti'ví Ndios vāxi saḡaku m̄ij̄i yó vāxi ra sātāi. Tāa tā ká'no ní kā noōi kúu ra, ta ȳi'j̄i kúu tāa tā n̄inō ní kā noō ra. Ȳi'j̄i kúu tāa tā kisa chiño kuiti noō ra”, kačí tāJuan xí'in na.

²⁶ 'Ndó'ó, nañōōi, najudío na kúu sa'ya ñani síkuá tāAbraham, ta ndó'ó n̄ivi na kisa to'ó Ndios, ta on s̄iv̄i najudío kúu ndó, vitin ká'an ndosōi noō ndi'i ndó ndí Ndios xa ti'ví ra to'on ra k̄ixāa ña noō yó, ta to'on yó'o ká'an ña ndasaá tāJesús kuchiño saḡaku ra ndi'i yó. ²⁷ Ta saá ni, n̄ivi nañōō Jerusalén ta xí'in nachiño ná'no noō na, n̄i-kundāa ini na yu kúu tāJesús, ni on vása ní-kundāa ini na yukía káčí to'on Ndios ña n̄itāa na x̄ina'á xa'ā tāa tā ti'ví Ndios saḡaku ra m̄ij̄i yó. Vará m̄ij̄i to'on Ndios yó'o ká'vi najudío ve'e ño'o sinagoga ñii ñii k̄iv̄i ȳij̄i ña nákindée na, ta on vása ní-kundāa ini na ndí tāJesús kúu tāa tā ká'an to'on Ndios xa'ā. Ñakán n̄ika'an na ndí x̄inj̄i ñó'ó k̄iv̄i tāJesús. Ta xí'in ña ke'é na saá, k̄isa ndivi na to'on Ndios ña n̄itāa naprofeta x̄ina'á. ²⁸ Vará on vása ní-nan'í na kūachi tāJesús ña taxi ka'ni na ra, ta ndukú na noō tāgobrador Pilato taxi ra ndayí nda'ā na ña ka'ni na tāJesús. ²⁹ Ta saá, tá ndi'i kundivi ndi'i to'on Ndios ña ká'an xa'ā ña kundo'o tāJesús, ta saá n̄ixi'j̄i ra, ta sanoo na ȳikí koñu ra nda'ā tón cruz ta sandúxun na ña t̄ixin kavuā. ³⁰ Tá n̄iya'a lo'o k̄iv̄i, ta Ndios sanatakū ra tāJesús. ³¹ Tá ndi'i naatakū ra, ta kūa'ā k̄iv̄i n̄ixiyo ra ñoyívi yó'o, ta

kuá'a yichj ñitivi ra ñoq ñivi na kúu na xa ñixika xí'in ra estado Galilea tãnda ñoo Jerusalén kivi tá on ta'án kivi ra nda'a tón cruz. Ta vitin ñivi yó'o kúu na ndákuiin ndí ndixa ñatakü ra, ta ndátõ'on na xa'a ra ñoq ndi'i nañoo Israel.

³² 'Ta vitin ndátõ'on ndi xí'in ndó to'on va'a ndí Ndios xa kisa ndivi ra ña kindoo ra xina'á xí'in naxij síkuá mji yó na kúu naIsrael. ³³ Saá chi sanatakü ra taJesús, ta xí'in ñayó'o sáná'a ra ndí taJesús kúu ta ta ñakaxin ra sakaku ñivi. Ñii ki'va saá sáná'a ñii xiiña ñoq to'on Ndios ña kúu Salmo ovi, ñoq ñitaa na to'on ña ñika'an Ndios xí'in ta ta ñakaxin ra. To'on Ndios yó'o káchí ña saá: "Yó'ó kúu Sa'ya j, ta chitóni ndí kivi vitin xí'in ndi'i kivi ña vaxi kúu j Yivá ún", káchí Ndios, ñitaa na xina'á. ³⁴ Ndios sanatakü ra taJesús, ta nda ñii kivi ña vaxi on kivi ka ra ni on ta'yi yiki koñu ra. Ta xí'in ña sanatakü ra taJesús saá, Ndios kisa ndivi ra to'on ra ña ñitaa na xina'á, káchí ra saá: "Ndixa xa'a mji ndó kasa ndivi j ñava'a ña kúu ña kindoo j xí'in tarey David", káchí Ndios. ³⁵ Ta inká xiiña ñoq to'on Ndios ña ñaní Salmos, vaxi to'on ña káchí saá: "Tata Ndios, tá kixaá kivi ña kivi ta tayi ta kisa chiño ñoq ún, ta nduxun ra, ta ndixa on taxi ún ña ta'yi yiki koñu ra", káchí ña. ³⁶ Ta kundaä ini yó ndí to'on yó'o on vása ká'an ña xa'a tarey David. Saá chi tá ndi'i kisa ndivi tarey David ña chitóni Ndios, ta saá ñixi'i ra, ta sandúxun na yiki koñu ra, ta ñita'yi yiki koñu ra. ³⁷ Ta taJesús, vará ñixi'i ra, ta on vása ní-ta'yi yiki koñu ra, chi Ndios sanatakü ña'a ra. ³⁸ Natá'an yó, xini ñó'ó kundaä ini ndó to'on yó'o: Ndixa

taJesús n̄ixi'ì ra xa'a kuachi yó, ta xa'a ña ke'é ra saá, Ndios kúchiño kasa ká'no ini ra xa'a kuachi yó. ³⁹ Saá chi tá kandixa yó taJesús, Ndios kasa ká'no ini ra xa'a kuachi yó ta sanduu ra yó n̄ivi na ndii noo ra. Ta xa'a ñayó'o kúndaã ini yó ndí taJesús xa k̄isa ndivi ra chiño ña on vása kúchiño kasa ndivi ndayí Ndios ña kúu ña n̄itaa taMoisés x̄ina'á. ⁴⁰ Vitin kuenda ní koo ndó koto on kua'a ndó kandixa ndó to'on yó'o, ta saá kundivi x̄i'in ndó ña n̄ika'an Ndios xa'a n̄ivi na toon ní ini, chi naprofeta n̄itaa na to'on Ndios ña káchí saá:

⁴¹ Ndó'ó, tá kúu ndó n̄ivi na xáku ndaa yi'ì, taã ta kúu Ndios,

vitin kuyi'ví ndó ta naka'nda ini ndó.

Ta va'a kono ndó ko'on x̄iká ndó koto yo'vi ní xo'vi ndó ña vaxi.

Saá chi yi'ì ke'é ì ñii chiño ká'no ní k̄ivi táku ka ndó ñoyívi noo ño'o.

Chiño yó'o ká'no ní ña, ta saá, táná koo n̄ivi na ndato'on x̄i'in ndó xa'a chiño yó'o,

ta on vása kuchiño ndó kandixa ndó ña ndato'on na,

káchí Ndios, n̄itaa ñii taprofeta x̄ina'á —káchí taPablo, ndato'on ra x̄i'in n̄ivi na nakutá'an ve'e ño'o sinagoga yó'o.

⁴² Ta saá taPablo x̄i'in taBernabé k̄ixá'á na kée na ve'e ño'o yó'o. Ta n̄ivi na on s̄ivi najudío kúu, xaku ndá'ví na noo na ña kixi tuku na ink̄a yichì ña kúu k̄ivi ȳi ña nákutá'an nayó'o. Saá chi kóni na ña naapóstol yó'o nandaxin ka na to'on ña k̄ixá'á na sáná'a na noo n̄ivi yó'o. ⁴³ Ta saá tá kee taBernabé x̄i'in taPablo ve'e ño'o sinagoga yó'o,

ta kuá'a ní n̄vi k̄ee na ndík̄on na s̄at̄a naapóstol yó'o n̄o kuá'an nayó'o. Sava n̄vi na kuá'an s̄at̄a na kúu najudío, ta sava na kúu n̄vi na ndík̄on yich̄i najudío ta ñii káchí kisa t̄ó'ó na Ndios xí'in na, vará on s̄iví najudío kúu na. TaPablo xí'in taBernabé ndat̄o'on na xí'in n̄vi na ndík̄on s̄at̄a na yó'o, káchí na saá:

—Nd̄a ñii k̄iv̄i on sandakoo ndó yich̄i taJesús n̄o ndixa Ndios sání'i ra ndó'ó kuá'a ní ñava'a —káchí naapóstol xí'in n̄vi yó'o.

⁴⁴ Ta saá n̄iya'a ux̄a k̄iv̄i, ta n̄it̄ond̄aa ink̄a k̄iv̄i ȳii ña nákindée najudío. Ta saá taPablo xí'in taBernabé k̄ixāa tuku na ve'e ño'o sinagoga n̄o xa ñakutá'an kuá'a ní n̄vi. Saá chi ndi'i n̄vi ñoo yó'o k̄ixāa na ña kon̄i s̄o'o na t̄o'on Ndios. ⁴⁵ Ta naná'no n̄o najudío, k̄iv̄i x̄ini nayó'o ndí kuá'a ní n̄vi ñakutá'an na x̄a'a ña kon̄i s̄o'o na t̄o'on ña saná'a naapóstol, ta ch̄útú ní ini naná'no yó'o xí'in ñakuíni. Ta saá k̄ixá'á na kándiv̄a'a na xí'in taPablo, ta n̄ika'an na xí'in ra ndí on s̄iví ñand̄aa kúu t̄o'on sáná'a ra. ⁴⁶ Ta saá nd̄akuíin taPablo xí'in taBernabé, n̄ika'an na, káchí na:

—Nd̄ixa chiño n̄o nd̄i kúu ña si'na ndat̄o'on nd̄i t̄o'on Ndios xí'in ndó'ó na kúu natá'an yó najudío. Ta saá ni, vitin ndó'ó on x̄iin ndó kandixa ndó t̄o'on yó'o. Saá chi ndó'ó x̄ani s̄in̄i ndó ndí on v̄asa nd̄aya'ví ndó naki'in ndó ñava'a sání'i Ndios ndó'ó, ña kúu ña kutak̄u ndó xí'in ra ndi'i saá k̄iv̄i. Ñakán k̄īa sandakoo nd̄i ndó'ó ta k̄o'on nd̄i ink̄a x̄iñ̄a n̄o t̄ak̄u n̄vi na on s̄iví najudío kúu, ta ndat̄o'on nd̄i t̄o'on Ndios xí'in nayó'o. ⁴⁷ Chi ña ke'é nd̄i saá kúu ña x̄a'nda chiño Ndios n̄o nd̄i, k̄iv̄i k̄ach̄i ra:

Taxī j̄ ña nduu ndó ndatán yóo ño'ọ ña yé'e,
saá koo ndó ɲọ ɲivi na ɔn sivi najudío kúu, na
táku inká xiiña.

Ndatán yóo ño'ọ ña yé'e, ña kuchiño koto na
yich̄i v̄a'a, saá koo ndó'ó,
chi saná'a ndó ɲivi na táku inká xiiña ña kuni'i
ndó yich̄i ña kuchiño kixaā na ɲọ̄i, ta
sakakū j̄ na,
kachí Ndios xí'in ndī —káchí taPablo, ndátọ'on
ra xí'in nayó'o.

⁴⁸ Tá ɲivi na ɔn vása kúu najudío xinī sọ'o
na tọ'on yó'o, ta kúsīj̄ ní ini na, ta kixá'á na
ká'an na, káchí na ndí ña v̄a'a ní kúu tọ'on
Ndios. Ta ndi'i ɲivi na kúu na naḡaxin Ndios
x̄a'á ña kutakū na xí'in ra ndi'i saá kivī ña vaxi,
ɲivi yó'o kandixa na tọ'on Ndios ña xinī sọ'o na
ndátọ'on taPablo, ta kixá'á na ndíkɔn na yich̄i
Ndios. ⁴⁹ Ta saá tọ'on Ndios ɲix̄itā ní'no ña ndi'i
saá ñoo ña ñó'o estado Pisidia yó'o. ⁵⁰ Ta ñoo
yó'o yóo náña'a ná kúu ná kisa tọ'ó Ndios, ta
kánóo tọ'on v̄a'a x̄a'á ná ɲọ ɲivi. Ta saá tuku
yóo nataa naná'no na kúu nachiño ñoo yó'o.
Ta saá sava naná'no ɲọ najudío kixaā na ɲọ
náña'a xí'in nataa yó'o, ta xí'in tọ'on vatá ká'an
na x̄a'á taPablo ta xí'in taBernabé, chu'u ña'á na,
ta sasā na ndi'i nayó'o. Ta saá xí'in ña sáa ní
ini na, taxin na taPablo xí'in taBernabé ña kee na
ñoo yó'o ta kọ'on na inká xiiña. ⁵¹ Ta saá taPablo
xí'in taBernabé tava na ndux̄an ñó'o x̄a'á na, ta
sakis̄in na ña, ña koyo yā ña kómí ña. Ta ña
k̄é'é na saá kóni kachí ña ndí ɲivi nañoo yó'o
kúu na ndíso kuachi chi ɲi-xiin na konī sọ'o na
tọ'on Ndios. Ta saá taPablo xí'in taBernabé kee
na ta kuá'an na ndā ñoo Iconio. ⁵² Ta ɲivi na

kándixa taJesús na táku ñoo Antioquía n̄ndoo na ñoo na, ta kúsij ní ini na, chi chútú ini na xí'in Níma Ndios.

14

To'on yó'o ká'an ndí taPablo xí'in taBernabé ndátoto'on na to'on Ndios noo n̄ivi ñoo Iconio

¹ Tá n̄ixaa taPablo xí'in taBernabé ñoo Iconio, ta kuá'an na ta n̄ik̄i'vi na ini ve'e ño'o sinagoga, ta noo n̄ivi yó'o va'a ní ndátoto'on na to'on Ndios xa'a taJesús. Ta saá kuá'a ní najudío xí'in ink̄a n̄ivi na on vása kúu najudío k̄andixa na to'on yó'o, ta n̄ik̄i'vi na yich̄i taJesús. ² Sava najudío na n̄i-xiin kandixa to'on xa'a taJesús, n̄ika'an na to'on ña sasā na sava n̄ivi na on vása kúu najudío, ta nayó'o n̄isā ini na x̄ini na n̄ivi na ndík̄on yich̄i taJesús. ³ Ta saá ni, taPablo xí'in taBernabé k̄indoo k̄a na kuá'a ní k̄iv̄i ñoo Iconio yó'o, ta on vása ní-yi'ví na, ta n̄ika'an ndoso na to'on Ndios noo n̄ivi ñoo yó'o, ndátoto'on na ndí Ndios kúu tāa ta ká'no ini, ta kúu ra ta k̄i'vi ini x̄ini ra n̄ivi. Ta nda'a taPablo xí'in taBernabé, Ndios tāxi ra ndeē ra xa'a ña ke'é na kuá'a ní ñava'a ná'no ña tāxi ña n̄aka'nda ní ini n̄ivi x̄ini na. Xí'in ña ké'é na saá, Ndios saná'a k̄ax̄in ra noo n̄ivi ndí to'on ña ndátoto'on na xa'a ra kúu ñandāa. ⁴ Ta saá ni, n̄ivi nañoo yó'o n̄ita'vi tá'an na: sava na x̄ikundik̄on na taPablo xí'in taBernabé, ta sava na x̄ikundik̄on na najudío na n̄i-xiin kandixa to'on xa'a taJesús. ⁵ Ta saá sava najudío, xí'in ink̄a sava na on vása kúu najudío, xí'in ink̄a naná'no noo nañoo yó'o, n̄akoo yu'ú na, ta ndukú na ndasaá koo satakué'e na taPablo

xí'in t̃aBernabé ña koon na yũu nayó'o ta ka'ni ña'á na. ⁶ Tá x̃iñi so'o t̃aPablo xí'in t̃aBernabé yukí̃a chikãa ini ñivi yó'o ke'é na, ta k̃ee na kũa'̃an na nd̃a ink̃a ñoo ña ñañi Lистра xí'in ñoo ña ñañi Derbe ña ñó'o estado Licaonia, ta kũa'̃an na ñii ñii ñoo yatin yó'o. ⁷ Ta ndi'i saá ñoo ñoo x̃á̃a na, ta ká'̃an ndoso na to'on va'a x̃a'̃a t̃aJesús ñoo ñivi na táku ñoo yó'o.

To'on yó'o ká'̃an x̃a'̃a ñivi nañoo Lистра ndasaá koon na yũu t̃aPablo

⁸ Ta ñoo Lистра táku ñii t̃a, t̃a on k̃iví kaka x̃á'á kúu ra, t̃anda k̃iví k̃aku ra t̃anda vitin on k̃iví kaka x̃á'á ra. ⁹ Ta t̃a yó'o yóo ra x̃iñi so'o ra to'on ká'̃an t̃aPablo, ta saá t̃aPablo x̃ito káxín ra nduch̃u ñoo t̃a on k̃iví kaka x̃á'á yó'o, ta kund̃aa ini ra ndí tayó'o kándixa ra ndí Ndios kúchiño ra sandúva'a ña'á ra. ¹⁰ Ta t̃aPablo, xí'in ndi'i ndee ra, ñika'̃an ra xí'in t̃a t̃a on k̃iví kaka x̃á'á yó'o, káchí ra saá:

—Nakundichi ún ta kaka x̃á'á ún —káchí t̃aPablo xí'in ra.

Ta saá ñii ndee k̃andeta ra nd̃a ñino, ta k̃ixá'á ra x̃íka x̃á'á ra. ¹¹ Tá x̃iñi ñivi ña ke'é t̃aPablo xí'in t̃a t̃a on k̃iví kaka x̃á'á yó'o, ta saá xí'in ndi'i ndee na, k̃ixá'á na ká'̃an na, káchí na saá:

—¡Koto ndó vitin! Xa k̃ixãa ovi ndios ñoo yó. Ndatán ná'a ñivi saá ná'a na —káchí na, ká'̃an na xí'in tá'an na xí'in to'on licaonio, ña kúu to'on m̃i na.

¹² Ñivi yó'o x̃áni s̃iñi na t̃aBernabé kúu ñii ndios ña ñañi Júpiter, ta t̃aPablo kúu ink̃a ndios ña ñañi Mercurio. Saá x̃áni s̃iñi na chi t̃aPablo kúu t̃a ñika'̃an ndoso to'on ñoo na. ¹³ Ta yóo

ñii ve'e ño'o Júpiter yatin yé'é noo kí'vi ñivi ñoo yó'o. Ta ve'e ño'o yó'o keta ñii sutu, ta ta kisa chiño noo Júpiter kúu ra. Vaxi ra, ta ovi sindiki vaxi rí xí'in ra, ta ní'i ra kuá'a ní yita livi ña chi'i yíkõn na kúu ña. Saá chi tasutu xí'in ñivi na ndíkõn sata ra, vaxi na ña sokõ na ndi'i ñayó'o noo taPablo xí'in taBernabé. ¹⁴ Ta kundaã ini taPablo xí'in taBernabé yu kúu ña kóni ñivi ke'é na, chi xáni sinj ñivi ndí ovi ndios kúu naapóstol yó'o, ta saá ña xáni sinj ñivi yó'o kisa kini ña ini naapóstol yó'o, ñakán tjin na tikoto ña ndixin na, ta ndata na ña. Ta taPablo xí'in taBernabé kama ñikj'vi na ma'ño ndi'i ñivi yó'o, ta xí'in ndi'i ndee na ñika'an na, káchí na saá:

¹⁵ —Ndi'i ndó'ó ñivi na nákutá'an yó'o, ¿ndachun ké'é ndó saá? Chi mji ndj, on sivi ndios kúu ndj, ndasaá kuiti ñivi kúu ndj. Ndatán yóo mji ndó, saá yóo ndj, ta kixaa ndj noo ndó ña ndato'on ndj to'on va'a xa'a Ndios ndino'o xí'in ndó, xa'a ña sandakoo ndó ña kisa to'ó ndó inka ndios, ña on vása ndáya'ví. Ta ndúkú ndj noo ndó ña nandikó ini ndó ta kixá'á ndó kasa to'ó ndó ñii laá Ndios tatáku, ta kúu ta kisa va'a ndi'i ña yóo. Ndios tatáku yó'o kisa va'a ra ñoyívi ñino, kisa va'a ra takuií mjni, ta kisa va'a ra ñoyívi yó'o. Saá tuku kisa va'a ra ndi'i ña yóo ñoyívi yó'o, ta kisa va'a ra ndi'i ña yóo ñoyívi ñino, ta kisa va'a ra ndi'i ña ñó'o ini takuií mjni. ¹⁶ Kujya xina'á Ndios taxi ra ndí ñivi ko'on na yichj mji na. ¹⁷ Ta vará kuá'an yó yichj mji yó, ta Ndios on vása ní-sandakoo ra sáná'a ra yó xa'a yu kúu ra, ta ndixa xini yó kuá'a ní ñava'a ké'é Ndios xí'in yó. Saá chi Ndios kúu ta ta táxi ña

va'a kóon sav̄i noo ño'ò xa'a ña kuina ndi'i noo ña xixi yó. Ta xí'in ña ke'é ra saá, Ndios táxi ra nda'a yó ña xixi yó, ta táxi ra ña táku yó xí'in ñasij̄ ini yó —káchí taPablo, ká'an ra xí'in na.

¹⁸ Ta xí'in to'on yó'o taPablo ká'an ra ndúkú ra noo n̄ivi yó'o ná on soko na kit̄i xí'in yita livi vaxi xí'in na. Ta yo'vi ní n̄ixiyo noo n̄ivi yó'o ña on ke'é na saá, ta n̄i-soko ka na ñayó'o noo taPablo xí'in taBernabé.

¹⁹ Ta saá kee sava najudío ñoo Antioquia, ta kee ink̄a sava najudío ñoo Iconio, ta k̄ixāa na noo yoo taPablo xí'in taBernabé, ta k̄ixá'á na chú'u na n̄ivi xí'in to'on vatá ña sasāa na ini n̄ivi yó'o. Ta xí'in ña sáa ini na xini na taPablo, ta k̄ixá'á na kóon ní na yuu ra, t̄anda xáni s̄inj̄i na xa xa'ni na ra. Ta saá t̄ijn̄ na ȳikí koñu taPablo, ta ñoo na ña kūa'an ña xí'in na nda sata nama ña x̄ino nduu ñoo yó'o. Ta saá sandakoo na ȳikí koñu taPablo chi xáni s̄inj̄i na ndixa n̄ixi'ij̄ ra. ²⁰ Ta saá n̄ivi na ndik̄on ȳich̄i taJesús k̄ixāa na, ta x̄ino nduu na noo kándú'u ȳikí koñu taPablo. Ta tá mií yita na x̄ito na, ta nakanda taPablo, ta nakundichi ra, ta ndikó ra n̄iki'vi tuku ra xí'in na ñoo Listra. Tá n̄it̄iv̄i ink̄a k̄iv̄i, ta taPablo xí'in taBernabé kee na kūa'an na ink̄a ñoo Derbe.

²¹ Tá n̄ixāa na ñoo yó'o, ta n̄ika'an ndoso na to'on va'a xa'a taJesús noo n̄ivi, ta kūa'a ní n̄ivi n̄andikó ini na ta k̄andixa na taJesús. Ta saá taPablo xí'in taBernabé kee na kūa'an na, ta ndikó na n̄ixāa tuku na ñoo Listra xí'in ñoo Iconio, ta saá n̄ixāa tuku na nda ñoo Antioquia, ña nákaa estado Pisidia. ²² Ta ñii ñii ñoo noo n̄ixa'an taPablo xí'in taBernabé, nakutá'an na xí'in n̄ivi na k̄andixa taJesús, ta n̄ika'an na to'on

ña *chika* na nde*e* ini *nivi* yó'o, ta nda*to*'on na xí'in na ña *on* sandakoo na yichi *ta*Jesús. *Nika'*an *ka* na, *káchí* na saá:

—Xíni *ño'*o xó'*vj* ní yó ta saá *xa* yó *kutaku* yó *no* *xá'*nda *chiño* Ndios —*káchí* na.

²³ *Nii* *ñii* *ño* *no* *ná*cutá'an *nivi* na *kándixa* *ta*Jesús *xá'*a ña *kí*sa *ká'*no na Ndios, *ta*Pablo xí'in *ta*Bernabé *na*xa*xin* na sava *nata*a *naxiku*'a *xá'*a ña *kuu* na na ndíso *chiño* xí'in *nivi* yó'o. Ta saá *na*apó*stol* xí'in *nivi* *ñii* *ñii* *ño* yó'o na *kándixa* *ta*Jesús, *nixi*yo so'on na ta *nika'*an na xí'in Ndios *xá'*a *nata*a *xiku*'a na ndíso *chiño* xí'in *nayó'*o, ta *taxi* ña'á na *nda'*a *ta*Jesús, ta *ndukú* na *no* ra ña *kundaa* *va'*a ra na ndíso *chiño* xí'in *nivi* yó'o, *chi* *vitin* *kándixa* na ra, ta *nda*a ini na ra.

Tó'on yó'o ká'an ndí taPablo xí'in taBernabé ndikó tuku na ñoo Antioquía ña nákaa estado Siria

²⁴ Ta saá *kee* *ta*Bernabé xí'in *ta*Pablo *ño* Antioquía ña *ná*kaa estado *Pisidia*, ta *nija'*a na *no* *ño'*o estado *Pisidia*, ta *nixa*a na *ño* *Perge*, ña *ná*kaa estado *Panfilia*. ²⁵ Ta saá *nika'*an ndoso na *to*'on Ndios *no* *nivi* *naño* *Perge* yó'o. Ta saá *naki'*in na *ku*'an na ta *nixa*a na *ño* *Atalia*, ña *ná*kaa *yatin* *yu'u* *takuií* *mini*, ²⁶ ta *nda*a na *tón* *barco* *ku*'an *no'*o na *ño* Antioquía ña *ná*kaa estado *Siria*. *Ñoo* Antioquía yó'o *kúu* *ño* *no* *si'*na *nivi* na *kándixa* *ta*Jesús *nika'*an na xí'in Ndios *xá'*a *ta*Pablo xí'in *ta*Bernabé, ta *ndukú* na *no* ra ña *kundaa* *va'*a ra *na*apó*stol* yó'o ta *ke'é* ra *ñava'*a xí'in na *kivi* *ko'*on na *ku*'a ní *ño* ña *kasa* *ndivi* na *chiño* ra. Ta *vitin* *ta*Pablo xí'in *ta*Bernabé *xa* *kí*sa *ndivi* na *chiño* yó'o, *ñakán*

ndíkó na naṣaaṣ tuku na ñoo yó'o. ²⁷ Tá naṣaaṣ na ñoo Antioquía yó'o, ta saá kana na n̄ivi na kúu na ndíkõn yichì t̄aJesús ña nakutá'an na xí'in na. Ta saá kixá'á t̄aPablo xí'in t̄aBernabé ndato'on na xa'a ndi'i chiño va'a ña ke'é Ndios xí'in na ñii ñii ñoo noo n̄ixa'an na. Ta ndato'on na xí'in n̄ivi na nakutá'an yó'o ndí Ndios vitin xa nakoná ra yichì ña n̄ivi na on s̄iví najudío kúu, kúchiño kandixa na t̄aJesús, ta k̄i'vi na yichì ra. ²⁸ Ta saá na'á ní n̄ixiyo t̄aPablo xí'in t̄aBernabé ñoo yó'o, xí'in n̄ivi na ndíkõn yichì t̄aJesús.

15

To'on yó'o ká'an ndí ñoo Jerusalén nakutá'an n̄ivi naná'no na ndiso chiño noo n̄ivi na kándixa t̄aJesús

¹ Ta saá sava nataa najudío na kándixa t̄aJesús kee na estado Judea, ta ku'a'an na nda ñoo Antioquía, ta kixá'á na ndato'on na xí'in n̄ivi na kándixa t̄aJesús na on s̄iví najudío kúu, ta n̄ika'an na, káchí na saá:

—Tá on kasa ndivi ndó costumbre ña naní circuncisión, ndatán yóo ña xa'nda chiño x̄ii síkuá ndi t̄aMoisés x̄ina'á, ta Ndios on sakaku ra ndó'ó kutaku ndó xí'in ra ndi'i saá k̄ivi —káchí na xí'in nayó'o.

² Ta t̄aPablo xí'in t̄aBernabé kixá'á na náa na xí'in nataa yó'o na kee estado Judea, chi xáni s̄ini na ndí on s̄iví ñandaa kúu ña sáná'a nataa na kee estado Judea yó'o. Ta t̄aPablo xí'in t̄aBernabé on vása ní-kivi koo yu'ú na xí'in nataa yó'o. Ta saá n̄ivi na kándixa t̄aJesús na táku ñoo Antioquía yó'o chikaṣ ini na ti'ví na t̄aPablo xí'in t̄aBernabé

ta xí'in inkā nataa ko'on na nda ñoo Jerusalén ña nakutá'an na xí'in inkā naapóstol, ta xí'in naxikuá'a na ndíso chiño, chi kóni na ndí nayó'o kasa ndaá na xa'a kuachi yó'o.

³ Ta saá nivi na kándixa taJesús ñoo Antioquía tì'ví na nataa yó'o ña ko'on na ñoo Jerusalén. Ta saá kee na kuá'an na, ta nija'a na ma'ño ño'o estado Fenicia, ta nija'a na ma'ño ño'o estado Samaria. Ta ñii ñii ñoo noo nija'a na, nakutá'an na xí'in nivi na kándixa taJesús. Ta kúsii ní ini nivi yó'o ña xini so'o na ña nika'an naapóstol xí'in na, chi naapóstol yó'o ndato'on na ndasaá kuá'a ní nivi na on vása kúu najudío xa nandikó ini na ta vitin kándixa na taJesús ta ndikon na yichi ra.

⁴ Ta saá taPablo xí'in taBernabé xí'in nataa na kuá'an xí'in na nixaá na ñoo Jerusalén, ta ndi'i naapóstol xí'in naxikuá'a na ndíso chiño ta xí'in inkā nivi na kándixa taJesús ñoo yó'o, naki'in va'a na ndi'i nayó'o, na kúu na kixaá noo na. Ta saá nakutá'an ndi'i na, ta ndato'on taPablo xí'in na xa'a kuá'a ní ñava'a ke'é Ndios kivi nixa'an na ñii ñii ñoo nika'an ndoso na to'on va'a xa'a taJesús noo nivi. ⁵ Ta ndóo sava nafariseo, na kúu na kándixa taJesús, ta nakuita na ta nika'an na, káchí na saá:

—Nivi na kándixa taJesús, tá na on sivi najudío kúu, ta nayó'o, xini ñó'ó kasa ndivi na costumbre ña naní circuncisión, ta xini ñó'ó kasa ndivi ndi'i na inkā ndayí ña xa'nda chiño taMoisés xiná'á. Tá on kasa ndivi na ñayó'o, ta Ndios on naki'in va'a ra na —káchí nafariseo nika'an na.

⁶ Ta saá ñakutá'an naapóstol xí'in naxikuá'a, na kúu na ndíso chiño xí'in ñivi na kándixa tãJesús ñoo Jerusalén, ña ka'an tá'an na yu kúu ñava'a xínì ñó'ó ke'é na xa'a kuachi yó'o. ⁷ Ta na'á ní ká'an tá'an na, ta saá ñakundichi tãPedro ta ñika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Nañani yó, xínì ndó ndí xa kuá'a kuiya ñiya'a, Ndios ñakaxin ra yì'ì ña ka'an ndoso ñi to'on ra ñoo ñivi na on vása kúu najudío, ña kuchiño na kándixa na to'on ñava'a xa'a tãJesús. ⁸ Ta Ndios, tã tã xínì va'a ini ndi'i ñivi, saná'a káxín ra ñoo ndí ña ñaki'in va'a ra ñivi na on vása kúu najudío, na kúu na kándixa tãJesús. Saá chi ñii kì'va ndatán Ndios taxi ra Níma ra ña kutaku ña ini mji yó, ñivi na kúu najudío, saá taxi ra Níma ra ña kutaku ña ini ñivi yó'o na on vása kúu najudío. ⁹ Saá chi ndi'i ñivi na kándixa tãJesús, ta Ndios kisa ká'no ini ra xa'a kuachi na ta ndása ndii ra ini nayó'o. Ta ñii kì'va ndatán ké'é ra xí'in mji yó najudío, saá ké'é ra xí'in ñivi na on vása kúu najudío. ¹⁰ Ta vitin, ¿ndachun ké'é ndó ña sasaa ini Ndios?, chi on xjin ndó ñaki'in va'a ndó ndi'i ñivi na kándixa tãJesús, ñii kì'va ndatán Ndios náki'in va'a ra na. Nda víka, xá'nda chiño ndó ndí ndi'i ñivi na kándixa tãJesús xínì ñó'ó kasa ndivi na ndi'i ndayí ña ñitaa tãMoisés xina'á. Ta ña kasa ndivi na saá, yóo ña ndatán yóo ñii ñaveé ní kuiso na. Ta ní mji yó, ta ní naxijí síkuá yó, on vása ní-kundeé yó kuiso yó ñaveé yó'o. Ta saá, ¿ndachun kóni ndó sakuiso ndó ñaveé yó'o satã ñivi na on vása kúu najudío? ¹¹ Ndi'i mji yó na kándixa tãJesús, ndixa kúndaã ini yó ndí Ndios ke'é ra ñava'a

xí'in yó ña sákaaku ra mji yó chi taa ta ká'no ini kúu Ndios, ta on sivi xa'a chiño va'a ke'é yó kúu ña sákaaku ra yó. Ta ñii ki'va ndatán sákaaku Ndios mji yó najudío, saá sákaaku ra ñivi na on vása kúu najudío —káchí taPedro xí'in na.

¹² Ta ndá tásiiñ ndóo ndi'i ñivi ña xini so'o na. Ta taPablo xí'in taBernabé ñakuita na, ta kixá'á na ká'an na, ndato'on na xí'in na xa'a ñava'a ke'é Ndios xí'in ñivi na on vása kúu najudío. Saá chi Ndios taxi ra ndee ra nda'a taPablo xí'in taBernabé ña ke'é na ku'a ní milagro xí'in ñava'a ná'no noo ñivi yó'o. ¹³ Tá ndi'i ñika'an na, ta taSantiago* kixá'á ra ká'an ra xí'in ñivi na nákutá'an yó'o, ta káchí ra saá:

—Nañani yó, ¡koní so'o va'a ndó ña ka'an i xí'in ndó! ¹⁴ Xa xini ndó to'on ñika'an taSimón Pedro xí'in yó ña ndasaá kixá'á Ndios ke'é ra ñava'a xí'in ñivi na on vása kúu najudío, chi ñakaxin ra ku'a ní nayó'o ña kundikon na ra ta nduu na naño ra. ¹⁵ Ta ña ke'é Ndios saá, ñii yóo yu'ú ña xí'in to'on ñika'an Ndios ña ñitaa naprofeta kuyá xina'á, káchí Ndios saá:

¹⁶ Ñii kivi vaxi ndikó i ñoo noo xa'nda chiño tarey David xina'á, ta noo ndi'i xa'a ve'e taDavid, kasa va'a i ñaxaá, ta mji xiiña noo ndi'i xa'a ve'e yatá, ndasa xaá i ve'e.

¹⁷ Saá ke'é i chi kóni i ndí ña ñivi na on vása kúu naIsrael ná nandukú na yi'i ta kixaá na noo i.

Saá chi ku'a ní ñivi yó'o kúu na ñakaxin i kuu na nave'e i,

* **15:13** TaSantiago, inka kivi ra kúu Jacobo.

18 kachí Ndios, ta kúu taa ta nda kuiya xina'á taxi ña kundaa ini nivi to'on yó'o

—káchí taSantiago xí'in nivi na nákutá'an yó'o.

19 Ta ká'an ka taSantiago xí'in na, káchí ra saá:

—Ta xa'a ña kúndaa ini ña kóni kachí to'on Ndios yó'o, xáni sijní ndí ñava'a ke'é yó vitin kúu ñayó'o: On vá'a sandi'i ka yó ini nivi na kándixa taJesús, na on vása kúu najudío, 20 chi on vása xini ñó'ó kasa ndivi na ndi'i ndayí na ñitaa taMoisés xina'á. Ta kuiti xini ñó'ó kasa ndivi na ña káchí saá: On vá'a kuxu na ña nisoko nivi noo ñaídolo án ñaimagen, chi ndios vatá kúu ndi'i ña. Ta ni on vá'a nda ñii taa ki'vi ra kuachi xí'in ñii ña'a ña on sivi ñási'í ra kúu, ta ni on vá'a nda ñii ña'a ki'vi ña kuachi xí'in ñii taa ta on sivi yi' ña kúu. Ta on vá'a kuxu na kití tí sakuá'na na xa'ni na, chi nindoo ñi rí koñu rí, ta on vá'a kuxu na ñi. To'on yó'o kúu ña xini ñó'ó taa yó noo tutu ña ko'on nda'a nivi na kándixa taJesús na on vása kúu najudío. 21 Saá ka'an yó xí'in na, chi xa ku'a ní kuiya ñii ñii kivi yi' ña nákindée mji yó najudío, ini ve'e ño'o sinagoga xini so'o nivi ña ká'an ndayí ña ñitaa taMoisés xina'á —káchí taSantiago xí'in nivi na nákutá'an yó'o.

22 Ta saá naapóstol xí'in naxiku'a ta xí'in ndi'i nivi na kándixa taJesús na nákutá'an yó'o nixiyo yu'ú na, ta chikaá ini na ña ti'ví na sava natá'an na ko'on na xí'in taPablo ta xí'in taBernabé ña kuni'i na tutu taxi na nda'a nivi na kándixa taJesús na on vása kúu najudío, na kúu na táku ñoo Antioquía ña ndá'vi ndaa estado Siria. Ta saá nakaxin na ovi taa naná'no noo nivi na

kándixa taJesús, ta t̄í'ví na nayó'o ña ko'on na xí'in taPablo ta xí'in taBernabé. Ta ñii ta yó'o naní ra Judas, ta inka kivi ra kúu Barsabás. Ta inka ta t̄í'ví na ko'on naní ra Silas. ²³ Ta tutu ña kuni'i na ko'on nda'a nivi káchí ña saá:

“Nañani yó xí'in náki'va yó, m̄i ndi kúu naapóstol xí'in naxikua'a na ndiso chiño xí'in nivi na kándixa taJesús ñoo Jerusalén. Ta nitaa ndi tutu yó'o ña ko'on nda'a ndó'ó, na kúu nivi na kándixa taJesús na táku ñoo Antioquía, xí'in na táku kua'a ka ñoo ña ndá'vi ndaa estado Siria, xí'in na táku kua'a ñoo ña ndá'vi ndaa estado Cilicia. ¡Tí'ví ndi to'on ña chindeé ndi ndó'ó! ²⁴ Xin̄i so'o ndi ndi sava nivi na kee ñoo Jerusalén yó'o, ta nixa'a na noo ndó ta nika'an na to'on ña sandi'i na ini ndó'ó. Ta m̄i ndi on vása ní-taxi ndi ndayí nda'a nayó'o ña ka'an na saá, ta to'on nika'an na kuiti sin̄i m̄i na kaku ña. ²⁵ Ta xa'a ñayó'o nakutá'an ndi ta nika'an tá'an ndi ndasaá koo ke'é ndi. Ta saá nixiyo yu'ú ndi, ta nakaxin ndi sava nataa tá'an ndi ña xa'a na xí'in nañani yó taPablo ta xí'in taBernabé koto na ndó'ó. Nañani yó taPablo xí'in taBernabé kúu na kí'vi ní ini ndi xini ndi, ²⁶ ta ndixa nañani yó yó'o xa taxi xí'in m̄i na ña kasa chiño na noo Jesucristo, Ta taKá'no noo yó, t̄anda táxi xí'in m̄i na ña kivi na xa'a ra. ²⁷ Ta xí'in nañani yó yó'o t̄í'ví ndi nañani yó taJudas xí'in taSilas ña xa'a na noo ndó ta kasa ndaa na ña ká'an tutu ña tí'ví ndi xa'a nda'a ndó. ²⁸ M̄i Níma Ndios taxi ra ña yóo yu'ú ndi xa'a ña ke'é ndi. On vá'a sakuiso ndi ndó'ó kua'a ní ñayó'vi, ta saá on vása xini ñó'ó kasa ndivi ndó inka ndayí, ta vitin ndasaá

kuiti xini ñó'ó kasa ndivi ndó to'on ña káchí saá:
²⁹ On vá'a kuxu ndó ña ñisokò ñivi nda'a ñaidolo
 án ñaimagen, chi ndios vatá kúu ndi'i ñayó'o.
 On vá'a kuxu ndó ñii kití, ta on vá'a kuxu ndó
 kití tí sakuá'na na xa'ni na. Ta ñii ñii ñaa, on
 vá'a kivi ra kuachi xí'in ña'a ñá on sivi ñásí'í ra
 kúu. Ta ñii ñii ña'a, on vá'a kivi ñá kuachi xí'in
 ñaa ta on sivi yí ñá kúu. Tá kasa ndivi ndó ndayí
 yó'o, saá va'a ke'é ndó, ta on koó ka inká to'on
 ña ka'an ndi xí'in ndó vitin. Ta saá ná koo Ndios
 xí'in ndó ta taxi ra ña va'a koo ini ndó", káchí
 tutu ña xa'nda'a ñivi na kándixa taJesús, na on
 vása najudío kúu.

³⁰ Ta saá ñivi na kándixa taJesús na táku ñoo
 Jerusalén tiví na nataa na xa nakaxin na ko'on
 xí'in tutu yó'o, ta kee na ku'a'an na, ña taxi na ña
 nda'a inká ñivi na on vása kúu najudío. Tá ñixaa
 nataa yó'o ñoo Antioquía, ta saá kana na ñivi
 na kúu na kándixa taJesús ña nakutá'an na koni
 so'o na ña ndato'on tutu yó'o. ³¹ Tá ndi'i xini
 so'o na ña ká'an tutu yó'o, ta kúsi ní ini na chi
 to'on ña ndato'on tutu yó'o xí'in na, chikaa ka ña
 ndee ini na. ³² Ta taJudas xí'in taSilas, naprofeta
 kúu na, ta nataa yó'o ñika'an na ku'a'a ní to'on
 ña ndasa va'a ini ñivi ta chikaa ka ña ndee ini
 ñivi yó'o. ³³ Ta saá kindoo na lo'o ka kivi ñoo
 Antioquía, ta saá ñivi na kándixa taJesús ñoo
 yó'o ndukú na noo Ndios ña ke'é ra ñava'a xí'in
 ñivi na kixaa noo na xí'in tutu, ta ñindayí na
 nataa yó'o. Ta saá ñaki'in na ku'a'an no'o na,
 ta ñaxaa na noo ñivi na tiví ña'a. ³⁴ Ta taSilas
 kindoo ra ñoo Antioquía chi saá chikaa ini ra.
³⁵ Ta taPablo xí'in taBernabé kindoo ka na ñoo

Antioquía. Ta naapóstol yó'o xí'in kuá'a ní ka ñivi na kándixa taJesús, sáná'a na to'on Ndios, ta ká'an ndoso na to'on va'a xa'a taJesús noo ñivi ñoo yó'o.

*To'on yó'o ká'an xa'a
ña ñita'vi tá'an taPablo xí'in taBernabé*

³⁶ Ta saá ñiya'a lo'o kivi, ta ñika'an taPablo xí'in taBernabé, káchí ra saá:

—Vitin ná ndikó yó ko'on yó ñii ñii ñoo noo xa ñiya'a yó ñika'an ndoso yó to'on Ndios noo ñivi. Ta saá kundaá ini yó án va'a yóo ñivi na kándixa taJesús —káchí taPablo xí'in taBernabé.

³⁷ Ta taBernabé kóni ra ña ko'on tuku taJuan Marcos xí'in na. ³⁸ Ta taPablo ñi-xiin ra ko'on tuku tayó'o, saá chi yichí noo ñixa'an na ñika'an ndoso na to'on Ndios noo ñivi kuá'a ní ñoo, ta kivi ñixaá na ñoo estado Panfilia, taJuan Marcos sandakoo ra na ta ndikó ra kuano'o ra. ³⁹ Ta saá taPablo xí'in taBernabé kixá'á na náa na xa'a taJuan Marcos, ta ñi-kuchiño koo yu'ú na ña ko'on án on ko'on taJuan Marcos xí'in na. Ta saá chikaá ini taBernabé xí'in taPablo ña ta'vi tá'an na. Ta saá xí'in taBernabé kuá'an taJuan Marcos. Ta ndaa na ñii tón barco ta kuá'an na nda ñoo isla Chipre. ⁴⁰ Ta taPablo nakaxin ra taSilas ko'on ra xí'in ra. Tá on ta'an ka kee na ko'on na, ta ñivi na kándixa taJesús nakutá'an na, ta ñika'an na xí'in Ndios xa'a ña taxi na taPablo xí'in taSilas nda'a Ndios ña chindeé ra nayó'o noo kuá'an na. ⁴¹ Ta saá kee na kuá'an na, ta kuá'an na kuá'a ní ñoo ña ndá'vi ndaa estado Siria, ta kuá'an na kuá'a ní ñoo ña ndá'vi ndaa estado Cilicia. Ta ñii ñii ñoo noo kuá'an na, ndato'on na xí'in ñivi na

kándixa taJesús, ta nika'an na to'on ña chika ndee ini nivi yó'o ña ndino'o ka ini na kandixa na taJesús, ta vivíi ka kundikon na yichi ra.

16

*To'on yó'o ká'an ndí taTimoteo
kuá'an ra xí'in taPablo ta xí'in taSilas*

¹ Ta saá nixaá taPablo xí'in taSilas ñoo Derbe, ta kee na kuá'an na nda ñoo Listra. Ta ñoo yó'o táku ñii ta nani ra Timoteo, ta ta kándixa taJesús kúu ra. Ta sí'í taTimoteo yó'o kúu ñii ñájudía, ña kándixa taJesús kúu ña, ta yivá ra xikuu ñii tagriego. ² Kánóo va'a ní to'on xa'a taTimoteo noo ndi'i nivi na kándixa taJesús na táku ñoo Listra xí'in ñoo Iconio. ³ Ta taPablo kóni ra ndí taTimoteo ko'on ra xí'in na ñoo noo ko'on na. Ta taPablo xini ra ndí kuá'a ní najudío táku na noo kóni na ko'on na, ta saá xani sini ra ndí taTimoteo xini ñó'ó kasa ndivi ra costumbre ña nani circuncisión. Saá chi najudío yó'o xini na ndí yivá taTimoteo xikuu ra ñii tagriego. Tá ndi'i kisa ndivi taTimoteo ñayó'o, ta kee ra kuá'an ra xí'in na. ⁴ Ta ñii ñii ñoo noo yá'a na kuá'an na, ndato'on na xí'in nivi na kándixa taJesús, ká'an na xí'in na ndasaá naapóstol xí'in inká naxikuá'a ñoo Jerusalén kindoo yu'ú na xa'a ña xini ñó'ó kasa ndivi nivi na on vása kúu najudío, tá kúu na nivi na kándixa taJesús. ⁵ Ta saá ñii ñii ñoo noo yá'a na kuá'an na, taPablo, taSilas ta xí'in taTimoteo, ká'an na to'on ña chika na ndee ini nivi ña ndino'o ka ini na kandixa na taJesús, ña on sandakoo na yichi ra.

Ta saá ñii ñii kivi kua'a ka nivi kixá'á na kándixa na taJesús.

Ñayó'o ndátō'on xā'a ña ñitivi noo taPablo

⁶ Ta saá taPablo xí'in na náta'an xí'in ra kee na kua'an na, ta ñiya'a na noo ño'o estado Frigia, ta ñiya'a na noo ño'o estado Galacia, saá chi Níma Ndios on vása ní-taxi ña ko'on na ka'an ndoso na to'on Ndios noo nivi na táku estado Asia. ⁷ Ta saá ñixaá na ñii xiiña noo nákutá'an ño'o ña estado Misia xí'in ño'o ña estado Bitinia, ta saá kóni na kivi na ñoo estado Bitinia. Ta tuku ni-xiin Níma Ndios taxi ña kivi na estado yó'o. ⁸ Ta saá ñiya'a na noo ño'o estado Misia ta kua'an na nda ñoo ña naní Troas, ña nákaá yatin yu'u takuii mini. ⁹ Ta saá tá kuñoó kúu ña, ta ñitivi noo taPablo ñii taá, ta estado Macedonia kúu ra, ta ñíndichi ra xáku ndá'ví ra noo taPablo, káchí ra saá xí'in ra: "Ya'a ún ta kixaá ún ñoo ndi Macedonia, ta kasa ndivi ún chiño ña chindeé ún ndi'i", káchí ra xí'in taPablo. ¹⁰ Ta saá xandikon kixá'á ndi kisa ndivi ndi ña kama kee ndi ko'on ndi estado Macedonia, chi kundaa ini ndi ndi ña ñitivi noo taPablo kúu ña kóni kachí ndi Ndios tí'ví ra ndi'i ko'on ndi estado Macedonia ña ka'an ndoso ndi to'on va'a xā'a taJesús noo nivi na táku estado yó'o.

*To'on yó'o ká'an ndi ñoo Filipos
taan na taPablo xí'in taSilas ini ve'e kaá*

¹¹ Ta saá ndaa ndi tón barco, tón kua'an ñoo Samotracia, ta inká kivi kua'an ndi xí'in nó, ta ñixaá ndi ñoo Neápolis. ¹² Ta saá kee ndi kua'an xá'á ndi nda ñoo Filipos. Ñoo Filipos yó'o kúu ñii ñoo ká'no ní, ta ndáya'ví ní ka ña noo inká

ñoo ña ñó'o estado Macedonia. Ta ñoo Filipos yó'o ndá'vi ndaa ña ñoo Roma. Ta ñixiyo ndi ñoo yó'o lo'o kuiti kivi. ¹³ Ta saá ñitonda kivi yii ña nákindée najudío, ta kee ndi ñoo yó'o ta kuá'an lo'o ndi ta ñixa ndi ñii xiiña ñoo nákaa ñii yuta, chi yu'u yuta yó'o nákutá'an najudío xa'a ña ka'an na xí'in Ndios. Ta xa ñakutá'an sava náña'a, ta ñixa ndi ta xikundo ndi, ta kixá'á ndi ká'an ndi xí'in náña'a yó'o. ¹⁴ Ta ñii ñáña'a yó'o ñani ña Lidia, ña kee ñoo Tiatira kuu ña, ta chiño ké'é ña kuu ña síkó ña tikoto va'a, ña color ndí'í kuu ña. Ña Lidia yó'o kuu ña'a ña kisa ká'no Ndios, ta Ndios chindee ra ñáy'o ña va'a kunda ini ña ndi'i to'on ña ndato'on ta Pablo xí'in na xa'a ta Jesús, ta ñaki'in va'a ña to'on yó'o, ta kandixa ña ta Jesús. ¹⁵ Ta saá ña Lidia xí'in ndi'i ñivi na kuu na táku ve'e ña kixá'á na kí'vi na ini takuii yuta, ña chichi na, chi vitin kuu na ñivi na kándixa ta Jesús. Ta saá ña Lidia ndukú ña ñoo ndi ña ko'on ndi xí'in ña ve'e ña, káchí ña saá:

—Tá xani siji ndó ndi ndixa ndino'o ini i kándixa i ta Jesús vitin, ta saá na'a ndó ki'vi ndó ta kindo ndó ve'e i —káchí ña xí'in ndi.

Ta ñii toon xindichi ña ñika'an ña xí'in ndi ña kindo ndi ve'e ña, ta saá chikaa ini ndi, ta kuá'an ndi xí'in ña ve'e ña.

¹⁶ Ta ñii kivi kuá'an tuku ndi ñoo nákutá'an ñivi ña ka'an na xí'in Ndios, tá mií kuá'an ndi yichi saá, ñakutá'an ndi xí'in ñii ñálo'o, ñaesclava kuu ña, ta on kuchiño sandakoo ña chiño ña kisa ndivi ña ñoo napatrón ña. Ñálo'o yó'o kómí ña ñii níma ndiva'a ña ndaku, ta níma yó'o táxi ña ndee ña ká'an ña xí'in ñivi

yukíā kóni na kundaa ini na, ta ví'í ní sĭ'ún táva napatrón ñá xā'a chiño kisa ndivi ñá xí'in nĭvi. ¹⁷ Ta ñálo'o yó'o kixá'á ñá ndíkōn ñá sata taPablo xí'in ndĭ'ĭ, na kúu na náta'an xí'in ra, ta tuku tuku ndá'yi ñá ká'an ñá, káchí ñá saá:

—Nataa yó'o kúu na xíka chiño nōō Ndios, ta ta kúu taKá'no ka nōō ndi'i ña yóo. Nataa yó'o ndátō'on na xí'in ndó yu kúu yichĭ va'a xínĭ ñó'ó kundikōn ndó ña sakaku Ndios ndó'ó —káchí ñá, ndá'yi ñá.

¹⁸ Ta ñii ñii kĭvĭ ñii kĭ'va ké'é ñá saá, ta ndíkōn ñá sata ndĭ. Ta saá taPablo, ōn vá'a naĭkoni ini ra, ta ndĭkó koo ra ta nĭka'an ra xí'in nímā ndivā'a ña kómí ñálo'o ndá'yi yó'o, káchí ra saá:

—Xí'in ndayĭ kĭvĭ Jesucristo ká'an ĭ xí'in ún, kee ún ini ñálo'o yó'o —káchí taPablo xí'in ñanímā ndivā'a.

Ta saá xandĭkōn keta ñanímā ndivā'a ini ñálo'o yó'o.

¹⁹ Ta saá nĭvi napatrón ñálo'o yó'o kundaa ini na ndĭ ōn vása kúchiño tava ka na sĭ'ún xā'a chiño ke'é ñáyó'o, ta nĭsaa ní ini na. Ta tĭin na taPablo xí'in taSilas, ta ñóo ña'á na, ña kuā'an nayó'o xí'in na nōō nachiño na ndóo yoso yé'é ve'e chiño nōō nákutá'an kuā'a ní nĭvi. ²⁰ Tá nĭxaa na, ta kixá'á na táxi na kuāchi xā'a taPablo xí'in taSilas nōō nachiño yó'o, káchí na saá:

—Nataa yó'o kúu najudío, ta sakaku na kuāchi ká'no xí'in nĭvi ñoo yó'o. ²¹ Saá chi sáná'a na nĭvi ña kundikōn na inkā yichĭ ña ōn vása yóo yu'ú xí'in yichĭ mĭi yó naño Roma. Ta ōn vá'a kasa ndivi yó yichĭ ña sáná'a nataa yó'o, chi ña

yá'a ndoso nõõ ndayí m̄ii yó nañoo Roma kúu ña —káchí na, ká'ʼan na xí'in nachiño.

²² Ta saá ñii toon yíta n̄ivi táxi na kuachi xa'a taPablo xí'in taSilas. Ta nachiño xa'nda chiño na ña tava na tikoto taSilas xí'in taPablo ta kani ña'á na xí'in nduku. ²³ Ta ndi'i ña kani ní ña'á na, ta t̄iin ña'á na, ta t̄aan na ov̄i na saá ini ve'e kaa. Ta n̄ika'ʼan nachiño xí'in t̄aa ta ndiso chiño xí'in ve'e kaa ña vivii kundaa ra na ña on kuchiño kee na kaku na. ²⁴ Ta saá ta ndiso chiño xí'in ve'e kaa yó'o t̄aan ra ov̄i naapóstol yó'o nda maá ini ve'e kaa, ta t̄aan ra ñii ñii xa'a na ini ñii ñii yav̄i yiton tón veé ña on k̄iví kanda na.

²⁵ Ta saá tá tonda ma'ño ñoo, taPablo xí'in taSilas yoo na ká'ʼan na xí'in Ndios ta xita na yaa ña kisa ká'no na ra. Ta ink̄a n̄ivi na ñó'o ini ve'e kaa yó'o, x̄ini so'o na ña xita taPablo xí'in taSilas. ²⁶ Ta saá ñii kama ndeé ní k̄ixá'á táan, ñii kanda n̄ino xa'a nama ve'e kaa. Ta xí'in ña táan yó'o, nanona m̄ii yé'é ve'e kaa, ta n̄indaixin ndi'i kaa ña nó'ni ñii ñii n̄ivi na ñó'o ini ve'e kaa yó'o. ²⁷ Ta saá nakáxin ini ta ndiso chiño xí'in ve'e kaa, ta nakoto ra ndi nanona ndi'i tón yé'é ve'e kaa, ta x̄ani s̄inj̄i ra ndi kuá'ʼan ndika ndi'i napreso na ñó'o ini ve'e kaa. Ta kunda ini ra ndi taká'no nõõ ra saxo'v̄i ní ña'á ra xa'a ña n̄ikaku ndi'i na ñó'o ini ve'e kaa, ta saá k̄ixá'á ra yí'v̄i ní ra nõõ ña xo'v̄i ra. Ta saá t̄ava ra espada ra ña ka'ni xí'in m̄ii ra. ²⁸ Ta taPablo xí'in ndi'i ndeē ra, n̄ika'ʼan ra xí'in ta ndiso chiño xí'in ve'e kaa, káchí ra saá:

—On satakué'e xí'in m̄ii ún chi ndi'i ndi ñó'o ka ndi ini ve'e kaa yó'o. Nda ñii ndi on vása ní-kee kuá'ʼan ndika ndi —káchí taPablo xí'in ra.

²⁹ Ta saá t̄a ndíso chiño xí'in ve'e k̄aa n̄ik̄a'an ra ndukú ra ño'o yé'e ña tóon ña koto ra, ta xí'in ño'o yó'o x̄ino ra n̄ik̄i'vi ra ini ve'e k̄aa. Ta saá ñii k̄isin ra, chi yí'ví ní ra, ta x̄ikuxítí ra ta n̄itondaa t̄a'ȳa ra yatin noo yóo xa'a t̄aPablo xí'in t̄aSilas. ³⁰ Ta saá n̄akundichi ra, ta t̄ava ra t̄aPablo xí'in t̄aSilas, ta kūa'an na xí'in ra ke'e, ta n̄ik̄a'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ndó'ó tata, k̄a'an ndó xí'in i, ¿yu kúu ña x̄in̄i ñó'ó ke'é i xa'a ña sak̄aku Ndios ȳi'i?

³¹ Ta nd̄akuin̄ t̄aPablo n̄ik̄a'an ra, káchí ra saá:

—Kandixa ún Jesucristo, T̄aa t̄aKá'no noo yó, ta saá sak̄aku Ndios yó'ó, ta sak̄aku ra ndi'i nave'e ún —káchí ra xí'in ra.

³² Ta saá t̄aPablo xí'in t̄aSilas n̄ik̄a'an na to'on Ndios xí'in t̄a ndíso chiño xí'in ve'e k̄aa, ta xí'in ndi'i n̄ivi na táku ve'e ra. ³³ Ta m̄ii ñoó saá t̄a ndíso chiño xí'in ve'e k̄aa, ndukú ra n̄ik̄a'an ra xí'in t̄aPablo ta xí'in t̄aSilas, ña ko'on na xí'in ra noo yóo takuií ña nakata ra noo takué'e na. Ta ndi'i ke'é ra saá, ta t̄aa t̄a ndíso chiño xí'in ve'e k̄aa, ta xí'in ndi'i n̄ivi na táku ve'e ra, ch̄ichi na chi vitin k̄andixa na Ndios. ³⁴ Ta saá t̄a ndíso chiño xí'in ve'e k̄aa ndukú ra noo t̄aPablo xí'in t̄aSilas ña ndikó na ko'on na xí'in ra ve'e ra. Tá k̄ixaa na, ta t̄axi ra ña kuxu na. Ta k̄úsīj ní ini t̄ayó'o, ta k̄úsīj ní ini ndi'i n̄ivi na táku ve'e ra, chi vitin xa k̄andixa na Ndios.

³⁵ Ta n̄it̄ivi ink̄a k̄ivi, ta nachiño t̄i'ví na sava napolicia ña k̄a'an na xí'in t̄aa t̄a ndíso chiño xí'in ve'e k̄aa xa'a ña saña ra t̄aPablo xí'in t̄aSilas ko'on ndik̄a na. ³⁶ Ta saá t̄a ndíso chiño xí'in ve'e k̄aa yó'o n̄ik̄a'an ra xí'in t̄aPablo, káchí ra saá:

—Nachiño *nika'an* na *xí'in* *ndí* *xíni* *ñó'ó* *saña* *ndó'ó* *vitin* *ña* *ko'on* *ndíka* *ndó*. Ta *vitin* *va'a* *kee* *ndó* *ko'on* *ndíka* *ndó*, ta ná *taxi* *Ndios* *ña* *koo* *ñava'a* *ini* *ndó* —*káchí* *tayó'o* *xí'in* *naapóstol*.

³⁷ Ta *nda**kuin* *ta**Pablo* *nika'an* ra, *káchí* ra *saá*:

—*On* *kivi* *kee* *ndi* *saá* *kuiti*, *chi* *on* *koó* *ñanda**a* *ní-ke'é* *nachiño* *xí'in* *ndi*, *saá* *chi* *naño* *Roma* *kúu* *ndi*. Ta *nachiño* *ño* *yó'o* *nija'a* *ndoso* na *nda**yí* *ña* *káchí* *on* *kivi* *saxo'vi* na *nivi* na *kúu* *naño* *Roma*, *tá* *on* *ta'an* *ko'on* na *no**o* *tajuez* *ña* *kasa* *nda**a* ra *xa'a* *kuachi* na. Ta *nachiño* *yó'o* *on* *vása* *ní-kisa* *to'ó* na *nda**yí* *yó'o*, *chi* *kama* *ní* *si'na* *kani* na *ndi'i* *no**o* *xíni* *ku'a* *ní* *nivi*, ta *taan* na *ndi'i* *ini* *ve'e* *ka*. Ta *vitin* *kóni* na *saña* *se'é* na *ndi'i*, ta *on* *vá'a* *ke'é* na *saá*, *chi* *ní-kisa* *ndivi* na *ñanda**a* *xí'in* *ndi*. Ta *vitin* *kundati* *ndi* *nda* ná *kixa**a* *mji* *nachiño* *ña* *saña* na *ndi'i* *ko'on* *ndíka* *ndi* —*káchí* *ta**Pablo* *xí'in* *ta* *ta* *ndiso* *chiño* *xí'in* *ve'e* *ka*.

³⁸ Ta *saá* *napolicia* *ndikó* na *ku'a'an* na *nda**to'on* na *to'on* *ta**Pablo* *xí'in* *nachiño*. Ta *kivi* *kúnda**a* *ini* *nachiño* *yó'o* *ndí* *ta**Pablo* *xí'in* *ta**Silas* *kúu* na *naño* *Roma*, ta *niji'ví* *ní* na. ³⁹ Ta *saá* *na**kuita* *nachiño* *ku'a'an* na, ta *nixa**a* na *no**o* *yóo* *naapóstol*, ta *xaku* *nda'ví* na *no**o* *nayó'o*, ta *ndukú* na *ña* *kasa* *ká'no* *ini* na *xa'a* *ña* *nixo'vi* na. Ta *saá* *nachiño* *ta**va* na *ta**Pablo* *xí'in* *ta**Silas* *ve'e* *ka*, ta *xaku* *nda'ví* na *no**o* na *ña* *kee* na *sandakoo* na *ño* *yó'o*. ⁴⁰ Ta *saá* *kee* *ta**Pablo* *xí'in* *ta**Silas* *ve'e* *ka*, ta *ku'a'an* na, ta *nixa**a* na *ve'e* *ñá**Lidia* *ña* *naka**a* *mji* *ño* *yó'o*. Ta *ve'e* *yó'o* *na**kutá'an* na *xí'in* *inka* *nivi* na *kándixa* *ta**Jesús*, ta *ta**Pablo* *xí'in* *ta**Silas* *nika'an* na *to'on* *ña* *chika**a* na *nde**e*

ini nayó'o. Ta saá k̄ee naapóstol yó'o kūa'an na inkā xiiña.

17

Ñayó'o ká'an xa'a yu kúu ña ndo'o taPablo xí'in taSilas ñoo Tesalónica

¹ Ta saá taPablo xí'in taSilas ñiya'a na ñoo Anfípolis ta ñiya'a na ñoo Apolonia, ta saá ñixaa na ñoo Tesalónica noo yóo ñii ve'e ño'o sinagoga noo nákutá'an najudío ña sakuá'á na to'on Ndios. ² Ta ndatán ké'é taPablo ndi'i saá kivī yiī ña nákindée najudío, ñixa'an ra ñiki'vi ra ini ve'e ño'o sinagoga. Ta saá ñii ñii kivī yiī ña un̄i semana, taPablo ñiki'vi ra ndato'on ra xí'in ñivi na nákutá'an ve'e ño'o yó'o, saná'a káxín ra na xa'a to'on Ndios ña ñitaa na xina'á. ³ TaPablo nandaxin ra to'on Ndios yó'o noo na, káchí ra saá:

—To'on Ndios ña ñitaa naprofeta xina'á, káchí ña xa'a tāa tāa kúu Cristo, tāa tāa ti'ví Ndios ña sakaku ra ñivi. Ta naprofeta yó'o ká'an káxín na ndí tāa tāa kúu Cristo xinī ñó'ó kivī ra, ta saá nataku ra. Ta vitin yi'j ká'an ndoso j noo ndó ndí taJesús, tāa tāa ndato'on j xí'in ndó xa'a, ndixa kúu ra Cristo, tāa tāa xindati yó ña ti'ví Ndios kixaa ra ñoyívi —káchí taPablo xí'in ñivi yó'o na kúu na nákutá'an ve'e ño'o sinagoga.

⁴ Ta sava najudío na xinī so'o yó'o, kandixa na to'on ña ndato'on taPablo xí'in na xa'a taJesús, ta kixá'á na ndíkõn na yichī taJesús ñii káchí xí'in taPablo ta xí'in taSilas. Ta kūa'a ní nagriego na xa kisa to'ó Ndios, kandixa na to'on ña ñika'an taPablo xa'a taJesús, ta kixá'á na ndíkõn na yichī

ra. Ta kuꜱ'a ní náña'a ná kúu ná ndíso chiño xí'in chiño ná'no ñoo yó'o, kãdixa ná taJesús ta kixá'á ná ndíkõn ná yichì ra. ⁵ Ta sava najudío na ñi-xiin kandixa taJesús, kixá'á na kisa kuini na xini na taPablo xí'in taSilas. Najudío yó'o ñakaya na sava nataa na kúu navago na õn vá'a, ta चु'u na nayó'o ña sasaã na ini ñivi xã'a ña sakaku na kuꜱchi ká'no ñoo yó'o. Ta ñii síso ndá'yi nataa yó'o kixaa na ve'e taJasón nándukú na taPablo xí'in taSilas, chi kóni na tiin ña'á na ta tava ña'á na ña kuño na naapóstol yó'o ñoo ñivi na kúu na sã ini xini ña'á. ⁶ Ta ñi-naní'i na taPablo ni taSilas, ta saá tiin na taJasón xí'in inkã ñivi na kãdixa taJesús, ta tava na nayó'o, ta ñoo ña'á na ñoo nachiño ñoo yó'o. Ta saá nataa õn vá'a yó'o ñikã'an na xí'in nachiño, káchí na saá:

—Nayó'o kúu na xa sakaku kuꜱchi ndi'i saá ñoo ñoyívi yó'o. Ta vitin kixaa na ñoo yó yó'o. ⁷ Ta taJasón yó'o vã'a ñaki'in ra na, ta taxì ra ña kíndõ na ve'e ra. Ta taJasón xí'in ndi'i na náta'an xí'in ra ndíso na kuꜱchi chi yá'a ndoso na ñoo ndáyí tarey César, taká'no ñoo yó, chi nayó'o káchí na ndí yóo inkã rey ta kúu taJesús, ta taká'no ñoo na —káchí nataa õn vá'a yó'o, táxi na kuꜱchi xã'a taJasón ta xã'a na náta'an xí'in ra.

⁸ Ta saá, xã'a ña xini so'o na to'on yó'o, kixá'á ndí'i ní ini nachiño ta ñii kiva saá ndí'i ní ini ñivi ñoo yó'o. ⁹ Ta saá nachiño xã'nda chiño na ñoo taJasón ta ñoo na náta'an xí'in ra, ña cha'vi na si'ún xã'a ña ko'õn ndíkã na. Ta ndi'i cha'vi na si'ún yó'o, ta saá kuꜱ'an ndíkã na.

*Tɔ'on yó'o ká'an ña taPablo xí'in taSilas
nɪka'an ndoso na tɔ'on Ndios noɔ nɪvi ñoo Berea*

¹⁰ Ta saá ta xa ñoo kúu ña, ta nɪvi na kándixa taJesús tɪ'ví na taPablo xí'in taSilas kuá'an na ñoo Berea. Tá nɪxaa na ñoo yó'o, ta nɪkɪ'vi na ini ve'e ño'o sinagoga noɔ nákutá'an najudío. ¹¹ Ta nɪvi naño Berea yó'o kúu nɪvi na tɔ'ó ní ka ini noɔ nɪvi naño Tesalónica. Saá chi kúsij ní ini na xɪnɪ so'o na tɔ'on ña ndato'on taPablo xí'in na. Ta ndí'i saá kɪvɪ sákuá'á na tɔ'on Ndios ña nɪtaa na xɪna'á, ta vivíi ká'vi na tɔ'on Ndios yó'o xa'a ña kundaɔ ini na án ñandaɔ kúu ña ndato'on taPablo xí'in na. ¹² Ta saá kuá'a ní najudío xí'in nagriego kándixa na taJesús, ta nɪkɪ'vi na yichɪ ra. Sava nagriego yó'o kúu náña'a ná kómí chiño ná'no ñoo yó'o, ta saá tuku kuá'a ní nataɔ griego kándixa na taJesús ta nɪkɪ'vi na yichɪ ra. ¹³ Ta sava najudío na táku ñoo Tesalónica xɪnɪ so'o na ndí taPablo yoo ra ñoo Berea sáná'a ra tɔ'on Ndios. Ta saá kee na kuá'an na, ta nɪxaa na ñoo Berea yó'o, ta kɪxá'á na sásaɔ na ini nɪvi, xa'a ña sakaku na kuachi ká'no. ¹⁴ Ta saá ni, nɪvi na kándixa taJesús kama tɪ'ví na taPablo kuá'an ra yu'u takuí mɪni. Ta nɪndoo taSilas xí'in taTimoteo ñoo Berea. ¹⁵ Ta nɪvi na kuá'an xí'in taPablo, nɪxaa na xí'in ra ñoo Atenas. Ta saá taPablo nɪka'an ra xí'in nayó'o, káchí ra saá:
—Yachɪ ní ti'ví ndó taSilas xí'in taTimoteo kixaa na noɔ j —káchí ra xí'in na.

Ta saá nɪvi yó'o sandakoo na taPablo ñoo Atenas, ta ndikó na kuano'o na.

*Tɔ'on yó'o ká'an xa'a ña ke'é taPablo ñoo
Atenas*

16 Tá ndáti kạ tạPablo ña kixạạ tạSilas xí'in tạTimoteo nọọ yóo ra ñoo Atenas, ta saá kẹe ra kuạ'ạn xá'á ra, xító ndạ'yá ra ndasaá yóo ñoo Atenas yó'o, ta kúchuchú ní ini ra, chi xịni ra kuạ'ạ ní xiiña yíta ñaídolo, ña kúu ndios vatá ña kisa tọ'ó nịvi ñoo yó'o. 17 Ta saá tạPablo kuạ'ạn ra, ta nịkị'vi ra ini ve'e ñọ'o sinagoga, ta ká'ạn ra xí'in nịvi nạkutá'an yó'o, na kúu najudío xí'in inka nịvi na kisa tọ'ó Ndios vará ọn sịví najudío kúu na. Ta ñii ñii kịvi xá'ạn tạPablo ñii yoso ndíkạ nọọ yóo ñakía'vi, chi yó'o nạkutá'an kuạ'ạ ní nịvi, ta tạPablo ndạtọ'on ra xí'in nịvi yó'o, ká'ạn ra xí'in na xạ'ạ tạJesús.

18 Sava nịvi na nạkutá'an yó'o ndíkọn na yichị ña sáná'a naepicúreos, ta sava nịvi na nạkutá'an yó'o ndíkọn na inka yichị ña sáná'a naestoicos.* Ta nịvi na ndíkọn ñii ñii yichị yó'o xịni sọ'o na tọ'on tạPablo, ta nịkạ'ạn na xạ'ạ ra, káchí na saá:
—¿Yú kúu ña kóni káchí tayó'o? Kuạ'ạ ní tọ'on vichị kuiti ká'ạn ra —káchí na, ká'ạn na xạ'ạ tạPablo.

Ta inka na nịkạ'ạn na, káchí na saá:

—Tayó'o ká'ạn ra xạ'ạ inka nandios na ñoo xíyo —káchí na, ká'ạn na.

Saá chi xịni sọ'o na tạPablo ká'ạn ra xạ'ạ tạJesús, ta ká'ạn ra xạ'ạ ña nataku nịvi na nịxị'ị.

19 Ta saá nịkạ'ạn na xí'in tạPablo kọ'on ra xí'in na ñii xiiña nọọ naní Areópago nọọ nạkutá'an ndi'i nachiño ñoo yó'o. Ta saá kuạ'ạn ra xí'in na, ta nịxạạ na. Ta nịkạ'ạn nachiño xí'in tạPablo, káchí na saá:

* **17:18** Ta ọvị yichị yó'o sáná'a ña ndi ọn kọó ñii lạá Ndios ndino'o, tạ tạ xá'nda chiño nọọ ñoyívi.

—Kóni ndi kundaꝓ ini ndi yo xa'a ká'an ña ndátò'on ún sáná'a ún noo ndi. ²⁰ Saá chi sava to'on ña ká'an ún ndatán yóo to'on xaá ña yo'vi ní kundaꝓ ini ndi, saá yóo ña noo ndi. Ta vitin ndúkú ndi noo ún, ña kasa ndaꝓ ún xa'a to'on ká'an ún —káchí nachíño xí'in taPablo.

²¹ (Káchí na saá, chi ndi'i nivi na táku ñoo Atenas yó'o kúsij ní ini na xínij so'o na xa'a ndi'i ña xaá, ta ñii ñii kivi ndátò'on xí'in tá'an na ndasaá kuiti xa'a ña xaá xínij so'o na.)

²² Ta saá nakundichi taPablo noo nivi yó'o, ta ká'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ndó'ó nataꝓ na táku ñoo Atenas, kundaꝓ ini i ndi nivi na to'ó ini kúu ndó'ó, chi xínij kua'a ní ndios ña kisa to'ó ndó. ²³ Saá chi kivi kee i nixa'an i xito nda'yá i ña yóo ñoo yó'o, ta saá xínij kua'a ní xiiña noo kisa to'ó ndó kua'a ní ndios mji ndó. Ta xínij ñii namá yij noo nika'yi to'on ña káchí saá: “Ñayó'o yóo ña xa'a ña kisa to'ó yó ñii Ndios ña on vása xínij yó”, káchí to'on ña nika'yi noo namá yij yó'o. Ta vitin ndátò'on i xí'in ndó xa'a mji Ndios yó'o, ta ta kisa to'ó ndó, vará on vása xínij ndó ra.

²⁴ 'Ndios yó'o kúu ta ta kisa va'a ñoyívi yó'o ta kisa va'a ra ndi'i nivi xí'in ndi'i ña yóo ñoyívi yó'o. Ta mji ra kúu ta xá'nda chíño noo ndi'i ña yóo ñoyívi yó'o xí'in ndi'i ña yóo ñoyívi nino, ta on vása kuiti táku ra ini ve'e ño'o ña kisa va'a nivi. ²⁵ Ta Ndios yó'o nda lo'o on vása xínij ñó'ó ra ña taxi nivi nda'a ra, chi ñii laá mji ra kúu ta ta kisa va'a ndi'i ña yóo. Ta mji ra táxi ndee ña kutaku yó, ta táxi ra tachí ña násita yó táku yó, ta táxi ra ndi'i inká ña xínij ñó'ó yó nda'a yó.

26 'M̄ji Ndios yó'o k̄isa va'a ra t̄aa t̄a kúu t̄anó ta saá k̄isa va'a ra ñásí'í t̄ayó'o, ta saá x̄ikoo sa'ya na, ta n̄iya'a kuá'a ní kūjya, ta saá n̄ixina ndi'i saá noo n̄ivi ñoyívi yó'o. Ta saá kúndaḡ ini yó ndí ndi'i n̄ivi kómí na ñii laá yivá si'í. Ta Ndios ch̄itóni ra ña kutaku n̄ivi ndi'i saá xiiña ñoyívi yó'o, ta ch̄itóni ra ama kutaku ñii ñii n̄ivi, ta ch̄itóni ra ndá xiiña kutaku na, ta ch̄itóni ra nda mí xaḡ ñii ñii xá'ño noo ño'o ñoo na. 27 Saá ke'é Ndios xa'a ña kóni ra ndí n̄ivi nandukú na ra, vará ndatán yó'vi ní ndó'o ñii t̄aa t̄akuáá naní'i ra ña xini ñó'ó ra, saá yó'vi ní kundeé n̄ivi naní'i na Ndios. Vará yó'vi ní naní'i yó Ndios, ta Ndios yatin ní yóo ra xí'in yó. 28 Saá chi t̄ixin ndee Ndios táku yó, ta t̄ixin ndee Ndios xíka yó, ta t̄ixin ndee Ndios yóo yó. Ta sava natá'an m̄ji ndó, na kúu n̄ivi na ndíchí sin̄i, n̄itaa na t̄'on ña yóo yu'ú xí'in t̄'on yó'o, saá chi t̄'on n̄itaa na káchí ña saá: "Ndi'i n̄ivi kúu sa'ya Ndios", káchí na. 29 Ta ndixa Ndios kúu Yivá ndi'i n̄ivi. Ta xa'a ñayó'o kúndaḡ ini yó ndí Ndios on vása yóo ra ndatán yóo ñii ñaimagen án ñaidolo ña kisa va'a n̄ivi xí'in kaḡ án xí'in yiton án xí'in yu. 30 Kūjya xina'á Ndios kundeé ini ra noo ñanaa n̄ixiyo ini n̄ivi, chi on vása kúndaḡ ini na ñandaḡ xa'a ra. Ta vitin xá'nda chiño ra noo ndi'i n̄ivi na táku ndi'i saá xiiña ñoyívi yó'o ña ná nandikó ini na ta sandakoo na yich̄i on vá'a ta ki'vi na ko'on na yich̄i ña ndaḡ. 31 Saá chi Ndios xa naḡaxin ra Sa'ya ra ta Jesús ña kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i n̄ivi xí'in ñandaḡ. Ta Ndios xa kisa ndaḡ ra noo yó ndí ndixa kundivi ñayó'o, chi xa sanataku ra ta Jesús, t̄aa t̄a x̄ikuu t̄a n̄ixi'i —káchí t̄a Pablo,

ndátot'on ra xí'in na.

³² Tá xini so' o na to' on nika'an taPablo xa'a ñii ta ta nixi'i ta nataku ra, ta sava na xaku ndaa na taPablo, ta inka na ka'an na, kachi na saá:

—Xa va'a, saá ná koo ña vitin, ta inka kivi kixi ún ndatot'on ún xí'in ndi —kachi na xí'in taPablo.

³³ Ta saá kee taPablo noo nachiño yó'o ta ku'a'an ra. ³⁴ Ta sava nivi na ndoo xí'in nachiño yó'o nakuita na ku'a'an na satá taPablo, ta nayó'o ndu na nivi na kándixa taJesús. Ñii tayó'o ta kándixa taJesús naní ra Dionisio, ta tayó'o kuu tatá'an nachiño ñoo Atenas yó'o.† Ta saá tuku ñii ña'a naní ñá Dámaris, xí'in inka nivi nañoo yó'o kándixa na taJesús.

18

To' on yó' o ka'an ña yu kuu ña ke'é taPablo ñoo Corinto

¹ Ta ndi'i niya'a ñayó'o, ta saá kee taPablo ñoo Atenas, ta ku'a'an ra ta nixa'a ra ñoo Corinto.

² Ta saá nakutá'an ra xí'in ñii ta ta kándixa Jesucristo, tajudío kuu ra, ta naní ra Aquila. Ta ta kaku ñoo Ponto kuu ra, ta sakán kee ra ñoo Roma xí'in ñásí'í ra ñáPriscila ta kixa'a na ñoo Corinto. Saá chi tarey César Claudio xa xa'nda chiño ra ña kee ndi'i najudío na táku ñoo Roma.

³ Ta saá nixa'an taPablo ve'e taAquila xí'in ñásí'í ra ñáPriscila, ta nixiyo yu'ú ra xí'in na ña kindo ra ve'e na, chi mii chiño kisa ndivi na kuu chiño ña xini taPablo ke'é ra. Ta chiño yó'o kuu ña

† **17:34** Ta nivi na kuu nachiño ñoo Atenas naní na Areópago, saá chi xiiña noo nakutá'an nachiño yó'o naní ña Areópago.

kísa va'a na ve'e mandiado. Ta saá ñii káchí kísa chiño na, ta xí'in chiño yó'o táva na lo'o si'ún ña xíni ñó'ó xíxi na. ⁴ Ta saá ndi'i kivi yíi ña nákindée najudío, ta Pablo xá'an ra ve'e ño'o sinagoga, ta ndát'o'on ra xí'in najudío ta xí'in nagriego, ta kísa ndaa ra to'on va'a xa'a ta Jesús noo na, ta chíkaa ra ndee ña noo ini na, ta kandixa na ta Jesús.

⁵ Ta saá ta Silas xí'in ta Timoteo kee na ñoo estado Macedonia ta ku'a'an na ta ñixa'a na noo ta Pablo ñoo Corinto. Ta saá ta Pablo sandakoo ra chiño ña kísa va'a ra ve'e mandiado, ta taxi xí'in mji ra ña ká'an ndoso ra to'on Ndios noo ñivi. Ta saá ñii ñii kivi ku'a'an ra ká'an ra xí'in najudío, ndát'o'on ra ndí ta Jesús kúu Cristo, ta ta xindati na ña ti'ví Ndios kixa'a ra sakaku ra na. ⁶ Ta ñivi yó'o, tá xíni so'o na ña ndát'o'on ta Pablo xí'in na, ta kixá'á na sása'a na ini mji na, ta ñakuita na ká'an ndiva'a na xí'in ra. Ta saá ta Pablo tava ra capa ra, ta sakisin ra ña koyo yáka ña, ta ñika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ta vitin, xa'a ña ñi-xiin ndó koni so'o ndó to'on ña ndát'o'on i xí'in ndó, ndó'ó kúu ñivi na ndíso kuachi noo Ndios. Ta yi'i on vása ndíso ka i kuachi xa'a ña saxo'vi Ndios ndó'ó kivi vaxi. Ta vitin tanda ndi'i kivi vaxi, ko'on i ka'an ndoso i to'on Ndios noo ñivi na on vása kúu najudío —káchí ta Pablo xí'in na.

⁷ Ta saá kee ta Pablo ve'e ño'o sinagoga ta ku'a'an ra ve'e ñii ta ta ñaní Justo, ña yóo yatin siin ve'e ño'o sinagoga yó'o. Ta ta Justo yó'o kúu ra ñii tagriego, ta ta kísa to'ó Ndios kúu ra. ⁸ Yóo inka ta ta xá'nda chiño noo na ve'e ño'o sinagoga yó'o, ta tayó'o ñaní ra Crispo.

Ta taCrispo yó'o xí'in ndi'i nave'e ra xinj so'o na to'on ña nika'an taPablo ta kandixa ndi'i na taJesús. Ta ñii ki'va saá ku'a ní ka nivi nañoo Corinto yó'o xinj so'o na ña ndato'on taPablo, ta kandixa na taJesús, ta saá chichi na. ⁹ Ta saá nija'a lo'o, ta ñii ñoó tá kisin taPablo, ta nitivi taJesús noo ra, ta nika'an ra xí'in taPablo, káchí ra saá:

—On kuyivi'ún, ta on sandakoo ún ká'an ndoso ún to'onj noo nivi. ¹⁰ Saá chi yi'i yooj xí'in ún. Nda ñii nivi on satakué'e na yó'ó, chi yoo ku'a ní nivi na ndikon yi'i ñoo yó'o —káchí taJesús xí'in taPablo kivi nitivi ra noo ra.

¹¹ Ta saá nindojo taPablo ñoo Corinto ñii kuya sava, ta sáná'a ra nivi ñoo yó'o to'on Ndios.

¹² Ta ñoo Corinto yó'o kúu ñoo ká'no ña ndá'vi ndaa estado Acaya. Ta kivi ñii ta ta naní Galión kúu tagobernador ta xá'nda chiño ra noo nivi na táku ñoo estado Acaya yó'o, ta ñii kivi nakutá'an sava najudío, ta tjin na taPablo, ta ku'a'an ra xí'in na ve'e chiño ká'no noo yoo tagobernador. ¹³ Ta noo tagobernador Galión yó'o, taxi na kuachi xa'a taPablo, nika'an na, káchí na saá:

—Tayó'o kúu ta ta chú'u nivi ña ya'a ndoso na ndayí ndi, chi káchí ra ndi on vása va'a kasa to'ó nivi Ndios ñii ki'va ndatán yoo ña xa'nda chiño naxij síkuá ndi xina'á —káchí na xí'in tagobernador.

¹⁴ Ta taPablo kóni ra ndakuijn ra ka'an ra, ta ni-kuchiño, chi kama ndakuijn tagobernador Galión, nika'an ra xí'in najudío, káchí ra saá xí'in na:

—Ta ndó'ó, táná taxi ndó ñii kuachi ndeé ní xá'a ra, án kuachi ká'no ní kúu ña, ta saá ndixa koni so'o i ña ka'an ndó, ta kasa nani i xá'a kuachi ra. ¹⁵ Ta ñayó'o on sivi kuachi xá'a gobierno Roma kúu ña, chi kuiti náa ndó xá'a to'on, ta xá'a kivi nivi, ta xá'a ndayí mii ndó najudío. Ta yi'i on kivi kasa nani i xá'a kuachi yó'o, saá chi kuachi mii ndó kúu ña, ta mii ndó xini ñó'ó kasa nani ndó ña —káchí taGalión xí'in najudío.

¹⁶ Ta saá taGalión xa'nda chiño ra ña tava na ndi'i nivi yó'o nda ke'e. ¹⁷ Ta saá kee na ku'a'an na ke'e ve'e chiño ká'no, ta xandikon tjin na ñii tajudío naní ra Sóstenes, ta ta xa'nda chiño noo na ve'e ño'o sinagoga kúu ra, ta kixá'á na káni ní na ra. Ta tagobernador xini ra ndi'i ña ké'é nayó'o, ta nda lo'o ni-ndi'i ini ra xá'a ña ké'é na.

¹⁸ Ta saá taPablo kindoo ra, nixiyo ra ku'a'a ní ka kivi ñoo Corinto yó'o xí'in nivi na kándixa taJesús. Ta saá kixaa ñii kivi, ta nundayi ra nayó'o, chi kóni ra ko'on ra estado Siria. Ta ñáPriscila xí'in taAquila, nayó'o ko'on na xí'in ra nda ñoo estado Siria. Ta si'na ka, tá on ta'an ko'on na, ta nixiyo taPablo ñoo Cencrea, ta ñoo yó'o taPablo nixatá ra yisi sini ra, chi saá ké'é najudío kivi sandi'i na kisa ndivi na ñii chiño ña kindoo na xí'in Ndios. ¹⁹ Ta saá ndaa na tón barco, ta ku'a'an na ta nixaa na ñoo Éfeso, ta ñoo yó'o nitá'vi tá'an na, chi ñoo yó'o kindoo ñáPriscila xí'in taAquila. Ta saá taPablo naki'in ra ku'a'an ra ta niki'vi ra ini ve'e ño'o sinagoga ñoo Éfeso yó'o, ta ká'an tá'an ra xí'in najudío. Ta taPablo ndato'on kaxín ra xí'in na xá'a taJesús.

²⁰ Ta nayó'o ndúkú na nᵒᵒ ra ña kindᵒᵒ na'á ka ra xí'in na, ta nᵒ-xiin ra kindᵒᵒ ka ra, ²¹ ta nᵒndayi ra na, káchí ra saá xí'in na:

—Xínᵒ ñó'ó ko'on ᵒ ñoo Jerusalén ña koo ᵒ viko ká'no ña vaᵒi. Ta saá ni, tá kóni Ndios, ta inkᵒ kᵒvᵒ ndikó ᵒ koto ᵒ ndó'ó —káchí ra xí'in na.

Ta saá ndᵒa ra tón barco ñoo Éfeso, ta kee ra kuᵒ'an ra xí'in barco ndᵒ ñoo Cesarea.

Tᵒ'on yó'o ká'an ndí taPablo kᵒxaᵒ ra ñoo Antioquía

²² Tá nᵒxaᵒ ra, ta kee ra nᵒxa'an ra ndᵒ ñoo Jerusalén xa'a ña chᵒndeé ra nᵒvi na kándixa taJesús na táku ñoo yó'o. Ta saá kee ra kuᵒ'an ra ndᵒ ñoo Antioquía, ña ndá'vi ndaa estado Siria, ta nᵒxiyo ra ñoo yó'o lo'o kuiti kᵒvᵒ. ²³ Ta saá kee ra kuᵒ'an ra, ta nᵒxaᵒ ra kuᵒ'a ní ñoo ña ndá'vi ndaa estado Galacia ta kuᵒ'a ní ñoo ña ndá'vi ndaa estado Frigia. Ta ñii ñii ñoo nᵒᵒ xaᵒ ra, ta ká'an ra tᵒ'on ña chᵒkaᵒ ndee ini nᵒvi na kándixa taJesús, ña viví ka kundikᵒn na yichᵒ taJesús.

Tᵒ'on yó'o ká'an xa'a ñii taᵒ ta naní Apolos ká'an ndoso ra tᵒ'on va'a xa'a taJesús nᵒᵒ nᵒvi nañoo Éfeso

²⁴ Tá xíka taPablo ñoo ña ñó'o inkᵒ xiiña, ta ñoo Éfeso yó'o kᵒxaᵒ ñii taᵒ ta naní Apolos, ta tajudío kúu ra, ta kaᵒu ra ñii ñoo ña naní Alejandría. Ta ñii taᵒ ta ti'va ní ndátᵒ'on xí'in nᵒvi kúu ra, ta xa ká'vi ní ra tᵒ'on Ndios ña nᵒtaa na xᵒna'á. ²⁵ Ta taApolos yó'o xa saᵒuá'á va'a ra ña saná'a nᵒvi nᵒᵒ ra xa'a yichᵒ taJesús, ta xí'in ña ndino'o ní ini ra ndátᵒ'on ra xí'in nᵒvi. Vará ndasaá kuiti xínᵒ ra tᵒ'on Ndios ña

saná'a taJuan ta xikuu ta sa kuchu nivi, ta taApolos yó'o saná'a káxín ra nivi to'on ña ndaa xa'a taJesús. ²⁶ Ta nda lo'o on vása yí'ví taApolos ká'an ndoso ra to'on Ndios noo nivi na nákutá'an ve'e ño'o sinagoga. Ta ñaPriscila xí'in taAquila xini so'o na to'on ña ká'an taApolos saná'a ra nivi, ta saá kana na taApolos, ta nixa'an ra xí'in na noo on koó nivi, ta ndato'on káxín na xí'in ra ña kunda va'a ka ini ra xa'a yichi Ndios. ²⁷ Ta saá taApolos chika ini ra ko'on ra ña kasa ndivi ra chiño Ndios ñoo estado Acaya, ta nivi na kándixa taJesús na táku ñoo Éfeso chika na ndee ini ra ko'on ra kasa ndivi ra chiño yó'o. Ta saá nita na ñii tutu ña kuni'i ra ko'on ra. Ta xí'in tutu yó'o ká'an na xáku ndá'ví na noo nivi na kándixa taJesús na táku ñoo estado Acaya ña vivii naki'in na taApolos yó'o. Ta saá kee taApolos, ku'a'an ra ta nixa ra ñoo estado Acaya, ta kisa ndivi ra chiño ña va'a ní chindee nivi na xa kándixa taJesús. Ta nivi yó'o xa kándixa na taJesús, chi Ndios xí'in ñava'a ini ra taxi ra ña kándixa na to'on ñava'a xa'a taJesús. ²⁸ Ta ndato'on taApolos, nika'an káxín ra xí'in najudío ndí to'on Ndios ña nita na xina'á kisa ndaa ña ndí taJesús kúu Cristo, ta ta t'ví Ndios sakaku ra nivi. Vará sava najudío on vása yóo yu'ú na xí'in ra, ta káxín ní ndato'on taApolos to'on ndaa xa'a taJesús xí'in na, ta najudío yó'o on vása ní-naní'i na to'on ña ndakuin na yu'u ra.

19

To'on yó'o ká'an xa'a ña ke'é taPablo ñoo

Éfeso

¹ Kivi yoo ka taApolos ñoo Corinto, ta saá taPablo xika ra kuá'an ra yichi ña yá'a noo yoo kuá'a ní yuku, ta saá nixaá ra ñoo Éfeso, noo nakutá'an ra xí'in sava ñivi na ndíkõn yichi taJesús. ² Ta saá taPablo ñindaqá to'on ra na, káchí ra saá:

—¿Án ñaki'in ndó Níma Ndios kivi kãdixa ndó taJesús?

Ta ndakuijn na, káchí na saá:

—Ni on ta'án koni so'o ndi tá yoo Níma Ndios —káchí na.

³ Ta taPablo ñika'an ra xí'in na:

—Ta saá, ¿yo ndayí kúu ña chichi ndó? —káchí ra.

Ta ndakuijn na, káchí na saá:

—Ndátan yoo ña saná'a taJuan, saá chichi ndi —káchí na xí'in taPablo.

⁴ Ta ñika'an taPablo xí'in na, káchí ra saá:

—Ndixa taJuan sakuchu ra ñivi xa'a ña ñandikó ini na ta sandakoo na ña on vá'a ké'é na. Ta saá ni, taJuan ndato'on ra ndi ndi'i ñivi xini ñó'ó kandixa na ñii ta ta vaxi sata ra. Ta ta ta ká'an taJuan xa'a kúu taJesús, chi tayó'o kúu Cristo, ta ta ti'ví Ndios sakaku ñivi.

⁵ Tá ñivi yó'o xini so'o na to'on ña ñika'an taPablo, ta saá tuku chichi na xí'in ndayí kivi taJesús. ⁶ Ta saá chiso taPablo nda'a ra sini ñii ñii ñivi yó'o na kãdixa taJesús, ta Níma Ndios kixaá ña kutaku ña ini ñii ñii ñivi yó'o. Ta saá xí'in ndee Níma Ndios, kixá'á na ká'an na inkã noo to'on ña on vása ní-sakuá'á na, ta ká'an ndoso na to'on Ndios. ⁷ Ta va yoo yatin uxu ovi kúu nataa na ñaki'in Níma Ndios kivi yó'o.

⁸ Ta saá un̄i yoō n̄ix̄iyō tāPablō ñoō yó'o, ta x̄ixa'an̄ ra ve'ē ño'ō sinagoga, ta x̄ika'an̄ ndoso ra to'on̄ Ndios̄ noō n̄ivi na n̄akutá'an̄ yó'o. Ta on̄ vása ní-yi'ví ini ra ndáto'on̄ ra x̄i'in̄ n̄ivi to'on̄ ndaā x̄a'ā yich̄i noō x̄á'ndā chiñō Ndios̄. Ta x̄i'in̄ ña k̄isa ndaā ra to'on̄ yó'o noō n̄ivi, ta saá kūa'ā ní n̄ivi noō ini na, ta k̄andixa na to'on̄ yó'o. ⁹ Ta sava n̄ivi na ñó'ō ini ve'ē ño'ō sinagoga yó'o on̄ vása ní-xiin̄ na k̄andixa na ña ndáto'on̄ tāPablo x̄i'in̄ na. Ta ndā víka, n̄ivi yó'o k̄isa só'ó x̄i'in̄ m̄ji na, ta noō nákutá'an̄ kūa'ā ní n̄ivi x̄in̄i so'o na, n̄ivi yó'o k̄ixá'á na k̄ándiva'a na x̄a'ā yich̄i tāJesús. Ta saá tāPablō kee ra ve'ē ño'ō sinagoga yó'o, ta k̄ana ra n̄ivi na k̄ándixa tāJesús, ta kee na kūa'an̄ na x̄i'in̄ ra, ta n̄ixaā ndi'i na ñii ve'ē noō s̄akuá'á n̄ivi. Ta tāa tā ndisō chiñō x̄i'in̄ ve'ē yó'o kúu ñii tāa tā nan̄i Tiranno. Ta saá ñii ñii k̄iv̄i tāPablo ta x̄i'in̄ n̄ivi na k̄ándixa tāJesús nákutá'an̄ na ini ve'ē yó'o, ta tāPablō sáná'a k̄a ra na to'on̄ Ndios̄. ¹⁰ Ta saá ovī kuiyā k̄a n̄ix̄iyō tāPablō ñoō yó'o sáná'a ra n̄ivi. Ta x̄i'in̄ ña ke'é ra saá, ndi'i najudío x̄i'in̄ ndi'i nagriego na kúu na tákū ñoō estado Asia x̄in̄i so'o na to'on̄ va'a x̄a'ā Jesucristo. ¹¹ Ndios̄ tāxi ra ndeē ra nda'a tāPablō ña ke'é ra kūa'ā ní milagro va'a x̄i'in̄ n̄ivi. ¹² Saá chi sava n̄ivi x̄aā na noō tāPablo, ta náki'in̄ na ñii tikotō lo'o ña kúu ña x̄ino'ni s̄in̄i tāPablo, án náki'in̄ na ñii tikotō lo'o ña kúu ña x̄ino'ni tokō ra k̄iv̄i k̄isa chiñō ra, ta ní'i na tikotō yó'o, ta kuano'ō na, ta x̄aā na chínóo ndaa na ñii tikotō tāPablo yó'o noō ȳikí koñu n̄ivi na ndeé ndó'o, ta n̄ivi yó'o nduva'a ndi'i na. Ta ñii k̄i'va saá, tá chínóo ndaa na ñii tikotō yó'o noō ȳikí koñu

n̄ivi na kómí ním̄a ndiv̄a'a, ta x̄andik̄on kee ním̄a ndiv̄a'a ini n̄ivi yó'o, ta nduv̄a'a na.

¹³ Ta n̄ixiyo sava n̄ivi najudío na kúu na nákuati x̄a'a ña táva na ním̄a ndiv̄a'a. Vará na nákuati yó'o on vása kándixa na taJesús, ta ká'an na tava na ním̄a ndiv̄a'a xí'in k̄iv̄i taJesús. Ká'an na xí'in ním̄a ndiv̄a'a, káchí na saá:

—Xí'in ndee k̄iv̄i taJesús, t̄aa ta ká'an taPablo x̄a'a, xá'nda chiño ndi noo ndó ña kee ndó ini n̄ivi yó'o —káchí na xí'in ním̄a ndiv̄a'a.

¹⁴ Ta sava nataa na nákuati yó'o kúu ux̄a sa'ya ñii t̄aa ta naní Esceva, t̄aa tajudío kúu ra, ta kúu ra ñii tasutu ká'no. ¹⁵ Ta ñii k̄iv̄i nataa sa'ya taEsceva yó'o n̄ixaa na noo yóo ñii t̄aa ta kómí ním̄a ndiv̄a'a, ta x̄a'nda chiño na noo ním̄a ndiv̄a'a yó'o xí'in k̄iv̄i taJesús, ta ndakuiin ním̄a ndiv̄a'a, káchí ña xí'in nayó'o saá:

—Xini ndi taJesús, ta xini ndi yu kúu taPablo, ta ndó'ó, ¿yu kúu ndó'ó? —káchí ním̄a ndiv̄a'a xí'in nayó'o.

¹⁶ Ta saá t̄aa ta kómí ním̄a ndiv̄a'a kani ní ra ndi'i nasa'ya taEsceva yó'o, ta k̄undeé ra noo na, ta s̄atakué'e ní ra na. Ta saá ndi'i na ux̄a t̄aa yó'o x̄ino na kee na yálá ndi'i na, kūa'an na, ta takué'e ní yikí koñu na. ¹⁷ Ta saá ndi'i n̄ivi na táku ñoo Éfeso, na kúu najudío xí'in nagriego, tá x̄ini so'o na ña ndo'o ux̄a nataa yó'o, ta n̄iyi'ví ní na, ta kisa to'ó ní na ndayí k̄iv̄i taJesús.

¹⁸ Ta saá kūa'a ní n̄ivi na kándixa taJesús k̄ixaa na noo yóo taPablo xí'in natá'an ra, ta n̄ivi na k̄ixaa yó'o na'ma na x̄a'a kūachi na, ndato'on na x̄a'a ndi'i ña on vá'a ke'é na x̄ina'á. ¹⁹ Saá chi tá on ta'an ka kandixa na taJesús, ta kūa'a ní n̄ivi

nañoo Éfeso yó'o xikuu nivi na nákuati tásín, ta xikomí na kuá'a ní tutu ña sáná'a xa'a ndee ñatásín, án xa'a ndi'i noo ña nákuati. Ta saá nakaya na ndi'i tutu yó'o ta ní'i na ña kixaa na, ta saá xa'mi na ndi'i tutu yó'o noo nakutá'an kuá'a ní nivi, chi xí'in ña ke'é na saá, saná'a na ndí sandakoo na yichí yatá ta vitin ndíkōn na yichí ta Jesús. Ndi'i tutu yó'o ña xa'mi na, yá'ví ní ña, ndatán yóo s'ún ña koo ya'vi ovi siko uxu taa, na kisa chiño ñii mil kivi, saá kúu ya'vi ndi'i tutu yó'o. ²⁰ Ta saá xitá ní'nó ní ka to'on Ndios ñii ñii ñoo, ta kuá'a ní nivi kandixa na to'on yó'o, ta kundaa ini na ndí ká'no ní ndee kómí to'on Ndios.

²¹ Tá ndi'i niya'a ñayó'o, ta saá taPablo chikaa ini ra ko'on tuku ra koto ra nivi na kándixa ta Jesús na táku ñoo estado Macedonia xí'in ñoo estado Acaya, ta saá ko'on ra ta xaá ra nda ñoo Jerusalén. Ta xáni ka siní ra, káchí ra saá:

—Tá ndi'i nixiyo yó ñoo Jerusalén, ta saá kee yó ko'on yó ñoo Roma —xáni siní ra.

²² Ta saá taPablo tiví ra taTimoteo xí'in inka ta kándixa ta Jesús naní ra Erasto ña ko'on si'na nayó'o ñoo estado Macedonia. Ovi nataa yó'o kúu na chindeé taPablo xí'in chiño ra. Tá kee nayó'o kuá'an na, ta taPablo kindoo ra lo'o ka kivi ñoo estado Asia.

To'on yó'o ká'an ña xa'a

ña nisiso ninda'yi kuá'a ní nivi ñoo Éfeso

²³ Ñii kivi ña kindoo ka taPablo ñoo Éfeso, ta kaku ñii kuachi ká'no, ña kúu ña ñii nisiso, ninda'yi kuá'a ní nivi chi nisaa ní ini na xini na yichí ta Jesús. ²⁴ Saá chi ñoo Éfeso nixiyo ñii ve'e

ñõ'o ká'no, nõõ ñíndichi ñii ña'ná ñani ña Diana, ña kúu ndios ña kisa to'ó kuá'a ní ñivi ñoo yó'o. Ta ñoo Éfeso yó'o táku ñii ña ñani ra Demetrio, ta ti'va ní ra kasa va'a ra ña'ná ñaplata, ta kisa va'a ra kuá'a ní ña'ná válí mji ve'e ñõ'o nõõ ñíndichi ña Diana. Ta kuá'a ní ñivi sáta na ña'ná yó'o, ta ví'í ní s̄i'ún táva ta Demetrio xí'in chiño yó'o, ta ví'í ní s̄i'ún táva natá'an ra na kisa chiño xí'in ra. ²⁵ Ta saá ta Demetrio kaña ra ndi'i na kisa chiño xí'in ra ta xí'in inká ñivi na ké'é chiño ndatán yóo ña ké'é ra. Tá ñakutá'an ndi'i nayó'o, ta ta Demetrio ñika'añ ra xí'in na, káchí ra saá:

—Natá'an yó, kúndaḡ ini ndó ndí chiño yó kúu ña táxi kuá'a ní ñakuíká kómí yó. ²⁶ Ta ndó'ó, xa x̄inj̄i so'o ndó xa'a ta Pablo ta kúu ña xa saño ini kuá'a ní ñivi na táku ñoo Éfeso yó'o, xí'in ñivi na táku ndi'i saá ñoo ña ndá'vi ndaa estado Asia. Sañdá'ví ra na, ndátõ'on ra xí'in na ndí ndi'i ndios ña kisa va'a ñivi õn s̄iví ndios ndino'o kúu ñayó'o, káchí ra xí'in na, ta saño ra ini kuá'a ní ñivi xí'in to'on yó'o. ²⁷ Ta saá ȳiyo ní õn kasa to'ó ka ñivi chiño ña ké'é yó, ta ȳiyo ní chikaḡ ñiño na ñatõ'ó ve'e ñõ'o nõõ ñíndichi ñandios ká'no Diana, chi kani s̄inj̄i na ndí ña õn vása ndáya'ví ka kúu ña. Ta saá chikaḡ ñiño na ñatõ'ó ká'no ña Diana, vará kúu ñandios ña kisa ká'no ñivi na táku ndi'i ñoo estado Asia yó'o, tañda ñivi na táku ndi'i ñoo ñoyívi yó'o kisa ká'no na ña Diana yó'o —káchí ta Demetrio xí'in nataña na ñakutá'an xí'in ra.

²⁸ Tá x̄inj̄i so'o na to'on yó'o, ta k̄ixá'á na ñisaḡ ní ini na, ta xí'in ndi'i ndeḡ na, ñis̄is̄iḡ na, ndá'yi na, káchí na saá:

—¡Ñaká'no ní kúu ñaDiana, ña kúu ndios m̄ji yó nañoo Éfeso! —káchí na, n̄is̄is̄o na, n̄inda'yi na.

²⁹ Ta x̄and̄ik̄on ndi'i n̄ivi nañoo yó'o n̄akund̄ik̄on na x̄í'in nayó'o, ta ñii s̄is̄o na ká'an na, ndá'yi na. Ta sava n̄ivi yó'o kama n̄ixāa na, ta x̄í'in ña s̄áa ini na, t̄jin na ɔ̄vi t̄at̄á'an t̄aPablo, ta ñoo ña'á na ña kūa'an nayó'o x̄í'in na ñii x̄iña ña nañí teatro, ña kúu noo ndík̄a ká'no noo nákut̄á'an n̄ivi. Ta ɔ̄vi t̄at̄á'an t̄aPablo yó'o, ñii ra nañí Gayo, ta ink̄a ra nañí Aristarco, ta nayó'o kúu na nañoo estado Macedonia. ³⁰ Ta t̄aPablo kóni ra k̄i'vi ra noo ch̄útú n̄ivi na n̄akut̄á'an yó'o, chi kóni ra k̄a'an ra x̄í'in na, ta n̄ivi na ndík̄on yich̄i t̄aJesús n̄i-taxi na k̄i'vi t̄aPablo noo n̄ivi na s̄áa ní ini n̄akut̄á'an yó'o. ³¹ Ta saá tuku sava nachiño ná'no noo nañoo estado Asia, kúu na n̄ivi na va'a náta'an x̄í'in t̄aPablo. Ta nachiño yó'o t̄i'ví na ñii t̄a ko'on ra noo t̄aPablo ña kuaku ndá'ví ra noo ra ña on k̄i'vi ra noo ch̄útú ní n̄ivi na n̄akut̄á'an yó'o. ³² Ta ndi'i n̄ivi yó'o ñii s̄is̄o na ndá'yi na, ká'an na. Xa síin ká'an sava na, ta xa síin k̄a ká'an ink̄a na. Ta ñii násaka na ña ká'an na ta ndá'yi na, ta kūa'a ní n̄ivi yó'o on v̄asa kúndāa ini na nd̄achun n̄akut̄á'an na yó'o. ³³ Ta sava n̄ivi najudío yó'o k̄isa ndux̄a na x̄í'in ñii t̄a t̄año na, t̄a nañí Alejandro, x̄a'a ña kundichi ra k̄a'an ra noo ch̄útú ní n̄ivi na n̄akut̄á'an yó'o. Ta saá t̄aAlejandro nd̄an̄i'í ra nda'a ra ta sakanda ra ña ña ndúkú ra noo n̄ivi ña sayaa na, on nd̄a'yi k̄a na, chi kóni ra k̄a'an ra to'on ña ndakuijn ra x̄a'a najudío ndí on s̄ivi najudío kúu na ndíso kūachi x̄a'a ña ndá'yi ní n̄ivi yó'o. ³⁴ Ta saá k̄ixá'á ká'an t̄aAlejandro yó'o,

ta kúndaꝯ ini n̄ivi yó'o ndí ñii tajuḁío kúu ra, ta n̄i-xiin na kon̄i so'o na to'on ká'ꝯn ra, ta ndeé ka síso ndá'yi na ká'ꝯn na, káchí na saá:

—Ñaká'no kúu ñaDiana ndios m̄ji yó nañoo Éfeso! —káchí na, ndá'yi na, ta ovi hora ví n̄inda'yi na n̄ika'ꝯn na saá.

³⁵ Ta saá ñii tachiño ta kúu secretario ñoo yó'o, kundeé ra noꝯ ña on ndá'yi ka n̄ivi yó'o, ta saá sayaa na. Ta n̄ika'ꝯn ra xí'in na, káchí ra saá:

—Natá'an yó nañoo Éfeso, ndi'i saá n̄ivi ñoyívi kúndaꝯ ini na ndí ndi'i m̄ji yó va'a ní ndiso chiño yó xí'in ve'e ño'o ñaDiana ñaká'no, ña kúu ndios m̄ji yó, ta va'a ní ndiso chiño yó xí'in m̄ji na'ná ñaDiana ña kúu ña t̄iví ndios Júpiter, ta kee ña ñoyívi n̄ino ta k̄ixaꝯ ña nda noꝯ ño'o yó'o.

³⁶ Ta kúndaꝯ ini yó ndí on koꝯ n̄ivi na kúchiño ka'ꝯn, kachí na ndí on s̄ivi ñandaꝯ kúu to'on yó'o. Ta saá va'a sayaa ndó, on nda'yi ka ndó. Ta xa'a ña on ke'é ndó ña on vá'a, si'na x̄ini ñó'ó kani s̄ini ndó xa'a ndá yu kúu ña kóni ndó ke'é ndó.

³⁷ Saá chi ndó'ó, xa t̄iin ndó nataꝯ yó'o k̄ixaꝯ na xí'in ndó, vará nataꝯ yó'o on vása ní-kisa kuí'ná na nda ñii ña yóo ini ve'e ño'o yó, ni on vása ní-ka'ꝯn na to'on ndiva'a xa'a ndios m̄ji yó ñaDiana.

³⁸ Ta saá tá taDemetrio xí'in na náta'an xí'in ra kóni na taxi na kuachi xa'a nataꝯ yó'o, ta va'a ná ko'on na ve'e chiño ñoo yó, chí yó'o yóo nachiño na kúchiño kasa nani xa'a kuachi n̄ivi. Saá chi noꝯ nachiño yó'o ñii ñii n̄ivi kómí na ndayí ña ndakuiin na xa'a m̄ji na. ³⁹ Tá yóo ink̄a kuachi ña kóni ndó ka'ꝯn ndó xa'a, ta x̄ini ñó'ó ko'on ndó noꝯ nachiño ñoo yó, ta ndukú ndó noꝯ na ña kasa nani na xa'a

kuachi yó'o. ⁴⁰ Saá chi vitin yiyo ní koto nachiño ná'no ñoo Roma chikaá na kuachi sata yó, chi kani sini na ndí mii yó sasaá yó nivi ña nakuita na nda'yi na tãda xaa na kani tá'an na xí'in nagobierno. Táná taxi nachiño kuachi xa'a yó, ta on kuchiño ndi ndakuijn ndi, chi on koó xa'a ña nakuita ndó ta síso ndó ndá'yi ndó kivi vitin —káchí tasecretario xí'in nivi na nákutá'an yó'o.

⁴¹ Tá ndi'i nika'an tasecretario to'on yó'o, ta saá nika'an ra nindayi ra na, káchí ra saá xí'in na:

—Vitin va'a ku'a'an no'o ndó ve'e ndó —káchí ra xí'in na.

20

To'on yó'o ká'an ndí taPablo ku'a'an ra ñoo estado Macedonia xí'in ñoo estado Grecia

¹ Ta ndi'i nija'a ñayó'o ñoo Éfeso, ta taPablo nakana ra ndi'i nivi na kándixa taJesús, ta nika'an ra xí'in na to'on ña chikaá ndee ini na. Ta saá nindayi ra nayó'o, ta kee ra ku'a'an ra, ta nixaá ra estado Macedonia. ² Ta saá ku'a'an ra ta nixaá ra ku'a'a ní ñoo ña ndá'vi ndaa estado Macedonia yó'o, ta ñii ñii ñoo noo nixaá ra nika'an ra xí'in nivi na kándixa taJesús to'on ña chikaá ndee ini nayó'o. Ta saá taPablo kee ra ku'a'an ra, ta nixaá ra ñii ñoo ña nákaa estado Grecia. ³ Ta nixiyo ra Grecia yó'o unj yoo. Ta xa kuyatin kivi kee ra ña ndaa ra tón barco tón ku'a'an ñoo estado Siria, ta xini so'o ra ndí sava najudío xikoo yu'ú na ña ka'ni na ra. Ta saá taPablo nasama ra yichi ra, ta ndikó ra ku'a'an ra yá'a ra estado Macedonia. ⁴ Nataa na ku'a'an xí'in

taPablo kúu nayó'o: ñii ra naní Sópater, tañoo Berea kúu ra, ta taAristarco xí'in taSegundo, nataa nañoo Tesalónica kúu nayó'o; ta taGayo, tañoo Derbe kúu ra; ta taTíquico xí'in taTrófimo, nataa na estado Asia kúu nayó'o, ta saá tuku taTimoteo kuā'an ra xí'in taPablo ta xí'in ndi'i nataa yó'o. ⁵ Ndi'i nayó'o kuā'an na xí'in taPablo nda nixaa na ñoo Filipos. Ta saá natá'an taPablo kuā'an si'na na ta nixaa na ñoo Troas, noo ndati na xaa taPablo xí'in mji ndi ña nakutá'an ndi xí'in na. ⁶ Ta taPablo xí'in ndi'i xindoo ndi ñoo Filipos anda ndi'i viko najudío ña naní viko sīta va'a ña on koó levadura kómí.* Ta saá ndaa ndi tón barco ta kuā'an ndi ta kivi o'on nixaa ndi ñoo Troas, ta nakutá'an ndi xí'in natá'an ndi, ta xindoo ndi uxā kivi ñoo yó'o.

To'on yó'o ká'an taPablo nindayi ra nivi na kándixa taJesús na táku ñoo Troas

⁷ Ta kivi domingo nakutá'an ndi'i ndi, na kúu nivi na kándixa taJesús, ñii ve'e ñoo Troas yó'o. Ta nakutá'an ndi xa'a ña ta'ví ndi sīta va'a ta xixi ndi ña xa'a ña náká'an ndi ndasaá nixi'i Jesucristo xa'a kuachi ndi. TaPablo nika'an ndoso ra to'on Ndios noo ndi'i ndi na ndoo yó'o, ta na'á va'a ní nixiyo ra nika'an ra. Saá chi xitaan ní inkā kivi xini ñó'ó kee ra ko'on ra. Ta xa nitonda hora ma'ño ñoo kúu ña, ta ká'an ka ra xí'in ndi. ⁸ Ta piso unj noo nakutá'an ndi ndoo ndi tákaa kuā'a ní ño'o tóon. ⁹ Ta ñii ta, talo'o kúu ra, naní ra Eutico yoo ra noo nama

* **20:6** Viko yó'o kána ña uxā kivi xa'a ña náká'an na ndasaá Ndios sakaaku ra naxi sikuá na noo nañoo Egipto kuiya xina'a.

ventana piso un̄i nōo nákutá'an nd̄i yó'o. Ta saá kani ma'ná taEutico yó'o, ta n̄ikis̄in ra kánóo ra ventana, ta xa'a ñayó'o ñakava ra nd̄a nōo ño'o. Ta saá kama nōo n̄ivi, tá mií kóni na ndan̄i'i na ra, ta x̄ini na xa ta n̄ixi'i va'a kúu ra. ¹⁰ Ta taPablo nōo ra, x̄ino ra n̄ixaa ra, ta x̄ikundee ra nōo kándú'u taEutico, ta nómi ra ȳikí koñu ra, ta n̄ika'an ra x̄i'in n̄ivi na ȳita yó'o, káchí ra saá:

—On kundi'i ini ndó, chi táku ra —káchí taPablo x̄i'in na.

¹¹ Ta taPablo nd̄ikó ra nd̄aa ra nōo yóo ra sáná'a ra. Ta saá ta'ví ra s̄ita va'a x̄ixi ra x̄i'in na, chi saá ké'é na xa'a ña náká'an na taJesús, ta ta n̄ixi'i xa'a kuachi na. Ta nd̄i'i ñayó'o, ta taPablo tuku k̄ixá'á ra ká'an ka ra, nd̄ato'on ra x̄i'in n̄ivi nd̄a n̄it̄ivi ink̄a k̄ivi. Ta saá kee taPablo ku'a'an ra. ¹² Ta saá sava n̄ivi yó'o ch̄indee na taEutico yó'o kuano'o ra ve'e ra, ta kús̄i ní ini nd̄i'i na chi táku ra.

T̄o'on yó'o ká'an nd̄i taPablo kee ra ñoo Troas ta ku'a'an ra ñoo Mileto

¹³ Ta m̄i nd̄i, ku'a'an si'na nd̄i x̄i'in tón barco, kee nd̄i ñoo Troas, ta n̄ixaa nd̄i ñoo Asón, chi saá k̄indōo taPablo x̄i'in nd̄i. Ta taPablo ku'a'an xá'á ra ta n̄ixaa ra ñakutá'an ra x̄i'in nd̄i ñoo Asón yó'o. ¹⁴ Ta saá nd̄aa ra tón barco nōo ñó'o nd̄i, ta ku'a'an nd̄i x̄i'in tón barco ta n̄ixaa nd̄i ñoo Mitilene. ¹⁵ Ta n̄it̄ivi ink̄a k̄ivi, ta kee tuku nd̄i x̄i'in tón barco ta ku'a'an nd̄i, ta n̄iya'a yatin nd̄i ñii isla ña nan̄i Quío, ta ku'a'an ka nd̄i, ta saá nd̄a ink̄a k̄ivi n̄ixaa nd̄i nd̄a ñoo Samos, ña nákaa ñii x̄i'ña nōo ink̄a isla. Ta saá kee tuku nd̄i x̄i'in tón barco ta n̄ixaa nd̄i nd̄a ñoo Trogilio, ta ink̄a k̄ivi

kee ndi ta kua'an ndi xí'in tón barco ta nixaa ndi ñoo Mileto. ¹⁶ Xa chikaa ini ndi ko'on ndakú ndi nda ñoo Mileto, chi taPablo ni-xiin ra ya'a ra chí ñoo Éfeso, saá chi nómi ní xíni ñó'ó xaa ra ñoo Jerusalén xa'a ña koo ra ñoo yó'o yachi ka kivi ña kana vikó Pentecostés.

To'on yó'o ká'an ndí taPablo nindayi ra na ndiso chiño xí'in nivi na kándixa taJesús ñoo Éfeso

¹⁷ Kivi kixaa taPablo ñoo Mileto, ta tiví ra chiño ña kana ra naxikua'a na ndiso chiño xí'in nivi na kándixa taJesús na táku ñoo Éfeso ña kixaa na noo ra. ¹⁸ Ta saá kixaa nayó'o, ta nika'an taPablo xí'in na, káchí ra saá:

—Nañani yó, mji ndó xíni va'a ndó ndasaá xitaku i xí'in ndó nda kivi ñanoo kixaa i ñoo ndó estado Asia yó'o tанда vitin. ¹⁹ Ndi'i saá kivi nixiyo i xí'in ndó, ta nda lo'o on vása ní-ndukú i ña kasa ká'no nivi yi'i, ta kisa nino xí'in mji i xa'a ña vivii kisa ndivi i chiño Ndios noo ndó, ta xí'in ña ndino'o ní ini i ke'é i saá anda xaku i xa'a ndó. Ta kua'a ní yichi kúndeé i noo ña yo'vi xito ndoso yi'i, chi sava naño i najudío kóni na ka'ni na yi'i. ²⁰ Ta mji ndó xíni va'a ndó ndí nda lo'o on vása ní-sandakoo i ña nika'an i xí'in ndó to'on va'a ña xíni ñó'ó chindeé ndó'ó, ta nda ñii to'on va'a ni-chise'é i noo ndó. Saá chi kua'a ní yichi nixa'an i noo nakutá'an kua'a ní nivi ñoo ndó, ta saá tuku nixa'an i kua'a ní ve'e noo nakutá'an lo'o nivi, ta noo ndi'i nivi nika'an ndoso i to'on va'a yó'o. ²¹ Ta ñii káchí ká'an to'on ña ndát'o'ni xí'in najudío ta xí'in nivi na on vása kúu najudío: nika'an i xí'in na ndí xíni ñó'ó

nandikó ini na xa'a kuachi na, ta ndukú na noo Ndios ña kasa ká'no ini ra xa'a kuachi na, ta xini ñó'ó kandixa na Jesucristo, Taa taKá'no noo yó. ²² Ta vitin ko'on i ñoo Jerusalén, chi saá xa'nda chiño Níma Ndios noo i, vará on vása xini i yukia kundo'o i ñoo kán. ²³ Ta ñii ñii ñoo noo nixa'an i, Níma Ndios nika'an ña x'in i ndí xo'vi ní i ta chikaa na yi' i ini ve'e kaa. ²⁴ Ta yi' i, táná kivi i xa'a yichi taJesús, ta nda lo'o on vása ndí' i ini i, chi ñii laá ña ndaya'vi ní noo i kúu ña viví kasa ndivi i ndí' i chiño ña sakuiso chiño taJesús yi' i. Ta chiño yó'o kúu ña ká'an ndoso i to'on ñava'a xa'a Jesucristo noo nivi, ta ká'an i x'in na ndí Ndios kúu taa ta ká'no ini, ta kí'vi ní ini ra xini ra nivi.

²⁵ 'Ta vitin kúnda i ini i ña on nda ñii ka kivi on ndikó i noo ndó ña koto ka ndó yi' i. Na'a nixiyo i x'in ndó ta saná'a ndí' i ndó'ó xa'a yichi noo xa'nda chiño Ndios. ²⁶ Ta xa'a ña ke'é i saá, on vása ndiso ka i kuachi xa'a ndó. ²⁷ Saá chi on vása ní-yi'vi i ña ká'an ndoso i noo ndó ndasaá yóo ña chikaa ini Ndios kasa ndivi ra x'in nivi ta x'in ñoyívi yó'o, ta on vása ní-chise'é i noo ndó nda ñii ña kóni Ndios kasa ndivi ra x'in nivi. ²⁸ Níma Ndios naqaxin ña ndó'ó ña kuiso chiño ndó x'in nivi na kándixa taJesús na táku ñoo ndó. Ta ndátán yóo nataa na viví ndaa tindikachi sana na, saá ndó'ó xini ñó'ó viví kúnda ndó ta chindeé ndó natá'an ndó na kándixa taJesús. Saá kasa ndivi ndó chi na ndaya'vi ní noo Ndios kúu ñii ñii nivi yó'o, chi Ndios sata ra na x'in ni taJesús ña nixita nda'a tón cruz. ²⁹ Koto va'a ndó, chi xini va'a i ndí kivi ña vaxi kixaa nivi na on vá'a ini ña

sandá'ví na natá'an ndó na kándixa tãJesús. Ta na on vá'a ini yó'o ke'é na ndatán ké'é ndiva'yí xí'in tándikachi. ³⁰ Kivi ña vaxi sava natá'an ndó na vitin ndíkõn yichí tãJesús xí'in ndó, nayó'o nakuita na ta ka'an na sativí na ñandaã, ta chu'u na ñivi na kándixa tãJesús xa'a ña kundikõn na yichí vatá saná'a na. ³¹ Ñakán xini ñó'ó koto va'a ndó ña on taxi ndó ña ñivi yó'o sandá'ví na ndó'ó, ni inkã natá'an ndó na kándixa tãJesús. Naká'án ndó ndí uní kuíya ñixiyoj xí'in ndó, ta ndiví ñoó ndã xí'in ña xáku j, ñika'an j ndato'on j xí'in ñii ñii ndó'ó ndasaá kundikõn va'a ndó yichí tãJesús.

³² 'Ta vitin, nañani yó, nátaxi j ndó'ó nda'a Ndios ña viví kundaa ra ndó'ó. Ta nátaxi j ndó'ó ña chikaã so'o ndó to'on Ndios ña ká'an xa'a ñava'a ní ké'é ra xí'in ndi'i ñivi. Saá chi to'on Ndios yó'o kómí ña ndee ña chindeé ña ndó'ó kua'no ka ña kándixa ndó Ndios. Ta ndixa ñivi na kúu na ñakaxin Ndios ña kundikõn na ra, nayó'o ndixa naki'in na ndi'i ñava'a ña kundo Ndios xí'in na. ³³ Ta kivi ñixiyoj xí'in ndó on vása ní-ndukú j si'ún noo ndó, ni on vása ní-ndukú j tikoto noo ndó, ni on vása ní-kutoo j kukomí j ñava'a kómí ndã ñii ndó'ó. ³⁴ Ndã víka, xini ndó ndasaá chikaã j ndee xí'in mji j kisa chiño j xa'a ña kukomí j si'ún ña sata j ña xini ñó'ó noo mji j, tãnda ña xini ñó'ó noo natá'an j. ³⁵ Xí'in ña xitaku j saá, saná'a j ndó'ó ndasaá xini ñó'ó chikaã ndó ndee kasa chiño ndó ña kukomí ndó si'ún ña chindeé ndó natá'an ndó, na kúu nandá'ví. Naká'án ndó to'on ña ñika'an tãJesús, kachí ra saá: "Ñivi na táxi ñava'a nda'a inkã ñivi, nákaã ñasij ní ka ini nayó'o noo ñivi na

nāki'in ñava'a", kachí tāJesús —káchí tāPablo xí'in naxikua'ā na ndíso chiño xí'in na kándixa tāJesús na táku ñoo Éfeso.

³⁶ Ta ndi'i nika'an tāPablo to'on yó'o, ta saá xikuxítí ra, ta nika'an ra xí'in Ndios. Ta ñii kǐ'va saá naxikua'ā yó'o nika'an na xí'in Ndios.

³⁷ Ta saá ndi'i naxikua'ā xáku ní na xí'in tāPablo, ta nómi na ra, ta chíto na noo ra ndáyi na ra.

³⁸ Kúchuchú ní ini ndi'i nayó'o chi káchí tāPablo on ndikó kā ra noo na. Ta saá kee na ku'a'an na xí'in tāPablo, ta nixāa ra ta ndaa ra tón barco, ta ku'a'an ra.

21

To'on yó'o ká'an ña tāPablo kee ra ku'a'an ra ndā ñoo Jerusalén

¹ Ta ndi'i nindayi ndi naxikua'ā na kúu na ndíso chiño xí'in ñivi na kándixa tāJesús ñoo Éfeso, ta saá ndaa ndi tón barco ta ku'a'an ndi, ta nixāa ndi isla ña ñaní Cos. Ta saá inká kivi kee ndi ku'a'an ndi xí'in tón barco ta nixāa ndi inká isla ña ñaní Rodas. Ta saá kee tuku ndi ku'a'an ndi xí'in tón barco ta nixāa ndi ñoo ña ñaní Pátara. ² Ta ñoo yó'o ñaní'i ndi ñii tón barco, tón ku'a'an ndā ñoo estado Fenicia, ta saá ndaa ndi tón barco yó'o, ta ku'a'an ndi. ³ Ta saá ñiya'a yatin ndi isla ñaní Chipre, ña kíndōo chí siin yitin tón barco noo ñó'o ndi ku'a'an ndi. Ta saá ku'a'an ndi, ta nixāa ndi ñoo Tiro ña ndá'vi ndaa estado Siria. Ta noo ndi tón barco, ta xíni ñó'ó kundati ndi ñoo yó'o xa'ā ña sanoo na ñakía'vi ndíso tón barco. ⁴ Tá mií sánoo na ña ndíso tón barco, ta ku'a'an ndi niki'vi ndi ñoo Tiro, ta ñakutá'an ndi

xí'in n̄ivi na kándixa t̄aJesús na táku ñoo yó'o. Ta n̄ika'añ na xí'in nd̄i ña kund̄o nd̄i xí'in na, ta saá k̄ind̄o nd̄i xí'in nayó'o ux̄a k̄ivi. Ta Níma Ndios n̄ika'añ ña xí'in n̄ivi na kándixa t̄aJesús ñoo yó'o ña nd̄ato'on na xí'in t̄aPablo nd̄i on ko'on ra ñoo Jerusalén. ⁵ Ta saá ni, t̄aPablo on vása ní-ndikó ini ra. Ta saá tá n̄ix̄ino ux̄a k̄ivi, ta nd̄i'i n̄ivi na kándixa t̄aJesús na táku ñoo Tiro yó'o, na kúu nataa xí'in náña'a, ta xí'in nakuálí, nd̄i'i nayó'o n̄ixa'añ na xí'in nd̄i nd̄a yu'u takuií m̄ini. Ta saá x̄ikuxítí na xí'in nd̄i noo yotí yu'u takuií yó'o, ta n̄ika'añ nd̄i'i nd̄i xí'in Ndios. ⁶ Ta saá n̄inda'yi nd̄i nd̄i'i n̄ivi na kándixa t̄aJesús yó'o, ta nd̄ikó na kuano'o na ve'e na. Ta m̄i nd̄i nd̄aa tuku nd̄i tón barco ta kuā'añ nd̄i.

⁷ Ta saá kuā'añ nd̄i xí'in tón barco ta n̄ixaā nd̄i ñoo Tolemaida. Ta noo nd̄i tón barco yó'o, ta n̄ixa'añ nd̄i nakutá'an nd̄i xí'in n̄ivi na kándixa t̄aJesús ñoo yó'o, ta k̄ind̄o nd̄i n̄ix̄iyo nd̄i xí'in na ñii k̄ivi. ⁸ Ta n̄it̄ivi inka k̄ivi, ta kee tuku nd̄i kuā'añ nd̄i xí'in tón barco, ta n̄ixaā nd̄i ñoo Cesarea. Ta saá n̄ixa'añ nd̄i ve'e t̄aFelipe, t̄a kúu t̄a t̄a ká'añ ndoso to'on va'a xa'a t̄aJesús noo kuā'a ní n̄ivi, ta k̄ind̄o nd̄i ve'e ra xí'in ra. T̄aFelipe yó'o kúu ñii t̄atá'an na ux̄a t̄a na kisa ndivi chiño xa'a ña chindeé na naapóstol, chi sakán lo'o kuiya n̄iya'a, n̄ivi na kándixa t̄aJesús na táku ñoo Jerusalén sakuiso chiño ña'á na ña ke'é na saá. ⁹ Ta yóo kom̄i náña'a sa'ya t̄aFelipe yó'o, ta nd̄a ñii náña'a yó'o on t̄a'án tonda'a ná, ta nd̄i'i náyó'o kúu ná náprofeta. ¹⁰ Ta xa ovi án un̄i k̄ivi ndóo nd̄i ve'e t̄aFelipe, ta saá k̄ixaā ñii t̄a n̄aní ra Agabo, t̄a kee ñoo estado Judea kúu

ra, taprofeta kúu ra. Tá kixaa ra noo ndi, ¹¹ ta tiin ra tikoto káni lo'o ña xino'ni toko taPablo, ta katón ra nda'a mii ra xí'in ña, ta katón ra sikon xa'a mii ra xí'in ña. Ta saá nika'an ra xí'in ndi, káchí ra:

—Ñii ki'va ndatán katóni nda'ai ta katóni xa'a i xí'in tikoto yó'o, saá Níma Ndios nika'an ña xí'in i ndi najudío naná'no noo ñañoo Jerusalén katón na ta ta xí'in tikoto káni yó'o, ta taxi na ra nda'a nivi na on sivi najudío kúu. Saá ke'é na xí'in ra kivi xaá ra ñoo Jerusalén, káchí Níma Ndios xí'in i —káchí taAgabo, ndato'on ra xí'in ndi.

¹² Tá xini so'o ndi ña ndato'on taAgabo yó'o, ta saá mii ndi na kúu na kua'an xí'in taPablo ta xí'in ndi'i inká nivi na kándixa taJesús ñoo yó'o, xaku ndá'ví ndi noo taPablo ña ndukú ndi noo ra ña on ko'on ra ñoo Jerusalén. ¹³ Ta ndakuiin taPablo, káchí ra saá:

—¿Ndachun xáku ní ndó?, chi ña xíto i xáku ndó saá, kúchuchú ní ini i. Ta yi'i, xa yóo ti'va i ña chiko'ni na yi'i, tанда ka'ni na yi'i ñoo Jerusalén, saá chi ndixa xa yóo ti'va i kivi i xa'a taJesús, Taa taKá'no noo yó —káchí taPablo xí'in ndi.

¹⁴ Tá kúndaq ini ndi ndi ni-kuchiño ndi sanoo ndi ini ra ña on ko'on ra, ta saá on vása ni-ka'an ka ndi xí'in ra xa'a ña. Ta ndá nika'an ndi, káchí ndi:

—Va'a ná kundivi ndatán kóni Ndios —saá káchí ndi.

¹⁵ Ta niya'a lo'o kivi, tá xa kisa ndivi ndi ña xini ñó'o ndi ko'on ndi, ta saá kee ndi kua'an ndi, ta nixaa ndi ñoo Jerusalén. ¹⁶ Ta sava nivi

na kándixa taJesús na táku ñoo Cesarea xa kee na kuá'an na xí'in ndi nda ñoo Jerusalén. Ta nivi yó'o nika'an na kana na ndi'i ña ko'on ndi xí'in na ña kindoo ndi ve'e ñii ta ta naní Mnasón. Ta taMnasón yó'o kaku ra ñoo isla Chipre, ta kúu ra ta ta xa kuá'a ní kuyá kándixa taJesús.

Tə'on yó'o ká'an ña ndí tiin na taPablo ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén

¹⁷ Tá nixa ndi ñoo Jerusalén, ta nivi na kándixa taJesús na táku ñoo yó'o naki'in va'a ní na ndi'i xí'in ñasii ní ini na. ¹⁸ Ta saá inká kivi nixa'an taPablo xí'in ndi ña koto ndi taSantiago,* ta ta kúu taká'no noo nivi na kándixa taJesús na táku ñoo Jerusalén yó'o. Ta nixa ndi ta xini ndi taSantiago xí'in ndi'i naxikua'a na kúu nivi na ndiso chiño xí'in na kándixa taJesús ñoo yó'o. ¹⁹ Ta saá ndi'i mii ndi chindee ndi naná'no yó'o, ta taPablo kixá'a ra ndátə'on ra xí'in na xa'a ndi'i ñava'a ke'é Ndios xí'in nivi na on vása kúu najudío, saá chi Ndios taxi ra ndee ra nda'a taPablo ña kisa ndivi ra chiño va'a yó'o. ²⁰ Tá ndi'i na ndoo yó'o xini so'o na tə'on ña nika'an taPablo xí'in na, ta kúsi ní ini na, ta kisa ká'no ní na Ndios. Ta saá nika'an naxikua'a yó'o xí'in taPablo, káchí na saá:

—Ñani yó, xa xini ún ndí kuá'a ní mil najudío xa kándixa na taJesús vitin. Vará ndíkəon na yichi taJesús, ta chíkaa ní na ndee ña kisa ndivi na ndayí Ndios ña nita taMoisés kuyá xina'a, chi ña ndaya'ví ní noo na kúu ndayí yó'o. ²¹ Ta najudío yó'o xa xini so'o na tə'on

* **21:18** TaSantiago, inká kivi ra kúu Jacobo.

xa'a ún, chi sava nivi káchí na ndí yó'ó sáná'a ún ndátò'on ún xí'in najudío na táku ñoo xíyo ña on kasa ndivi ka na ndayí ña nítáa táMoisés xina'á, ta sáná'a ún na ña on kasa ndivi ka na costumbre ña naní circuncisión xí'in nataa sa'ya na, ta sáná'a ún na ña sandakoo va'a na ndi'i costumbre ña kisa ndivi mji yó najudío, saá ndátò'on ún, káchí nivi yó'o xa'a ún. ²² Ta vitin, zyukia koo ke'é yó?, chi nivi koni so'o na ndí xa kixaa ún ñoo Jerusalén yó'o. ²³ Ta saá va'a ke'é ún ña ká'an ndi xí'in ún vitin, chi yóo ña xini ñó'ó ke'é ún xa'a ña kundaá ini nivi ndí on sivi ta ta on vása kisa to'ó ndayí Ndios ña nítáa táMoisés kúu ún. Yó'o yóo komi ta nata'an ndi, ta nayó'o xa kindoo na xí'in Ndios ña kasa ndivi na ñii chiño va'a. ²⁴ Ta saá va'a ná ko'on na komi ta yó'o xí'in ún, ta ndi'i ndó ná kasa ndivi ndó ña xá'nda chiño Ndios noo ndayí ña nítáa táMoisés xa'a ña nduu ndó nandii noo Ndios. Ta saá cha'vi ún xa'a ña xatá na yisi sini nataa yó'o. Tá ndi'i kisa ndivi ún chiño yó'o, ta saá ndi'i nivi kundaá ini na ndí ñavata kúu to'on ña xini so'o na ká'an nivi xa'a ún, chi ndixa yó'ó kúu ta ta kisa to'ó ndayí Ndios ña nítáa táMoisés. ²⁵ Ta nivi na on vása kúu najudío, na kúu na kándixa táJesús, xa kundaá ini na yu kúu ña xini ñó'ó ke'é na, saá chi xa nítáa ndi ñii tutu ña tiví ndi nixaa nda'a na. Ta noo tutu yó'o ndátò'on ndi xí'in na ndí ndasaá kuiti ndayí yó'o xini ñó'ó kasa ndivi na: "On vá'a kuxu na ña'a ña nisoko nivi noo ndios vatá ña kúu ñaídolo án ñaimagen, ni on vá'a kuxu na nji kitj, ni on vá'a kuxu na kitj tí sakuá'na na xa'ni na, ni on vá'a

kusun ɬa xí'in ña'a ñá on sivi ñásí'í ra kúu, ni on vá'a kusun ña'a xí'in ɬa ɬa on sivi yi ñá kúu", saá nika'an ndi, xa'nda chiño ndi noo nivi na on vása kúu najudío, na kándixa ɬaJesús —káchí naxiku'a xí'in ɬaPablo.

²⁶ Ta saá ɬaPablo chika'a ini ra ña kasa ndivi ra ña kóni naxiku'a yó'o. Tá kixaa inka kivi, ta na komi ɬa najudío yó'o ku'a'an na xí'in ra, ta nixaa na noo kisa ndivi na ndayí ña nita ɬaMoisés xina'á xa'a ña nduu na nandii noo Ndios. Ta ndi'i ke'é na saá, ta ɬaPablo niki'vi ra ini ve'e ño'o ká'no ña ndato'on ra xí'in ɬasutu ndá kivi kuu ña tondaa kivi ona ña taxi na ña xini ñó'ó soko na noo Ndios, chi xí'in ña ke'é na saá saxino na ña kindo na xí'in Ndios.

²⁷ Tá xa nitondaa kivi uxá ña xa yatin kasa ndivi na chiño ña saxino na ña kindo na xí'in Ndios, ta saá kixaa sava najudío na kee ñoo estado Asia, ta xini na ɬaPablo ve'e ño'o ká'no yó'o. Ta kixá'á na sasa na ini nivi na nákutá'an yó'o, xa'a ña síso na, ndá'yi na. Ta najudío na kixaa yó'o ku'a'an na sata ɬaPablo ña kani na ra.

²⁸ Ta ñii ndeé síso na ndá'yi na, káchí na saá:

—Na'a ndó, natá'an yó naño Israel, chindeé ndó ndi'i ña ná tiin yó ɬa yó'o, chi ɬa ɬa on vása va'a kúu ra. Saá chi kúu ra ɬa ɬa xika ndi'i xiiña ta kándiva'a ra xa'a naño yó, ta sáná'a ra ndi'i nivi ndi ña on vá'a kúu ña kisa to'ó ka na ndayí Ndios ña nita ɬaMoisés. Kándiva'a ra xa'a ve'e ño'o ká'no yó'o, ta vitin kixaa ra kisa kini ra ini ve'e ño'o yó'o, chi taxi ra niki'vi nivi na on vása kúu najudío ini ve'e ño'o yi yó'o —káchí nayó'o, sasa na ini nivi.

²⁹ Saá ká'an na chíkaa na kuachi sata t̄aPablo, chi sakán x̄ini na ra kuá'an ra yich̄i ñoo Jerusalén x̄i'in ñii tagriego t̄a naní Trófimo, t̄a t̄a kee ñoo Éfeso kúu ra. Ta xáni s̄inj̄i na ndí t̄aTrófimo yó'o n̄ik̄i'vi ra ini ve'e ño'o x̄i'in t̄aPablo.

³⁰ Ta ndi'i n̄ivi ñoo yó'o ñii síso na ndá'yi na x̄i'in ña sáa ní ini na. Ta x̄ino na n̄ixa'an na tiin na t̄aPablo, ta ñoo na ra noo ño'o, t̄ava na ra nda sata nam̄a ña x̄ino nduu ve'e ño'o yó'o, ta kama ní nakasi na yé'é nam̄a yó'o. ³¹ Ta kuá'a ní n̄ivi yó'o káni ní na t̄aPablo x̄a'a ña ka'ni na ra. Ta saá t̄a taká'no noo ndi'i natropa na ndáa ñoo yó'o x̄inj̄i so'o ra ndí ndi'i n̄ivi nañoo Jerusalén yó'o ñii síso na ndá'yi na káni tá'an na. ³² Ta saá x̄andik̄on kana ra natropa x̄i'in na ndíso chiño x̄i'in na, ña ko'on na x̄i'in ra noo nákutá'an n̄ivi na síso káni tá'an. Ta n̄ivi yó'o x̄ini na v̄axi natropa, ta saá sandakoo na, on vása káni ka na t̄aPablo. ³³ Ta t̄a taká'no noo ndi'i natropa n̄ixaa ra noo nákutá'an n̄ivi yó'o, ta x̄a'nda chiño ra noo natropa ña tiin na t̄aPablo ta katón na nda'a ra x̄i'in ovi cadena. Ta saá n̄indaqa to'on ra n̄ivi na nákutá'an yó'o, káchí ra saá x̄i'in na:

—¿Yu kúu tayó'o?, ta, ¿yu kúu ña on vá'a ke'é ra? —káchí taká'no x̄i'in n̄ivi.

³⁴ Ta saá ñii síso ndakuiin na ndá'yi na, xa s̄ín s̄ín noo kuachi ká'an n̄ivi yó'o ña sákuiso na sata t̄aPablo. Ta t̄a taká'no noo natropa n̄i-kuchiño kundaa ini ra yo x̄a'a kúu ña sáa ini n̄ivi yó'o ña síso na ndá'yi na. Ta saá taká'no yó'o x̄a'nda chiño ra ña ko'on t̄aPablo x̄i'in natropa nda cuartel noo kundasi ndaa ra. ³⁵ Ta t̄aPablo kuá'an ra x̄i'in natropa ta n̄ixaa ra x̄i'in na noo

yóo escalera ña kuḗ'ḗn ndaa nḡḡ kḗ'vi na yé'é cuartel. Ta natropa xínḗ ñó'ó na kuiso na taPablo ña kuchiño ndaa ra xí'in na, saá chi kuḗ'a ní nḗvi na sáa ini, ndíkḡn na sata taPablo xa'a ña ka'ni na ra. ³⁶ Ta nḗvi yó'o xí'in ndi'i ndee na síso na, ndá'yi na, káchí na saá:

—¡Ñii yichḗ ná kivi ra! ¡Ná kivi ra! —káchí na, ndá'yi na.

*TaPablo ndákuiin ra to'on xa'a mii ra
nḡḡ nḗvi nañoo Jerusalén*

³⁷ Ta natropa kuḗ'ḗn ndaa na escalera, ndíso na taPablo, ta xa yatin xaḗ na ña chikaḗ na ra ini cuartel, ta saá taPablo nika'ḗn ra to'on griego xí'in mii ta taká'no nḡḡ natropa, káchí ra saá xí'in ra:

—¿An taxi ún ña ka'ḗn lo'o ḗ xí'in ún? —káchí ra xí'in tayó'o.

Ta ndákuiin taká'no yó'o, káchí ra saá:

—¿An ká'ḗn ún to'on griego va? ³⁸ ¿An ḡn sivi yó'ó kúu ñii tañoo Egipto, ta sa sakán lo'o kuiya nḗya'a sakaku kuḗchi xí'in ña kisa toon ra nḡḡ nagobierno? Chi tayó'o kana ra ta sanakutá'an ra komḗ mil ta na xikoo yu'ú xí'in ra, ta nixa'ḗn na xí'in ra nda yuku yichí, nḡḡ kee na ña kani tá'an na xí'in nagobierno —káchí ra xí'in taPablo.

³⁹ Ta ndákuiin taPablo nika'ḗn ra:

—Ḡn sivi yi'i kúu ta ká'ḗn ún xa'a. Yi'i kúu ḗ ñii tajudío, ta kaku ḗ ñoo Tarso ña ndá'vi ndaa estado Cilicia, ta ñoo Tarso yó'o kúu ñoo ká'no ña ndáya'ví ní. Ta vitin ndúkú ḗ nḡḡ ún ña taxi ún ndayí ka'ḗn ḗ xí'in nḗvi na nákutá'an yó'o —káchí taPablo xí'in taká'no nḡḡ natropa.

40 Ta taká'no yó'o taxi ra ndayí ña ka'an taPablo xí'in nivi.

Ta saá taPablo xikundichi ra noo escalera yó'o, ta sakanda ra nda'a ra noo nivi ña sayaa na, on nda'yi ka na. Ta saá sayaa ndi'i na, ta taPablo kixá'a ra ká'an ra xí'in na to'on hebreo ña kúu to'on mji na, ta káchí ra saá xí'in na:

22

1 —Natá'an yó, nataa xikua'a xí'in ndi'i nataa ñoo yó, ndúkú i noo ndó ña koni so'o ndó to'on ña ka'an i ndakuijn i xa'a i vitin —káchí taPablo xí'in na.

2 Tá xinj so'o nayó'o ndí taPablo ká'an ra to'on mji na ña kúu to'on hebreo, ta saá ñii yaa yaa kúu na. 3 Ta nika'an taPablo xí'in na, káchí ra saá:

—Yi'i kúu i ñii tajudío, ta kaku i ñoo Tarso, ña ndá'vi ndaa estado Cilicia, ta xa'no i ñoo Jerusalén yó'o. Ta mji taGamaliel, tamaestro ká'no, kúu ta ndino'o saná'a ra yi'i. Ta saá ndeé ní sakuá'a i ndasaá xini ñó'ó kundikon i yichi naxi i síkuá yó, ta va'a ní kisa ndivi i ndi'i ndayí yó'o. Ndi'i saá kivi taxi xí'in mji i ña vivii kisa ndivi i ndi'i chiño ña xani sinj i sakusij i ini Ndios, ñii ki'va ndatán vitin táxi xí'in mji ndó kisa ndivi ndó chiño ña xani sinj ndó sakusij ndó ini Ndios. 4 Ta kivi saá xani sinj i ndí yichi taJesús kúu ña on vása va'a, ta nixika i ñii ñii ñoo xa'a ña nandukú i nivi na kúu na ndikon yichi yó'o ña saxo'vji i nayó'o nda tondaa ña kivi ndi'i na, saá kusij ini i kundo'o na. Ta xa'a ñayó'o, ndi'i kivi tá naní'i i nataa án náña'a na ndikon yichi taJesús, ta tjin i nayó'o ta tan i na ini ve'e kaa. 5 Ta ta

tasutu ká'no noo mji yó najudío xí'in naxikuá'a na ndíso chiño xí'in yó, nayó'o xini va'a na ndi to'on ña ká'an i xí'in ndó vitin kúu ñandaa, chi naná'no yó'o kúu na nita tutu ña taxi na ndayí nda'a i xa'a ña tiin i ndi'i nivi na ndikon yichi ta Jesús na kúu na táku ñoo Damasco, ta tutu yó'o nika'an ña kómij ndayí ña tiin i na, ta katón i na ña kixi na xí'in i ñoo Jerusalén yó'o xa'a ña xo'vi na.

*To'on yó'o ká'an ña xa'a ta Pablo ndato'on ra ndasaá nakutá'an ra xí'in ta Jesús
(Hch. 9:1-19; 26:12-18)*

⁶ Ta saá tá kuá'an i ñoo Damasco ta xa yatin nitondaa ma'ño ndivi kúu ña, ta ñii kama kee ño'o ñoyivi nino, ta ndeé ní naye'e ña yi'i, ta xino nduu ña noo ñindichi i. ⁷ Ta saá nakava i nda noo ño'o. Ta xandikon xini so'oi to'on, ta nika'an ña xí'in i, kachí ña saá: "Saulo, Saulo, ¿ndachun ndikon ún saxo'vi ún yi'i?" ⁸ Ta ndakuiin i, nika'an i: "¿Yu kúu yó'ó, Tata?", kachí i. Ta nika'an ra xí'in i: "Yi'i kúu i Jesús, taño Nazaret, ta ndikon ún saxo'vi ún", kachí ra xí'in i. ⁹ Ta nataa tá'an i na kuá'an xí'in i xini na ña nitivi yé'e ño'o yó'o, ta niyi'vi ní na, ta on vása ní-xini so'o na to'on ña xini so'oi. ¹⁰ Ta nindaqa to'on i ta ká'an xí'in i, kachí i xí'in ra saá: "¿Vitin yukia kóni ún ke'éj, Tata?", kachí i xí'in ra. Ta ta yó'o ndakuiin ra, kachí ra saá: "Nakundichi ún, ta naki'in ún yichi, ta ko'on ún ki'vi ún ñoo Damasco, chi ñoo yó'o xa xa'nda chiño i noo ñii ta ña ka'an ra xí'in ún ña chitonij kasa ndivi ún xa'a i", kachí ra xí'in i. ¹¹ Ta saá naki'in ndi yichi ta kuá'an ndi,

ta nataa tá'an i na kuá'an xí'in i, tjin na nda'a i, ta ní'i na yichi i kuá'an ndi, chi ño'o yé'e ña n̄t̄ivi noo i sandakoo kuáá ña nduchu noo i. Ta saá n̄ixaa ndi ñoo Damasco, ¹² noo táku ñii t̄aa t̄a naní Ananías. Ta t̄aAnanías yó'o kúu ñii t̄aa t̄a vivíi kisa ndivi ndayí Ndios ña n̄it̄aa t̄ax̄ij̄i síkuá yó t̄aMoisés x̄ina'á, ta va'a ní kánóo ñato'ó ra noo ndi'i najudío na táku ñoo Damasco. ¹³ Ta t̄aAnanías yó'o k̄ixaa ra noo i, ta x̄indichi yatin ra noo yóo i, ta n̄ika'an ra xí'in i, kachí ra saá: “Ñani i Saulo, vitin va'a nakoto nduchu noo ún”, kachí ra. Ta saá x̄and̄ikon va'a n̄at̄ivi nakoto i xí'in nduchu noo i, ta va'a x̄ito i noo t̄aAnanías yó'o. ¹⁴ Ta saá n̄ika'an ra xí'in i, kachí ra: “Mji Ndios, t̄a síkón ní ñato'ó ch̄inóo nax̄ij̄i síkuá yó x̄ina'á, nakaxin ra yó'ó ña kundaā ini ún yu kúu ña kóni ra kasa ndivi ún. Ta nakaxin ra yó'ó xa'a ña nakutá'an ún xí'in t̄aJesús t̄aa t̄a kúu t̄aNdaā. Ta nakaxin ra yó'ó xa'a ña x̄inj̄i so'o ún to'on ña kee m̄ij̄i yu'u tayó'o. ¹⁵ Ndios ke'é ra saá xí'in ún chi yó'ó kuu ún t̄aa t̄a ndakuiin xa'a t̄aJesús, ta ndato'on ún xí'in ndi'i n̄ivi yu kúu ña x̄inj̄i ún, ta yu kúu ña x̄inj̄i so'o ún. ¹⁶ Ta vitin on kundati ka ún, ta kama nakundichi ún ta kuchu ún xí'in ndayí k̄iv̄ij̄i t̄aJesús, ta ndukú ún noo ra ña kasa ká'no ini ra xa'a ndi'i kuachi ún”, kachí t̄aAnanías xí'in i.

Ndios t̄i'vi ra t̄aPablo ña ka'an ra to'on ñava'a xa'a t̄aJesús xí'in n̄ivi na on vása kúu najudío

¹⁷ Ta t̄aPablo ndato'on ka ra xí'in na, kachí ra saá:

—Tá ndikó i ñoo Jerusalén, ta ñii k̄iv̄ij̄i tá ká'an i xí'in Ndios, ta yóo i ke'e yé'é ve'e ño'o ká'no, ta

saá kixaa ñii ña n̄t̄ivi noō i. ¹⁸ Ta ñayó'o kúu ña x̄ini i taJesús, ta n̄ika'an ra x̄i'in i, kachí ra saá: “Kama ní kee ún ñoo Jerusalén yó'o, chi n̄ivi ñoo yó'o on kandixa na to'on ña ndato'on ún x̄i'in na xa'a i”, kachí taJesús x̄i'in i, ña n̄t̄ivi ra noō i. ¹⁹ Ta saá ndakuijn̄i n̄ika'an̄i x̄i'in ra, kachí i: “Tata, n̄ivi ñoo yó'o ndixa x̄ini na ndí ȳi' i kúu ta ta x̄indikon saxo'vi ní i ndi' i n̄ivi na kándixa yó'ó. Saá chi ȳi' i n̄ixa'an̄i ñii ñii ve'e ño'o sinagoga, ta t̄iin̄i nayó'o ta taan̄i na ini ve'e ka. ²⁰ Ta k̄ivi xa'ni na taEsteban, ta ta ndakuijn̄i to'on va'a xa'a ún noō n̄ivi, ta ȳi' i, n̄ixiyo yu'ú i x̄i'in n̄ivi na ké'é saá, t̄anda x̄indaa i tikotō n̄ivi ña koon na yu taEsteban ta xa'ni na ra”, kachí i x̄i'in taJesús. ²¹ Ta ndakuijn̄i ra, kachí ra saá x̄i'in i: “Vitin ko'on ún, chi ȳi' i ti'vi i yó'ó ko'on ún kua'a ní ñoo x̄iká ña ndato'on ún to'on i x̄i'in n̄ivi na on vása kúu najudío”, kachí ra x̄i'in i —kachí taPablo x̄i'in najudío na nákutá'an yó'o.

*To'on yó'o ká'an xa'a yu kúu ña ke'é
ta taká'no noo natropa x̄i'in taPablo*

²² Tá n̄ivi na nákutá'an yó'o x̄ini so'o na to'on yó'o ña n̄ika'an taPablo xa'a n̄ivi na on vása kúu najudío, ta on vása ní-xiin ka na kon̄i so'o na to'on ká'an ra, ta kixá'á na sáa ní ini na. Ta ñii síso na ndá'yi na, kachí na saá:

—iNá k̄ivi tayó'o! iOn vása va'a ña kutaku ka ra ñoyívi yó'o! —kachí na, ndá'yi na.

²³ Ta on vása sándakoo na ndá'yi na ta ká'an na ña on vá'a xa'a taPablo. Ta t̄ava na tikotō ña kánoo sata tikotō ndixin na, ta k̄isin na tikotō yó'o, ta t̄iin̄i na ño'o ta sakana na ña chí n̄ino, chí ña ke'é na saá kóni kachí ña ndí nda lo'o on x̄iin

na naki'in na to'on ña ká'an taPablo. ²⁴ Ta saá ta ta taká'no xa'nda chiño ra noo natropa ña tiin na taPablo ta chikaá na ra ini cuartel. Ta xa'nda chiño ra noo natropa ña kani na taPablo xí'in kuártá xa'a ña na'ma ra ndachun sáa ní ini nivi xíni na ra. ²⁵ Tá on ta'an ka kani na ra, ta si'na katón na ra. Ta saá nika'an taPablo xí'in ñii ta ta ndiso chiño xí'in sava natropa yó'o, káchí ra saá:

—¿Án ndixa káchí ndayí ndí va'a kani ndó ñii ta ta kúu taño Roma tá si'na on ta'an ko'on ra noo tajuez ña kasa nani ra xa'a kuachi tayó'o? —káchí taPablo xí'in ñii ta ta ndiso chiño xí'in sava natropa.

²⁶ Tá tayó'o xini so'o ra ña nika'an taPablo, ta kama nixa'an ra ndato'on ra xí'in mii ta ta taká'no noo ra, ta káchí ra saá:

—Ta vitin, ¿yu kúu ña ke'é ún?, chi ta ta xa'nda chiño ún kani ndi xí'in kuártá, tayó'o kúu ra ñii taño Roma —káchí ra xí'in ta ta taká'no noo natropa.

²⁷ Ta saá ta ta taká'no yó'o ku'a'an ra, ta nixaá ra noo taPablo, ta ninda'ka to'on ña'á ra, káchí ra saá xí'in ra:

—¿Án ndixa yó'ó kúu ñii ta ta taño Roma? —káchí ra.

Ta ndakuiin taPablo:

—Ndixa yi'i kúu i taño Roma —káchí ra.

²⁸ Ta saá nika'an ta ta taká'no yó'o xí'in ra, káchí ra:

—Yi'i cha'vi i ku'a'a ní si'ún, ta saá naki'in i tutu ña káchí kúu i ta taño Roma —káchí ra xí'in taPablo.

Ta ndakuiin taPablo, káchí ra saá:

—Yi'i on vása ní-ke'é i saá, chi nda kivi kaku i kúu i tañoo Roma —káchí ra xí'in taa taká'no noo natropa yó'o.

²⁹ Ta natropa na xa yoo ti'va ña kani na taPablo, xini so'o na to'on yó'o, ta kama ní kee na ta kua'an na. Ta taká'no noo natropa niyi'vi ní ini ra chi xa xa'nda chiño ra ña katón na taPablo, taa ta kúu tañoo Roma, ta xí'in ñayó'o niya'a ndoso ra ndayi nañoo Roma.

*To'on yó'o ká'an xa'a taPablo
ñíndichi ra noo naJunta Suprema najudío*

³⁰ Ta taa taká'no noo natropa kóni ra kundaa va'a ka ini ra xa'a kuachi táxi najudío xa'a taPablo. Ta saá tá nitivi inká kivi, ta xa'nda chiño ra noo naJunta Suprema najudío, na kúu nasutu ná'no xí'in nataa naxiku'a ña nakutá'an nayó'o noo ra. Ta saá tuku xa'nda chiño ra noo natropa ña ndaxin na taPablo, ña kee ra cuartel, ta kixaa ra kundichi ra noo ndi'i nayó'o.

23

¹ Tá kixaa taPablo, ta ñíndichi ra noo naJunta Suprema, ta saá xito ra noo na ta nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ndó'ó, tata natá'an yó, kóni i ña kundaa ini ndó ndí ndi'i saá kivi ña taku i ndino'o ní ini i kisa ndivi i ñava'a noo Ndios, ta ñakán on koó nda lo'o ña sándi'i ini i yoo noo i —káchí taPablo xí'in na.

² Tá xini so'o tasutu ká'no ta naní Ananías to'on yó'o ña nika'an taPablo, ta xa'nda chiño ra noo niyi na yíta yatin siin taPablo ña xí'in nda'a

na kani na yu'u ra. ³ Ta ndakuijn taPablo, káchí ra saá xí'in tasutu ká'no yó'o:

—Ñii kivi vaxi Ndios kani ra yó'ó chi yó'ó kúu ta ta ovi yu'u. Yó'ó ndiso chiño ún ña kasa nani ún xa'ají xí'in ñandañ ñii kiva ndatán káchí ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés. Ta on vása ké'é ún saá, chi mji ún yá'a ndoso ún ndayí Ndios, xí'in ña xa'nda chiño ún noo ñivi ña kani na yi'i —káchí taPablo xí'in tasutu ká'no yó'o.

⁴ Ta ñivi na yíta yatin xí'in taPablo, ñika'an na xí'in ra, káchí na saá:

—¿An ta ta on koó ñato'ó kómí kúu ún?, chi kándiva'a ún xí'in tasutu ká'no, ta ta kisa chiño noo Ndios.

⁵ Ta ndakuijn taPablo, káchí ra saá:

—Natá'an yó, kasa ká'no ini ndó xa'ají chi on vása ní-xinijí tá tayó'o kúu tasutu ká'no, saá chi xinjí ñó'ó kasa ndivi yó to'on Ndios ña ñitaa taMoisés xinajá, káchí ña saá: “On vá'a kándiva'a yó xí'in ta taká'no noo ñoo yó”, —káchí taPablo xí'in na.

⁶ Ta taPablo kundaa ini ra ndí sava naJunta Suprema yó'o kúu na nafariseo, ta sava na kúu na nasaduceo, ta saá ñika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Natá'an yó, yi'i kúu j tafariseo, ñii kiva ndatán yivá j xikuu ra tafariseo. Ta kuachi ña sákuiso na yi'i kúu xa'a ña ndaa ini j ndí ndixa natakú ñivi na ñixi'i —káchí taPablo xí'in na.

⁷ Tá ndi'i na ndóo yó'o xinjí so'o na to'on yó'o, ta nafariseo xí'in nasaduceo kixajá na náa na xí'in tá'an na, ta ñitaví tá'an nafariseo xí'in nasaduceo. ⁸ On vása yóo ñii yu'ú ka na, chi

nasaduceo kándixa na ndí n̄ivi na n̄ixi'i ɔn nataku k̄a nayó'o, ta kándixa na ndí ɔn koó n̄íma kómí n̄ivi, ni ɔn koó naáŋgel, ni ɔn koó inka ɔo n̄íma. Ta nafariseo kándixa na ndí yóo n̄íma n̄ivi, ta yóo naáŋgel, ta yóo inka ɔo n̄íma, ta kándixa na ndí n̄ivi na n̄ixi'i nataku nayó'o. ⁹ Ta xa'a to'on ña n̄ika'an taPablo xí'in na, nafariseo xí'in nasaduceo, k̄ixá'á na náa ní na, ta ñii síso na ñó'o na. Ta sava nafariseo na kúu namaestro na sáná'a ndayí Ndios ña n̄itaa taMoisés x̄ina'á, n̄akuita na ta n̄ika'an na, káchí na saá:

—Ndixa ɔn koó nda ñii kuachi ndíso tayó'o, chi ɔn vása nání'i ndi nda ñii ña ɔn vá'a ke'é ra. Ndá sana ñii n̄íma án ñii ñaáŋgel n̄ika'an ña xí'in ra —káchí nafariseo.

¹⁰ Ta saá k̄ixá'á n̄ivi ndeé ní ndá'yi na, ta ndeé ní síso na. Ta yí'ví ní taká'no ɔo natropa ko to yiyó ní xí'in ñasáa na, sakuáchi na yíkí koñu taPablo. Ta saá taká'no yó'o xa'nda chiño ra ɔo natropa ña naki'in na taPablo ña ko'ɔn ra xí'in na kundasi tuku ra ini cuartel.

¹¹ Ta saá tá k̄ixaa kuñoó, ta n̄it̄ivi taJesús ɔo taPablo, ta n̄ika'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—On kuyi'ví ún, chi yóo i xí'in ún. Ta ñii k̄i'va ndatán n̄ika'an ún to'on ña ndakuijn ún xa'a i ñoo Jerusalén yó'o, saá x̄ini ñó'ó ndakuijn ún xa'a i ñoo Roma —káchí taJesús xí'in taPablo, ña n̄it̄ivi ra ɔo ra.

To'on yó'o ká'an ndí x̄ikoo yu'ú n̄ivi ña ka'ni na taPablo

¹² Ta saá n̄it̄ivi inka k̄ivi, ta n̄akutá'an sava najudío, ta x̄ikoo yu'ú na ña ka'ni na taPablo, ta káchí na saá:

—Nda lo'o on kuxu ka yó ni on ko'o ka yó nda ná ka'ni yó ra. Ta ná kuu yó nivi na natavi chi'ña tá ni-xa'ni yó ra —káchí na, kindoo yu'ú na.

¹³ Ta yá'a ovi siko kúu nataa yó'o na xikoo yu'ú xa'a ña ka'ni na taPablo. ¹⁴ Ta saá nataa yó'o nixa'an na noo nákutá'an nasutu ná'no yóo na xí'in naxiku'a'a noo nañoo judío, ta nika'an na xí'in na, káchí na saá:

—Mii ndi xa kindoo ndi xí'in natá'an ndi ña on kuxu ka ndi, ni on ko'o ka ndi nda ná ka'ni ndi taPablo. ¹⁵ Ta saá ndó'ó xí'in natá'an ndó na kúu najunta Suprema, xini ñó'ó ndukú ndó noo taká'no noo natropa ña ti'ví ra taPablo kixa'a ra noo ndó. Ka'an ndó xí'in taká'no noo natropa yó'o ndi yóo ka ña xini ñó'ó ndaka to'on ndó taPablo ña kundaa ini ndó xa'a kuachi ra. Ta mii ndi, xa koo se'é ndi yu'u yichi, ña xa yóo ti'va ndi ka'ni ndi ra ña on kixa'a ra noo ndó —káchí na xí'in nasutu ta xí'in naxiku'a'a noo najudío na nákutá'an yó'o.

¹⁶ Ta ñii talo'o xaxin taPablo ta kúu sa'ya ki'va ra, xini so'o ra xa'a ña xikoo yu'ú nataa yó'o ke'é na, ta saá talo'o yó'o kee ra ku'a'an ra, ta nixa'a ra nda cuartel noo yóo sito ra taPablo, ta ndato'on ra xí'in ra xa'a ña xini so'o ra. ¹⁷ Kivi ndi'i xini so'o taPablo ña ndato'on talo'o xaxin ra xí'in ra, ta kana ra ñii ta ndiso chiño noo ñii ciento natropa, ta nika'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—Ná ko'on talo'o yó'o xí'in ún noo taká'no noo ndi'i natropa, chi yóo to'on ña xini ñó'ó ní ndato'on talo'o yó'o xí'in ra —káchí taPablo xí'in ta ndiso chiño.

18 Ta saá kee tə ndíso chiño yó'o kuə'an ra, ta kuə'an təlo'o yó'o xí'in ra, ta nixaa na noo təa taká'no tə xá'nda chiño noo ndi'i natropa. Ta saá tə ndíso chiño noo ñii ciento natropa nika'an ra xí'in təa taká'no noo ra, káchí ra saá:

—TaPablo tə nákaa ndási ní'no, t'ví ra yí'i vaxi i xí'in təlo'o yó'o noo ún, chi yóo ñii ña kóni ra ndato'on ra xí'in ún —káchí ra xí'in taká'no noo ndi'i natropa.

19 Ta saá taká'no yó'o tjin ra nda'a təlo'o yó'o ña ko'on ra xí'in ra ñii xiiña noo on koó nivi na kuchíño koni so'o to'on ña ká'an na. Ta saá kixá'á ra ndákə to'on ra təlo'o yó'o, káchí ra xí'in ra:

—¿Ndá to'on kúu ña kóni ún ndato'on ún xí'in i? —káchí ra xí'in təlo'o.

20 Ta ndakuiin təlo'o, nika'an ra, káchí ra saá:

—Sava najudío xikoo yu'ú na ña ndasaá ndukú na noo ún ña taxi ún ko'on təPablo ña xaa ra noo naJunta Suprema kivi taan. Saá chi káchí na xí'in ún ndí kóni na ndakə to'on ka na ra ña va'a ka kundaa ini na xa'a kuachi ra, saá káchí na xí'in ún. 21 Ta on kandixa ún to'on ña ka'an nayó'o xí'in ún, chi ñavatá kuu ña. Saá chi yu'u yichi koo se'é kuə'a ní nataa xa'a ña ka'ni na təPablo. Yá'a ovi siko kúu nataa na koo se'é kundati ña'á, ta ndi'i nataa yó'o kindoo yu'ú na on kuxu ka na ni on ko'o ka na nda ná ka'ni na təPablo. Ta káchí na saá xí'in mji na: “Ná kuu yó nivi na nitavi chi'ña tá ni-xa'ni yó ra”, káchí na. Ta vitin xa yóo ti'va na ka'ni na ra, ta ndákuiti ndáti na ña taxi ún kee təPablo ña ko'on ra noo naJunta Suprema —káchí təlo'o ndato'on ra xí'in taká'no noo ndi'i natropa yó'o.

²² Ta saá taká'no noo ndi'i natropa nika'an ra xí'in talo'o, káchí ra saá:

—Nda ñii ñivi on ka'an ún xí'in ña kixi ún noo i ndato'on ún xí'in i —káchí ra xí'in talo'o yó'o, ta tì'ví ña'á ra kuano'o ra.

Tò'on yó'o ká'an ndí tì'ví na taPablo ko'on ra noo tagobernador Félix

²³ Ta saá taká'no noo ndi'i natropa kana ra ovi natropa, ta ñii ñii nayó'o kúu na xá'nda chiño noo ñii ciento natropa, ta taká'no noo na ovi yó'o nika'an ra xí'in na, káchí ra:

—Ná kasa ndivi ndó xí'in ovi ciento natropa xa'a ña kee na ka ijin ñoo kivi vitin,* ta ko'on xá'á na nda ñoo Cesarea. Saá tuku ka'nda chiño ndó noo uní siko uxu natropa na kúu na yóso kuáyí xí'in ovi ciento natropa na ní'i ka nani ta sijn noo ña, ta ndi'i natropa yó'o xini ñó'o koo ti'va na ña kee na ka ijin ñoo kivi vitin, ta ko'on na ñoo Cesarea. ²⁴ Ta taxi ndó sava tíkuáyí ña koso taPablo xí'in natá'an ra, ta koto va'a ndó ña on koo ña on vá'a kundo'o taPablo yichi ña va'a xa'a ra noo tagobernador Félix ñoo Cesarea.

²⁵ Ta saá taká'no noo ndi'i natropa nitaa ra ñii tutu ña ní'i natropa ku'a'an na ña taxi na ña nda'a tagobernador Félix. Ta ña nitaa ra noo tutu yó'o káchí ña saá:

²⁶ “Yi'i kúu i taClaudio Lisias, ta tí'ví i tò'on chindeé i yó'ó, tata gobernador, ta kúu ta kánóo síkón ní ñato'ó noo ndi. ²⁷ Kóni i ndato'on i xí'in ún ndachun tí'ví i tayó'o xa'a ra noo ún. Sava najudío tjin na ra, ta xa yatin ní ka'ni na

* **23:23** Ka ijin ñoo nani ña ka uní ñoo noo naño Roma.

ra, níkuu. Ta xini so'o i ndi tayó'o kúu ra ñii tañoo Roma, ta saá kama ní kee i nixa'an i xí'in natropa, ta sakaaku ndi ra noo najudío yó'o. ²⁸ Ta yi'i ndukú i ña kundaq ini i ndá kuachi kúu ña táxi na xa'a ra, ta saá xa'nda chiño i noo ra ña ko'on ra xí'in i noo na Junta Suprema najudío ña ná ndaka to'on na ra. ²⁹ Ta saá kundaq ini i ndi táxi na kuachi xa'a ra chi káchí na ndi on vása va'a kisa ndivi ra ndayí mii najudío yó'o, ta ñayó'o on sivi kuachi ndeé kúu ña noo mii yó naño Roma. Ta saá nda lo'o on koó xa'a ña chikaq ndi ra ini ve'e ka ni ña ka'ni ndi ra. ³⁰ Ta saá ni, xini so'o i ndi sava najudío xikoo yu'ú na ña ka'ni na ra, ta xa'a ñayó'o kama ní tí'vi i ra xaq ra noo ún vitin. Ta nika'an i xí'in najudío na táxi kuachi xa'a ra ndi xini ñó'ó xaq na noo ún ña kasa nani ún xa'a kuachi yó'o. Ta to'on yó'o kúu ndi'i ña ndáto'on i xí'in ún vitin, tata. Ta va'a ná koo ún", káchí to'on ña nitaq ta Claudio Lisias noo tutu ña ku'a'an nda'a tagobernador.

³¹ Ta saá natropa yó'o kisa ndivi na ña xa'nda chiño taká'no noo na, ta naki'in na ta Pablo xí'in natá'an ra. Ta tá kixaq kuñoó yó'o, ta kee na ku'a'an na, ta nixaq ndi'i na ñii ñoo ña naní Antípatris. ³² Ta saá nitiivi inká kivi, ta ndikó natropa na xika xá'á, kuano'o na. Ta ta Pablo xí'in natá'an ra ku'a'an na xí'in natropa na yóso kuáyí nda ñoo Cesarea. ³³ Tá nixaq na ñoo Cesarea, ta natropa nataxi na ta Pablo nda'a tagobernador, ta taxí na nda'a ra tutu ña nitaq ta Claudio Lisias xa'a ta Pablo. ³⁴ Ta ndi'i ka'vi tagobernador tutu yó'o, ta nindaq to'on ra ta Pablo ndá ñoo kixi ra. Ta ndakuijn ta Pablo,

káchí ra saá:

—Kixi j̄ ñoo ña nákaa estado Cilicia —káchí ra.

³⁵ Ta saá n̄ika'an tagobrador xí'in taPablo, káchí ra saá:

—Kundati j̄ nda ná kixaa n̄ivi na táxi kuachi xa'a ún, ta saá kasa nani j̄ xa'a kuachi ún —káchí ra.

Ta saá xa'nda chiño ra noo natropa ña kundaa na taPablo ini ve'e kaa ña nákaa ñii xiiña ini ve'e ká'no ña kisa va'a tarey Herodes ñoo Cesarea yó'o.

24

TaPablo ndákuijn ra xa'a m̄i ra noo tagobrador Félix

¹ Tá n̄iya'a o'on kivi, ta kixaa tasutu ká'no taAnanías xí'in sava naxikua'a ná'no noo najudío, ta xí'in taabogado m̄i najudío yó'o, ta tayó'o naní ra Tértulo. Najudío yó'o kixaa na ña taxi na kuachi xa'a taPablo noo tagobrador Félix. ² Ta saá tagobrador yó'o xa'nda chiño ra noo na kisa chiño noo ra ña ko'on na ki'in na taPablo kixaa ra noo ra. Ta saá kixaa taPablo, ta taTértulo kixá'á ra ká'an ra táxi ra kuachi xa'a taPablo yó'o, ta káchí ra saá:

—Tata gobernador, ta ta kánoo síkón ní ñato'ó noo ndi, táxa'vi ña'á ní ún chi xí'in ña ndíchí ní s̄inj̄ ún, ta xí'in ñava'a ní ini ún, va'a ní xa'nda chiño ún noo m̄i ndi naño Israel, ta xa ku'a ní kūiya va'a ní táku ndi, chi nda ñii ñoo on vása káni tá'an xí'in ndi. Ta yóo ku'a ní chiño ná'no xa kisa ndivi ún xa'a ña ch̄indeé ún ndi'i. ³ Xa'a ñayó'o ndi'i saá kivi, ta ndi'i saá xiiña kúsij̄ ní ini ndi naki'in ndi ñava'a taxi ún

nda'a ndi, ta vitin kóni ndi ka'an ndi xí'in ún saá: "Táxa'vi ní ún, tata, xa'a ndi'i ñava'a yó'o." ⁴ Ta vitin on vása kóni ndi sandi'i ka ndi yó'ó ña na'á ní ka'an ndi xí'in ún. Ta ndasaá kuiti xáku ndá'ví ndi noo ún ña koni so'o lo'o ún ña ndato'on ndi xí'in ún xa'a taPablo ta ñíndichi yó'o. ⁵ Saá chi xini káxín ndi tayó'o kúu ra ñii ta ta on vá'a, ta ndatán yóo ñii kue'e xikón saá yóo ra, chi ñii ñii ñoo noo táku najudío, tayó'o xaa ra ta ndato'on ra xí'in ñivi ña sasaa ra ini na xa'a ña nakuita na kani tá'an na xí'in nagobierno. Ta tayó'o kúu ra ñii ta taká'no noo ñivi na kúu na ndíkon yichi vatá ña naní yichi nanazareno. ⁶ Ta ñii kivi ñoo Jerusalén xini ndi tayó'o, yóo ra ini ve'e ño'o ká'no, ta ké'é ra ña on vá'a ña kúu ña kisa kini ñayii ve'e ño'o. Ta xa'a ñayó'o, tii ndi ra xa'a ña kasa nani ndi kuachi xa'a ra, ⁷ ta ni-kuchiño ndi, chi nixaa taLisias ta taká'no noo kua'a ní natropa, ta xí'in ndee ndi'i natropa, kindaa ra taPablo yó'o nda'a ndi. ⁸ Ta saá taLisias xa'nda chiño ra noo ndi ña taxi ndi kuachi xa'a taPablo noo yó'ó, tata gobernador. Ta vitin táná ndaka to'on mji ún tayó'o, ta saá kundaa ini ún ndi ñandaa kúu to'on ká'an ndi xa'a ra xí'in ún —káchí taTértulo xí'in tagobernador Félix.

⁹ Ta ndi'i najudío na ndoo yó'o ñii yoo yu'ú na xí'in to'on ña ká'an taTértulo, ta ndakuin na, nika'an na, káchí na saá:

—Ndixa ñandaa kúu ndi'i to'on nika'an taTértulo yó'o —káchí na.

¹⁰ Ta saá tagobernador ndani'i ra nda'a ra noo taPablo ña ndakuin ra ka'an ra. Ta saá ndakuin taPablo, nika'an ra to'on yó'o:

—Tata gobernador, xa kuə'a ní kuiya yó'ó kúu tajuez, ta kisa nani ún xa'a kuəchi nivi ñoo ndi najudío. Ta saá kúsiñ ní iniñ ña ndakuin lo'oj ka'anñ xa'añ noo ún. ¹¹ Sakán uxu ovi kivi kúu ña kixaaj ñoo Jerusalén xa'a ña kasa ká'noj Ndios ve'e ño'o ká'no. Táná ndakə to'on ún xa'a ñayó'o, ta on vása yó'vi kundaa ini ún ndí ñandixa kúu ña ká'anñ. ¹² Ta on sivi ñandaa kúu to'on ña ká'an ñayó'o, táxi na kuəchi xa'añ. Saá chi kivi xini na yi'ñ yooñ yoso ke'e ye'é ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén, on vása yooñ náañ xí'in ndə ñii nivi, ni on vása yooñ sasaaj ini nivi. Ndə lo'o on vása ní-ke'éñ saá ve'e ño'o ká'no, ni ni-ke'éñ saá ve'e ño'o sinagoga, ni ndə ñii xiiña ñoo Jerusalén ni-ke'éñ saá. ¹³ Ta nataa na táxi kuəchi xa'añ ndə lo'o on kúchiño na kasa ndaa na xa'a kuəchi ña káchí na sakuiso na yi'ñ. ¹⁴ Ta to'on ña ndaa kúu ñayó'o: yi'ñ kúu ñii taa ta ndíkon yichñ tajesus, ta nataa yó'o xáni sijnñ na ndí yichñ vatá kúu ña. Ta yi'ñ kisa ká'noj Ndios ndatán kisa ká'no naxiñ síkuá ndi ra xina'á. Ta ñii ki'va ndatán kandixa na, saá kándixañ to'on Ndios ña nıtaa taMoisés xí'in ndi'ñ to'on Ndios ña nıtaa inkə naprofeťa xina'á. ¹⁵ Ta yi'ñ ta xí'in nataa yó'o na táxi kuəchi xa'añ, ñii ki'va kándixa ndi ndí ñii kivi Ndios sanatakú ra nivi na nixi'ñ, án nivi na va'a xikuu na, án nivi na on vá'a xikuu na, ta kuita na noo Ndios ña kasa nani ra xa'a kuəchi na. ¹⁶ Ta xa'a ña kándixañ ñayó'o, ta ndi'ñ saá kivi chíkaañ ndee ke'éñ ñava'a ña kóni Ndios xa'a ña on koo ndə lo'o ña sandi'ñ iniñ noo Ndios ta noo nivi.

¹⁷ 'Xa yoo ovi án unñ kuiya on vása xá'anñ ñoo Jerusalén, ta saá nıxa'anñ ñoo yó'o, chi ní'ñ

sji'ún ña xa ñakaya*j* xa'a ñivi nandá'ví na táku ñoo Jerusalén, ta kóni*j* taxi*j* ña nda'a na. Ta saá tuku mii*j* kóni*j* soko*j* lo'o ñava'a ñoo Ndios ve'e ño'o ká'no. ¹⁸ Ta xa'a ña kuchiño ki'vi*j* ini ve'e ño'o yó'o, xini ñó'ó kasa ndivi*j* ndayí ña ká'an xa'a ndasaá nduu*j* taa ta ndii. Tá ndi'i kisa ndivi*j* ndi'i ñayó'o, ta ñixiyo*j* yoso ke'e yé'e ve'e ño'o ká'no yó'o, ta sava najudío na kee ñoo estado Asia ñakutá'an na xí'in*j*. Ta on vása ní-xiyo kua'a ní ñivi xí'in*j*, ni on vása ní-sasa*j* ini ñivi ña siso na nda'yi na kani tá'an na. ¹⁹ Tá najudío na kee ñoo estado Asia káchí na xini na yi'i ké'é*j* ña on vá'a, ta mii nayó'o xini ñó'ó kixaa na ñoo ún ña chikaa na kuachi sata*j*. ²⁰ Táná ka'an najudío estado Asia on xiin na kixi na, ta va'a ñivi na yoo yó'o vitin ná ka'an na ndato'on na xí'in ún ndá kuachi kúu ña ñiki'vi*j*. Saá chi naJunta Suprema najudío xa xito ndoso na yi'i, ta ñivi na yoo yó'o xa kúnda*j* ini na ña ñika'an naJunta Suprema xa'a*j*. Ta vitin ná ndato'on na xí'in ún ndá kuachi kúu ña ñani'i na ndiso*j*. ²¹ Chi yi'i kúnda*j* ini*j* ndí ñii laá kuachi kuchiño sakuiso na sata*j* kúu ña ñika'an*j* ñoo nachiño, kachí*j* saá: “Yi'i kúu taa ta kándixa ndí ndixa natakú ñivi na ñixi'i. Ta xa'a ña kándixa*j* saá, táxi na kuachi xa'a*j*”, saá ñika'an*j* xí'in nafariseo ta xí'in nasaduceo na kúu naJunta Suprema najudío —káchí taPablo xí'in tagobernador.

²² Ta tagobernador Félix, taa ta xini va'a xa'a yichi taJesús, ñika'an ra, káchí ra saá:

—Va'a on kunani kuachi yó'o vitin, ta ná kundati yó nda kixaa taLisias taa taká'no ñoo

ndi'i natropa, ta saá kasa nani i xá'a kuachi yó'o —káchí ra xí'in na.

²³ Ta saá taFélix xa'nda chiño ra noo mji ta ndíso chiño xí'in ñii ciento natropa ña chikaa tuku na taPablo ini ve'e kaa, ta taxi ra ndayí ña kaka ndíka taPablo ini ve'e kaa, ta taxi ra ndayí ña kivi natá'an taPablo ini ve'e kaa xa'a ña koto na ra ta xa'a ña taxi na ña xini ñó'ó nda'a ra.

²⁴ Ta saá nija'a lo'o kivi, ta taFélix xí'in ñásí'í ra, ña naní Drusila, ñajudía kúu ña, kixaa na ve'e chiño. Ta saá taFélix xa'nda chiño ra noo natropa ndí tava na taPablo ini ve'e kaa ña kixaa ra xí'in na noo taFélix ta noo ñásí'í ra. Ta saá kixaa taPablo noo na, ta tagobernador Félix yó'o xini so'o va'a ra to'on nika'an taPablo, ña ndato'on ra xí'in tagobernador ndasaá kuchiño kandixa ra Jesucristo ta kundikon ra yichi ra.

²⁵ Ta taPablo, nika'an ka ra nándaxin ra to'on, káchí ra saá xí'in na:

—Nivi na kándixa Jesucristo xini ñó'ó kutaku na xí'in ñandaa, ta xini ñó'ó nasita xí'in mji na noo ña on vá'a. Saá chi vaxi kivi Ndios kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i nivi —káchí taPablo xí'in na.

Tá xini so'o taFélix to'on yó'o, ta niyi'ví ní ra, ta nika'an ra xí'in taPablo, káchí ra saá:

—Xa va'a vitin, on ndato'on ka ún xí'in i. Ta saá ñii kivi táná nona lo'o noo i, ta saá kana i yó'ó kixaa ún noo i ña ndato'on ka ún xí'in i —káchí ra xí'in taPablo.

²⁶ Tagobernador Félix yó'o ndati ra ña taPablo taxi se'é ra lo'o si'un nda'a ra xa'a ña saña ña'a ra ko'on ndíka ra. Ta xa'a ña ndati ra naki'in ra si'un, ku'a ní yichi kana ra taPablo kixi ra noo ra ña ndato'on ra xí'in ra. ²⁷ Ta saá

n̄iya'a ovi kuiya, ta taFélix on vása kúu ka ra gobernador, ta n̄iki'vi ink̄a ta gobernador ta naní Porcio Festo. Ta xa'a ña kóni taFélix kindo va'a ra noo najudío, ni-xiin ra saña ra taPablo ko'on ndíka ra. Ta saá nákaa ka taPablo ini ve'e kaa kivi n̄iki'vi taPorcio Festo kuu ra ta gobernador ñoo yó'o.

25

To'on yó'o ká'an ña taPablo ndúkú ra ndí tarey César kasa nani xa'a kuachi ra

¹ Ta saá kixaa taFesto ñoo Cesarea ña nakuiso chiño ra kuu ra ta gobernador. Tá kundivi ñayó'o, ta n̄iya'a uni kivi, ta kee ra ku'a'an ra nda ñoo Jerusalén. ² Ta saá nasutu ná'no xí'in ink̄a naná'no noo najudío kixaa na noo ra, ta kixá'á na ká'an na sákuiso na kuachi sat̄a taPablo. ³ Ta ndúkú na ñava'a noo ta gobernador Festo ña ka'nda chiño ra ndí ná ndikó taPablo ñoo Jerusalén ña kasa nani na xa'a kuachi ra. Saá chi xa yóo yu'ú na ka'ni na taPablo tá ku'a'an ra yichi ña ku'a'an ñoo Jerusalén. ⁴ Ta ndakuijn taFesto káchí ra saá xí'in na:

—Vitin nákaa taPablo ini ve'e kaa ñoo Cesarea. Ta yi'i yachi ní ndikó i no'o i ñoo yó'o. ⁵ Ta va'a sava ndó'ó naná'no noo najudío ko'on ndó xí'in i ñoo Cesarea. Ta saá tá ndixa yóo kuachi ndiso taPablo, ta taxi ndó kuachi xa'a ra noo i ñoo kán —káchí taFesto xí'in najudío yó'o.

⁶ Ta taFesto kindo ka ra ona án uxu kivi ñoo Jerusalén, ta saá ndikó ra kuano'o ra ñoo Cesarea, ta tuku ku'a'an sava naná'no noo najudío xí'in ra, ta nixaa na. T̄anda ink̄a kivi, ta yóo

taFesto noo táyí to'ó ve'e chiño noo kisa nani ra xa'a kuachi nivi. Tá kixaá naná'no noo najudío noo ra, ta saá xa'nda chiño ra noo natropa ña tava na taPablo ini ve'e kaa ña kixaá ra xí'in na noo ra. ⁷ Tá kixaá taPablo noo tagobernador yó'o, ta saá naná'no noo najudío na kee ñoo Jerusalén kixá'á na táxi na kuachi xa'a taPablo noo tagobernador. Ká'an na sákuiso na ku'a ní kuachi ndeé sata ra, ta on vása kúchiño na kasa ndaa na xa'a kuachi ña sákuiso na ra. ⁸ Ta saá kixá'á taPablo ká'an ra ndakuiin ra xa'a mii ra, ta káchí ra saá:

—On koó kuachi ndeé ndiso*i*, ta on sivi ñandaa kúu ña ká'an nayó'o, sákuiso na kuachi sata*i*. Nda lo'o on vása ní-ya'a ndoso*i* noo ndayí najudío, ni on vása ní-ke'é*i* ña on vá'a ña chíkaa nino ñayii ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén, ni on vása ní-ya'a ndoso*i* noo ña xá'nda chiño tarey César —káchí taPablo, ndakuiin ra xa'a mii ra noo tagobernador Festo.

⁹ Ta taFesto, xa'a ña kóni ra kindoo va'a ra noo najudío, nindaqa to'on ra taPablo, káchí ra saá:

—¿Yukía káchí ini mii ún? ¿An kóni ún ko'on ún ñoo Jerusalén ña kasa nani*i* xa'a kuachi ún ñoo kán? —káchí taFesto xí'in taPablo.

¹⁰ Ta ndakuiin taPablo káchí ra saá:

—On vá'a saá, chi ve'e chiño yó'o kómí ña ndayí tarey César, ta saá xini ñó'ó kasa nani ún kuachi xa'a*i* ve'e chiño yó'o. Saá chi xini va'a ún ndí on vása ní-ke'é*i* nda ñii ña on vá'a xí'in najudío. ¹¹ Tá ndixa ndiso*i* kuachi ndeé ña táxi nda kivi*i*, níkuu, ta saá on ndukú*i* noo ún ña on taxi ún kivi*i*. Ta saá ni, tá on koó kuachi ndeé

ndíso i, ta nda ñii ñivi on vása kómí na ndayí nataxi na yi'i nda'a naná'no noo najudío yó'o. Ta vitin ndúkú i noo ún, tata gobernador, ña ti'ví ún yi'i ko'on i noo mji tarey César ña kasa nani ra kuachi i —káchí taPablo xí'in tagobernador Festo yó'o.

¹² Ta saá taFesto ñika'an tá'an ra xí'in nachiño na kúu na kísa chiño yatin xí'in ra, ta saá ñika'an ra xí'in taPablo, káchí ra:

—Va'a, xa ndúkú ún ña ko'on ún noo tarey César ñoo Roma ña kasa nani ra xa'a kuachi ún, ta vitin va'a ko'on ún noo ra —káchí taFesto xí'in taPablo.

To'on yó'o ká'an ndí taPablo kixaa ra noo tarey Agripa ta noo ki'va tayó'o ñaBerenice

¹³ Ta ñiya'a lo'o kivi, ta tarey ta naní Agripa xí'in ki'va ra ñaBerenice kixaa na ñoo Cesarea xa'a ña koto na tagobernador Festo. ¹⁴ Ta ku'a ní kivi kindoo na ve'e taFesto, ta saá ndato'on ra xí'in tarey Agripa xa'a kuachi ña táxi najudío xa'a taPablo, ta káchí taFesto saá xí'in ra:

—Yóo ñii ta naní ra Pablo, nákaa ra ini ve'e kaa ñoo yó'o, chi taFélix sandakoo ña'a ra xa'a ña kasa nani yi'i xa'a kuachi ra. ¹⁵ Ta kivi ñixa'an i ñoo Jerusalén, ta naná'no noo najudío, na kúu nasutu ná'no xí'in naxikua'a, nayó'o taxi na kuachi noo i xa'a tayó'o. Ñika'an na xí'in i ndí ndíso ra kuachi ndeé, ta ndúkú na noo i ña ka'nda chiño i ña kivi ra. ¹⁶ Ta ndakuijn i káchí i saá xí'in na: “Ndayí mji ndi naño Roma on vása táxi ña ndí ñii ñivi kivi na tá si'na on ta'an ko'on na noo tajuez ña kasa nani ra xa'a kuachi na. Saá chi nayó'o kómí na ndayí ndakuijn na ka'an na

to'on x̄a'a m̄ji na n̄o n̄ivi na táxi kūachi x̄a'a na", saá k̄achí j̄ x̄í'in na. ¹⁷ Ta saá ink̄a k̄ivi, ta k̄ixaa naná'no n̄o najudío n̄o j̄, ta x̄a'nda chiño j̄ n̄o natropa ña ko'on na ki'in na taPablo n̄o nákaa ra ini ve'e k̄aa ña k̄ixaa ra n̄o j̄. ¹⁸ Tá k̄ixaa ra n̄o j̄, ta najudío yó'o k̄ixá'á na táxi na kūachi x̄a'a ra. Ta kūachi ña táxi na on s̄iví kūachi ndátí j̄ koni so'o j̄ ka'an na x̄a'a kúu ña, ¹⁹ chi kūachi ña chíkaa na s̄ata taPablo kúu kūachi x̄a'a yichí m̄ji najudío ña ndasaá ndík̄on na Ndios ta k̄isa to'ó na, chi k̄a'an najudío yó'o ndí taPablo sáná'a ra ink̄a yichí ña on vása yoo yu'ú x̄í'in yichí ña ndík̄on najudío. Saá chi taPablo sáná'a ra k̄achí ra x̄a'a ñii ta ta naní Jesús, ta tayó'o n̄ixi'j̄ ra ta n̄atak̄u ra ta táku ra vitin, saá k̄a'an taPablo, sáná'a ra, k̄achí na. ²⁰ Ta ȳj̄ on vása x̄íní va'a j̄ ndasaá kasa nani j̄ kūachi x̄a'a yichí ña ndík̄on najudío, ta saá n̄inda k̄a to'on j̄ taPablo án va'a ko'on ra ñoo Jerusalén x̄a'a ña kunani kūachi ra. ²¹ Ta n̄i-xiin ra ko'on ra ñoo Jerusalén, ta k̄achí ra ndí va'a k̄a ko'on ra ñoo Roma x̄a'a ña kasa nani tarey César kūachi ra. Ta saá x̄a'nda chiño j̄ n̄o natropa ña tuku chíkaa na ra ini ve'e k̄aa tand̄a x̄ino kasa ndivi j̄ ndi'í chiño x̄a'a ña kuchiño ti'ví j̄ ra ko'on ra n̄o tarey César ñoo Roma —k̄achí taFesto, ndato'on ra x̄í'in tarey Agripa.

²² Ta saá ndakuijn taAgripa, k̄achí ra saá:

—Yi'j̄, kóni ní j̄ koni so'o j̄ to'on ña ka'an taPablo yó'o —k̄achí ra.

Ta ndakuijn taFesto, k̄achí ra saá:

—Va'a, m̄ji k̄ivi taan koni so'o ún to'on ña ka'an taPablo yó'o —k̄achí ra x̄í'in taAgripa.

23 Ta kixaa inka kivi, ta tarey Agripa x'in ki'va ra ñáBerenice kixaa na ve'e chiño ká'no, ta kuá'an na niki'vi na x'in ndi'i ñato'ó na, ta nayó'o ndixin na tikoto va'a ña livi ní. Saá tuku nataa na ndiso chiño x'in natropa, ta x'in nataa na ndiso chiño x'in chiño ná'no ñoo yó'o ndikon na kuá'an na sata nayó'o x'in ñato'ó ní, ta saá kixaa na noo tafesto ve'e chiño ká'no. Ta saá xa'nda chiño tafesto noo natropa ña tava na taPablo ña kixaa ra noo ndi'i nivi na nákutá'an yó'o. 24 Tá kixaa taPablo noo na, ta tafesto nika'an ndoso ra noo ndi'i nivi yó'o, káchí ra saá:

—Tata, tarey Agripa, ta ndó'ó natá'an yó, vitin kúchiño koto ndó ta yó'o ta ñíndichi noo ndó. Ta sata tayó'o ndi'i najudío sákuiso kuachi na ra nda vitin. Tá kivi nixa'an i ñoo Jerusalén ta saá tuku kivi ndikó i ndixaa i ñoo Cesarea yó'o, ta najudío ñii káchí ká'an na ndúkú na noo i ña ka'nda chiño i ña kivi taPablo yó'o xa'a kuachi ndiso ra. 25 Ta yi'i, nindaká to'on va'a i ra, ta on vása ní-naní'i i kuachi xa'a ña kivi ra. Ta mji ra ká'an ra ndúkú ra ko'on ra noo tarey César xa'a ña kasa nani ra xa'a kuachi ra. Ta saá chikaa ini i ti'ví i ra ko'on ra ñoo Roma. 26 Ta vitin on vása kúnda va'a ini i ndá kuachi kúu ña ndato'on i xa'a ña taa i noo tutu ña ti'ví i ko'on nda'a tarey César. Ta xa'a ñayó'o kana i ndi'i ndó ña nakutá'an yó koni so'o yó to'on ña ka'an taPablo yó'o. Ta vitin noo mji yó'ó tarey Agripa, ndúkú i ña chindeé ún yi'i. Ta vitin ndaká to'on ún taPablo, ta koni so'o ún ña ndakuiin ra xa'a ra, ta saá kuchiño ún ndato'on ún x'in i ndá to'on kúu ña va'a taa i

xə'a ra. ²⁷ Chi xáni sɪnɪj ndí ñii chiño kí'ví ní kúu ña ti'víj ñii tapreso kə'on ra ñoo Roma tá on kəó tutu ña ká'an yu kúu kuachi táxi nivi xə'a ra —káchí təFesto xí'in nivi na nákutá'an yó'o.

26

Tə'on yó'o ká'an
təPablo ndákuijn ra xə'a mji ra noo təAgripa

¹ Ta saá nɪkə'an tərey Agripa xí'in təPablo, káchí ra saá:

—Vitin və'a kə'an ún ndakuijn ún xə'a mji ún noo kuachi ña sákuiso na sətə ún —káchí ra xí'in təPablo.

Ta saá təPablo ndan'i ra nda'a ra noo na, ta kɪxá'á ra ká'an ra, káchí ra saá:

² —Kúsiy ní ini j ndí noo yó'ó, tata rey Agripa, kúchiño j kə'an j tə'on ña ndakuijn j xə'a j noo kuachi ña naná'no noo najudío sákuiso sətə j.

³ Saá chi yó'ó kúu təa tə xínj və'a xə'a yichj ña ndíkəon mji ndj najudío, ta kúndaə və'a ini ún yu kúu ña náa ndj xə'a. Ta xə'a ñayó'o xáku ndá'ví j noo ún ña xí'in ña ká'no ini ún konj so'o ún tə'on ña ndatə'on j xí'in ún vitin.

TəPablo ndátə'on ra xə'a ña ndasaá xitaku ra kivi si'na on tə'an nakutá'an ra xí'in Jesucristo

⁴ Ta nɪkə'an təPablo, káchí ra saá:

—Ndi'i najudío ná'no kúndaə və'a ini na ndasaá xitaku j kivi xikuu j talo'o, chi ndə kivi kaku j xitaku j xí'in najudío naño j, ta nixə'an j nixjyo j xə'no j ñoo Jerusalén. ⁵ Ta najudío yó'o kúndaə káxín ini na ndí yí'j xikuu j ñii tafariseo, ta xikuu j təa tə xindikəon ndino'o ní yichj nafariseo, vará yichj yó'o kúu ña yo'vi ní

ka ñoḡ ndi'i yichi najudío. Ta tá kóni ví najudío yó'o, ta kivi ndakuijn na kasa ndaḡ na ndí ndixa xitaku j saá. ⁶ Ta vitin nayó'o chíkaa na kuachi sata j chi ndáti j ta ndáa ini j ndí Ndios ndixa kasa ndivi ra ñava'a ña kindoo ra xí'in naxii síkuá ndi xina'á. ⁷ Tanda kuija xina'á tanda vitin na uxu ovi ti'vi nivi na kúu sa'ya ñani síkuá taxii síkuá ndi taIsrael, ndivi ñoo kisa chiño na ñoḡ Ndios, ta ndáti na ta ndáa ini na ndí kasa ndivi Ndios ñava'a yó'o ña kindoo ra xí'in naxii síkuá na. Tata tarey Agripa, vitin najudío yó'o chíkaa na kuachi sata j chi ñii káchí xí'in nayó'o, yi'j ndáti j ta ndáa ini j ndí Ndios ndixa kasa ndivi ra ña kindoo ra xí'in nivi. ⁸ Ta ndó'ó, ndi'i nivi na nákutá'an yó'o, ¿ndachun xáni sinj ndó ndí Ndios on vása kómí ra ndee ña sanataku ra nivi na nixi'j? —káchí taPablo xí'in tarey Agripa ta xí'in na náta'an xí'in tarey yó'o.

TaPablo ndát'o'on ra ndí kuija nija'a xikuu ra ta xindikon saxo'vi ní nivi na kándixa taJesús

⁹ Ta saá ká'an ka taPablo xa'a mji ra, káchí ra saá:

—Kuija nija'a, xani sinj j ndí yichi taJesús taño Nazaret kúu ña yichi vatá, ñakán chíkaa ní j ndee ña sandi'ij xa'a nivi na ndíkon yichi yó'o. ¹⁰ Ta saá xí'in ndayí ña taxi nasutu ná'no nda'aj, nitiin j kua'a ní nivi na ndíkon yichi taJesús na táku ñoo Jerusalén ta taan j nayó'o ini ve'e kaa. Ta nixiyo yu'új xí'in nivi na xa'ni sava nivi yó'o. ¹¹ Ta niki'vi j ini kua'a ní ve'e ño'o sinagoga ña nandukú j nivi na ndíkon yichi taJesús, ta saxo'vi ní j na, ña kóni j ndí ka'an na to'on ndiva'a xa'a taJesús ta sandakoo na ña

kándixa na ra. Ta n̄isaá ní ini j̄ x̄ini j̄ ndi'i n̄ivi na ndíkõn yich̄i taJesús, ñakán x̄ixa'an̄i kua'a ñoo x̄iyo nándukú j̄ na xa'a ña saxo'vi j̄ na.

TaPablo ndátõ'on ra ndasaá nakutá'an ra xí'in taJesús

ta kándixa ña'a ra

(Hch. 9:1-19; 22:6-16)

¹² 'Ta saá ñii k̄ivi kua'an̄i nda ñoo Damasco, ta ní'i j̄ tutu ña taxi nasutu ná'no nda'a j̄, ña taxi na ndayí nda'a j̄ tiin j̄ ndi'i n̄ivi na ndíkõn yich̄i taJesús na kúu na táku ñoo Damasco. ¹³ Ta saá tá xa tónḁaa ma'ño ndiví kúu ña, ta x̄ini j̄ ñii ño'o yé'e ña k̄ixi nda ñoyívi n̄ino, ta yé'e tá'yá ní ña, ta ndeé ka yé'e ña noo ño'o ká'no ña yé'e ndiví, n̄iye'e ña noo j̄ ta noo nataa na kua'an̄i xí'in j̄. ¹⁴ Ta saá ndiva ndi'i ndi, ta nakoyo ndi nda noo ño'o. Ta x̄ini so'o j̄ ñii to'on ña kúu to'on hebreo, ta kachí ña saá xí'in j̄: "Saulo, Saulo, ¿ndachun ndíkõn ún saxo'vi ún yi'j̄? Chi xí'in ña kisa toon ún noo j̄, kuiti sátakué'e xí'in m̄ji ún", kachí to'on xí'in j̄."* ¹⁵ Ta saá ndakuijn̄i, n̄ika'an̄i: "¿Yu kúu yó'ó, Tata?", kachí j̄ xí'in ra. Ta ndakuijn̄i ra, kachí ra saá: "Yi'j̄ kúu j̄ Jesús, ta ta ndíkõn ún saxo'vi ún. ¹⁶ Ta vitin nakundichi ún, saá chi xa'a ña sakuiso j̄ chiño ká'no sata ún kúu ña n̄it̄ivi j̄ noo ún. Yi'j̄ nakaxin̄i yó'ó kuu ún ñii ta ta kasa chiño noo j̄, ta kuu ún ta ta ndakuijn̄i xa'a j̄. X̄ini ñó'ó ndatõ'on ún xí'in n̄ivi xa'a ña x̄ini ún k̄ivi vitin, ta x̄ini ñó'ó ndatõ'on ún xí'in na xa'a ña saná'a j̄ yó'ó k̄ivi ña vaxi. ¹⁷ Ta yi'j̄

* **26:14** TaJesús kóni kachí ra ndí taSaulo ké'é ra ndatán ké'é ñii t̄is̄ind̄ik̄i tí toon ini, ta kaxá'a rí m̄ji noo s̄ijn̄i ka ña nákaa noo yaḁa kisa chiño rí, ta saá sátakué'e xí'in m̄ji rí.

ndixa sakaku i yó'ó nḡ najudío ñaño m̄i ún, ta ndixa sakaku i yó'ó nḡ nivi na ɔn vása kúu najudío, chi vitin tí'ví i yó'ó kḡ'ɔn ún ndatḡ'on ún xí'in nivi na ɔn vása kúu najudío. ¹⁸ Saá chi kóni i ña chindeé ún nivi yó'o ña kundaa káxín ini na yu kúu ñandaa, xá'a ña sandakoo na yichi ɔn vá'a ña naa ní ndikḡon na, ta kundikḡon na yichi vá'a nḡ yóo ño'ḡ yé'e ndino'o. Ta saá ɔn taxi ka na ndayí nda'a ñaním̄a ndivá'a ká'no Satanás ka'nda chiño ña nḡ na, ta taxi xí'in m̄i na nda'a Ndios ña ka'nda chiño ra nḡ na. Ta xá'a ña kandixa na yí'i, Ndios kasa ká'no ini ra xá'a kuachi na, ta saá ndixa naki'in na ndi'i ñavá'a ña taxi Ndios nda'a nivi na kúu sa'ya ra", kachí taJesús xí'in i.

To'on yó'o ká'an ña ndí taPablo kisa ndivi ra ña xá'nda chiño taJesús kivi nivi ra nḡ ra

¹⁹ Ta taPablo ndatḡ'on ka ra, kachí ra saá xí'in tarey Agripa:

—Ta saá yí'i, tata rey Agripa, nda lo'o ɔn vása ní-kisa só'ó i nḡ ña xá'nda chiño taJesús kivi nivi ra nḡ i. ²⁰ Nda víka, si'na kixá'á i ñika'an ndoso i nḡ nivi ñaño Damasco to'on xá'a taJesús. Ta saá ñixa'an i ñoo Jerusalén xí'in kuá'a ní ka ñoo ña ndá'vi ndaa estado Judea ña ndatḡ'on i xá'a taJesús. Ta saá ñixa'an i kuá'a ní ñoo nḡ táku nivi na ɔn vása kúu najudío ña ndatḡ'on i xí'in na. Ta ñii ñii ñoo nḡ ñixa'an i, ndatḡ'on i xí'in nivi xá'a ña xíní ñó'ó nandikó ini na, ta sandakoo na yichi ɔn vá'a, ta kivi na yichi Ndios. Ta saá xíní ñó'ó ke'é na ñavá'a ña saná'a ndí ndixa xa nandikó ini na ta ndikḡon na yichi Ndios. ²¹ To'on yó'o kúu ña ñika'an ndoso i

noo ndi'i nivi, ta xa'a ñayó'o sava najudío tjin na yi'i kivi nixiyo i ke'e ye'é ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén, ta ndukú na ka'ni na yi'i. ²² Ta Ndios ndixa chindeé ra yi'i, ta saá nda kivi vitin táku ka i, ta ká'an ndoso i to'on va'a xa'a ta Jesús noo ndi'i nivi. An nakuíká kúu na, an nandá'ví kúu na, ta kuiti ká'an i xí'in na to'on va'a ña ñii yoo yu'ú xí'in to'on Ndios ña nitaa ta Moisés xí'in inká naprofeta kuiya xina'á. ²³ To'on ña nitaa nayó'o káchí ña ndí Cristo ta kúu ta ti'ví Ndios sakaku ra nivi, tayó'o xini ñó'ó xo'vi ra, ta kivi ra. Ta saá kuu ra tanoó natakú noo ndi'i nivi na nixi'i. Ndatán yoo ño'o ye'e noo nivi na kúu najudío ta noo nivi na on vása kúu najudío, saá koo Cristo, káchí to'on Ndios ña nitaa na xina'á —káchí ta Pablo xí'in tarey Agripa ta xí'in nivi na náta'an xí'in ra na nákutá'an yó'o.

To'on yó'o ká'an ndasaá ndakuijn ta Agripa noo to'on ña ndato'on ta Pablo xí'in ra

²⁴ Ta saá ndakuijn ta Festo, xí'in ndi'i ndee ra nika'an ra xí'in ta Pablo, káchí ra saá:

—Tata Pablo, itaa ta sána kúu yó'ó! Ndixa xa'a ña ku'a ní ka'vi ún, ñayó'o sásána ña sijn ún vitin —káchí ta Festo xí'in ta Pablo.

²⁵ Ta ndakuijn ta Pablo, káchí ra saá:

—Tata Festo, ta kánóo síkón ní ñato'ó noo yó kúu ún, ta ndakuijn i xa'a i ndí on sivi ta sána kúu i. Ñanda va kúu to'on ña ká'an i xí'in ndó. ²⁶ Ta tarey Agripa xini va'a ra xa'a ndi'i ña ndato'on i xí'in ndó. Saá chi on sivi ña yoo se'é kúu ndi'i ña nindo'o ta Jesús. Ta xa'a ña kúnda va'a ini ra xa'a ta Jesús, ká'an i noo tarey Agripa

yó'o xí'in ña ndino'o ní ini ÿ —káchí taPablo xí'in taFesto.

27 Ta saá nindaḡa to'on taPablo tarey Agripa, káchí ra xí'in ra:

—Tata rey Agripa, ¿án kándixa ún to'on ña nḡtaa naprofeta kuḡya xina'á? Ndixa xini ÿ ndí kándixa ún to'on ña nḡtaa na —káchí taPablo xí'in tarey Agripa.

28 Ta ndakuiḡn taAgripa, káchí ra saá xí'in taPablo:

—¿Án xáni sḡni ún ndí xí'in lo'o to'on ña ndato'on ún xí'in ÿ kúchiño ún sanoo ún ini ÿ ña ki'vi ÿ yichi taJesús? —káchí ra xí'in taPablo.

29 Ta ndakuiḡn taPablo, káchí ra saá:

—Án xí'in lo'o to'on án xí'in kuḡ'a ní to'on ña ndato'on ÿ xí'in ún, ndúkú ÿ noḡ Ndios ndí yó'ó, tata, xí'in ndi'i nivi na nakutá'an yó'o, nduu ndó nivi na kándixa taJesús ñii ki'va ndatán yi' ÿ kúu ÿ ta ta kándixa taJesús. Ta ndixa on xii ÿ ña kuu ndó nivi na nó'ni xí'in cadena, ndatán nó'ni yi' ÿ —káchí taPablo xí'in na.

30 Ta saá tarey Agripa, xí'in ñaki'va ra ñáBerenice, xí'in tagobernador Festo, ta xí'in inḡa nivi na nakutá'an yó'o, nakuita ndi'i na, ta kee na noḡ xindoo na, 31 ta kuḡ'an na noḡ kúchiño na ka'an na xí'in tá'an na. Ta noḡ kuḡ'an na yó'o, nika'an tá'an na, káchí na saá:

—TaPablo yó'o on vása ní-ki'vi ra kuḡchi ndeé xa'a ña taxi kivi ra, ni xa'a ña xo'vi ra ini ve'e ka —káchí na, ka'an na xí'in tá'an na.

32 Ta saá nika'an tarey Agripa xí'in tagobernador Festo, káchí ra:

—Tá ɔn vása ní-ndukú tayó'o kɔ'ɔn ra nɔɔ tɔrey César ña kasa nani ra xa'a kuachi ra, níkúu, ta kuchiño saña yó ra kɔ'ɔn ndíkɔ ra vitin —káchí tɔrey Agripa xí'in tɔFesto.

27

Tɔ'on yó'o ká'an ña tagobrador Festo tì'ví ra tɔPablo ku'a'an ra ñoo Roma

¹ Ta saá kɔxaa kɔvɔ ña chikaa ini tagobrador Festo ña kee ndi kɔ'ɔn ndi xí'in tón barco nda estado Italia nɔɔ nákaa ñoo Roma. Ta natropa na ndaa ve'e kaa nataxi na tɔPablo ta xí'in inkɔ nataa na xiño'o ini ve'e kaa yó'o, nataxi na nayó'o nda'a ñii taa tɔ naní Julio. TɔJulio yó'o kúu tɔ ndiso chiño xí'in ñii ciento natropa, ta kúu ra ñii tatá'an ñii ti'vi natropa na naní Compañía Augusta, ta natropa yó'o kúu na kisa chiño nɔɔ tɔrey César. ² Ta ndaa ndi ñii tón barco tón kixi ñoo Adramitio. Ta tón barco yó'o xa yóo ti'va nó kee nó kɔ'ɔn nó ñii yichɔ nɔɔ ya'a nó ku'a'a ní ñoo estado Asia, ta kukuiin nó lo'o kuiti ñii ñii ñoo yó'o. Ta saá kee ndi ku'a'an ndi xí'in tón barco yó'o. Ta ñii tatá'an ndi tɔ naní Aristarco ku'a'an ra xí'in ndi. Ta tɔAristarco yó'o kúu ra taa tañoo Tesalónica ña ndá'vi ndaa estado Macedonia. ³ Ta nitivi inkɔ kɔvɔ ta nixaa ndi ñoo Sidón. Ta tɔJulio, taa tɔ ndiso chiño xí'in natropa, ke'é ra ñava'a xí'in tɔPablo taxi ra ña noo ra tón barco ña kɔ'ɔn ra nakutá'an ra xí'in namigo ra na táku ñoo yó'o. Ta nayó'o chindeé na ra, taxi na ña xini ñó'ó nda'a tɔPablo. ⁴ Ta saá ndaa tuku ndi tón barco ta kee ndi ku'a'an ndi. Ta mii chí xiiña nɔɔ ku'a'an ndi, ndeé ní vaxi tachi

ña káni tón barco, ta xa'a ña káni ní tachi yó'o ña chinda'á ña tón barco nandikó nó chí sata, yó'vi ní táxi ña ko'on ndi chí noo. Ta xa'a ñayó'o chikaá ini ndi nasama ndi yichi noo ko'on ndi. Ta saá naki'in ndi ku'a'an ndi ta nija'a ndi ñii tá'ví ñoo isla Chipre noo on vása ndeé ní káni tachi. ⁵ Ta saá kee ndi ku'a'an ndi, ta nija'a ndi yatin ñoo estado Cilicia xí'in ñoo estado Panfilia, ña ñó'o yu'u takuí, ta saá nixaá ndi ñoo Mira ña ndá'vi ndaa estado Licia.

⁶ Ta ñoo Mira yó'o ta Julio, ta ndiso chiño, naní'i ra ñii barco tón kixi ñoo Alejandría ta ku'a'an nó nda ñoo estado Italia. Ta ta Julio xa'nda chiño ra noo ndi ña ndaa ndi tón barco yó'o. Tá ndi'i ndaa ndi nó, ta kee ndi ku'a'an ndi. ⁷ Ta xa ku'a'a ní kivi kúu ña ñó'o ndi ku'a'an ndi, chi kuee ní ku'a'an tón barco, saá chi yó'vi ní ku'a'an tón yó'o xa'a ña ndeé ní káni tachi ña vaxi chí noo ku'a'an ndi. Ta nija'a ndi yatin ñoo Gnido, ta on vása ní-kivi xaá ndi ñoo yó'o, chi ndeé ní káni tachi. Ta saá tuku nasama ndi yichi ta ku'a'an ndi chí sur, ta ku'a'an ndi yá'a ndi yatin ñoo isla Creta, ñii tá'ví noo on vása ndeé ní káni tachi, ta nija'a ndi ñii xiiña isla yó'o, ña naní Salmón. ⁸ Ta kuee ní ku'a'an tón barco xí'in ndi noo takuí, ta kánóo nó ku'a'an nó yatin noo yóo ño'o yichí. Ta saá yó'vi ní nixaá ndi ñii xiiña ña naní Buenos Puertos, ña yóo yatin xí'in ñii ñoo ña naní Lasea ña nákaa isla Creta.

⁹ Xa ku'a'a ní kivi kúu ña kee ndi ñoo Cesarea, chí tón barco kuee ní ku'a'an nó, ta vitin xa yatin ní tondaa ña kixaá unj yoo ña vixin, saá chí xa ndi'i vikó najudío ña kúu ña yóo so'on na.

Ta un̄i yoō v̄ixin yó'o kúu ña ȳiyo ní kaka tón barco nōo takuií m̄ini. ¹⁰ Ta xa'a ña ȳiyo ní yó'o, ndato'on taPablo xí'in nataa na ndíso chiño xí'in tón barco, káchí ra saá xí'in na:

—Nataa tá'an yó, táná kee yó vitin ña ko'on yó xí'in tón barco nōo takuií, ta x̄inī ndí kundo'o yó ña on vá'a. Saá chi ȳiyo ní ndi'i xa'a ñakía'vi ña ñó'o ini tón barco ndíso nó, ta saá tuku ȳiyo ní ndi'i xa'a m̄i yó xí'in tón barco nōo takuií —káchí taPablo xí'in na.

¹¹ Ta taJulio ñi-xiin ra chikaa so'o ra to'on yó'o ña ndato'on taPablo xí'in na, ta va'a kā ch̄ikaa so'o ra to'on ña ñika'an̄ tāa tā káva tón barco, ta ch̄ikaa so'o ra to'on ña ñika'an̄ tāa tā xí'in yiton tón barco. ¹² Ta na ovī tāa yó'o xí'in kua'a ní nataa na kisa chiño nōo na, yoō yu'ú na ndí on vá'a Buenos Puertos yó'o xa'a ña kindoo na un̄i yoō v̄ixin. Ta ñika'an̄ na ndí va'a chikaa na ndeē xí'in m̄i na ña ko'on na xí'in tón barco ndā ñoo Fenice, ña nákaā ink̄a tá'ví isla Creta, ta va'a kā ná kindoo tón barco kundichi nó ñoo yó'o ndi'i yoō v̄ixin ní, chí ñoo Fenice yó'o tívi xító ndaa ña chí noreste ta tívi xító ndaa ña chí sureste.

Tó'on yó'o ká'an̄ xa'a ña ndeē ní káni tāch̄i tón barcō k̄ivī ku'a'an̄ nó nōo takuií m̄ini

¹³ Ta ñiī k̄ivī va'a ní livi xíka tāch̄i ña k̄ixi chí sur, ta saá ñivī na kisa chiño ini tón barco, ñika'an̄ na, káchí na saá:

—Va'a vitin, chí tāch̄i ña xíka yó'o kivī chindeē ña tón barco xāa nó ndā ñoo Fenice —káchí na.

Ta saá ndaā ndi'i ndī tón barco, ta na kisa chiño ini tón barco ñasita na ndi'i yo'o ña nó'nī kaa ná'no ña veé ní, ña ñó'o ini takuií, ña kúu

ña on vása táxi ko'on tón barco nda ñii xiiña. Tá ndi'i ña tava na ñaveé yó'o, ta nisaña tón barco, ta kee nó ku'a'an nó xí'in ndi, ta kánóo nó, ku'a'an nó yu'u takuíí m̄ini, yatin noo yóo ño'o yichí isla Creta. ¹⁴ Ta saá ñii kama kixá'á ndeé ní káni tach̄i na'á ña ñaní Euroclidón. Ta tach̄i yó'o vaxi ña chí ma'ño noo keta ño'o xí'in chí norte, ta ndeé ní káni tach̄i yó'o tón barco. ¹⁵ Ta saá ni-kuchiño ko'on ka ndi chí noo kóni ndi ko'on ndi. Ñakán saña ndi ña káva ndi tón barco noo kóni ndi ko'on nó xí'in ndi, ta va'a ka sandakoo ndi ndi ña tach̄i ná ka'nda chiño ña míchí ko'on nó. ¹⁶ Ta saá nixaá ndi yatin noo nákaa isla lo'o ña ñaní Clauda, ta ku'a'an ndi ñii tá'ví noo on vása ndeé ní xíka tach̄i. Ta tón barco ká'no noo ñó'o ndi ku'a'an ndi, ñóo nó ñii tón barco lo'o, ku'a'an nó, ta saá xí'in ñayo'vi ní nasita ndi tón lo'o yó'o, xa'a ña koṭo chinda'á tach̄i nó, ta kani nó tón barco ká'no. Ta saá chikaá va'a ndi tón lo'o yó'o ini tón barco ká'no. ¹⁷ Ta saá xí'in ku'a'a ní yo'o, nataa na kisa chiño xí'in tón barco ká'no, chisúku ndaa na ku'a'a xiiña nó ña katón kútu na nó, xa'a ña chindeé ña nó ña on ndata nó. Saá chi yí'ví ní na koṭo tach̄i ña ndeé ní káni, chinda'á ña tón barco ña ko'on nó nda Sirte, ña kúu ñii xiiña noo on vása kónó takuíí m̄ini, ta yí'ví na koṭo kani ndaa tón barco noo yotí ña yóo ini takuíí, ta tani nó. Ta xa'a ña yiyo yó'o, sanoo na tikoto ndika ña nó'ni noo yiton tón ñindichi sata tón barco, ta sandakoo na tón barco ko'on nó chí noo chinda'á tach̄i nó. ¹⁸ Ta nitivi inka kivi, ta nda lo'o on xiin tach̄i yaa ña, ta ndeé ní káni ka ña tón barco noo ñó'o ndi. Ta saá nivi na kisa chiño ini tón barco tava na ñaveé ndiso nó

ña kúu ñakía'vi ñó'o ini nó, ta sākana na ndi'i ñakía'vi yó'o ini takuí mīni xā'a ña ndukama tón barco yó'o. ¹⁹ Saá kúu, ta kīxāā kīvī unī, ta ndā lo'o on vása yāā tākī, ni on vása ní-xikuiin kóon savī, ta ndi'i ndī ñó'o ini tón barco, tava ndī ndi'i nda'a chiño válí, ta sākana ndī ña ini takuí xā'a ña ndukama kā nó. ²⁰ Ta ndiví ñoó ndeé ní káni tākī, ta ndeé ní kóon savī. Ta saá nīya'a kuā'a ní kīvī, ta on vása ní-xini ndī kīmi, ni on vása ní-xini ndī ño'o ña yé'e ndiví. Ta on vása ní-ka'án kā ndī ña kuchiño kutaku ndī, saá xāni sinī ndī.

²¹ Ta saá nīya'a kuā'a ní kīvī, ta ndi'i ndī na ñó'o ini tón barco ndā lo'o nī-xixi ndī. Ta saá tāPablo nakundichi ra mā'ño noo nákutá'an ndi'i nataa na kīsa chiño ini tón barco, ta nīkā'an ra xī'in na, káchí ra saá:

—Ndó'ó tata, xa nīkā'an ī xī'in ndó ndī on vása va'a sandakoo yó isla Creta. Tá ní chikaā so'o ndó to'on ña nīkā'an ī xī'in ndó, níkúu, ta saá on kóo ña yo'vī xó'vī yó vitin, ni on vása ní-ndaño'ó kuā'a ní ñakuíká xī'in ñakía'vi ña xiño'o ini tón barco yó'o, níkúu. ²² Ta saá ni, on kundi'i ini ndó, ta va'a kā chikaā ndó ndeē ini mīi ndó, chi ndā ñii yó ñó'o yó'o on kīvī yó, ndasaá kuiti tón barco yó'o ndi'i xā'a. ²³ Saá chi ñoó ndive'e nītīvi noo ī ñii ñaángel ña kee noo Ndios, Tā tāká'no noo ī, ta kúu ra tā tākīsa chiño ī noo. ²⁴ Ta nīkā'an ñaángel yó'o xī'in ī, káchí ña saá: “On kuyī'vī ún, Pablo, chi ndixa xāā ún noo tarey César ña kasa nani ra kuāchi xā'a ún. Ta inkā ñava'a ke'é Ndios xī'in ún kuu ña sakaku ra ndi'i nīvi na ñó'o ini tón barco xī'in ún, ta ndā ñii ndó'ó on kīvī ndó”, káchí ñaángel xī'in ī. ²⁵ Ta

saá vạ'a chikaá ndó ndeę ini ndó, chi kúndaą ini ị ndí Ndios kúu ẵa ẵandaą, ta ndixa kasa ndivi ra ndi'i to'on ẵa ẵika'ạn ra xí'ini. ²⁶ Ta vará ụn takué'e ndạ ẵii mịi yó, ta tón barco yó'o ndi'i xa'a nó tá xaą nó yatin ẵo'o yịchí ẵii isla —káchí ẵPablo xí'in nataą na kisa chiño xí'in tón barco yó'o.

²⁷ Ta saá ẵixịnọ ụxu kọmị kịvị, ta kánóo tón barco nọọ takuií ẵii xiiẵa ẵa ẵanı Mar Adriático. Ta xa ẵitondaą mạ'ẵó ẵóo kúu ẵa, ta nataą na kisa chiño xí'in tón barco xáni sịnị na ndí xa ẵixaa ndị yatin nọọ yóo ẵo'o yịchí. ²⁸ Ta saá sạnoo na ẵii yo'o ẵa nó'ni nọọ xí'in ẵaveé lo'o, ẵa kúu ẵa xini ẵó'ó na cho'on kị'va na ẵakónó takuií. Ta saá tá sạnoo na ẵayó'o ini takuií, ta kúndaą ini na ndí okọ xa'on ẵii metro kúu ẵakónó ini takuií yó'o. Ta saá inka xíká kạ lo'o kuạ'ạn tón barco, ta tuku sạnoo na yo'o ini takuií ẵa cho'on kị'va na ndasaá kónó takuií. Ta saá kúndaą ini na ndí okọ ụxa metro kúu ẵakónó takuií vitin. ²⁹ Ta saá kịxá'á yí'vị na kọtọ kani ẵixin tón barco yụụ ná'no ẵa ẵó'o ini takuií nọọ xa yatin yóo ẵo'o yịchí. Ta tuku ẵin na kọmị ẵaveé ná'no ẵa nó'ni ndaa tón barco ta sạnoo na ẵa ini takuií xa'a ẵa chindeé ẵa kundichí tón barco nọọ takuií, ẵa ụn kọ'on nó nọọ yóo yụụ. Ta saá ndụkú na nọọ Ndios ẵa yạchị ní kixaa ẵa ẵivi inka kịvị. ³⁰ Ta sava nataą na kisa chiño xí'in tón barco xáni sịnị na ndí vạ'a kạ ná sakaku xí'in mịi na. Ta saá kịxá'á na sạnoo se'é na tón barco lo'o xa'a ẵa kanóo nó nọọ takuií. Ta ndákuiti ẵa sákuu na kúu ẵa sạnoo na ẵaveé ná'no, chi nataą yó'o chikaą ini na kọ'on se'é na xí'in tón barco lo'o yó'o ndạ nọọ yóo ẵo'o yịchí ẵa kạku

na. ³¹ Ta t̄aPablo k̄undāa ini ra yu k̄úu ña kóni natāa yó'o ke'é na, ta saá kee ra kūa'an ra ñōo yóo t̄a t̄a ndíso chiño ta ñōo yóo natropa ra xí'in ra. Ta ñixāa ra, ta ñika'an ra, káchí ra saá xí'in na:

—Ndi'i m̄ji yó xín̄i ñó'ó kindōo ka yó ini tón barco ká'no yó'o, ta saá va'a kāku ndi'i yó. Táná sava yó kee yó ko'on yó ta sandakoo yó tón barco yó'o, ta saá on kuchiño kāku ndi'i yó —káchí t̄aPablo xí'in na.

³² Ta natropa ch̄ikāa so'o na to'on yó'o, ta xa'nda na yo'o ña nó'ni tón barco lo'o, ta ñisaña nó, kūa'an m̄ji nó ñōo takuii m̄jni.

³³ Ta xa yatin ní ña t̄ivi ink̄a k̄iv̄i k̄úu ña, ta t̄aPablo ñika'an ra ndukú ra ñōo ndi'i ñivi na ñó'o ini tón barco xí'in ra, káchí ra saá:

—Ta vitin xa ñiya'a uxu kom̄i k̄iv̄i ta nda lo'o on vása xixi ndó. ³⁴ Ta vitin xáku ndá'v̄i ñōo ndó ña kuxu ndó lo'o xa'a ña kukomí ndó ndēe, saá chi k̄undāa ini ñi ndí nda lo'o on takué'e nda ñii m̄ji yó —káchí t̄aPablo xí'in na.

³⁵ Ta saá k̄i'in t̄aPablo s̄ita va'a ta ñika'an ra xí'in Ndios, káchí ra saá:

—Táxa'vi ña'á ún, Tata Yivá yó Ndios, chi táxi ún ña xín̄i ñó'ó kuxu nd̄i —káchí t̄aPablo xí'in Ndios.

Ta saá s̄akuáchi ra s̄ita va'a yó'o, ta k̄ixá'á ra xixi ra lo'o ña. ³⁶ Ta xí'in ña ké'é t̄aPablo saá, ch̄ikāa ra ndēe ini natāa yó'o, ta k̄ixá'á na xixi na. ³⁷ Ta ndi'i m̄ji nd̄i na ñó'o ini tón barco yó'o k̄úu nd̄i ovi ciento un̄i s̄iko xa'on ñii ñivi. ³⁸ Tá ndi'i xixi ndi'i natāa na k̄isa chiño xí'in tón barco, ta s̄akana na ndi'i ñaveé ña k̄úu ndik̄in trigo xí'in ndik̄in cebada ta xí'in ink̄a ña ndíso

tón barco, saƙana na ndi'i ñayó'o ini takuí xá'a ña ndukama ka tón barco.

To'on yó'o ká'an ndasaá ndi'i xá'a tón barco

³⁹ Ta ñitivi inká kivi, ta on vása ní-kuchiño kundaa ini na mji ndá'vi ndaa ño'o yichí ña xito na nákaa yatin. Ta saá xito na ñii xiiña ña kúu nina yotí yu'u mini, ta xáni sinj na saá: Va'a ná chikaa yó ndee ña ko'on yó xí'in tón barco, ta xaa yó nda xiiña kaa noo yóo yotí, saá chikaa ini na. ⁴⁰ Ñakán xa'nda na yo'o ña nó'ni kaa ná'no ña veé ní, ña ñó'o ini takuí, ta ndaxin na yo'o ña nó'ni tón yiton tón xinj ñó'ó na káva na tón barco. Ta saá ñakani ndichi na sata tón barco ñii yiton káni, ta chiko'ni na ñii tikoto lo'o noo nó, xa'a ña chinda'á tachi tón barco ko'on nó noo yóo yotí. ⁴¹ Ta saá ku'a'an tón barco, ta on ta'an ka xaa nó yu'u takuí, ta kani ndaa tixin nó noo yotí, noo on vása kónó ka takuí mini. Ta saá ñi-kuchiño nó ko'on ka nó, chi tixin nó kani ndaa ña noo yotí. Ta xí'in ña ndeé ní kani ndaa takuí tón barco yó'o tanda kixá'á nó chachi nó.

⁴² Ta xáni sinj natropa ña ka'ni na ndi'i napreso, chi yí'ví na koto ndava ni'ni nayó'o noo takuí ta kaku na ko'on ndíka na, saá xáni sinj natropa yó'o. ⁴³ Ta ta ndíso chiño xí'in natropa ñi-xiin ra ña ka'ni na taPablo, ta saá xa'nda chiño ra noo natropa ndí on ka'ni na nda ñii napreso. Ta xa'nda chiño ra noo ndi'i ñivi na ñó'o ini tón barco, káchí ra saá xí'in na:

—Si'na ndi'i ndó na va'a kúchiño kunoo ko'on mató'on noo takuí, vitin kee ndó ko'on ndó, ta xaa ndó nda noo yóo ño'o yichí kaa. ⁴⁴ Ta ndó'ó na on vása kúchiño kunoo ko'on mató'on

noo takuií, ñii ñii ndó xini ñó'ó tiin ndó yiton tón barco yó'o, tón kúu tón chachi, ña kuchiño kundoso ndó sata nó, ta xaá ndó nda noo yoo ño'o yichí kaá —káchí ta ndiso chiño yó'o.

Ta saá kisa ndivi ndi to'on ña nika'an ra xí'in ndi, ta va'a nixaá ndi'i ndi noo yoo ño'o yichí yu'u takuií m̄ini, ta nda lo'o on vása ní-takue'e nda ñii ndi.

28

To'on yó'o ká'an xa'a

ña nindo'o taPablo ñoo isla ña naní Malta

¹ Tá nixaá ndi'i ndi noo ño'o yichí ña nákaa yu'u takuií m̄ini yó'o, ta saá xini so'o ndi ndí ño'o yó'o naní ña isla Malta. ² Ta nivi na táku yó'o, va'a ní naki'in na ndi'i. Ta kama xa'mi na ñii ño'o xa'a ña nasaá lo'o ndi, chi koon ní savi, ta vixin ní. ³ Ta taPablo nixa'an ra kaya ra ñii nomi titon, ta taan ra titon yó'o noo ño'o xixi. Ta xa'a ña ñi'ni ní ño'o xixi yó'o, ta ñii tíkoqo tíxati keta rí tixin titon yó'o, ta tjin rí nda'a taPablo, ta tákaa ndaa rí nda'a ra. ⁴ Tá xini nivi ña tjin tíkoqo xati yó'o nda'a taPablo, ta nika'an xí'in tá'an na, káchí na saá:

—Ndixa tayó'o kúu ra ñii taa ta on vá'a ta xa'ni nivi, ta xa'a ñayó'o ndios ña kisa to'ó yó ña naní “ñandaá” on taxi ka ña kutaku tayó'o. Vará kuchiño ra nikaku ra noo takuií m̄ini, ta vitin ndios m̄ii yó yó'o chitóni ña kivi ra —káchí na, ká'an na xí'in tá'an na.

⁵ Ta taPablo sakisin ra nda'a ra noo tákaa ndaa tíkoqo xati noo ño'o xixi, ta tíkoqo yó'o nakava rí noo ño'o, ta nda lo'o on koqo ña ní-ndo'o taPablo.

⁶ Ta saá n̄ivi nākutá'an yó'o xíto na yu kúu ña kundo'o taPablo, chi ndáti na ama kixá'á kaa kuiño ndi'i yíkí koñu ra, án ñii kama nakava ra kivi ra. Ta saá na'á ní x̄indati na, ta nda lo'o on koó ña on vá'a ní-ndo'o taPablo. Ta saá nāsama na ña x̄ani s̄inj na, ta n̄ika'ān x̄i'in tá'an na, káchí na saá:

—Ñii ndios kúu tayó'o, ñakán on koó ña ní-ndo'o ra —káchí na, ká'ān na.

⁷ Ta yatin noo n̄ixaā ndi noo ño'o yichí yó'o, yóo ve'e ñii tāa taká'no noo ndi'i n̄ivi na táku ñoo yó'o, ta naní ra Publio. Ta tayó'o va'a ní naki'in ra ndi'i, ta kana ra ndi'i ko'on ndi x̄i'in ra ve'e ra. Ta n̄ixaā ndi ta k̄indoō ndi x̄i'in ra ve'e ra un̄i kivi. ⁸ Ta yivá taPublio yó'o ndeé ní ndó'o ra, kómí ra kue'e ka'ni, ta koon ní ini ra ñii. Ta saá n̄ixa'ān taPablo noo kándú'u tāa ndeé ndó'o yó'o, ta chiso ra nda'a ra s̄inj tayó'o, ta ndukú ra noo Ndios xa'a ra, ta saá nduva'a ra. ⁹ Ta saá ndi'i n̄ivi na ndeé ndó'o, na táku ñoo isla Malta yó'o, kixaā na noo taPablo, ta x̄i'in ndeē Ndios sandúva'a ndi'i ra na. ¹⁰ Ta xa'a ñayó'o, n̄ivi nañoo yó'o kisa to'ó ní na ndi'i, ta taxi na ña x̄inj ñó'ó nda'a ndi. Tá xa yatin kixaā kivi ña kee ndi ñoo yó'o, ta saní'i na ndi'i kua'a ní ña x̄inj ñó'ó noo ndi ko'on x̄i'in ndi ñoo Roma.

To'on yó'o ká'ān xa'a taPablo n̄ixaā ra ñoo Roma

¹¹ X̄indoō ndi ñoo isla Malta un̄i yoo, ta saá ndaā ndi inkā tón barco, tón x̄indichi ñoo isla Malta ndi'i yoo vixin. Tón barco yó'o kee nó ñoo Alejandría, ta noo nó, yita ovi na'ná nandios vatá na kisa to'ó n̄ivi na kúu nagriego, ta nandios

yó'o naní Cástor xí'in Pólux. ¹² Ta ndaa ndi tón barco yó'o, ta kua'an ndi ñoo Siracusa xí'in nó. Tá nixaa ndi ñoo yó'o, ta kindoo ndi uní kivi. ¹³ Ta saá kee tuku ndi ta kua'an ndi xí'in tón barco, ta nixaa ndi nda ñoo Regio. Tá nitiivi inka kivi, kixá'á xíka lo'o tachi ña kixi chí sur, tachi va'a xikuu ña, chi chindeé ña ndi'i ña kama ka kua'an tón barco xí'in ndi. Ta saá inka kivi nixaa ndi ñoo Puteoli. ¹⁴ Ta ñoo yó'o nakutá'an ndi xí'in sava nivi na kándixa taJesús, na táku ñoo yó'o. Ta nayó'o ndukú na noo ndi ña kindoo ndi xí'in na uxá kivi. Ta kindoo ndi xí'in na, ta saá nija'a uxá kivi, ta kee ndi, ta kua'an xá'á ndi ta nixaa ndi nda ñoo Roma. ¹⁵ Ta sava nivi na kándixa taJesús na táku ñoo Roma, xa xini so'o nayó'o ña vaxi ndi yichi. Ta saá kee na ñoo Roma, ta kua'an na ña nakutá'an na xí'in ndi yichi. Ta sava nivi na kándixa taJesús yó'o nakutá'an na xí'in ndi ñoo ña naní Foro de Apio, ta inka sava nayó'o nakutá'an na xí'in ndi ñii xiiña ña naní Tres Tabernas. Tá nakutá'an taPablo xí'in ndi'i nayó'o, ta nika'an ra xí'in Ndios, taxi ra ña táxa'vi ña'á, ta naki'in ini ra nde. ¹⁶ Tá nixaa ndi ñoo Roma, ta saá ta ta ndiso chiño xí'in natropa nataxi ra ndi'i napreso nda'a ñii taká'no noo natropa ñoo Roma. Ta nachiño ñoo Roma taxi na ndayí nda'a taPablo ña kutaku ra ñii ve'e, vará ndivi ñoo xini ñó'o koo ñii tatropa xí'in ra xa'a ña kundaa ña'á ra.

*TaPablo nika'an ndoso ra to'on va'a xa'a taJesús
noo najudío na táku ñoo Roma*

¹⁷ Ta saá n̄iya'a un̄i kivi, ta t̄aPablo k̄ana ra nataa na kúu naná'no n̄o najudío na táku ñoo Roma xa'a ña kixaa na n̄o ra. Tá kixaa na nakutá'an na ve'e n̄o yóo t̄aPablo, ta saá kixá'á ra ndát̄o'on ra xí'in na, káchí ra saá:

—Natá'an yó, kóni ña kundaa ini ndó ndí yí'i on vása ní-ke'é ña nda ñii ña on vá'a xí'in nañoo yó najudío, ni nda lo'o on vása ní-chikaa ña n̄in̄o yichi ña x̄indik̄on naxii síkuá yó xina'á. Ta vará on koó ña on vá'a ní-ke'é ña xí'in nañoo yó, ta sava naná'no n̄o najudío na táku ñoo Jerusalén t̄in na yí'i, ta taxi na yí'i nda'a nachiño ñoo Roma.

¹⁸ Ta nachiño yó'o, ku'a ní ña n̄indaqa t̄o'on na yí'i, ta n̄i-naní'i na nda ñii kuachi ndiso ña xa'a ña xini ñó'ó kivi. Ta nachiño yó'o kachi ini na saña na yí'i ña ko'on ndíka. ¹⁹ Ta saá ni, naná'no n̄o najudío on vása ní-xiin na ña saña ña ko'on ndíka. Ta saá on vása ní-xiyo inka ña kuchiño ke'é ña, ta va'a ka ndukú ña ko'on ña n̄o t̄arey César xa'a ña kasa nani ra kuachi. Saá ke'é ña, vará yí'i on koó kuachi chíkaa ña sata nañoo yó najudío.

²⁰ Ta saá k̄ana ña ndó'ó vitin nakutá'an ndó yó'o xa'a ña ka'an tá'an yó, chi kóni ña kundaa ini ndó ndachun nó'ni ña xí'in cadena yó'o vitin. Saá chi yí'i kúu ña n̄i tapreso xa'a ña kándixa ña ndí xa kixaa t̄a t̄a x̄indati naxii síkuá yó. Ta t̄a yó'o kúu t̄a t̄a k̄ind̄o Ndios ti'ví ra ña sakaku ra m̄i yó —káchí t̄aPablo xí'in najudío na nakutá'an yó'o.

²¹ Ta ndakuijn na, káchí na saá xí'in ra:

—On t̄a'an naki'in ndi nda ñii tutu ña kee ñoo estado Judea ña ká'an xa'a ún, ta natá'an yó najudío na kúu na kee ñoo Jerusalén ta kixaa

na ñoꝝ ndi, nda ñii nayó'o ɔn vása ní-ka'ɔn na ña ɔn vá'a xa'a ún xí'in ndi. ²² Ta vitin m̄i ndi kóni ndi koni sɔ'o ndi ña ndato'on ún xí'in ndi xa'a ña kándixa ún. Saá chi x̄ini sɔ'o ndi kua'a ní ñivi ndi'i saá xiiña kándiva'a na xa'a yich̄i ña ndíkɔn ún, chi ká'ɔn na káchí na ndí yich̄i vatá kúu ña —káchí najudío ñakutá'an yó'o xí'in taPablo.

²³ Ta saá k̄indoꝝ na ndá k̄ivi kuu ña nakutá'an na xa'a ña koni sɔ'o na to'on ña ndato'on taPablo xí'in na. Tá k̄ixaā k̄ivi yó'o, ta kua'a ní ñivi ñakutá'an na ve'e taPablo. T̄anda xitaan t̄anda ñoó, ndato'on taPablo xí'in ñivi yó'o. TaPablo ñika'ɔn ra saná'a káxín ra na xa'a yich̄i ñoꝝ xá'nda chiño Ndios, ta ndato'on ra xí'in na, chi kóni ra kundaā ini na ndí to'on Ndios ña ñitaa taMoisés xí'in ink̄a naprofeta k̄uiya x̄ina'á, ñii yu'ú ká'ɔn ña ndí taJesús kúu Cristo, t̄aa t̄a k̄indoꝝ Ndios ti'ví ra xa'a ña sakaku ra ñivi. ²⁴ Ta sava ñivi na ñakutá'an yó'o k̄andixa na to'on ña ndato'on taPablo xí'in na, ta sava na ɔn vása ní-xiin na k̄andixa na to'on yó'o. ²⁵ Ta xa'a ña ɔn vása ní-kuchiño koo yu'ú na, k̄ixá'á na náa na xí'in tá'an na xa'a to'on ña ndato'on taPablo xí'in na. Ta saá tá ɔn t̄a'án k̄a kee na no'o na ve'e na, ta ñika'ɔn taPablo xí'in na, káchí ra saá:

—To'on ña ndaā kúu ña ñika'ɔn Níma Ndios xí'in taprofeta Isaías k̄uiya x̄ina'á, ta ñitaa ra to'on yó'o xa'a ña ndasaá ke'é nax̄ii síkuá yó. Ta vitin ndó'ó ñii k̄i'va saá k̄isa ndivi ndó to'on yó'o. Ta to'on Ndios yó'o ña ñitaa taIsaías k̄uiya x̄ina'á, káchí ña saá:

²⁶ Káchí Ndios xí'in ȳi'i, taIsaías, ña ko'on̄i ñoꝝ nañooi naIsrael, ta ndato'on̄i xí'in na,

kachí j saá:

“Vará xíní sò'o ní ndó, ta nda ñii kivi on vása kundaa ini ndó ña xíní sò'o ndó.

Vará xító ní ndó, ta nda ñii kivi on vása kundaa ini ndó yu kúu ña xító ndó.

²⁷ Saá chi níma ndó xa kutá'yá yuu ña.

Ta sò'o ndó, nakasi kútu ndó ña,
ta nduchú noo ndó, nakasi ndó ña,
chi on xiin ndó koto ndó,
ni on xiin ndó koni sò'o ndó.

Ña ké'é ndó saá kúu ña on xiin ndó kundaa ini ndó ñandaa,

ni on xiin ndó ndikó ndó kixi ndó noo j ña sanda'a j ndó'ó”,

kachí Ndios xí'in naxij síkuá yó naIsrael, saá ñitaa taprofeťa Isaiás kuiya xina'á. ²⁸ Ta saá, ndó'ó natá'an yó najudío, kóni j ña kundaa va'a ini ndó ndí vitin Ndios táxi ra ña ñivi na on vása kúu najudío kúchiño kuu na ñivi na sakaku Ndios noo ña on vá'a. Ta kua'a ní ñivi na on vása kúu najudío naki'in na ñava'a yó'o, chi ndixa chikaa sò'o na to'on Ndios —káchí taPablo xí'in na.

²⁹ Ta saá kee najudío yó'o ve'e taPablo, ta kua'an na, ta náa ní na xí'in tá'an na noo kua'an na yichí.

³⁰ Ta taPablo nixiyo ra ovi ka kuiya ve'e noo chá'vi ra kutaku ra ñoo Roma. Ta ini ve'e yó'o va'a naki'in ra ndi'i ñivi na kixaa noo ra, ³¹ ta nda lo'o on vása ní-yí'ví ini ra, ta ñika'an ndoso ra noo ndi'i ñivi xa'a yichí noo xá'nda chiño Ndios, ta saná'a ra ñivi xa'a Jesucristo, Taa taKá'no noo yó. Ta nda ñii ñivi ñi-sasi na noo ra ña ñika'an ra ndato'on ra to'on yó'o.

clxxxiii

**Alcatlatzala Mixtec New Testament
Mixtec, Alcatlatzala: Alcatlatzala Mixtec New
Testament (New Testament+)**

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Alcatlatzala

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

a74bfb3f-bd55-5ab9-983e-8d19de48c198